

**GODIŠNJI IZVJEŠTAJ
HRVATSKOG RESTAURATORSKOG ZAVODA
ZA 2022. GODINU**

**GODIŠNJI IZVJEŠTAJ
HRVATSKOG RESTAURATORSKOG ZAVODA
ZA 2022. GODINU**

Zagreb, 2022.

Sadržaj

Opći podaci	6
Uvod / Misija / Vizija / Vrijednosti / Ciljevi	7
Upravno vijeće Zavoda	10
Stručno vijeće Zavoda	11
Kadrovska struktura	11
Poslovni prostori i rasprostranjenost Zavoda	11
Služba financijskih i računovodstvenih poslova	14
Služba općih pravnih, kadrovskih i administrativnih poslova	32
Služba za nabavu i opće tehničke poslove	36
Arheološka kulturna baština	42
Odjel za kopnenu arheologiju, sjedište Zagreb	44
Odjel za kopnenu arheologiju, sjedište Juršići	50
Odjel za podvodnu arheologiju	56
Odjel za restauriranje arheoloških nalaza	60
Odsjek za konzervatorsku dokumentaciju arheološke baštine	64
Nepokretna kulturna baština	66
Odjel za graditeljsko naslijeđe	68
Odsjek za konzervatorsku dokumentaciju nepokretne baštine	80
Odjel za zidno slikarstvo i mozaik	90
Odjel za štuko	100
Odjel za kamenu plastiku	106
Odjel za nepokretnu baštinu, sjedište Split	113
Odsjek za zidno slikarstvo, mozaik i štuko	113
Odsjek za kamenu plastiku	120
Restauratorski odjel Osijek (Služba za odjele izvan Zagreba 1)	130
Pokretna kulturna baština	132
Služba za pokretnu baštinu	134
Odjel za drvenu polikromiranu skulpturu 1	134
Odjel za drvenu polikromiranu skulpturu 2	138
Odjel za štafelajno slikarstvo 1	144
Odjel za štafelajno slikarstvo 2	150
Odjel za namještaj i drvene konstrukcije 1	56
Odjel za tekstil, papir i kožu	158
Odsjek za konzervatorsku dokumentaciju pokretne baštine	163
Služba za odjele izvan Zagreba 1	164
Restauratorski odjel Ludbreg	164
Restauratorski odjel Osijek	167
Restauratorski odjel Rijeka	171
Restauratorski odjel Vodnjan – Juršići	175
Služba za odjele izvan Zagreba 2	178
Restauratorski odjel Dubrovnik	178
Restauratorski odjel Split	184
Restauratorski odjel Zadar	188
Restauratorski odjel Šibenik	191
Zajednička stručna služba	194
Informacijsko-dokumentacijski odjel	195
Fotolaboratorij	195
Arhiv	196
Knjižnica	196
Prirodoslovni laboratorij	197
Odsjek za školovanje, stručno usavršavanje i međunarodnu suradnju	198
Pregled programske djelatnosti	210

Opći podaci

Uvod

Hrvatski restauratorski zavod (dalje u tekstu: Zavod) osnovan je uredbom Vlade Republike Hrvatske od 19. prosinca 1996. godine (NN 2/97), spajanjem dviju postojećih javnih ustanova: Zavoda za restauriranje umjetnina (osnovanog 1948. godine pri tadašnjoj Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti) i Restauratorskog zavoda Hrvatske (osnovanog 1966. godine). Uredbom o osnivanju Zavod je određen kao središnja javna ustanova konzervatorsko-restauratorske djelatnosti u Republici Hrvatskoj koja obavlja poslove zaštite kulturnih dobara bez upravnih nadležnosti. Današnji je Zavod nasljednik višedesetljetne institucionalizirane konzervatorsko-restauratorske djelatnosti te je jedan od glavnih nosilaca suvremene prakse zaštite baštine na području Republike Hrvatske. Osnovna djelatnost Zavoda obuhvaća istraživanje, dokumentiranje, valoriziranje, interpretiranje, projektiranje, planiranje te nadzor i provođenje izravnih radova na materijalnoj strukturi konzerviranjem i/ili restauriranjem arheoloških, nepokretnih i pokretnih kulturnih dobara Republike Hrvatske. Ujedno je djelatnošću Zavoda obuhvaćeno i davanje stručnih mišljenja, specijalističko savjetovanje i vještačenje te izvođenje hitnih intervencija i organiziranje zaštite u izvanrednim situacijama. S ciljem provođenja praktične edukacije stručne javnosti, u sklopu djelatnosti Zavoda organizira se stručno usavršavanje konzervatora i konzervatora-restauratora, provodi se studentska stručna praksa te se njeguje stručna suradnja sa srodnim institucijama u zemlji i inozemstvu. Kako bi konzervatorsko-restauratorska djelatnost Zavoda bila dostupna i široj javnosti, sustavno se ulaže u promotivne aktivnosti. Željeni rezultati provođenja strateškog plana Zavoda zasnovani su na unaprjeđenju već postojećih visokih standarda stručne djelatnosti, na očuvanju sustava prijenosa znanja, iskustava, vještina te kompetencija, očuvanju i razvoju baza podataka, razvoju novih metoda i tehnika rada te jačanju stručno-znanstvene djelatnosti, s ciljem argumentiranog, pragmatičnog i dosljednog pristupa zaštiti kulturnih dobara Republike Hrvatske usklađenog sa suvremenom, pozitivnom europskom i svjetskom praksom.

Misija

Zavod je središnja javna ustanova kojoj je osnovna djelatnost istraživanje, očuvanje i prezentiranje arheoloških, nepokretnih i pokretnih kulturnih dobara Republike Hrvatske. Osnovna djelatnost provodi se u suradnji s Upravom za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture i medija RH (dalje u tekstu: MKiM) s ciljem očuvanja postojećih te stvaranja novih vrijednosti za buduće naraštaje. Svrha djelovanja Zavoda u sklopu zaštite i očuvanja hrvatske kulturne baštine jest istraživanje, dokumentiranje, projektiranje, valoriziranje, interpretiranje, planiranje te nadzor i provođenje izravnih radova na materijalnoj strukturi kulturnih dobara postupcima konzerviranja i/ili restauriranja.

Vizija

Vizija Zavoda jest unaprjeđenje osnovne djelatnosti s ciljem sveobuhvatnog pristupa kulturnom dobru uz nastojanje da se podigne svijest primarnog korisnika o vrijednostima i značenju kulturne baštine. U skladu sa stečenim znanjima, iskustvima i vještinama te razvijenim, raznorodnim bazama podataka, cilj Zavoda je nastaviti s radom kao jedan od ključnih dionika u razvoju i provođenju nacionalne strategije zaštite i očuvanja kulturnih dobara.

Vrijednosti

Osnovna vrijednost Zavoda je visoka kvaliteta izvedenih radova postignuta zahvaljujući različitim zvanjima i zanimanjima djelatnika, stečenim specijalističkim znanjima, iskustvima i vještinama, bazama digitalnih i fizičkih podataka te materijalnim resursima.

Ciljevi

Strateški plan 2021. – 2025. zasnovan je na mjerljivim, ostvarivim, realnim i koordiniranim strateškim, taktičkim i operativnim ciljevima. Oni su utemeljeni na rezultatima dubinske analize te na postignutim rezultatima provedbe Strateškog plana 2016. – 2018. te 2019. – 2021. Nakon što su ostvareni glavni ciljevi iz prethodnog planskog razdoblja, moguće je nastaviti s namjerom da se postignuti rezultati u idućem razdoblju iskoriste za stvaranje ustanove prepoznatljive misije i vizije. Ujedno se nastavlja s provođenjem ostalih ciljeva određenih u prethodnom planskom razdoblju. Iz tog razloga su strateški, taktički i operativni ciljevi koji se odnose na osnovnu djelatnost Zavoda osmišljeni s pragmatičnim pristupom zasnovanim na promišljenom odnosu prema vrijednostima i realnim financijskim mogućnostima.

1. Strateški ciljevi

- nastavak provođenja usklađene osnovne djelatnosti sa strateškim ciljevima MKiM-a (opći cilj 2. Strateškog plana Ministarstva kulture 2020. – 2022., dalje u tekstu: Strateški plan MK; mjera 4.8. Provedbenog programa Ministarstva kulture i medija za razdoblje od 2021. do 2024. godine, dalje u tekstu: Provedbeni plan MKiM), s ciljem optimiziranog pristupa radu na kulturnim dobrima, tj. usklađivanje programskih ciljeva s financijskim mogućnostima (posebni ciljevi Strateškog plana MK 2.2.2. Razvoj cjelovitih programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara i 2.2.3. Poticaj Hrvatskom restauratorskom zavodu u razvoju cjelovitih programa obnove kulturnih dobara od posebnog interesa, uključivo lokalitete na Svjetskoj listi baštine i kulturnih dobara nacionalnog značenja, te mjera Provedbenog programa MKiM 4.8.1. Razvoj cjelovitih programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara)
- nastavak jačanja partnerskog odnosa s MKiM-om, ponajprije s djelatnicima Uprave za zaštitu kulturne baštine (konzervatorski odjeli te sektori i sektorski odjeli), radi podizanja efikasnosti provedbe osnovne djelatnosti te suradnje u konstruktivnom rješavanju općih i operativnih problema
- nastavak aktivnog uključivanja konzervatorsko-restauratorske djelatnosti Zavoda te postignutih rezultata u kulturni turizam, i to suradnjom s MKiM-om, Ministarstvom turizma i sporta RH te s Ministarstvom regionalnog razvoja i fondova Europske unije RH (usklađivanje s općim ciljem 2. Strateškog plana MK)
- nastavak aktivnog sudjelovanja u zaštiti i obnovi kulturne baštine oštećene potresima koji su pogodili prostor kontinentalne Hrvatske 22. ožujka 2020. godine i 29. prosinca 2020. godine, do cjelovitog izvršenja
- nastavak radova na cjelovitoj obnovi jedinstvenoga poslovnog prostora zagrebačkih jedinica Zavoda do cjelovitog izvršenja
- stvaranje nove digitalne baze komplementarne s informacijskim sustavom kulturne baštine RH (ISKB).

2. Taktički i operativni ciljevi te aktivnosti

2.1. Razvoj osnovne djelatnosti

- nastavak razvoja usporednih pristupa radu na kulturnim dobrima, radi cjelovitog pristupa zaštiti, valorizaciji i prezentiranju pojedinog kulturnog dobra ili cjeline te povijesnog krajolika (usklađivanje s posebnim ciljem Strateškog plana MK 2.2. Osiguran optimalni model zaštite i upravljanja kulturnim dobrima) u suradnji s djelatnicima konzervatorskih odjela
- nastavak rada na preventivnoj zaštiti najugroženijih kulturnih dobara unutar utvrđenog stanja i prioriteta Uprave za zaštitu kulturne baštine MKiM (posebno se to odnosi na potresima oštećenu baštinu)
- nastavak provedbe konzervatorsko-restauratorskih radova na kulturnim dobrima u sklopu zajedničkih višegodišnjih programa svih službi Zavoda, radi razvoja cjelovitog pristupa istraživanju i očuvanju većih cjelina povezivanjem dionika u cjeloviti projekt u svim aspektima izvedbe
- nastavak provođenja aktivnosti (u suradnji s Upravom za zaštitu kulturne baštine MKiM-a) na sustavnoj izradi osnovne dokumentacije za kulturna dobra za koja ona ne postoji ili je nedostatna (usklađivanje s operativnim ciljem Strateškog plana MK 2.1.2. Istraživanje, dokumentiranje i inventarizacija kulturnih dobara)
- nastavak razvoja savjetodavnih aktivnosti u djelokrugu osnovne djelatnosti
- nastavak održavanja i unaprjeđenja odnosa s drugim pravnim i fizičkim osobama koje obavljaju poslove konzervatorsko-restauratorske djelatnosti zbog zajedničkog djelovanja, s ciljem što kvalitetnijeg rada na kulturnim dobrima
- nastavak uključivanja Zavoda (u suradnji s lokalnom te područnom samoupravom i primarnim korisnicima) u natječaje financirane sredstvima fondova Europske unije, radi jačanja kompetencija te prepoznatljivosti na regionalnoj razini (usklađivanje s operativnim ciljem Strateškog plana MK 2.2.4. Provedba integriranih razvojnih programa temeljenih na obnovi kulturne baštine, Operativni program „Konkurentnost i kohezija“ 2014. – 2020.)

2.2. Standardizacija osnovne djelatnosti

- nastavak unaprjeđenja standarda struke uz implementaciju standarda provođenja poslovnih procesa
- nastavak provođenja normativnog sustava te određivanje ciljeva i metoda rada za svako kulturno dobro koje je predmet osnovne djelatnosti
- nastavak praćenja provedbe osnovne djelatnosti, počevši od izbora novih programa (s cjelovitom razradom programa rada) do konačnog rezultata, uključujući i provjere svih koraka u izvođenju radova
- nastavak poticanja na timski rad radi interdisciplinarnog pristupa osnovnoj djelatnosti
- nastavak održavanja tematskih sastanaka i koordinacija radi bolje operativnosti
- osmišljavanje sustava evaluacije svih izvođača i vanjskih suradnika s referencama, opisima izvedenih radova te ocjenama realizacije
- nastavak aktivnog sudjelovanja u radu operativnih tijela Hrvatskoga zavoda za norme
- provođenje potrebnih postupaka za upis zanimanja djelatnika Zavoda (konzervator arheolog i više; konzervator povjesničar umjetnosti i više; više kategorije za arhitekte; više kategorije za konzervatore restauratore i dr.) u Nacionalnu klasifikaciju zanimanja (NKZ)

2.3. Očuvanje sustava prijenosa znanja, iskustava i vještina

- nastavak izrade godišnjeg i dugoročnog plana zapošljavanja, usklađenog sa stvarnim potrebama Zavoda te s realnim mogućnostima osiguravanja radnih mjesta, uz brigu o obaveznom očuvanju prijenosa stečenih znanja, iskustava i kompetencija s generacije na generaciju (s obzirom na dugoročnu važnost toga cilja, kao parametri se koriste analize starosne dobi [životna dob u odnosu na zakonom predviđeni odlazak u mirovinu], zdravstvenog stanja [obavljanje fizički zahtjevnih radova koji znatno skraćuju mogućnost operativnog djelovanja] i dugoročnih potreba pojedine organizacijske jedinice za obavljanje osnovne djelatnosti)
- nastavak osiguravanja uvjeta za razmjenu i prienos ishoda učenja i stečenih kompetencija radi očuvanja sustava prijenosa znanja, iskustava i vještina
- nastavak uvođenja poticajnih mjera za angažiraniju djelatnost na polju osmišljavanja i provođenja stručno-znanstvenih projekata (samostalno ili u suradnji s partnerskim institucijama), objavljivanje stručnih i znanstvenih radova te sudjelovanje na predavanjima i znanstveno-stručnim skupovima (domaćim i međunarodnim) radi proširivanja kompetencija te predstavljanja rezultata osnovne djelatnosti Zavoda

2.4. Redefiniranje organizacijske strukture i sheme

- revizija sistematizacije radnih mjesta
- nastavak jačanja vertikalne i horizontalne suradnje među svim Zavodskim organizacijskim jedinicama radi učinkovitijeg funkcioniranja cijeloga sustava
- provođenje osmišljenog sustava indikatora uspješnosti radi poticanja i motiviranja djelatnika na predan odnos prema radu

2.5. Razvoj novih metodologija, metoda i tehnika rada

- razvoj metodologije (u suradnji sa svim uključenim dionicima) za praćenje stanja i korištenje kulturnog dobra nakon dovršetka konzervatorsko-restauratorskih radova, radi pravovremene reakcije i anticipiranja eventualne ugroze (usklađivanje s operativnim ciljem Strateškog plana MK 2.2.5. Sustavno praćenje stanja kulturnih dobara)
- nastavak poticanja razvoja novih metodologija, metoda i tehnika rada radi što kvalitetnijeg pristupa zaštiti i prezentaciji kulturnih dobara (osobito onih koji imaju znanstvenu premisu zasnovanu na dugogodišnjem praktičnom iskustvu)

2.6. Očuvanje, razvoj i nadogradnja digitalnih i fizičkih baza podataka

- održavanje postojeće digitalizirane baze konzervirane i restaurirane kulturne baštine te drugih digitalnih i fizičkih baza podataka (usklađivanje s posebnim ciljem Strateškog plana MK 2.5. Dostupnost kulturne baštine u digitalnom okružju)

- uključivanje u nacionalni projekt „e-Kultura Digitalizacija kulturne baštine“ (usklađivanje s operativnim ciljem Strateškog plana MK 2.5.2. Projekt „Digitalizacija kulturne baštine“ te s točkom Provedbenog programa MKiM 4.9.2. Provedba projekta „e-Kultura Digitalizacija kulturne baštine“), čiji je cilj sigurna pohrana i javna dostupnost kulturnog sadržaja uspostavom odgovarajućega informacijsko-komunikacijskog sustava

2.7. Provođenje učeničke i studentske prakse

- nastavak jačanja kontakata s obrazovnim institucijama te osiguravanje uvjeta za provođenje sustavne srednjoškolske i visokoškolske stručne prakse

2.8. Ulaganje u tehnološke mogućnosti s ciljem održavanja kvalitete osnovne djelatnosti

- nastavak stvaranja pozitivnog tehnološkog okružja nabavom potrebne opreme te sustavno obrazovanje djelatnika za rukovanje strojevima, alatima i programima

2.9. Nacionalna i međunarodna suradnja

- nastavak održavanja i unaprjeđenja nacionalne i međunarodne međuinstitucionalne suradnje, radi što cjelovitijeg sagledavanja i vrednovanja pojedinoga kulturnog dobra

2.10. Vidljivost

- nastavak razvoja i održavanja službene mrežne stranice

- nastavak jačanja nakladničke djelatnosti

- nastavak rada na promišljenom predstavljanju rada Zavoda na godišnjoj razini u suradnji s primarnim korisnikom (svečane primopredaje, prigodne izložbe, javne tribine, savjetovanja, radionice i dr.) te plana organiziranja edukativnih aktivnosti (npr. konzervatorsko-restauratorski tečajevi i radionice o održavanju i pohrani umjetnina i sl.).

Upravno vijeće Zavoda

U skladu s aktima o osnivanju Zavoda, Upravno vijeće ima sedam članova od kojih četiri imenuje ministar kulture i medija na mandat od četiri godine, a preostala tri biraju se iz redova djelatnika Zavoda. Način rada Upravnog vijeća uređen je Poslovníkom o radu Upravnog vijeća. Prema ovlastima i zadaćama, Upravno vijeće, između ostalog, donosi godišnji program rada i razvoja Zavoda te nadzire njegovu provedbu, odlučuje o financijskom planu i donosi godišnji obračun te Statut uz suglasnost osnivača. Na prijedlog ravnatelja donosi akt o unutarnjem ustrojstvu i druge opće akte u skladu sa Statutom i Zakonom; odlučuje u drugom stupnju u svezi s pravima djelatnika Zavoda i raspravlja o godišnjim izvješćima ravnatelja.

Upravno vijeće održalo je 2022. godine deset sjednica.

Svi su zaključci dostupni na <https://www.hrz.hr/index.php/zavod/upravno-vijece>.

Stručno vijeće Zavoda

Stručno vijeće je stručno savjetodavno tijelo koje saziva i vodi ravnatelj Zavoda. Prema članku 26. Statuta Zavoda, Stručno vijeće raspravlja i odlučuje o stručnim pitanjima rada Zavoda te daje Upravnom vijeću i ravnatelju Zavoda mišljenja i prijedloge glede organizacije rada i razvoja djelatnosti.

Prema članku 26. Statuta Zavoda, članovi Stručnog vijeća su ravnatelj, pomoćnici ravnatelja i pročelnici službi, a na sjednice se redovito pozivaju i drugi stručnjaci, ovisno o temi sjednice. Prema zaključku Upravnog vijeća donesenom 30. svibnja 2015. godine, na sjednice Stručnog vijeća redovito se pozivaju (a mogu i sudjelovati u njegovu radu) tri predstavnika djelatnika Zavoda u Upravnom vijeću. Stručno vijeće održalo je 2022. godine šest sjednica.

Svi su zaključci dostupni na <https://www.hrz.hr/index.php/zavod/strucno-vijece>.

Kadrovska struktura

U 2022. godini Zavodu je bilo odobreno 288 radnih mjesta. Prema vrsti posla koji obavljaju, djelatnike možemo svrstati u tri skupine. U prvoj, najvećoj skupini su djelatnici koji obavljaju poslove na zaštiti kulturne baštine. Sljedeća skupina (ured ravnatelja, financijsko-računovodstvena i pravna potpora, poslovi nabave i ostali poslovi propisani zakonskim i drugim aktima koji su nužni za funkcioniranje ustanove) potpora je zaposlenima na zaštiti kulturne baštine. U trećoj su, najmanjoj skupini, djelatnici zaposleni na poslovima čišćenja i održavanja radnih prostora na većini lokacija Zavoda.

Također je u 2022. godini odobrena jedna potpora za stjecanje prvog radnog iskustva, tj. pripravništva, za radno mjesto stručnog suradnika konzervatora-restauratora (Služba za pokretnu baštinu).

Poslovni prostori i rasprostranjenost Zavoda

Za obavljanje djelatnosti Zavod raspolaže poslovnim prostorima u deset gradova: Dubrovnik (ljetnikovci Stay i Bunić-Kaboga, Batahovina bb), Ludbreg (dvorac Batthyány, Trg Svetog Trojstva 15), Juršići (Juršići 7), Vodnjan (crkva sv. Marije od Traverse), Osijek (Fakultetska 4 i Vijenac Murse 1), Rijeka (Užarska 26), Šibenik (Milice i Turka 4), Zadar (Bedemi zadarskih pobuna bb), Split (Porinova 2 i hangar 10 bivše Vojarne „Sveti Križ“ na Dračevcu) i Zagreb (Nike Grškovića 1, Nike Grškovića 23, Zmajevac 8, Ilica 44, Kneza Mislava 18, Cvijete Zuzorić 43, Radićeva 26 / Kožarska 5, Voćarska 106 te skladište u bivše vojarnje „Dr. Ante Starčević“ u Jastrebarskom).

Tijekom 2022. godine, Zavod je vršio ulaganje u statičku obnovu zgrade bivše Tvornice duhana Zagreb sa ciljem osposobljavanja građevine za buduću upravnu zgradu Zavoda.

Rasprostranjenost Zavodskih organizacijskih jedinica diljem zemlje neposredno je povezana s većom operativnošću u obavljanju konzervatorsko-restauratorskih djelatnosti. No ta dislociranost nameće izvjesna ograničenja u poslovanju i zahtijeva ulaganje u prostore, kako bi svaki od njih bio prilagođen obavljanju jedne vrste posla ili više vrsta poslova osnovne djelatnosti. Istovremeno nastaju viši troškovi režija i komunikacije, kao i indirektni troškovi organizacije rada i djelovanja ustanove.

Služba finansijskih i računovodstvenih poslova

Poslovi s područja financija, računovodstva, ljudskih resursa, općih pravnih pitanja i administrativnog poslovanja te s područja nabave i općih tehničkih poslova za sve organizacijske jedinice Zavoda obavljaju se u posebno ustrojenim Službama: Službi financijskih i računovodstvenih poslova i Službi općih, pravnih, kadrovskih i administrativnih poslova, Službi za nabavu i opće tehničke poslove. Poslovi su podijeljeni prema funkcionalnom načelu. Na dan 31. prosinca 2022. godine u navedenim službama bilo je zaposleno 35 djelatnika u stalnom radnom odnosu. Provedbom specijalističkih zadataka vezanih uz poslovne procese temeljne djelatnosti, postignuća potpornih službi pridonose ostvarenju strateških i operativnih ciljeva te stvaranju jedinstvene vrijednosti Zavoda.

Optimizacija poslovnih procesa, njihovo financijsko i administrativno praćenje u potpornim službama trajni su zadatak koji zahtijeva stalan nadzor i provjeru postojećih modela, unapređenje provedbe procesa i podizanje standarda kvalitete, kako bi se odgovorilo izazovima poslovnog okružja te zakonima propisanih pravila poslovanja u javnom sektoru.

Konzervatorski i restauratorski postupci, što ih stručnjaci Zavoda izvode na kulturnim dobrima, zahtijevaju brojne materijale te raznovrsnu i često specijaliziranu opremu, stoga se poslovanje Zavoda razlikuje od poslovanja drugih ustanova u kulturi i zahtijeva analitičko praćenje poslovnih procesa.

Temeljna pretpostavka veće učinkovitosti i smanjenja troškova u provedbi potpornih procesa je stvaranje poslovnoga informacijskog sustava koji će postati nezaobilazan alat upravljanja. Cilj je stvaranje i uspostava sustava praćenja poslovanja, izvješćivanja i prognoziranja koji će određenim razinama upravljanja osigurati dostatne, istinite, pravovremene i korisne informacije. Radi toga se gradi sustav internog izvještavanja koji povezivanjem informacija različitih baza podataka osigurava relevantne informacije za donošenje poslovnih odluka različitih razina upravljanja.

Financijski izvještaji, čija je osnovna svrha dati informacije o financijskom položaju i uspješnosti ispunjenja postavljenih ciljeva, dio su takvog izvještajnog sustava.

Analiza koja slijedi temelji se na podacima iz Zakonom propisanih Izvještaja za 2022. godinu, a to su:

1. Bilanca (obrazac BIL) na dan 31. prosinca 2022. godine
2. Izvještaj o prihodima i rashodima, primicima i izdacima (obrazac PR-RAS) za razdoblje od 1. siječnja do 31. prosinca 2022. godine
3. Izvještaj o promjenama u vrijednosti i obujmu imovine i obveza (obrazac P-VRIO) za razdoblje od 1. siječnja do 31. prosinca 2022. godine
4. Izvještaj o rashodima prema funkcijskoj klasifikaciji (obrazac RAS – funkcijski) za razdoblje od 1. siječnja do 31. prosinca 2022. godine
5. Izvještaj o obvezama (Obveze) za razdoblje od 1. siječnja do 31. prosinca 2022. godine
6. Bilješke uz financijske izvještaje za razdoblje od 1. siječnja do 31. prosinca 2022. godine

i druge operativne evidencije koje se vode za potrebe poslovanja Zavoda.

Financijski pregled poslovanja za 2022. godinu

Organizacija rada i izvršenje postavljenih ciljeva u Zavodu temelji se na programskoj osnovi. S ciljem osiguranja kvalitetne podloge za donošenje odluka i upravljanje složenim i razgranatim poslovanjem u Zavodu, primjenjujemo sustav upravljačkog računovodstva. S aspekta računovodstvenog praćenja poslovnih promjena u poslovnim knjigama Zavoda, za svaki odobreni ili ugovoreni program čija će realizacija generirati financijski učinak definira se radni nalog u kojem se evidentiraju svi prihodi i rashodi realizacije programskih aktivnosti, uključujući i troškove izravnog rada razmjerno radnom vremenu utrošenom za realizaciju pojedinog programa.

U 2022. godini bilo je aktivno 383 programa, odnosno radnih naloga, od kojih je 281 financiran sredstvima iz Državnoga proračuna RH temeljem ugovora zaključenih s Ministarstvom kulture i medija. Unutar financiranja programske djelatnosti odobrena su sredstva za 250 programa, a za redovitu djelatnost financirane su aktivnosti za koje je bilo aktivno 19 radnih naloga. Sredstvima viška prihoda prenesenog iz prethodnih godina financirane su aktivnosti vođene na pet radnih naloga. Sredstvima Fonda solidarnosti Europske unije – potres, ožujak 2020., financirane su aktivnosti jednog programa. Za 72 programa osigurano je financiranje temeljem ugovora zaključenih s vanjskim investitorima koji se razvrstavaju u kategoriju vlastitih prihoda; tri programa financirana su sredstvima osiguranima iz donacije i tri iz pomoći.

Prema vrsti aktivnosti i izvorima financiranja, radni nalozi/programi klasificiraju se u jedan od segmenata poslovanja Zavoda u 2022. godini, a podudarni su s aktivnostima i izvorima financiranja u Državnom proračunu RH na pozicijama vezanim uz Hrvatski restauratorski zavod (RKP 22339):

1. Redovita djelatnost – administracija i upravljanje (materijalni rashodi ustanove i plaće stalno zaposlenih djelatnika)
2. Programska djelatnost (zaštitni radovi prema svim vrstama kulturnih dobara za koje su ugovori zaključeni s Ministarstvom kulture i medija, ulaganja u razvoj konzervatorsko-restauratorske djelatnosti koju sagledavamo prema ulaganju u radne prostore i opremu za obavljanje djelatnosti)
3. Fond solidarnosti Europske unije – potres, ožujak 2020. (financiranje sanacije šteta od potresa na građevini koja je ujedno i poslovni prostor Zavoda; dodijeljena su sredstva za izradu projektne dokumentacije i provedbu mjera zaštite zgrade Tvornice duhana, Klaićeva 13, Zagreb)
4. Aktivnosti na realizaciji vlastitih prihoda (izvođenje konzervatorsko-restauratorskih radova na kulturnim dobrima financiranih iz drugih izvora)
5. Korištenje sredstava donacija i pomoći (aktivnosti su izdvojene u posebnu cjelinu radi praćenja namjenskog korištenja sredstava)
6. Korištenje sredstava ostvarenih prodajom dugotrajne imovine (namjenska sredstva ostvarena prodajom rashodovane dugotrajne imovine).

Tijekom 2022. godine nastavljeno je s aktivnostima na provođenju mjera sanacije šteta od potresa na građevinskim objektima u kojima Zavod obavlja svoju djelatnost, za što su odobrena i dodatna sredstva Ministarstva kulture i medija i Fonda solidarnosti Europske unije.

Financijski plan za 2022. godinu, usvojen Odlukom Upravnog vijeća od 22. prosinca 2021. godine, tijekom godine je revidiran dvjema Izmjenama i dopunama. U srpnju 2022. godine usvojene su 1. Izmjene i dopune, a u prosincu 2022. godine usvojene su 2. Izmjene i dopune financijskog plana Zavoda.

Iskazivanje rezultata poslovanja

Zavod kao proračunski korisnik Državnoga proračuna RH, RKP 22339, vodi poslovne knjige i druge evidencije prema Pravilniku o računovodstvu i Računskom planu. Nakon provedenih knjiženja isprava koje vjerodostojno svjedoče o nastalim poslovnim promjenama u obračunskom razdoblju, rezultat poslovanja utvrđuje se usporedbom prihoda i primitaka s rashodima i izdacima određenim redoslijedom i Pravilnikom utvrđenim kategorijama. Posebnost proračunskog računovodstva, u odnosu na računovodstvo trgovačkih društava, je u tome da se prihodi i rashodi iskazuju primjenom modificiranog načela nastanka događaja. Modificirano računovodstveno načelo nastanka

dogadaja znači: da se ne iskazuje rashod amortizacije nefinancijske dugotrajne imovine, ne iskazuju prihodi i rashodi zbog promjena vrijednosti nefinancijske imovine, da se prihodi priznaju u izvještajnom razdoblju u kojemu su postali raspoloživi i pod uvjetom da se mogu izmjeriti, da se rashodi priznaju na temelju nastanka poslovnog događaja (obveza) i u izvještajnom razdoblju na koje se odnose neovisno o plaćanju, da se rashodi za utrošak kratkotrajne nefinancijske imovine priznaju u trenutku nabave i u visini njezine nabavne vrijednosti.

Primjenom propisanih pravila za poslovnu 2022. godinu utvrđen je višak prihoda nad rashodima poslovanja koji na dan 31. prosinca 2022. godine iznosi 14.782.692 kune. Ostvareni rezultat sastoji se od viška prihoda poslovanja prenesenog iz prethodne godine u iznosu od 87.619 kuna i viška prihoda poslovanja ostvarenog u 2022. godini u iznosu od 36.979.880 kuna te manjka prihoda od nefinancijske imovine u iznosu od 22.284.806 kuna. Ostvarenim viškom prihoda poslovanja podmiruje se manjak prihoda od nefinancijske imovine, tako da višak prihoda koji se prenosi u sljedeće razdoblje iznosi 14.782.692 kune. Ostvareni rezultat poslovanja odnosi se na priznavanje prihoda temeljem povučenih neutrošenih sredstava iz Državnoga proračuna za programsku djelatnost prema suglasnosti Ministarstva kulture i medija RH (klasa: 402-01/22-03/0042, ur. broj: 532-02-04-01/1-22-93 od 28. prosinca 2022. godine).

Iz poslovanja na ostalim izvorima ostvaren je manjak prihoda poslovanja u iznosu od 1.945.833 kune. Zadržana neutrošena sredstva temeljem suglasnosti Ministarstva kulture i medija RH iznose 16.728.526 kuna, što promatrano s manjkom prihoda poslovanja daje višak prihoda i primitaka raspoloživ u sljedećem razdoblju, u iznosu od 14.782.692 kune.

Rezultat iskazan u financijskim izvještajima za proračunsku godinu koristit će se u sljedećoj proračunskoj godini u skladu s Odlukom koju usvaja Upravno vijeće Zavoda i uz pridržavanje ograničenja u skladu s propisima s područja proračuna te danom suglasnosti Ministarstva kulture i medija za prijenos neutrošenih sredstava za programsku djelatnost. Dio obveze za naplaćene prihode budućeg razdoblja u visini od 16.728.526 kuna odnosi se na sredstva namijenjena provedbi triju programa zaštite kulturno-povijesnih cjelina. S obzirom na to da ugovoreni i započeti radovi na navedenim programima nisu zbog objektivnih razloga dovršeni u 2022. godini, temeljem dobivene suglasnosti za prijenos dijela sredstava programske djelatnosti Zavoda (klasa: 402-01/22-03/0042, ur. broj: 532-02-04-01/1-22-93), ti će radovi biti realizirani u 2023. godini. Predmetni programi su: Jastrebarsko, zgrada br. 5 – dio bivše Vojarne „Dr. Ante Starčević“, koja je temeljem ugovora o korištenju nekretnine (klasa: 372-01/21-01/0005, ur. broj: 532-02-03-01/4-21-6) dana Zavodu kao čuvaonica i za druge javne ustanove u kulturi kojima je osnivač RH, na kojoj će se obavljati adaptacija i stručni nadzor, zatim su to građevine unutar kulturno-povijesnih cjelina gradova Siska i Gline na kojima će se provesti mjere stabilizacije i zaštite te visoko valorizirana građevina unutar kulturno-povijesne cjeline grada Petrinje u Ulici Matije Gupca 6, na kojoj će se također provesti mjere stabilizacije i zaštite.

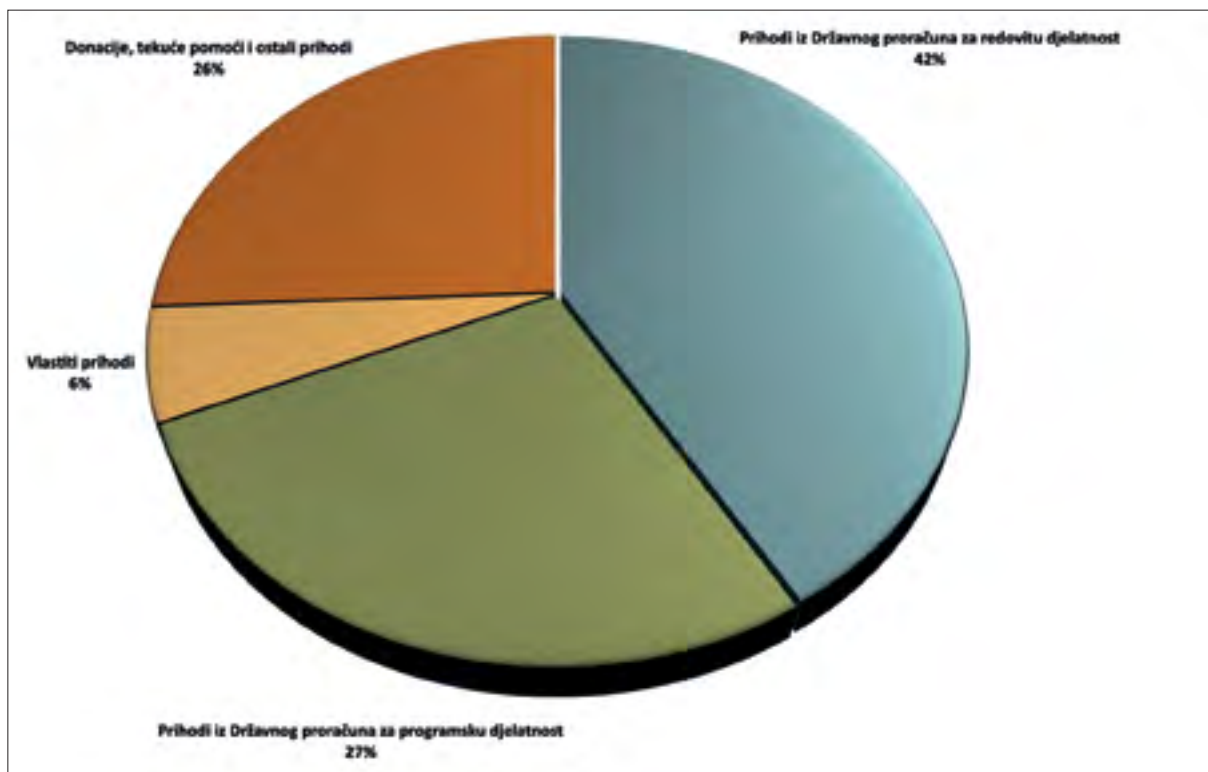
Pregled rezultata poslovanja iznesen je u nastavku.

Rezultat poslovanja u 2022. godini			
NAZIV POZICIJE	OSTVARENJE 2021.	PLAN 2022.	OSTVARENJE 2022.
UKUPNI PRIHODI I PRIMICI	84.776.535	131.669.665*	131.630.301
UKUPNI RASHODI I IZDACI	88.412.676	130.170.431*	116.935.228
MANJAK/VIŠAK PRIHODA I PRIMITAKA TEKUĆE GODINE	-3.636.141	1.499.234	14.695.073
PRENESENI VIŠAK PRIHODA I PRIMITAKA	3.723.760	87.619	87.619
VIŠAK PRIHODA I PRIMITAKA RASPOLOŽIV U SLJEDEĆEM RAZDOBLJU	87.619	1.586.853	14.782.692

*Planirani prihodi i rashodi u odnosu na 2. Izmjene i dopune financijskog plana Zavoda usvojenih na sjednici Upravnog vijeća Zavoda održanoj 08. prosinca 2022. godine uvećani su za 188.584 kuna za odobrena prava temeljem Kolektivnog ugovora i temeljem aneksa ugovoru s Ministarstvom kulture i medija 26-130-22 za aktivnost A834001

Prihodi poslovanja

Ukupni prihodi poslovanja Zavoda ostvareni u 2022. godini iznosili su 131.630.301 kunu.

Struktura ostvarenih prihoda poslovanja 2022. godine

Osim sredstava iz Državnoga proračuna, koja čine 68 % ostvarenih prihoda u 2022. godini, realizacijom zaštitnih radova na kulturnim dobrima koje su financirali ostali investitori, ostvarena su sredstva vlastitih prihoda koja u strukturi čine 6 % ukupnog prihoda. Svi ostali ostvareni prihodi u 2022. godini čine 26 % ukupnog prihoda.

Iskazano u nominalnim jedinicama, vrijednost ukupno ostvarenih prihoda je 90.259.402 kune, što je naplaćeno za provedbu redovite i programske djelatnosti Zavoda koje financira Ministarstvo kulture i medija RH. Na ostvarene vlastite prihode odnosi se 7.512.141 kuna, a prihodi naplaćeni po svim drugim osnovama u 2022. godini iznosili su 33.858.759 kuna.

Ostvareni ukupni prihod u 2022. godini veći je za 55 % u odnosu na ostvarenje iz 2021. godine, ali je približan planiranim veličinama.

Razred	Skupina	Naziv računa/vrsta prihoda	Ostvarenje 2021.	Plan 2022.	Ostvarenje 2022.	Indeks ostvarenja plana
6	PRIHODI POSLOVANJA	Ukupno	84.681.035	131.669.665	131.630.301	100
	63	POMOĆI IZ INOZEMSTVA I OD SUBJEKATA UNUTAR OPĆEG PRORAČUNA Ukupno	141.705	31.882.505	33.819.456	106
	632	POMOĆI OD MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA I TIJELA EU Ukupno	0	31.689.730	33.516.588	106
		6323 Tekuće pomoći od institucija i tijela EU	0	0	0	0
		6324 Kapitalne pomoći od institucija i tijela EU	0	31.689.730	33.516.588	106
	634	POMOĆI OD IZVANPRORAČUNSKIH KORISNIKA Ukupno	82.355	183.923	277.868	151
		6341 Tekuće pomoći od izvanproračunskih korisnika	82.355	183.923	277.868	151
	639	PRIJENOSI IZMEĐU PRORAČUNSKIH KORISNIKA ISTOG PRORAČUNA Ukupno	59.350	8.852	25.000	282
		6391 Tekući prijenosi između proračunskih korisnika istog proračuna	59.350	8.852	25.000	282
	64	PRIHODI OD IMOVINE Ukupno	49	3.000	229	8
	641	PRIHODI OD FINANCIJSKE IMOVINE Ukupno	49	3.000	229	8
		6413 Kamate na oročena sredstva i depozite po viđenju	49	1.000	33	3
		6414 Prihodi od zateznih kamata	0	1.000	0	0
		6415 Prihodi od pozitivnih tečajnih razlika i razlika zbog primjene valutne klauzule	0	1.000	196	20
	66	PRIHODI OD PRODAJE PROIZVODA I ROBE TE PRUŽENIH USLUGA, PRIHODI OD DONACIJA I POVRATI PO PJ Ukupno	5.253.077	7.765.074	7.551.215	97
	661	PRIHODI OD PRODAJE PROIZVODA I ROBE TE PRUŽENIH USLUGA Ukupno	5.223.087	7.735.000	7.512.141	97
		6615 Prihodi od pruženih usluga	5.223.087	7.735.000	7.512.141	97
	663	DONACIJE OD PRAVNIH I FIZIČKIH OSOBA IZVAN OPĆEG PRORAČUNA I POVRAT DONACIJA PO PROTESTIRANIM JAMSTV Ukupno	29.989	30.074	39.074	130
		6631 Tekuće donacije	29.989	30.074	39.074	130
	67	PRIHODI IZ NADLEŽNOG PRORAČUNA I OD HZZO-a TEMELJEM UGOVORENIH OBVEZA Ukupno	79.286.204	92.016.586	90.259.402	98
	671	PRIHODI IZ NADLEŽNOG PRORAČUNA ZA FINANCIRANJE REDOVNE DJELATNOSTI PRORAČUNSKIH KORISNIKA Ukupno	79.286.204	92.016.586	90.259.402	98
		6711 Prihodi iz nadležnog proračuna za financiranje rashoda poslovanja	74.515.424	74.201.744	72.613.590	98
		6712 Prihodi iz nadležnog proračuna za financiranje rashoda za nabavu nefinancijske imovine	4.770.780	17.814.842	17.645.812	99
	68	KAZNE, UPRAVNE MJERE I OSTALI PRIHODI Ukupno	0	2.500	0	0
	683	OSTALI PRIHODI Ukupno	0	2.500	0	0
		6831 Ostali prihodi	0	2.500	0	0
	7	PRIHODI OD PRODAJE NEFINANCIJSKE IMOVINE Ukupno	95.500	0	0	0
	72	PRIHODI OD PRODAJE PROIZVEDENE DUGOTRAJNE IMOVINE Ukupno	95.500	0	0	0
	722	PRIHODI OD PRODAJE POSTROJENJA I OPREME Ukupno	82.640	0	0	0
		7227 Uređaji, strojevi i oprema za ostale namjene	82.640	0	0	0
	723	PRIHOD OD PRODAJE PRIJEVOZNIH SREDSTAVA Ukupno	12.860	0	0	0
		7231 Prijevozna sredstva u cestovnom prometu	12.860	0	0	0
	UKUPNI PRIHODI I PRIMICI		84.776.535	131.669.665	131.630.301	100

Pregled prihoda poslovanja ostvarenih od 1. 1. do 31. 12. 2022. godine

Rashodi poslovanja

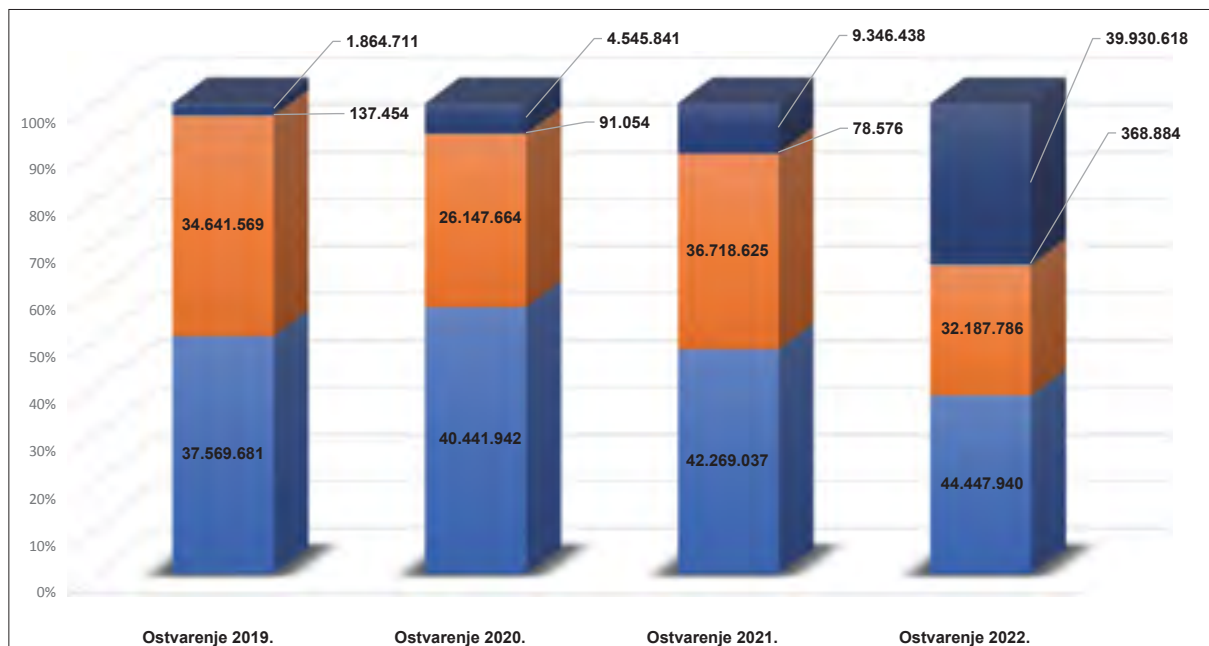
Ukupni rashodi poslovanja Zavoda nastali u 2022. godini iznosili su 116.935.228 kuna, što je 10 % manje u odnosu na planirane rashode, a 48 % više u odnosu na rashode ostvarene u prethodnoj poslovnoj godini.

Razred	Skupina	Naziv računa/vrsta rashoda	Izvršenje 2021.	Plan 2022.	Izvršenje 2022.
3	RASHODI POSLOVANJA	Ukupno	79.066.238	79.966.474	77.004.610
	31	RASHODI ZA ZAPOSLENE	42.269.036	44.824.838	44.447.940
	311	PLAĆE (BRUTO)	35.006.448	37.206.840	36.971.229
		3111 Plaće za redovan rad	34.626.066	36.620.506	36.556.480
		3113 Plaće za prekovremeni rad	2.532	28.001	9.498
		3114 Plaće za posebne uvjete rada	377.850	558.333	405.250
	312	OSTALI RASHODI ZA ZAPOSLENE	1.549.499	1.566.505	1.487.432
		3121 Ostali rashodi za zaposlene	1.549.499	1.566.505	1.487.432
	313	DOPRINOSI NA PLAĆE	5.713.090	6.051.493	5.989.279
		3131 Doprinosi za mirovinsko osiguranje	159.171	178.272	176.767
		3132 Doprinosi za obvezno zdravstveno osiguranje	5.553.919	5.860.052	5.799.768
		3133 Doprinosi za obvezno osiguranje u slučaju nezaposlenosti	0	13.169	12.744
	32	MATERIJALNI RASHODI	36.718.625	34.714.886	32.187.786
	321	NAKNADE TROŠKOVA ZAPOSLENIMA	3.034.476	3.881.099	3.516.053
		3211 Službena putovanja	1.727.136	2.301.985	2.102.621
		3212 Naknade za prijevoz, rad na terenu i odvojeni život	1.176.279	1.460.279	1.326.125
		3213 Stručno usavršavanje zaposlenika	131.061	118.835	87.307
	322	RASHODI ZA MATERIJAL I ENERGIJU	4.118.240	5.591.574	4.967.394
		3221 Uredski materijal i ostali materijalni rashodi	408.221	478.556	373.713
		3222 Materijal i sirovine	1.750.143	1.833.215	1.633.084
		3223 Energija	1.737.578	2.959.963	2.687.833
		3224 Materijal i dijelovi za tekuće i investicijsko održavanje	43.285	59.519	32.590
		3225 Sitni inventar i auto gume	68.180	115.021	108.644
		3227 Službena, radna i zaštitna odjeća i obuća	110.833	145.300	131.531
	323	RASHODI ZA USLUGE	29.247.340	24.723.872	23.432.075
		3231 Usluge telefona, pošte i prijevoza	445.040	730.400	573.950
		3232 Usluge tekućeg i investicijskog održavanja	2.106.492	1.926.900	1.879.529
		3233 Usluge promidžbe i informiranja	55.187	68.100	103.493
		3234 Komunalne usluge	480.907	513.600	466.959
		3235 Zakupnine i najamnine	1.245.913	1.606.077	1.343.265
		3236 Zdravstvene i veterinarske usluge	324.833	59.300	31.046
		3237 Intelektualne i osobne usluge	2.831.838	4.315.039	4.128.935
		3238 Računalne usluge	652.026	688.250	661.412
		3239 Ostale usluge	21.105.104	14.816.206	14.243.487
	324	NAKNADE TROŠKOVA OSOBAMA IZVAN RADNOG ODNOSA	11.141	29.700	0
		3241 Naknade troškova osobama izvan radnog odnosa	11.141	29.700	0
	329	OSTALI NESPOMENUTI RASHODI POSLOVANJA	307.428	488.640	272.263

		3291 Naknade za rad predstavničkih i izvršnih tijela, povjerenstava i slično	13.160	30.000	26.346
		3292 Premije osiguranja	98.202	101.000	77.635
		3293 Reprezentacija	31.389	15.960	21.305
		3294 Članarine i norme	60.286	64.220	54.276
		3295 Pristojbe i naknade	102.760	142.460	88.544
		3296 Troškovi sudskih postupaka	0	110.000	3.400
		3299 Ostali nespomenuti rashodi poslovanja	1.630	25.000	757
		34 FINANCIJSKI RASHODI Ukupno	67.085	414.750	366.884
		343 OSTALI FINANCIJSKI RASHODI Ukupno	67.085	414.750	366.884
		3431 Bankarske usluge i usluge platnog prometa	66.200	92.650	79.360
		3432 Negativne tečajne razlike i razlike zbog primjene valutne klauzule	574	1.100	874
		3433 Zatezne kamate	311	321.000	286.651
		37 NAKNADE GRAĐANIMA I KUĆANSTVIMA NA TEMELJU OSIGURANJA I DRUGE NAKNADE Ukupno	11.491	12.000	2.000
		372 OSTALE NAKNADE GRAĐANIMA I KUĆANSTVIMA IZ PRORAČUNA Ukupno	11.491	12.000	2.000
		3721 Naknade građanima i kućanstvima u novcu	11.491	12.000	2.000
		4 RASHODI ZA NABAVU NEFINANCIJSKE IMOVINE Ukupno	9.346.438	50.203.957	39.930.618
		41 RASHODI ZA NABAVU NEPROIZVEDENE DUGOTRAJNE IMOVINE Ukupno	4.149.474	48.739.730	39.135.999
		412 NEMATERIJALNA IMOVINA Ukupno	4.149.474	48.739.730	39.135.999
		4123 Licence	98.569	0	0
		4124 Ostala prava	4.050.906	48.739.730	39.135.999
		42 RASHODI ZA NABAVU PROIZVEDENE DUGOTRAJNE IMOVINE Ukupno	905.409	1.238.943	763.776
		422 POSTROJENJA I OPREMA Ukupno	799.284	573.443	157.906
		4221 Uredska oprema i namještaj	663.511	516.443	94.728
		4223 Oprema za održavanje i zaštitu	81.375	0	0
		4227 Uređaji, strojevi i oprema za ostale namjene	54.398	57.000	63.178
		423 PRIJEVOZNA SREDSTVA Ukupno	0	665.500	605.870
		4231 Prijevozna sredstva u cestovnom prometu	0	665.500	605.870
		426 NEMATERIJALNA PROIZVEDENA IMOVINA Ukupno	106.125	0	0
		4262 Ulaganja u računalne programe	106.125	0	0
		45 RASHODI ZA DODATNA ULAGANJA NA NEFINANCIJSKOJ IMOVINI Ukupno	4.291.554	225.284	30.842
		451 DODATNA ULAGANJA NA GRAĐEVINSKIM OBJEKTIMA Ukupno	4.291.554	225.284	30.842
		4511 Dodatna ulaganja na građevinskim objektima	4.291.554	225.284	30.842
		UKUPNI RASHODI	79.066.238	130.170.431	116.935.228

Pregled rashoda ostvarenih od 1. 1. do 31. 12. 2022. godine

U strukturi rashoda ostvarenih 2022. godine rashodi za zaposlene čine 38 % ukupnih rashoda, materijalni rashodi čine 27,53 %, a svi ostali čine 34,47 % ukupnih rashoda.

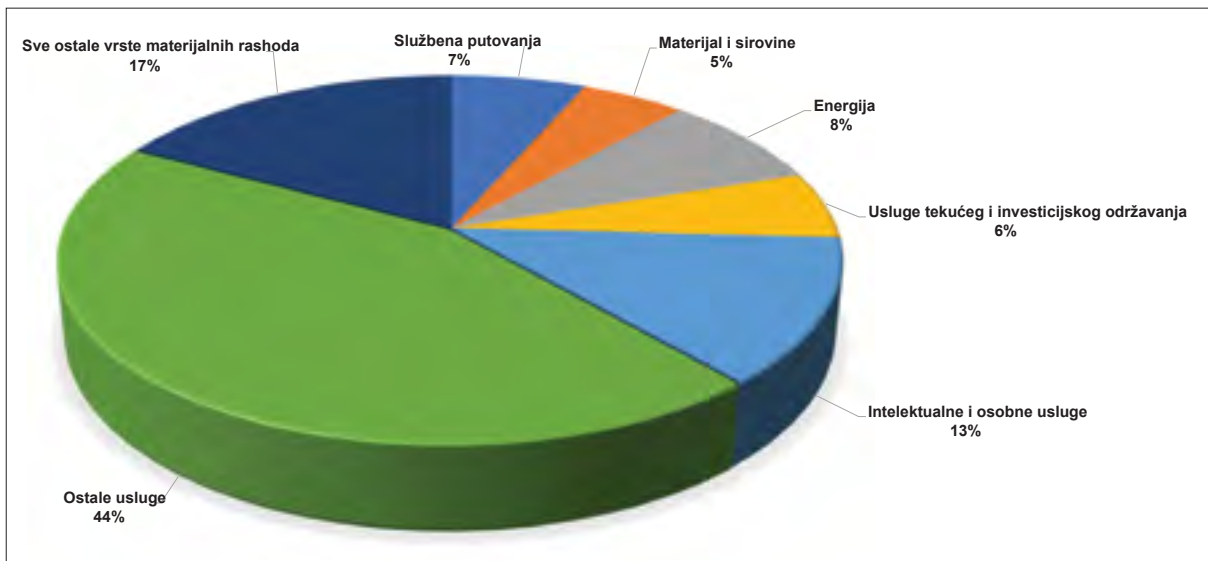
Struktura ukupnih rashoda poslovanja u 2022. godini

Osim rashoda za zaposlene, najvažnija vrsta rashoda (u apsolutnom i relativnom iskazu) jesu rashodi za usluge drugih pravnih osoba, koji u 2022. godini iznose 14.243.487 kuna i čine 12,18 % ukupnih rashoda, odnosno 44,25 % materijalnih rashoda poslovanja izvršenih u 2022. godini. Na tu su poziciju, temeljem računskog plana za proračunske korisnike, razvrstane usluge drugih pravnih osoba koje Zavod angažira za izvođenje zaštitnih radova na kulturnim dobrima. Prema ekonomskoj klasifikaciji rashoda, čine ih građevinski radovi na nepokretnim kulturnim dobrima, projektantski nadzor i druge vrste stručnih nadzora, izrade projekata, elaborata i izvješća te sve druge vrste usluga pravnih osoba koje su povezane s izvođenjem konzervatorskih ili restauratorskih radova na pokretnim, odnosno nepokretnim kulturnim dobrima te s provedbom arheoloških istraživanja.

Od ukupno 14.243.487 kuna rashoda, za usluge drugih pravnih osoba, na građevinske radove odnose se 7.315.143 kune, na angažman drugih pravnih osoba za izradu projekata, elaborata i izvješća odnosi se 1.972.301 kuna, za izvođenje konzervatorsko-restauratorskih radova 2.477.666 kuna. Također su obavljene usluge koje se odnose na arheološka istraživanja, u vrijednosti 963.736 kuna, za montažu skela i poslove tehničke zaštite nastali su rashodi u iznosu od 239.324 kune. Za sve ostale usluge u čijoj su provedbi sudjelovale druge pravne osobe, nastali su rashodi u iznosu od 1.275.317 kuna.

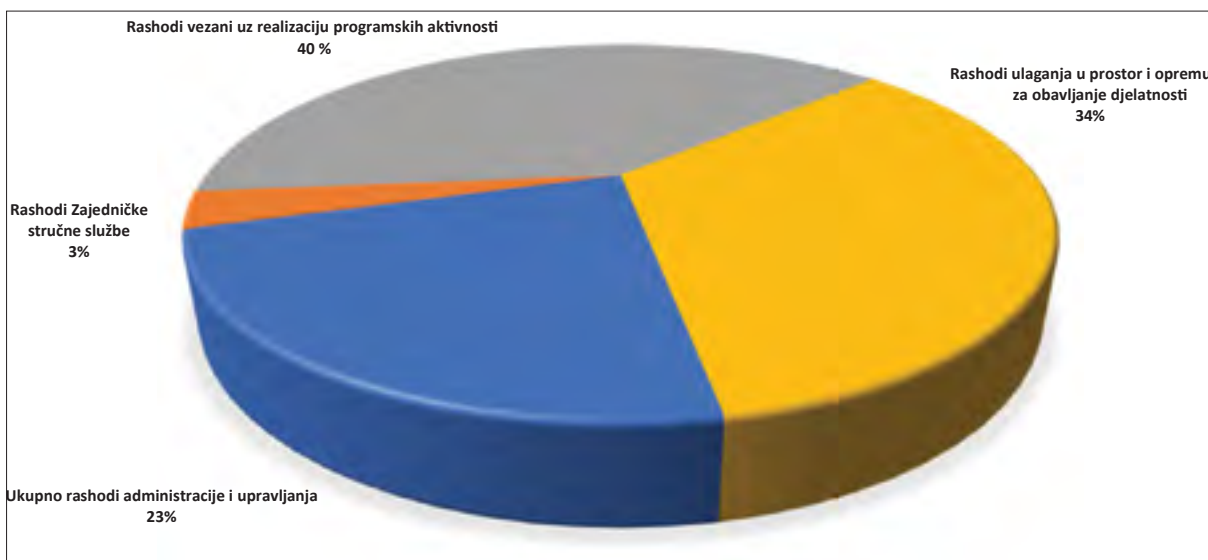
Tijekom 2022. godine za realizaciju programske djelatnosti angažirani su vanjski suradnici, fizičke osobe, temeljem autorskih ugovora ili ugovora o djelu. Na ime naknada prema 147 ugovora (od čega se sedam ugovora odnosi na pravo korištenja autorskih djela bez financijskog učinka) i 14 aneksa na autorske ugovore, isplaćene su 1.912.882 kune na račune 88 primatelja. Temeljem ugovora o djelu, izvršene su isplate na račune 67 fizičkih osoba, pretežito angažiranih za fizičke i pomoćne poslove na arheološkim nalazištima i druge slične poslove. Isplaćene naknade za obavljene poslove temeljem 98 ugovora o djelu iznose 816.285 kuna. U istom je razdoblju temeljem 282 ugovora za rad studenata, isplaćena naknada u iznosu od 1.074.137 kuna. Ostali troškovi skupine računa 3237 – Intelektualne i osobne usluge, u iznosu od 325.631 kunu, odnose se na geodetsko-katastarske usluge, usluge prijevoda, usluge pravnog savjetovanja i ostale intelektualne usluge. Osim toga, u 2022. godini temeljem Pravilnika o stručnim zvanjima za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara te uvjetima i načinu njihova stjecanja (NN 104/2019, 103/2020, 16/2022), Zavod je organizirao provođenje stručnih ispita za

stjecanje temeljnih stručnih zvanja u konzervatorsko-restauratorskoj djelatnosti. Tijekom godine održana su dva ispitna roka te je temeljem Odluke o provedenim stručnim ispitima isplaćena naknada osobama koje su provodile postupak.

Struktura materijalnih rashoda poslovanja

Prema funkcionalnoj analizi troškova, koja podrazumijeva da se u troškove uprave i administracije uključe troškovi rada zaposlenih u upravnim i potpornim službama (Ured ravnatelja, Služba financijskih i računovodstvenih poslova, Služba općih, pravnih, kadrovskih i administrativnih poslova, Služba za nabavu i opće tehničke poslove), kao i materijalni rashodi ustanove (režijski troškovi i troškovi tzv. hladnog pogona), koji su nužni za redovito poslovanje i održavanje prostora i opreme na funkcionalnoj razini, proizlazi da troškovi uprave i administracije te troškovi „hladnog pogona“ za 23 aktivne lokacije na kojima Zavod posluje, čine 23 % ukupnih rashoda. Valja napomenuti da su na taj način obuhvaćeni troškovi potpornih službi za provedbu aktivnosti konzervatorsko-restauratorske djelatnosti organizirane u sklopu Zavoda na području cijele Hrvatske. Struktura troškova prema osnovnim funkcijama u 2022. godini bila je sljedeća:

Struktura rashoda prema osnovnim funkcijama u 2022. godini

U sagledavanju rezultata poslovanja Zavoda ostvarenog u 2021. godini, važno je posebno se osvrnuti na:

Financiranje rada Zavoda iz sredstava Državnoga proračuna

U 2022. godini za financiranje rada Zavoda sredstvima Državnoga proračuna RH s Ministarstvom kulture i medija RH zaključen je jedinstven Ugovor broj 26-130-22 o osnivačevu osiguranju sredstava za rad, u skladu s visinom sredstava utvrđenom Državnim proračunom RH na RKP-u 22339. Ugovorom su osigurana sredstva za redovitu i programsku djelatnost.

1. Financiranje redovite djelatnosti – administracija i upravljanje (obuhvaća materijalne rashode ustanove i plaće stalno zaposlenih djelatnika)

U taj segment poslovanja razvrstavaju se troškovi održavanja prostora i opreme na funkcionalnoj razini (troškovi struje, vode, plina, razne komunalne usluge, troškovi komunikacija, troškovi tekućeg održavanja prostora i opreme s funkcionalnog i sigurnosnog aspekta). Do rujna 2022. godine Zavod se za svoje poslovanje koristio prostorima na devet lokacija u Zagrebu i četrnaest izvan Zagreba, što u velikoj mjeri predodređuje režijske troškove i troškove tekućeg i investicijskog održavanja. S obzirom na to da je od listopada 2022. godine cjelokupna Uprava Zavoda preseljena na lokaciju Nike Grškovića 23, prostor na adresi Nike Grškovića 1 više se ne upotrebljava.

Prostornu dislociranost otežava okolnost što se radi o prostorima u kojima se obavlja restauratorska djelatnost koja zahtijeva posebne uvjete s aspekta opremanja, zaštite na radu, zaštite od požara i s aspekta sigurnosti prostora. Troškovi komunikacije i s njima povezani troškovi održavanja informatičkog sustava također su uvjetovani smještajem Zavoda. Ukupni rashodi redovite djelatnosti za poslovnu 2022. godinu iznosili su 54.664.603 kune.

Iz Državnoga proračuna RH u 2022. godini osigurana su sredstva za materijalne rashode ustanove u iznosu od 8.730.421 kuna. Na ime naknada za prijevoz isplaćeno je 1.299.999 kuna, dok je za financiranje plaća i drugih prava koja se temelje na radnom odnosu zaposlenih djelatnika osigurana 44.269.461 kuna. Na ime financijskih rashoda, odnosno zatezних kamata i bankarskih usluga, isplaćene su 364.723 kune. Pokrenuti sudski sporovi na ime ostvarenja prava na isplatu razlike plaća radi promjene osnovice za razdoblje od prosinca 2015. godine do siječnja 2017. godine, uzrokovali su znatne izdatke zbog kamata i u 2022. godini.

Ukupno osigurana i naplaćena sredstva za redovitu djelatnost i po toj osnovi utvrđen prihod, iznosila su 54.664.603 kune. Više naplaćena sredstva, u iznosu od 630.932 kune, prema uputi nadležnog Ministarstva evidentirana su u Bilanci na računu 23958 kao obveza za povrat. Povrat sredstava u Državni proračun RH proveden je 31. siječnja 2023. godine. Manje izvršenje rashoda u odnosu na plan rashoda redovite djelatnosti u najvećoj se mjeri odnosi na rashode vezane uz rashode za materijal i energiju, budući da nije bilo moguće točno procijeniti kretanje cijena energenata, zatim na rashode vezane uz tekuće i investicijsko održavanje opreme, jer nije bilo moguće realizirati planirano održavanje lasera.

2. Financiranje programske djelatnosti (zaštitni radovi prema svim vrstama kulturnih dobara za koje su ugovori zaključeni s Ministarstvom kulture i medija, ulaganja u razvoj konzervatorsko-restauratorske djelatnosti)

Program rada Zavoda koji obuhvaća izvođenje konzervatorsko-restauratorskih i drugih zaštitnih radova na kulturnim dobrima u 2022. godini financiralo je Ministarstvo kulture i medija temeljem zaključenog ugovora i aneksa ugovoru. Ugovorom broj 26-130-22 osigurana su sredstva za zaštitne radove na nepokretnim i pokretnim kulturnim dobrima, za programe zaštite i očuvanja arheološke baštine i aktivnosti međunarodne suradnje, za investicijsku potporu radi ulaganja u radne prostore i nabavu opreme (aktivnost A834001) u ukupnom iznosu od 21.000.000 kuna. Aneksom ugovora od 29. lipnja 2022. godine izvršeno je uvećanje sredstava za programsku

djelatnost na 36.000.000 kuna. Prema ugovoru za programsku djelatnost Zavoda, naplaćena su sredstva u iznosu od 36.000.000 kuna. Troškovi realizacije programske djelatnosti iznosili su 18.866.273 kune, neutrošena sredstva u iznosu od 405.201 kunu evidentirana su na stavku Obveza za povrat u proračun na aktivnosti A834001. Povrat sredstava proveden je u siječnju 2023. godine, a preostalih 16.728.526 kuna, koji se odnose na sredstva namijenjena izvršenju triju programa zaštite kulturno-povijesnih cjelina, temeljem suglasnosti Ministarstva kulture i medija RH (klasa: 402-01/22-03/0042, ur. broj: 532-02-04-01/1-22-93 od 28. prosinca 2022. godine) prenesena su u 2023. godinu za nastavak ugovorenenih i započetih radova na navedenim programima koji iz objektivnih razloga nisu mogli biti završeni u cijelosti u 2022. godini.

Zbog izvanrednih okolnosti, razornih posljedica potresa koji su 22. ožujka i 29. prosinca 2020. godine pogodili Zagreb i širu okolicu te Banovinu, bilo je potrebno usklađivati aktivnosti i odobrena sredstva prema prioritetima provođenja zaštitnih mjera na terenu i tijekom 2022. godine. S obzirom na to, usklađivana su i financijska sredstva odobrena za realizaciju programske djelatnosti. Tijekom godine provedene su tri preraspodjele unutar odobrenih financijskih okvira, koje je usvojilo Upravno vijeće Zavoda.

Financiranje iz izvora 11, aktivnosti A834001, ugovor UU22-001, broj ugovora Ministarstva kulture i medija: 26-130-22				
Služba	Ugovoreno	Ukupni troškovi	Troškovi rada MK	Direktni materijalni troškovi
SLUŽBA ZA ARHEOLOŠKU BAŠTINU	3.595.469	6.056.371	2.456.820	3.599.551
SLUŽBA ZA NEPOKRETNU BAŠTINU	12.429.615	16.921.888	5.931.859	10.990.029
SLUŽBA ZA ODJELE IZVAN ZAGREBA 1	449.800	3.468.468	3.027.291	441.177
SLUŽBA ZA ODJELE IZVAN ZAGREBA 2	610.100	4.278.879	3.681.422	597.457
SLUŽBA ZA POKRETNU BAŠTINU	901.300	8.361.352	7.449.062	912.290
URED RAVNATELJA	17.160.916	2.185.422	653.085	1.532.337
ZAJEDNIČKA STRUČNA SLUŽBA	118.800	141.560	41.497	100.063
SLUŽBA ZA NABAVU I OPĆE TEHNIČKE POSLOVE	734.000	693.368	0	693.368
Ukupno po ugovoru UU21-001	36.000.000	42.107.308	23.241.036	18.866.273
Financiranje iz Fonda solidarnosti Europske unije, izvor 5761, aktivnost A834005 - sanacija štete od potresa na poslovnim prostorima Hrvatskog restauratorskog zavoda po UU21-035 (74-0086-21) - nastavak realizacije u 2022.g. Produljenje roka realizacije Ugovora do 30. lipnja 2023. godine temeljem dostavljene Obavijesti Ministarstva kulture i medija (Ur.br.:532-05-03-22-13; Klasa:612-08/21-39/0146 od 26. svibnja 2022.godine). Direktni materijalni troškovi nastali na programu u toku 2021. godine iznosili su 3.262.749 kuna, a ukupna realizacija programa tijekom 2021. i 2022. godine iznosi 41.199.378 kuna				
Služba	Ugovoreno	Ukupni troškovi	Troškovi rada MK	Direktni materijalni troškovi
SLUŽBA ZA NEPOKRETNU BAŠTINU	77.487.500	37.936.629	0	37.936.629
Ukupno izvor 5761, aktivnost A834005	77.487.500	37.936.629	0	37.936.629

Pregled realizacije ugovora sklopljenih s Ministarstvom kulture i medija u 2022. godini

Izvjешća o izvedenim radovima prema vrstama kulturnih dobara i službama unutar kojih se radovi izvode, priložena su u posebnom dijelu Godišnjeg izvješćaja.

Rashodi programskih aktivnosti vezanih uz realizaciju programa, koje je u 2022. godini financiralo Ministarstvo kulture i medija RH iz aktivnosti A834001, čine 16 % ukupnih rashoda Zavoda ili 18.866.273 kune. Najvažniji rashodi u tom segmentu poslovanja su troškovi službenih putovanja i boravka na terenu, koji iznose 1.746.873 kune, te troškovi materijala i energije u iznosu od 1.933.828 kuna. Rashodi za usluge drugih pravnih i fizičkih osoba na realizaciji programa koje financira Ministarstvo kulture i medija RH iznosili su 13.231.213 kuna ili 70 % ukupnih rashoda programske djelatnosti.

Spomenuti rashodi uključuju troškove ostalih nespomenutih usluga, za koje je isplaćeno 10.332.705 kuna, a razvrstani su na rashode vezane uz angažman građevinskih i projektantskih tvrtki (7.186.454 kune), usluge vezane uz konzervatorsko-restauratorske radove (1.951.782 kune), za provođenje arheoloških istraživanja (686.328 kuna), usluge stručnog nadzora izvođenja radova (183.875 kuna), usluge montaže skela i poslova tehničke zaštite (239.324 kune) te ostale financijski manje zahtjevne usluge (84.942 kune).

U skupinu rashoda za usluge ubrajaju se i naknade za intelektualne i osobne usluge, koje su iznosile 2.335.135 kuna, te usluge tekućeg i investicijskog održavanja u iznosu od 276.135 kuna, zakupnine i najamnine za građevinske objekte i opremu u iznosu od 225.917 kuna i druge usluge u ukupnom iznosu od 61.322 kune.

Sredstva za razvoj restauratorske djelatnosti

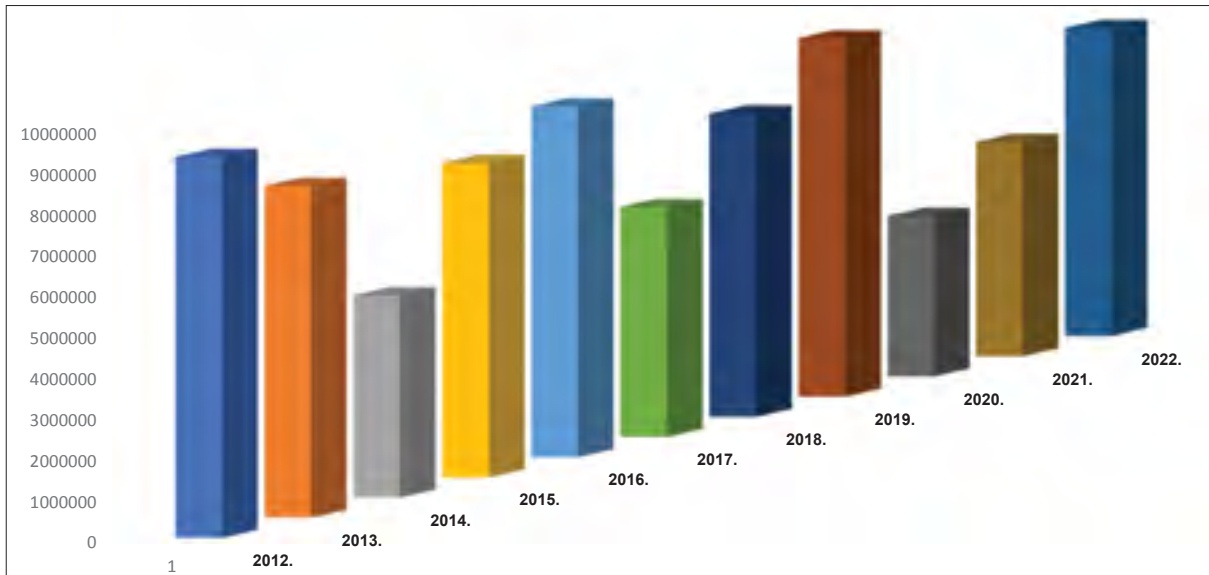
Razvoj restauratorske djelatnosti sagledava se ulaganjima u prostor i opremu za obavljanje djelatnosti Zavoda. U 2022. godini ulaganja u uređenje radnih prostora i nabavu opreme podmirena su većinom iz odobrenih sredstava Ministarstva kulture i medija te malim dijelom iz vlastitih sredstava, u ukupnom iznosu od 1.953.072 kune, te iz sredstava Fonda solidarnosti Europske unije, u iznosu od 37.936.629 kuna. Ukupno ulaganje u dugotrajnu imovinu za obavljanje djelatnosti u 2022. godini iznosilo je 39.930.618 kuna. Od iskazanoga iznosa, 95 % se odnosi na sanaciju šteta od potresa na građevinskim objektima u kojima se nalaze radni prostori Zavoda.

3. Fond solidarnosti Europske unije – potres, ožujak 2020. (financiranje sanacije šteta od potresa na građevini koja je ujedno i poslovni prostor Zavoda; zgrade Tvornice duhana, Klaićeva 13)

Ugovorom broj 74-0086-21 (broj ugovora Zavoda UU21-035) dodijeljena su bespovratna financijska sredstva za operacije koje se financiraju iz Fonda solidarnosti Europske unije u iznosu od 77.487.500 kuna za izradu projektne dokumentacije i provedbu mjera zaštite Tvornice duhana, Klaićeva 13, Zagreb. Pokrenute su aktivnosti na realizaciji, no zbog neplanirano dugog vremena potrebnog za prikupljanje dokumentacije nastale tijekom prethodnih radova, realizacija nije mogla brže napredovati. Predmetna dokumentacija bila je nužan preduvjet za izradu projekta obnove konstrukcije, koji je osnova za raspisivanje javne nabave za radove konstruktivne sanacije. Također treba napomenuti da je neplanirano dugo trajalo i ishođenje potrebnih akata od javno-pravnih tijela zbog golemoga pritiska na sustav, nastalog zbog vrlo brojnih zahtjeva (također povezanih sa štetama od potresa i povlačenjem sredstava iz fondova). U svibnju 2022. godine upravo zbog navedenih otegotnih okolnosti i nemogućnosti realizacije programa u roku utvrđenom ugovorom, temeljem dostavljene Obavijesti Ministarstva kulture i medija (ur. br.: 532-05-03-22-13; klasa: 612-08/21-39/0146 od 26. svibnja 2022. godine), produljen je rok realizacije programa do 30. lipnja 2023. godine. Rashodi nastali na programu tijekom 2021. godine iznosili su 3.262.749 kuna, tijekom 2022. godine iznosili su 37.936.629 kuna, što znači da ukupna realizacija programa 2021. i 2022. godine iznosi 41.199.378 kuna.

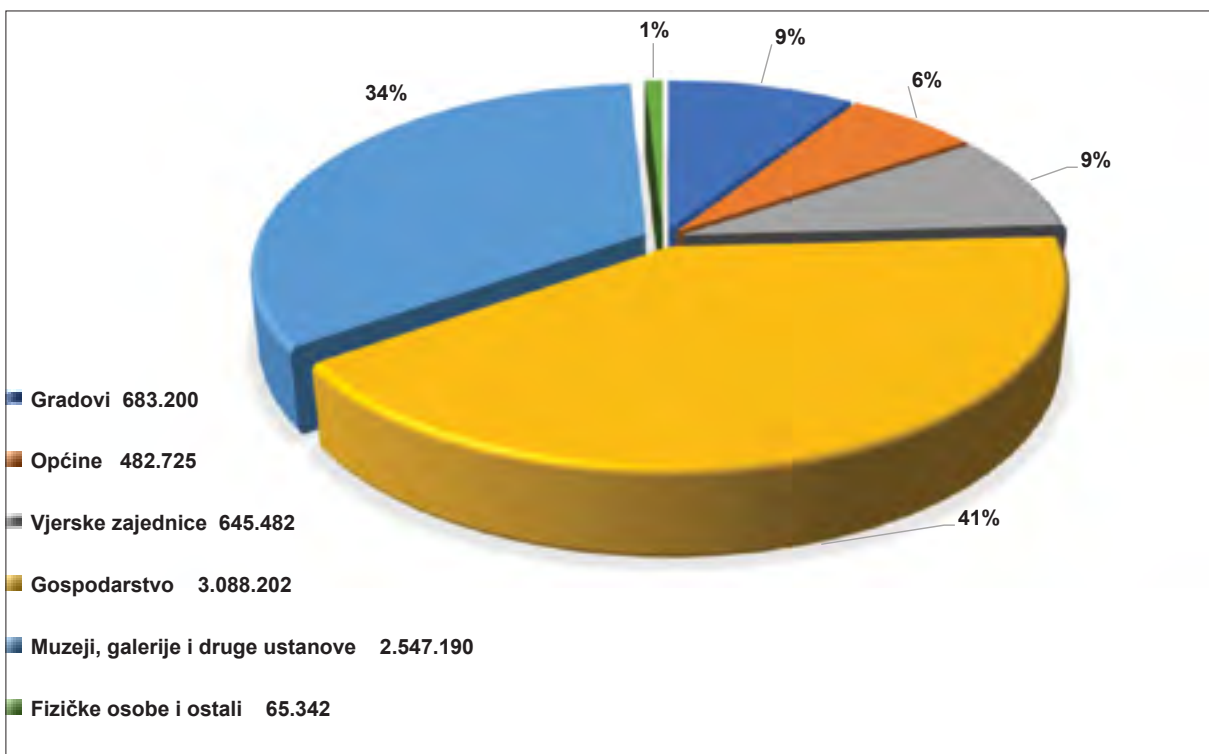
4. Ostvareni vlastiti i ostali prihodi

U 2022. godini ostvareni vlastiti prihodi od osnovne djelatnosti i ostali prihodi (od kamata, tečajnih razlika i refundacija rashoda iz prethodnih godina) iznose 7.512.141 kunu i u strukturi ukupnog prihoda čine 6 %. U odnosu na ostvarenje iz 2021. godine, veći su za 2.289.054 kune, što je u relativnom iskazu u odnosu na prethodnu godinu povećanje od 44 %. Razlog tome je oživljavanje gospodarskih aktivnosti tijekom 2022. u odnosu na 2021. godinu, u kojoj su bili specifični i otežani uvjeti poslovanja, djelomični prekid i smanjenje gospodarskih te svih drugih poslovnih aktivnosti kao posljedica pandemije uzrokovane virusom COVID-19 i potresima.

Vlastiti prihodi ostvareni od 2012. do 2022. godine

Najvažniji partneri izvan Državnoga proračuna su: gospodarstvo (41 %), muzeji, galerije i druge ustanove (34 %), gradovi (9 %) i vjerske zajednice (9 %), općine (6 %) i fizičke osobe te ostali partneri (1 %).

Struktura ostvarenih vlastitih prihoda u 2022. godini

Analiza ostvarenja vlastitih prihoda prema vrsti kulturnih dobara u velikoj mjeri korespondira s ustrojstvenim jedinicama Zavoda i pokazuje da su najveći prihodi ostvareni izvođenjem konzervatorskih i restauratorskih radova na arheološkoj baštini, kao i na nepokretnim kulturnim dobrima (graditeljskom naslijeđu i kamenoj plastici), dok su interesi za financiranje konzervatorskih ili restauratorskih zahvata na pokretnim kulturnim dobrima, zidnom slikarstvu i štukodekoracijama relativno manje zastupljeni.

USTROJSTVENA JEDINICA	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Služba za arheološku baštinu	1.919.823	2.496.247	1.352.524	2.965.868	4.462.624
Služba za nepokretnu baštinu	4.144.443	5.042.424	1.918.636	1.791.839	2.626.658
Služba za pokretnu baštinu	594.262	232.943	344.301	234.114	258.418
Služba za odjele izvan Zagreba 1	64.670	142.453	6.062	70.665	67.700
Služba za odjele izvan Zagreba 2	350.900	506.857	224.525	3.919	3.500
Zajednička stručna služba	313.655	344.050	62.960	156.681	93.241
UKUPNO NAPLAĆENI VLASTITI PRIHODI	7.387.753	8.764.973	3.909.008	5.223.087	7.512.141

Naplaćeni vlastiti prihodi prema ustrojstvenim jedinicama

5. Korištenje sredstava donacija i pomoći

Tijekom 2022. godine sklopljena su tri ugovora o donaciji, a odnose se na donaciju novčanog iznosa za realizaciju programa otok Palagruža, pličina Pupak, u iznosu od 30.074 kune, za izdavanje publikacije „Ladanje u Trstenom“ u iznosu od 7000 kuna te na ugovor za časopis „Portal“ u iznosu od 2000 kuna. Troškovi realizacije izvora 61 – Donacije iznose 31.735 kuna.

Ukupno ugovorena sredstva za realizaciju programa koji se financiraju iz izvora 52 – Tekuće pomoći, temeljem dvaju zaključenih ugovora za 2022. godinu iznose 118.945 kuna. Na ime pomoći u 2022. godini naplaćeno je 302.952 kuna, a odnosi se na dodjelu državne potpore za zapošljavanje pripravnika, pomoć izdavačkoj djelatnosti HRZ-a za tiskanje godišnjaka Portal te promociju podvodne kulturne baštine RH. Ukupni troškovi realizacije izvora 52 – Tekuće pomoći u 2022. godini iznosili su 244.113 kuna. Realizirana i naplaćena sredstva na ime pomoći dijelom se odnose i na ugovore o dodjeli potpore za pripravništvo u javnim službama sklopljene u 2021. godini.

6. Korištenje sredstava ostvarenih prodajom dugotrajne imovine (namjenska sredstva ostvarena prodajom rashodovane dugotrajne imovine)

Prodajom amortizirane i rashodovane dugotrajne imovine Zavoda u 2022. godini zaključena su dva ugovora u iznosu od 7100 kuna, koji će nakon naplate biti razvrstani na izvor 71 – Prihodi od prodaje ili zamjene nefinancijske imovine i naknade s naslova osiguranja. Ostvareni prihod namjenski će se koristiti za nabavu imovine u sljedećem poslovnom razdoblju.

Ostali financijsko-računovodstveni poslovi

Tijekom 2022. godine obrađeno je i procesirano 5048 dokumenata koji se odnose na poslovne transakcije s financijskim učinkom; također je evidentirano 143035 knjigovodstvenih stavaka. Zaprimito je 3827 ulaznih računa i knjižene su 1653 primke i izdatnice za restauratorske i druge pomoćne materijale u skladištu. S investitorima je sklopljeno 79 ulaznih ugovora s financijskim učinkom i 10 ugovora o suradnji bez financijskog učinka, dok su s dobavljačima robe i izvođačima radova ili usluga zaključena 1272 izlazna ugovora i narudžbenica prema kojima se prati financijsko izvršenje. Ispostavljeno je 112 izlaznih računa za izvršene radove te 5048 temeljnica prema kojima su evidentirane promjene u glavnu knjigu. Kako se mnogi konzervatorski ili restauratorski radovi, poglavito na graditeljskoj baštini i arheološkim nalazištima, izvode in situ, obrađena su i procesirana 2273 putna naloga. Tijekom 2022. godine ispostavljene su četiri blagajničke uplatnice/isplatnice za kunske transakcije te je evidentirano 37 promjena u nadzornoj knjizi za uvoz.

U dijelu obračuna i evidencija vezanih uz rashode za stalno zaposlene djelatnike, obrađeno je 111 ugovora i aneksa ugovora o radu, kao i za fizičke osobe za koje se obračunava drugi dohodak, obavljen je obračun i plaćanje temeljem 237 ugovora s vanjskim suradnicima, obrađeno je 3559 radnih listi, 826 doznaka za bolovanje na teret Zavoda i HZZO-a, nadležnim zavodima predano je 12 zahtjeva za naknade primanja koje se refundiraju. Vezano uz obračun plaća i naknada zaposlenim djelatnicima, kao i vanjskim suradnicima (za koje se obračunava drugi dohodak), poreznim tijelima predano je 137 JOPPD obrazaca.

Za primljene isporuke dobara i usluga pravnih i fizičkih osoba koje nemaju sjedište u RH, Zavod je obveznik obračuna i plaćanja PDV-a. U tu svrhu vodi se posebna evidencija, pa je 2022. godine predano devet prijava obračuna poreza na dodanu vrijednost.

Za potrebe poslovanja u 2022. godini nabavljeno je 39 komada razne opreme, 173 komada sitnog inventara za koje je provedeno evidentiranje i zaduživanje na korisnike.

Prema obavezama preuzetim ugovorom o osnivačevu osiguranju sredstava i Općim uvjetima financijskog i programskog poslovanja u 2022. godini, izvršeni su obračuni i predano je:

12 Izvješća o ostvarenim prihodima i primicima, izvršenim rashodima i izdacima prema ekonomskoj klasifikaciji za vlastite i ostale izvore (izvori 31, 52, 61 i drugi)

12 Izvješća o provedenim plaćanjima između proračunskih korisnika

30 zahtjeva za doznaku sredstava prema ugovoru o financiranju redovite i programske djelatnosti koje moraju biti u okvirima odobrenih sredstava u Držanom proračunu RH, odnosno Financijskom planu Zavoda, 27 zahtjeva za doznaku sredstava za plaće i materijalna prava te deset zahtjeva za doznaku sredstava za razliku plaća prema sudskim presudama za razdoblje od prosinca 2015. do siječnja 2017.

jedno Privremeno izvješće o financijskom izvršenju odobrenih programa rada.

Izrađeni su i mjerodavnim tijelima predani tromjesečni, polugodišnji, devetomjesečni i godišnji financijski izvještaj. Također su pripremljene i Upravnom vijeću podnesene na usvajanje dvije Izmjene i dopune financijskog plana Zavoda, kao i Financijski plan za 2023. godinu, koji uključuje projekcije financijskog plana za 2024. i 2025. godinu.

Digitalizacija poslovnih procesa

U 2022. godini aktivnosti na digitalizaciji administrativnih i financijsko-računovodstvenih procesa vezanih uz poslovanje Zavoda, zbog promjena u ustrojstvu i nedostatka zaposlenika u administraciji, planirane su za 2023. godinu. Planirano je dodatno proširenje implementacije modula UR sustava Hivergen i povezivanje s e-pisarnicom koja je izgrađena u istom sustavu. Do sada kreirani i uspostavljeni modul UR implementiran je i korišten za zaprimanje, ovjeru i čuvanje dokumenata s financijskim učinkom. Sustav je proširen mogućnošću digitalnog

unosna Naloga za isplatu vezanih uz angažman fizičkih osoba temeljem autorskih ugovora i ugovora o djelu. Postupkom digitalizacije dijela dokumenata smanjen je opseg dokumentacije koja se dostavlja u konvencionalnom obliku, ubrzan je proces zaprimanja, obrade, likvidiranja, formalne, suštinske, financijske kontrole i ovjere računa. Računi se protokoliraju i ovjeravaju elektronički, odnosno digitalnim tijekom u sustavu Hivergen. Dokumentacija dostavljena izvorno na papiru pretvara se u elektronički zapis. Pretvorba u elektroničke zapise dokumentacije s financijskim učinkom provodi se tako da se dokumentaciji osigurava vjerodostojnost porijekla, cjelovitost sadržaja i čitljivost od trenutka pretvorbe do kraja razdoblja propisanog za čuvanje knjigovodstvene isprave. Knjigovodstvene isprave pretvorene su u elektroničke zapise prema Pravilniku o pretvaranju knjigovodstvenih isprava koje se čuvaju u izvornom pisanom obliku u elektronički (NN 76/19). Ulazni računi protokoliraju se i ovjeravaju u modulu UR u skladu s usvojenim internim Pravilnikom o zaprimanju, ovjeri i čuvanju dokumenata s financijskim učinkom i prema poslovnim procesima likvidature, opisanima u postupcima tjeka unutarnjih kontrola (FMC D/1 Likvidatura). Budući da je format e-računa vrlo skraćen i iz njega se često ne mogu razabrati osnovni elementi knjigovodstvenih isprava koji su preduvjet vjerodostojnosti, posebna je pozornost posvećena kreiranju odgovarajućih dokumenata koji se u sustav prilažu kao dokazi o izvršenju, a temeljeni su na Zakonu o proračunu i Zakonu o fiskalnoj odgovornosti.

Aktivnosti na uspostavi sustava unutarnjih financijskih kontrola (FMC) i sastavljanju i predaji Izjave o fiskalnoj odgovornosti

Zavod, kao korisnik Državnoga proračuna treće razine, dužan je provoditi aktivnosti na uspostavi sustava unutarnjih financijskih kontrola u javnom sektoru. Temeljem Zakona o fiskalnoj odgovornosti i Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o fiskalnoj odgovornosti (NN 139/10, 19/14 i 111/18), Zavod je podnošenjem Izjave o fiskalnoj odgovornosti usklađen s Uredbom o sastavljanju i predaji Izjave o fiskalnoj odgovornosti i izvještaja o primjeni fiskalnih pravila (Narodne novine, 78/11, 106/12, 130/13, 19/15, 119/15 i 95/19), obvezan izvijestiti o funkcioniranju sustava financijskog upravljanja i kontrola.

Radi provođenja testiranja pojedinih područja poslovanja, davanja odgovora na postavljena pitanja i popunjavanje Upitnika o fiskalnoj odgovornosti za 2021. godinu, koje je provedeno u veljači 2022. godine, oformljene su radne skupine koje su provele testiranja na temelju formiranog uzorka. Od 84 pitanja-područja cjelovitog upitnika, na poslovanje Zavoda primjenjivo ih je 56. Za sva su pitanja testovi pokazali pozitivan rezultat.

Temeljem dobivenih rezultata testiranja na pitanja iz Upitnika, sastavljena je Izjava o fiskalnoj odgovornosti za 2021. godinu, na obrascu 1a, koja potvrđuje zakonito, namjensko i svrhovito korištenje sredstava, učinkovito i djelotvorno funkcioniranje sustava unutarnjih kontrola unutar proračunom, odnosno financijskim planom utvrđenih sredstava.

Izjava o fiskalnoj odgovornosti, s Upitnikom i popratnom dokumentacijom za razdoblje od 1. siječnja do 31. prosinca 2021. godine, dostavljena je nadležnom Ministarstvu kulture i medija u veljači 2022. godine.

**Služba općih pravnih,
kadrovskih i administrativnih
poslova**

Služba općih pravnih, kadrovskih i administrativnih poslova (devet djelatnika) radi unutar Odjela općih pravnih i administrativnih poslova (Odsjek za kadrovske poslove i Pisarnica).

Tijekom 2022. godine u segmentu općih pravnih i administrativnih poslova obavljali su se redoviti opći pravni, radno-pravni i administrativni poslovi. Oni, između ostalog, obuhvaćaju sastavljanje ugovora o radu, ugovora o djelu i autorskih ugovora s vanjskim suradnicima, sastavljanje ugovora s naručiteljima i ostalih vrsta ugovora, stručne pripreme sjednica tijela Zavoda, izradu nacрта općih i posebnih akata, sastavljanje ponuda za javna nadmetanja na kojima je Zavod ponuditelj, zastupanje u sudskim postupcima male vrijednosti te suradnju s odvjetničkim društvima u ostalim sudskim postupcima, kao i poslove Pisarnice i interne dostave.

Iz djelokruga općih pravnih i administrativnih poslova, uz izradu svakodnevnih usmenih i pisanih tumačenja, naputaka i mišljenja, dopisa prema trećima te vođenja evidencija, znatan udio poslova čine izrade i verifikacije ugovora (ukupno 95 ugovora s naručiteljima investitorima te 527 ugovora s vanjskim suradnicima fizičkim osobama, od čega se 282 odnose na ugovore o obavljanju studentskog posla). Treba istaknuti i poslove sastavljanja ponuda u javnim i bagatelnim nabavama u kojima Zavod sudjeluje kao ponuditelj, potom poduzimanje pravnih radnji u svrhu naplate potraživanja te normativno-pravnu djelatnost Odjela (donošenje općih akata ustanove). Iz djelokruga poslova nabave, zbog kadrovske neekipiranosti resorne službe u tekućoj godini, obavljan je i dio poslova Službe za nabavu i opće tehničke poslove u dijelu sastavljanja ugovora nabave. Izrađeno je 180 ugovora nabave.

U 2022. godini doneseni su sljedeći opći akti: Pravilnik o zaštiti na radu, Pravilnik o provedbi postupaka jednostavne nabave, Pravilnik o postupku unutarnjeg prijavljivanja nepravilnosti i načinu imenovanja povjerljive osobe, Pravilnik o izmjeni Pravilnika o prikupljanju, čuvanju, korištenju, odabiranju i izlučivanju arhivskog i registraturnog gradiva Hrvatskog restauratorskog zavoda, Odluka o izmjenama i dopunama Sistematizacije poslova i zadataka Hrvatskog restauratorskog zavoda te ostali opći i pojedinačni akti/odluke kojima se uređuju odnosi i poslovanje u Zavodu.

U pogledu aktivnosti sastavljanja Izjave o fiskalnoj odgovornosti za 2021. godinu, od četrnaest pitanja koja se odnose na rad Službe, na deset pitanja je pozitivno odgovoreno, a četiri pitanja nisu bila primjenjiva.

Iz domene kadrovskih poslova tijekom 2022. godine obavljani su sljedeći poslovi: vođenje Registra zaposlenih u javnim službama, kadrovske evidencija radnika, evidencije vezane uz ostvarivanje prava na prijevoz radnika i ostalih materijalnih prava radnika, poslovi prijavljivanja i odjavljivanja radnika nadležnim tijelima, izrada plana godišnjeg odmora, izrada pojedinačnih odluka o korištenju godišnjeg odmora i drugih odluka koje se odnose na ostvarivanje prava radnika.

Posebno se ističu poslovi koji se odnose na: provođenje natječaja za zasnivanje radnog odnosa (raspisano je šest natječaja za 24 radna mjesta); obrađeno je 270 natječajnih prijava za zapošljavanje (provedba natječaja, sudjelovanje u izboru kandidata, vođenje zapisnika prijave i provedenih

intervjua, izrada odluka o izboru kandidata); sklapanje ugovora o radu na neodređeno i određeno vrijeme (17 ugovora o radu); prestanak radnog odnosa (11 sporazuma i obavijesti o isteku ugovora o radu), provođenje i usklađivanje raznih promjena iz radnog odnosa (dostave podataka o radnicima i pravima prema kolektivnim i ostalim ugovorima nadležnom ministarstvu, promjene vezane uz posebne uvjete rada, stjecanje znanstvenog stupnja, položeni stručni ispiti za temeljena stručna zvanja, promjena naziva radnih mjesta u skladu sa sistematizacijom, promjene osobnih podataka te suradnja i dostava podataka drugim državnim i javnim tijelima i njihov unos u Registar zaposlenih u javnom sektoru i sustav COP (Centralizirani obračun plaća); izradu aneksa ugovora o radu (83), izradu putnih naloga te Odluka o službenom putu u inozemstvo; izradu pojedinačnih odluka te dostavu podataka o radnicima i pravima prema kolektivnim i ostalim ugovorima nadležnom ministarstvu, kao i suradnju i dostavu podataka drugim državnim i javnim tijelima (očevidnik zaposlenih s invaliditetom u Hrvatski zavod za javno zdravstvo i dostava podataka u Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje). U 2022. godini ažurirani su postupci Odsjeka za kadrovske poslove koji se odnose na izradu plana zapošljavanja, postupak zapošljavanja i prestanak ugovora o radu.

U odsjeku Pisarnice, gdje se obavljaju poslovi urudžbenog zapisnika i interne dostave, u 2022. godini dodijeljeno je 13.158 urudžbenih brojeva, od kojih 4247 ulaznih, 396 gotovinskih računa i 94 predračuna. Poslano je 4458 pošiljaka. Tijekom 2022. godine, u kontinuiranoj izgradnji internog informacijskog sustava Zavoda, nastavljen je postupak digitalizacije poslovanja digitalizacijom uredskog poslovanja. Preko modula PIS urudžbiraju se ulazna i izlazna pismena, nastavljena je primjena modula UR koji je implementirao digitalnu ovjeru računa, a Pisarnica je aktivno sudjelovala u pripremi preduvjeta za nastavak digitalizacije uredskog poslovanja koja će u 2023. godini obuhvatiti distribuciju, čuvanje i arhiviranje ulaznih i izlaznih pismena te sudjelovanje u realizaciji dijela aktivnosti Ureda ravnatelja prema potrebi.

Služba za nabavu i opće tehničke poslove

Poslovi nabave robe, radova i usluga

U Službi za nabavu i opće tehničke poslove u 2022. godini provedene su sljedeće aktivnosti: utvrđivanje metodologije izrade, izrada i objava godišnjega plana nabave robe, radova i usluga prema Zakonu o javnoj nabavi te njihovo usklađivanje s planovima aktivnosti pojedinačnih programa rada Zavoda zbog osiguranja pravovremene, učinkovite i ekonomične nabave robe, radova i usluga potrebnih za funkcioniranje temeljne i pratećih djelatnosti Zavoda, prema raspoloživim financijskim sredstvima.

U svrhu realizacije godišnjega plana nabave robe, radova i usluga za 2022. godinu, provedena su četiri otvorena postupka javne nabave i jedan pregovarački postupak javne nabave bez prethodne objave poziva na nadmetanje, temeljem Zakona o javnoj nabavi, potom tri postupka prema Pravilniku o provedbi postupaka nabave robe, radova i usluga za postupke obnove (NN 126/21, 19/22 i 132/22), 37 otvorenih postupaka jednostavne nabave i 13 ograničenih postupaka jednostavne nabave s tri gospodarska subjekta temeljem internog Pravilnika o provedbi postupaka jednostavne nabave.

Prema provedenim postupcima jednostavne nabave ili izravno, u 2022. godini sastavljeno je 326 ugovora o nabavi i izdano je 946 narudžbenica. Slijedom navedenih podataka o broju ugovora i narudžbenica, na Odjel za poslove nabave u 2022. godini dostavljena su na obradu i ovjeru 1272 zahtjeva za nabavu. Evidentirana su 284 studentska ugovora i 98 ugovora o djelu.

U 2022. godini, preko aplikacije Elektroničkog oglasnika javne nabave RH (dalje u tekstu: EOJN RH), vođen je registar ugovora i okvirnih sporazuma o javnoj nabavi Zavoda s podacima o realizaciji, odnosno stanju realizacije ugovora i okvirnih sporazuma. Također su obrađivani dostavljeni podaci preko EOJN-a RH za ugovore sklopljene temeljem okvirnih sporazuma Središnjega državnog ureda za središnju javnu nabavu (SDUSJN-a).

Nadalje, početkom 2022. sastavljen je statistički izvještaj o javnoj nabavi o ukupno ugovorenim radovima i uslugama te ugovorenoj robi u 2021. godini. Izvještaj je objavljen u EOJN-u RH u ožujku 2022. godine.

U 2022. godini na Odjelu za poslove nabave pripremljeni su troškovnici za nabavu robe i usluga iz djelokruga aktivnosti Službe te su pribavljene ponude, provedeni postupci nabave i sklopljeni ugovori s područja tekućeg poslovanja. Obavljeno je 97 primopredaja u svrhu zaduženja djelatnika za nabavljeni sitni inventar i opremu.

Djelatnici Službe sudjelovali su u pripremi i provedbi godišnjega popisa imovine i obveza sa stanjem 31. prosinca 2022. godine. Dvije djelatnice iz Službe bile su članice Središnje popisne komisije (od kojih je jedna bila predsjednica Komisije). Djelatnice su koordinirale rad 17 popisnih komisija i pregledavale izvještaje koje su dostavljale popisne komisije. Djelatnica Službe također je sudjelovala u provedbi godišnjeg popisa kao predsjednica Komisije za popis zaliha materijala na skladištu u Zagrebu; zadatak je bio organizirati popis zaliha na dan inventure određen Odlukom o inventuri.

U Skladištu se 2022. godine provodilo skladištenje materijala i opreme te zaštita zaliha od neodgovornog rukovanja i rasipanja, briga o održavanju minimalnih (optimalnih) zaliha, doprema, zaprimanje i izdavanje robe krajnjim korisnicima te vođenje skladišnih evidencija robe.

Za potrebe konzervatorsko-restauratorske djelatnosti uobičajeni su postupci nabave raznovrsnog pribora i potrošnog materijala: boja, pigmentata, kistova, kemijskih proizvoda i sredstava, kemikalija i dr., ukupno 2043 vrste artikala, uključujući uredski i sanitarni potrošni materijal, higijenski materijal (zaštitne maske, zaštitne rukavice i sredstva za dezinfekciju ruku). Potrebna roba nabavljena je od dobavljača temeljem godišnjih ugovora o nabavi sukcesivnim isporukama prema dispoziciji skladištara, na temelju zahtjeva krajnjih korisnika. Roba (manji dio) koja nije ugovorena godišnjim ugovorima iznimno je nabavljena narudžbenicama ili izravnom kupnjom na prodajnim mjestima (uz posebna odobrenja).

U 2022. godini protokolirano je 467 primki i računa za isporučenu robu te 1186 izdatnica robe krajnjim korisnicima (djelatnicima Zavoda) na lokacijama u Zagrebu i izvan njega.

Poslovi zaštite na radu i zaštite od požara

Poslove s posebnim uvjetima rada obavlja u Zavodu oko 80 % djelatnika. Zbog toga je nužno ažurno vođenje evidencija te upućivanje djelatnika na preventivne, periodične i izvanredne zdravstvene preglede koji se odnose na uvjete rada, odnosno na potrebnu radnu sposobnost i razna osposobljavanja djelatnika, ovlaštenika poslodavca i povjerenika djelatnika za zaštitu na radu prema propisima s područja zaštite na radu i zaštite od požara (osposobljavanje za rad na siguran način, za zaštitu od požara, za rad s otrovima, zdravstveni pregled za poslove s posebnim uvjetima rada i dr.).

U 2022. godini 35 djelatnika osposobljeno je za rad na siguran način, 15 djelatnika za zaštitu od požara, šest za voditelja za evakuaciju i spašavanje, devet djelatnika za ovlaštenika poslodavca za zaštitu na radu, 20 djelatnika za neposrednog izvršitelja poslova s opasnim otrovima i jedan djelatnik za odgovornu osobu za rad s opasnim kemikalijama, 12 djelatnika za pružatelja prve pomoći, a 236 djelatnika upućeno je na medicinu rada radi redovitih zdravstvenih pregleda za poslove s posebnim uvjetima rada. Ažurirana je evidencija na osnovi koje se kontinuirano prati periodika osposobljavanja i pregleda, usklađena s propisima. Nabavljena je osobna zaštitna odjeća i obuća djelatnicima koji su predali zahtjev, a ispunjavali su uvjete prema Pravilniku o osobnoj zaštitnoj opremi i procjeni rizika.

Provedena je analiza postojećih procjena rizika te priprema za reviziju procjene rizika koja će se pokrenuti u 2023. godini.

Provela su se ispitivanja opreme, uređaja, radnog okoliša i druga ispitivanja s područja zaštite na radu i zaštite od požara kako je propisano Zakonom i pravilnicima.

Uklonjeni su nedostatci na uređajima i opremi te je provedeno planiranje i nabava osobnih zaštitnih sredstava i drugo prema potrebi.

Opći tehnički poslovi

U 2022. godini redovito su se održavali poslovni prostori te uređaji i druga oprema Zavoda.

Na Odsjeku za opće tehničke poslove obavljani su u 2022. godini poslovi kontinuiranog raspoređivanja vozila, kao i organiziranje njihova redovitog održavanja i izvanrednih popravaka, tehničkih pregleda i registracije, pranja i zamjene automobilskih guma te administriranja i obrade računa i putnih radnih listova, izrade troškovnika za natječaje, nadoplate cestarina i ostalih poslova u djelokrugu vođenja voznog parka.

Vozni park Zavoda 2022. godine imao je 46 vozila raspoređenih na lokacijama Zavoda u Zagrebu (34) i na vanjskim lokacijama (12). Zbog isteka *leasinga* u lipnju 2022. godine, Zavod je morao vratiti osam vozila iz Zagreba za koja su ugovori istekli. Manjak vozila nadoknađen je povećanim korištenjem privatnih vozila i *rent-a-cara*. Tijekom godine sklopljeni su ugovori o najmu za većinu vozila koja su bila vraćena *leasing* kućama. Potkraj godine isporučena su i četiri nova vozila za koja je prethodno proveden postupak javne nabave.

S obzirom na to da je jedno vozilo rashodovano, Zavod je potkraj 2022. godine raspolagao s ukupno 43 vozila (u što su uključene četiri prikolice i dva čamca); od toga 32 u Zagrebu, a 11 na vanjskim lokacijama.

Poslovi Odsjeka obuhvaćaju i organiziranje i nadzor poslova na području zaštite okoliša, odnosno organizacije odlaganja više vrsta otpada: opasnog, glomaznog, elektroničkog, plastičnog i komunalnog otpada, biootpada te otpadnog papira i kartona.

U 2022. godini uz već postojeću organizaciju navedenog, dodatno je uspostavljeno odlaganje komunalnog otpada i otpadne plastike i na lokaciji Ulica Nike Grškovića 23, a u više je navrata organiziran i proveden interventni odvoz glomaznog otpada, biootpada, arhivske građe, papira i elektroničkog otpada.

Arheološka kulturna baština

Služba za arheološku baštinu osnovana je 2005. godine. Djelatnici Službe kontinuirano rade na zaštiti arheološke baštine te surađuju na radovima zaštite kulturnih dobara Republike Hrvatske s ostalim službama Zavoda, kao i s brojnim srodnim institucijama. U Službi su na neodređeno vrijeme zaposlena 22 djelatnika. Rad na arheološkim kulturnim dobrima organiziran je u pet organizacijskih jedinica: dva Odjela za kopnenu arheologiju – sjedišta Zagreb i Juršići, Odjel za podvodnu arheologiju, Odjel za restauriranje arheoloških nalaza te Odsjek za konzervatorsku dokumentaciju arheološke baštine. Prema potrebi se angažiraju i vanjski suradnici s područja zaštite i očuvanja arheoloških kulturnih dobara, koji su prijeko potrebni za cjelovitu provedbu programa (najčešće se radi o neinvazivnim metodama istraživanja – npr. geofizikalna i magnetska prospekcija ili LiDAR snimanja, kao i 3D skeniranja nalazišta).

Izvođenje radova na arheološkim kulturnim dobrima provodi se prema Pravilniku o arheološkim istraživanjima. Rezultati provedenih istraživanja opisuju se u izvještaju o arheološkim istraživanjima, s valorizacijom te prijedlogom daljnjih radova ili postupaka.

Programi zaštitnih radova na arheološkim kulturnim dobrima većinom su višegodišnji, stoga su 2022. godine u velikoj mjeri nastavljeni projekti započeti prethodnih godina. U 2022. godini sredstvima MKiM-a financirano je 25 programa zaštite arheološke baštine (ukupno ugovoreni iznos 3.540.768,75 kn /469.940,77 €/), od kojih su tri programa sufinancirana (ukupno ugovoreni iznos 450.000 kn /59.725,26 €/).

S realizacijom se počelo početkom godine, a sva terenska istraživanja dovršena su do listopada. Tijekom 2022. godine potpuno su dovršena istraživanja u uvali Paržine na otoku Iloviku te istraživanja palasa Staroga grada u Brinju. Svi ostali programi provode se u kontinuitetu.

Realizacija pregleda stanja na terenu i izrade troškovnika provode se kontinuirano na nalazištima u svim dijelovima Hrvatske prema iskazanim potrebama vlasnika i nadležnih konzervatorskih odjela.

S vanjskim investitorima 2022. godine sklopljena su 33 ugovora o financiranju arheoloških istraživanja i konzervatorsko-restauratorskih radova na arheološkim kulturnim dobrima (ukupno ugovoreni iznos 6.727.942,50 kn /892.951,42 €/).

Odjel za kopnenu arheologiju, sjedište Zagreb

Tijekom 2022. godine djelatnici Odjela za kopnenu arheologiju, sjedište Zagreb (jedan konzervator savjetnik arheolog, dva viša konzervatora arheologa, jedan konzervator arheolog i jedan suradnik konzervatora arheologa) realizirali su 15 programa zaštite arheološke baštine te sudjelovali u realizaciji triju programa zaštite nepokretne baštine. Sredstvima MKiM-a bilo je financirano devet programa (ukupno ugovoreni iznos 253.164,61 € /1.907.468,75 kn/). Od navedenih programa, jedan je sufinancirala Općina Križ, a jedan Institut za arheologiju Sveučilišta u Grazu (ukupno ugovoreni iznos 19.908,42 € /150.000 kn/). Nastavila se i izvrsna suradnja s gradom Popovačom i općinama Gorjani, Križ i Generalski Stol te je uspostavljena suradnja s gradom Pregradom. Navedene jedinice lokalne samouprave, svjesne važnosti svoje kulturne baštine, uključile su se u realizaciju programa sufinanciranjem radova, izravnim podmirenjem dijela troškova istraživanja (priprema nalazišta za istraživanje, održavanje, troškovi mehanizacije i dr.) ili raznim načinima promoviranja.

Programima čiju je realizaciju financirao MKiM bila su obuhvaćena sustavna, zaštitna i revizijska arheološka istraživanja. Nastavljena su arheološka istraživanja antičkih nalazišta (kasnoantička utvrda i crkva Crkvišće u Gornjem Bukovlju, vila rustika na nalazištu Sipćina kod Okešince i antičko naselje na nalazištu Stari Slavik u Daruvaru), kao i istraživanja srednjovjekovnoga Staroga grada Sokolca u Brinju. Također su nastavljena istraživanja ostataka pavlinskog samostana Blažene Djevice Marije u Mikleuški i srednjovjekovnog naselja u Gorjanima. Novi programi pokrenuti u 2022. godini su arheološka istraživanja antičkih termi u Visu i zapadne nekropole antičkoga grada Salone (*Hortus Metrodori*). Tijekom 2022. godine nastavljene su stručna obrada i analize nalaza s višeslojnog nalazišta Bojna (Brekinjova Kosa). Djelatnici Odjela za kopnenu arheologiju, sjedište Zagreb, sudjelovali su i u realizaciji programa nepokretne baštine arheološkim istraživanjima Staroga grada Milengrada kod Budinščine i ostataka benediktinske opatije Rudina kod Čečavca te provođenjem arheološkog nadzora zemljanih radova oko crkve sv. Julijane u Tremi.

Segment rada Odjela za kopnenu arheologiju, sjedište Zagreb, čine programi koje financiraju vanjski investitori. U 2022. godini ugovoreno je pet programa u cijelosti financiranih sredstvima vanjskih investitora (ukupno ugovoreni iznos 248.453,65 € /1.871.974 kn/). Dva programa su financirali Grad Popovača (obrada pokretnih arheoloških nalaza sa Staroga grada Jelengrada, ugovoreni iznos 2.654,46 € /20.000 kn/) i Grad Pregrada (arheološka istraživanja južnog dijela palasa Staroga grada Kostela, ugovoreni iznos 6.636,14 € /50.000 kn/). Javna ustanova Nacionalni park Plitvička jezera financirala je program arheoloških istraživanja Staroga grada Krčingrada (ugovoreni iznos 25.173 € /189.666 kn/), a Središnji državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje Republike Hrvatske financirao je arheološki nadzor zemljanih radova pri građenju višestambenih zgrada u Glini (ugovoreni iznos 2.588,09 € /19.500 kn/). Istraživačke arheološke radove na državnoj cesti D100 na otoku Lošinju, na dionici Osor – Nerezine, financirale su Hrvatske ceste d.o.o. za upravljanje, građenje i održavanje državnih cesta (ugovoreni iznos 211.401,95 € /1.592.808 kn/).

Također su u 2022. godini dovršena zaštitna arheološka istraživanja na autocesti A11, dionica Lekenik – čvor Sisak, započeta 2021. godine (Hrvatske autoceste d.o.o., ugovoreni iznos 151.555,84 € /1.141.897,50 kn/).

U ostvarenju navedenih programa svi su radovi provedeni u skladu sa zakonskim propisima Republike Hrvatske i međunarodno priznatim suvremenim metodama rada.

Rezultate provedenih radova djelatnici Odjela za kopnenu arheologiju predstavili su na međunarodnim znanstvenim skupovima i izložbama te su objavili veći broj preglednih, stručnih i znanstvenih radova. Djelatnici Odjela također sudjeluju u nastavi Filozofskog fakulteta u Zagrebu te provode praktičnu nastavu na nalazištima.

Djelatnost Odjela za kopnenu arheologiju, sjedište Zagreb, može se predstaviti na primjeru ovogodišnjih radova na prostoru antičkih termi u Visu, na zapadnoj salonitanskoj nekropoli *Hortus Metrodori* u Solinu, na ostacima pavlinskog samostana Blažene Djevice Marije u Mikleuški, na srednjovjekovnom naselju u Gorjanima te na Starome gradu Sokolcu u Brinju.

Otok Vis, Vis, antičke terme. Zračna snimka nakon dovršetka arheoloških istraživanja 2022. godine. Snimka: ArheoPlan, 2022.

Vis (πόλις *Ἴσσα*), jedan od najstarijih gradova na istočnoj jadranskoj obali, osnovali su u 4. stoljeću pr. Kr. sirakuški Grci. Dijelom Rimskog Carstva postao je 47. godine pr. Kr., a njegovi su ostaci i danas vidljivi na južnim padinama položaja Gradina. U neposrednoj blizini luke nalaze se terme, jedan od važnijih sadržaja antičkoga grada. Iako su građene i pregrađivane kroz stoljeća, u njima su dobro očuvane dekoracije (mozaici i freske) za koje se pretpostavlja datacija potkraj 1., odnosno početkom 2. stoljeća.

Istraživanja provedena 2022. godine u suradnji s Arheološkim muzejom u Splitu bila su usmjerena na sjeverni dio termi. Istražena je „helenistička“ ulica koja se nalazi neposredno uz sjeverni zid termi, a iznad nje nađen je pločnik mlađe ulice istoga smjera, korištene u pješačkoj komunikaciji i prijevozu robe/dobara teglećim životinjama. Sa sjeverne strane ulice pronađene su dvije prostorije koje su se nalazile unutar inzule, koja se pak gradnjom i dimenzijama razlikuje od onih pronađenih u jugoistočnom dijelu grada, što sugerira da se ne radi o građevini iz helenističkog, nego iz kasnijeg, vjerojatno kasnorepublikanskog razdoblja ili s početka I. stoljeća.

Revizijska istraživanja prostorije smještene neposredno uz dva ulaza u termalni kompleks nisu potvrdila prijašnju pretpostavku da se radi o apoditeriju (svlačionici), ali se spomenuta pretpostavka i dalje ne može isključiti.

Solin (Salona), Hortus Metrodori. Nalazište nakon završetka arheoloških istraživanja 2022. godine. Snimka: S. Popović, 2022.

Antička Salona smjestila se u današnjem Kaštelanskom zaljevu, uz ušće rijeke Jadro. Iako je bila poznata delmatska luka i kolonija isejskih Grka, procvat je doživjela pod rimskom vlašću kao glavni grad provincije Dalmacije. Još je u Augustovo doba bila kolonija (*Colonia Martia Iulia Salona*), a u drugoj polovici 2. stoljeća širi se prema istoku i zapadu te dobiva svoj karakterističan, izdužen oblik.

Zapadna salonitanska nekropola, poznata i pod nazivom *Hortus Metrodori*, bila je predmetom brojnih istraživanja posljednjih dvjestotinjak godina. Hrvatski restauratorski zavod u 2022. godini proveo je, u suradnji s Arheološkim muzejom u Splitu i Hrvatskom akademijom znanosti i umjetnosti, arheološka istraživanja na jednom njezinu dijelu, ukupne površine 750 m². Tu su izloženi antički sarkofazi još od prve polovice 19. stoljeća pa je daljnji arheološki iskop bilo moguće obaviti na manjoj površini. Ove godine, 2022., počela su istraživanja zapadnoga dijela. Tada su uočene i sonde iz istraživanja provedenih 1970. godine. Ove je godine zabilježen 21 grob; četiri su zidane grobnice, koje je uočio, a dijelom i istražio, don Frane Bulić. Istraženo je devet kosturnih ukopa u raci, svi u ispruženom položaju na leđima. Pronađena su tri groba u amfori i četiri groba pod tegulama, od kojih se jedan nalazi ispod sarkofaga Opije Trofime. Ako su grobovi imali priloge, najčešće se radilo o uljanicama i staklenim posudama. Nalazi iz grobova i različitih slojeva mogu se datirati od 1. do 4. stoljeća. Arheološki radovi nisu izvedeni do zdravice, odnosno sloja sterilne zemlje, pa se u sljedećim kampanjama očekuje i stariji horizont paljevinskih ukopa, kakvi su zabilježeni na drugim dijelovima zapadne salonitanske nekropole.

Mikleuška, ostaci pavlinskog samostana Blažene Djevice Marije. Pogled sa zapada nakon dovršetka arheoloških istraživanja 2022.

Južno od staroga Garić-grada, podno Dugačkoga brda na Moslavačkoj gori, nalaze se ostaci najstarijeg pavlinskog samostana na području današnje Hrvatske. Samostan Blažene Djevice Marije u Mikleuški sagrađen je tijekom druge polovice 13. stoljeća u nepristupačnom klancu potoka Crkveni jarak. Zbog arheološke, povijesne i arhitektonske vrijednosti ubraja se u najvažnija kulturna dobra Sisačko-moslavačke županije i kontinentalnog dijela Republike Hrvatske.

Samostan Blažene Djevice Marije u Mikleuški bio je od iznimnog vjerskog, kulturnog i političkog značenja za srednjovjekovni krajobraz širega područja Moslavačke gore. Samostan je napušten zbog rastuće osmanske prijetnje tijekom prvih desetljeća 16. stoljeća te je prepušten propadanju.

Hrvatski restauratorski zavod od 2009. godine provodi arheološka istraživanja i konzervatorsko-restauratorske radove na ostacima samostana. Dosadašnji radovi obuhvatili su ostatke samostanske crkve (zidove lađe i svetišta, glavni portal te *in situ* sačuvane ostatke arhitektonskih profilacija). Tijekom 2022. godine djelomično je istražen prostor uz zapadno pročelje samostanske crkve, što je preduvjet za predstojeće konzervatorsko-restauratorske i građevinske radove na južnom portalu crkve. Tijekom radova istraženo je i dokumentirano 78 kosturnih grobova, koje je moguće datirati u razdoblje od kraja 13. do početka 16. stoljeća.

Mikleuška, ostaci pavlinskog samostana Blažene Djevice Marije. Arheološka istraživanja 2022. godine. Snimka: Skimi64 d.o.o., 2022.

Gorjani, arheološka topografija srednjovjekovnih Gorjana. Detalj istraženoga dijela crkvi. Snimka: Valdir j.d.o.o., 2022.

Srednjovjekovno naselje Gorjani (*castrum Gara*), nastalo na dodiru sjevernoga ruba đakovačkog ravnjaka i nizine gornjega toka rijeke Vuke, vrhunac razvoja doživjelo je tijekom druge polovice 14. stoljeća i prve polovice 15. stoljeća. Tad su Gorjani postali veće urbano naselje sa župnom crkvom, dominikanskim samostanom i razvijenim obrambenim sustavom. Od vremena osmanlijske vlasti ostaci srednjovjekovne Gare rušeni su i raznošeni za nove građevine, a područje je raskopavano u potrazi za vrijednostima. Pretpostavlja se da je površina ograđenog naselja iznosila oko 13 hektara. Posebnost nalazišta je očuvana urbana struktura srednjovjekovnog naselja, neizmijenjena kasnijim intervencijama.

Istraživanja srednjovjekovnih Gorjana počela su 2017. godine, a od 2018. godine provode se na sjeverozapadnom dijelu srednjovjekovnog naselja, gdje se nalaze ostaci dominikanskog samostana i crkve sv. Margarete s grobljem. Središnji klaustar samostana sa svih je strana bio omeđen krilima, od kojih je do sada djelomično istraženo ono istočno, u kojem se nalazila kapitularna dvorana. Potvrđene su tri faze gradnje, od kojih najstarija pripada kraju 11. i prvoj polovici 12. stoljeća. Između kraja 13. i sredine 14. stoljeća sagrađena je manja jednobrodna crkva poligonalnog svetišta ojačanog kontraforima. Gradnju veće, monumentalne samostanske crkve sa zvonikom na jugozapadnom dijelu pročelja, koja pripada trećoj fazi, moguće je datirati u prvu polovicu 14. stoljeća, a prestanak njezina funkcioniranja vjerojatno sredinom 16. stoljeća.

U radovima provedenima 2022. godine nastavljena su istraživanja crkvi: veće samostanske i manje, pretpostavljene župne crkve. Uz arhitektonske elemente, istražena su i 44 kosturna groba te su pronađeni brojni vrijedni pokretni nalazi, među kojima su dvije olovne papinske bule: bula pape Inocenta VI. (1352. – 1362.) i bula pape Pija II. (1458. – 1464.).

Brinje, Stari grad Sokolac. Zračna snimka nakon dovršetka istraživanja 2022. godine. Snimka: A. Janeš, 2022.

Stari grad u Brinju, poznat i kao Sokolac, jedan je od važnijih sačuvanih plemićkih gradova u Hrvatskoj, sjedište krčkih knezova. I prema povijesnim događajima i prema reprezentativnoj gradnji, vrijedno je kulturno dobro, ujedno stoljećima političko, gospodarsko i kulturno središte prostora današnje Like.

U arhivskim dokumentima Brinje se prvi put spominje 1343. godine u pismima Bartola VII. i od tada je povezano s obitelji Frankopan. Početkom 15. stoljeća Nikola IV. na uzvisini u središtu naselja dao je sagraditi novu utvrdu. Na tom mjestu arheološkim su istraživanjima potvrđeni ostaci naselja gradinskog tipa iz kasnog brončanog, odnosno starijega željeznog doba, kao i stambenog objekta iz prve polovice 13. stoljeća. Frankopanskom starom gradu pristupalo se sa zapada, kroz visoku ulaznu kulu. Središnji prostor činilo je nepravilno dvorište koje je sa sjeverne strane zatvarao palas, na južnoj strani nalazile su se gospodarske zgrade, a na istočnoj gotička kapela Svetog Trojstva. Ispod utvrđenoga grada s vremenom se razvilo podgrađe, vjerojatno zaštićeno zidom ili palisadom.

Sve do 1528. godine Brinje je, uz kraći prekid tijekom vladavine kralja Matije Korvina, bilo u posjedu članova obitelji Frankopan, a 1536. godine postalo je dijelom sustava utvrda Vojne krajine. S vremenom se arhitektura Staroga grada mijenjala i prilagođavala novim vojnim potrebama i funkcijama, pa je na ulazu u podgrađe podignuta manja, četverokutna kula, a cijeli prsten oko uzvisine utvrđen je zidinama i polukulama.

Arheološka istraživanja 2022. godine provedena su na području palasa Staroga grada, obuhvativši prostor između ulazne (tzv. frankopanske) kule i istočne dogradnje s kapelom. Istraživanjima su utvrđeni ostaci prapovijesne gradine, utvrde iz razvijenoga srednjeg vijeka, ostaci arhitekture i nalazi iz kasnog srednjeg vijeka te pregradnje i tragovi života iz razdoblja novog vijeka. Do kraja su istraženi sjeverno i južno krilo palasa, zapadna i istočna prostorija te unutrašnjost ulazne kule. U sjevernom krilu ustanovljene su dvije građevinske faze, starija srednjovjekovna i mlađa iz vremena Vojne krajine. U zapadnoj su prostoriji, koja je imala funkciju oružarnice, utvrđeni ostaci starijih struktura te nekoliko razina vapnenih podnica. Ostaci vodospreme pronađeni su u sjeveroistočnom dijelu kamenom popločenog dvorišta, dok su na vanjskom licu rondela, smještenog s južne strane palasa, utvrđeni ostaci dviju ambrazura.

Odjel za kopnenu arheologiju, sjedište Juršići

Tijekom 2022. godine djelatnici Odjela za kopnenu arheologiju, sjedište Juršići (jedan viši konzervator arheolog i dva konzervatora arheologa), realizirali su 12 programa zaštite arheološke baštine (sustavna i zaštitna istraživanja te arheološki nadzori). Sredstvima Ministarstva kulture i medija RH bila su financirana tri programa (ukupno ugovoreni iznos 570.000 kn /75.652 €/). Sredstvima vanjskih investitora financirana su zaštitna arheološka istraživanja na devet programa te je sufinanciran jedan program Ministarstva kulture i medija RH (ukupno ugovoreni iznos 2.793.910 kuna /370.815,58 €/), od čega su sedam financirale općine (ukupno ugovoreni iznos 1.071.925 kn /142.268,9 €/), jedan Turistička zajednica grada Rovinja (ugovoreni iznos 300.000 kn /39.816,84 €/), jedan Vodoopskrba i odvodnja Cres – Lošinj (ukupno ugovoreni iznos 1.071.925 kn /142.268,9 €/), a jedan Zajednica Talijana Krasice (ugovoreni iznos 20.000 kn /2.654,47 €/).

Realizacija projekata koje je financiralo Ministarstvo kulture i medija RH usmjerena je na zaštitu ugroženih spomenika kulture koji zahtijevaju sustavan višegodišnji pristup radi njihove sanacije i obnove. Tijekom 2022. godine nastavljeni su radovi arheoloških istraživanja i konzervatorsko-restauratorskih zahvata na srednjovjekovnoj kuli Turnina kod Rovinja, srednjovjekovnom kaštelu u Pazu te crkvi sv. Teodora kod Krnice.

Važan segment rada Odjela za kopnenu arheologiju sa sjedištem u Juršićima su projekti koje financiraju vanjski investitori. Takvi se projekti u pravilu odnose na zaštitne arheološke radove, odnosno najčešće prethode određenim građevinskim ili infrastrukturnim radovima. Tijekom 2022. godine na taj su način financirana istraživanja urbane cjeline Osora (provedena na gradilištu komunalne infrastrukturne mreže naselja), zatim istraživanja srednjovjekovne utvrde Kožljak, kaštela Rota u Momjanu i Morosini-Grimani u Svetvinčentu, crkve sv. Kancijana kod Krasice te istraživanja provedena unutar povijesnih gradskih jezgri Rovinja (plato uz crkvu sv. Eufemije), Sv. Lovreča Pazenatičkog i Bala (ulice Porto Bechera, Sant' Elena i Porta no).

U realiziranju navedenih programa, neovisno o tome je li bila riječ o zaštitnim ili sustavnim istraživanjima, izradi nacrtne dokumentacije i tehničkih opisa objekata ili o nadzoru konzervatorsko-restauratorskih i građevinskih radova, svi su radovi provedeni prema najvišim standardima struke i u skladu s međunarodno priznatim metodama rada.

Bitan dio svih arheoloških radova je njihova prezentacija na predavanjima na različitim znanstvenim kongresima, na izložbama te u objavljenim znanstvenim člancima. Djelatnici Odjela 2022. godine objavili su nekoliko znanstvenih radova, a u suradnji s Arheološkim muzejom Istre u Puli organizirana je izložba *Istarski kašteli – srednjovjekovne rezidencije feudalnog plemstva*. Tijekom godine održano je i nekoliko predavanja za javnost.

Djelatnost Odjela može se predstaviti na primjeru ovogodišnjih istraživanja srednjovjekovne kule Turnina kod Rovinja, crkve sv. Teodora, gradskih zidina u Sv. Lovreču, srednjovjekovne utvrde Kožljak i nekadašnjega gradskog groblja istraženog na platou uz crkvu sv. Eufemije u Rovinju.

Rovinj (Turnina), srednjovjekovna kula. Nalazište nakon radova. Snimka: J. Višnjić, 2022.

Ostaci srednjovjekovne kule Turnina nalaze se na istoimenom brdu, oko četiri kilometra istočno od Rovinja. Još i danas se mogu vidjeti četiri sačuvane prizemne prostorije kule natkrivene bačvastim svodovima i dio još jedne prostorije na prvom katu, također natkrivene bačvastim svodom. Prema ostacima zidova, kao i prema starim fotografijama koje prikazuju stanje prije 1944. godine, jasno je da je građevina imala centralni dio kvadratnog tlocrta (podijeljen na četiri prostorije) i izbočeni dio na jugozapadu kule.

Radovi i istraživanja provedeni 2022. godine financirani su sredstvima Ministarstva kulture i medija te Turističke zajednice grada Rovinja. Glavnina financijskih sredstava usmjerena je na građevinsku sanaciju nalazišta. Građevinski radovi obavljeni su na zidovima pomoćnih gospodarskih objekata koji se nalaze sjevernije i istočnije od kule te na dijelu vanjskog obodnog zida platoa na kojemu je kula sagrađena. Osim toga, ovogodišnjim radovima uređen je okolni prostor kule.

Arheološka istraživanja bila su usmjerena na prostor sjevernije od kule, uz sam perimetralni zid platoa na kojemu kula funkcionira. U radovima je obuhvaćen i dio nalazišta uz istočni perimetralni i potporni zid kule.

Istraživanjem su otkriveni arheološki ostatci gospodarskih objekata koji su funkcionirali u okolici kule, a razjašnjavaju način njezina funkcioniranja i postupni arhitektonski razvoj. Također, prikupljena je veća količina pokretnih arheoloških nalaza koji se datiraju u razdoblje od 9. do 14. stoljeća (većina njih u starije razdoblje). Uglavnom je riječ o ulomcima grubih kuhinjskih lonaca lokalne proizvodnje, no među kasnijim nalazima pojavljuju se i ulomci glaziranog posuđa koje je na Turninu importirano uglavnom s područja sjeverne Italije. Prilikom istraživanja prikupljeni su i metalni dijelovi oružja, prije svega vrhovi strelica.

Krnica, sv. Teodor. Crkva nakon provedenih istraživanja. Snimka: S. Pamić, 2022.

Crkva sv. Teodora nalazi se na granici katastarskih općina Rakalj i Krnica, a prvi se put spominje 690. godine. Od 19. stoljeća crkva je napuštena, a sakralni inventar preseljen u župnu crkvu sv. Blaža u Vodnjanu. Nakon toga je ta jednobrodna, pravilno orijentirana građevina brzo propala, a početak trećega tisućljeća dočekala je bez krova i svodova (još sačuvanih sredinom 20. stoljeća) te samo s jednim bolje očuvanim zidom.

Od 2018. godine provode se sustavna arheološka istraživanja, a od 2021. godine i građevinska sanacija objekta. Tim je radovima uklonjena gusta vegetacija, snimljeno je postojeće stanje, istražen veći dio unutrašnjosti crkve i prostor iza apside te dio ispred ulaza u crkvu.

Arheološko istraživanje 2022. godine počelo je iskopom na istočnoj strani apside prema jugu kako bi se posve istražila površina oko zidova crkve, a nastavilo se uzduž cijeloga južnog zida crkve. Radovi su bili preduvjet za izvođenje konzervatorsko-restauratorskih radova na zidovima apside. Na zapadnom dijelu crkve, oko sjeverozapadnog ugla, istraženo je više grobova iz različitih faza pokapanja. Naime, arheološkim istraživanjem utvrđena su tri načina pokapanja. Riječ je o ukopima u grobne konstrukcije s postavljenim okomitim, tankim pločama, potom u zidanim grobnicama s obrađenim, klesanim kamenjem koje je mjestimično ožbukano i pokriveno kamenim poklopnicama te o ukopima na živcu bez grobne konstrukcije. Datiranje svih vrsta ukopa bit će moguće nakon detaljnijih analiza uzoraka. U ovogodišnjim arheološkim istraživanjima na prostoru crkve sv. Teodora istraženo je 11 grobova i 14 cjelovitih ili djelomično očuvanih kostura pronađenih u anatomske položaju. Od grobnih nalaza ističe se 17 brončanih prstena, tri manje brončane dvopetljaste kopče i jedna srebrna pločica. Osim arheoloških istraživanja, 2022. godine provedena je sanacija urušenih dijelova apside, ponajprije zazidavanje kaverni na zidovima svetišta, potom rekonstrukcija nedostajućeg dijela polukružnog zida apside. Saniran je i južni zid da se ne bi urušavao.

Sveti Lovreč Pazenatički, gradske zidine. Nalazište tijekom radova. Snimka: J. Višnjić, 2022.

Tijekom 2022. godine provedena su zaštitna arheološka istraživanja u povijesnoj jezgri Svetog Lovreča Pazenatičkog, pokrenuta zbog namjere Općine da nastavi projekt sanacije srednjovjekovnih bedema naselja. Prostor je osobito arheološki zanimljiv zato što su osim vidljivih ostataka kasnosrednjovjekovnih bedema, nastalih nakon predaje grada Mletačkoj Republici 1271. godine, bili očekivani ostatci starijih gradskih bedema za koje se pretpostavlja da su građeni tijekom 10. ili 11. stoljeća.

Radovi u 2022. godini bili su usmjereni na potez zidina koji se od kule Fontanella pruža prema jugoistoku. S obzirom na to da je razlika u nivelaciji terena između vanjskog i unutarnjeg lica zida bila veća od četiri metra, u unutrašnjosti su bili potrebni iskopi kako bi se omogućila obnova zidina.

Većina nalaza prikupljenih u istraženim slojevima može se datirati u kasno 15. stoljeće. Kako su unutar spomenutih nasipnih slojeva pronađeni građevinski ostatci starijih građevina, pretpostavlja se da su one srušene da bi taj dio gradske jezgre poprimio sasvim novu funkciju. S obzirom na dataciju nasipnih slojeva i poziciju čestice, može se zaključiti da je nasipavanje bilo povezano s ojačavanjem gradskih zidina, jer je u to vrijeme bila sve učestalija upotreba vatrenog oružja.

Ispod nasipnih slojeva pronađeni su arheološki ostatci stambenih objekata, za koje se prema prikupljenim pokretnim arheološkim nalazima može pretpostaviti da su građeni tijekom 10. ili 11. stoljeća. Analiza zidina toga dijela gradske jezgre pokazuje da niži dijelovi predmetnih zidina pripadaju najranijoj fazi njihove gradnje pa shodno tome i istraženi objekti pripadaju najranijoj fazi urbanizacije Svetog Lovreča.

Na strukturama gradskih zidina zapaža se nekoliko faza njihove izgradnje i sanacija. Zanimljivo je primijetiti kako se ponovno pokazalo da su srednjovjekovne zidine kao svoju supstrukciju iskoristile starije, prapovijesne, brončanodobne bedeme građene masivnim kamenim blokovima i suhozidnom tehnikom.

Kožljak, kaštel Kožljak. Feudalna utvrda tijekom radova. Snimka: S. Pamić, 2022.

Kožljak, kaštel Kožljak. Bedemska puška pronađena u arheološkim istraživanjima. Snimka: K. Gavrilica, 2022.

Tijekom 2022. godine nastavljen je višegodišnji projekt arheoloških istraživanja i konzervatorsko-restauratorskih radova na očuvanim arhitektonskim ostatcima utvrde Kožljak. Utvrda je iznimno kompleksan arheološki lokalitet koji se tijekom funkcioniranja, osobito tijekom srednjovjekovnog i ranonovovjekovnog razdoblja, konstantno razvijao i sukcesivno dograđivao na temeljima svojih primarnih faza razvoja. To je rezultiralo mnogobrojnim graditeljskim slogovima koji nose karakteristike vremena u kojemu su građene. Osobitost utvrde Kožljak je relativno rano napuštanje dijela koji je obuhvaćao feudalčevu rezidenciju, no podgrađe se kontinuirano koristilo do kraja 20. stoljeća.

Arheološka istraživanja 2022. godine bila su usmjerena na prostor branič-kule, u sjeveroistočnom kutu feudalčeve rezidencije (u tlocrtu 6,6 x 6,3 m). Arheološki slojevi u kuli dosežu i do 3,5 m dubine. Istraživanjima je prikupljena veća količina pokretnih arheoloških nalaza, ali i različiti ulomci pougljenjenog drva. Kako je zaključeno još tijekom istraživanja 2018. godine, čini se da je najniža etaža kule zapravo zasuta prilično rano, najvjerojatnije tijekom 13. stoljeća, i to nakon što je objekt bio zahvaćen požarom u kojem su izgorjele grede međukatne konstrukcije. U prizemlju su ostavljeni svi spaljeni elementi konstrukcije te je prizemlje dodatno zatrpano zemljom u kojoj je bilo dosta pokretnih nalaza. Viši dijelovi objekta su obnovljeni i korišteni i sljedećih stoljeća.

Brojni pokretni arheološki nalazi iz istraženih srednjovjekovnih slojeva u osnovi su ulomci trbušastih lonaca za koje na osnovi specifičnih oblika oboda možemo pronaći relativno dobre komparativne primjere u Istri te na susjednim područjima Hrvatskoga primorja i Slovenije, gdje se datiraju u 11. i 12. stoljeće. Osobito vrijedan nalaz pronađen je u istraživanju slojeva oko kule, odnosno uz njezin južni zid. Naime, na stijeni, nekadašnjoj hodnoj površini, pronađena je željezna bedemska puška oktogonalnog presjeka cijevi. Kalibar puške je oko 2 cm.

Rovinj, plato uz crkvu sv. Eufemije.
Nalazište tijekom istraživanja.
Snimka: J. Višnjić, 2022.

U sklopu realizacije projekta uređenja partera oko crkve sv. Eufemije u Rovinju, 2022. godine nastavljena su zaštitna arheološka istraživanja. Plato je zajedno s crkvom zaštićen u Registru kulturnih dobara RH kao pojedinačno zaštićeno kulturno dobro „Sklop župne crkve sv. Jurja i sv. Eufemije sa zvonikom, starim grobljem i arheološkim ostacima crkve sv. Mihovila“.

Sklop župne crkve sv. Jurja i sv. Eufemije sa zvonikom, starim grobljem i arheološkim ostacima crkve sv. Mihovila

Postojeća župna crkva podignuta je na mjestu stare župne crkve sv. Jurja s pripadajućim grobljem, a zbog potrebe za širenjem prilikom njezine gradnje, srušene su i tri crkvice, posvećene sv. Mihovilu, sv. Ursuli i sv. Roku. S izgradnjom nove crkve preuređen je i njezin okoliš te je prošireno gradsko groblje, koje je bilo u funkciji do 19. stoljeća. Kamene lapide s natpisima još su očuvane u kamenom parteru trga.

Istraživanjima koja su od 2019. do danas obavljena na prostoru južnog platoa crkve sv. Eufemije otkriveni su ostaci objekata i arheoloških slojeva s pripadajućim pokretnim arheološkim nalazima koji datiraju iz prapovijesnog, brončanog i željeznog doba, kad je na tom mjestu funkcioniralo gradinsko naselje. U kasnoantičkom razdoblju počelo se formirati naselje koje se razvija sve do današnjega vremena. Na istom su prostoru dokumentirani ostaci crkve sv. Mihovila te gradskoga groblja, koje se oko župne crkve u kontinuitetu koristilo od srednjovjekovnog razdoblja do 19. stoljeća.

Tijekom 2022. godine nastavljeni su radovi kojima je obuhvaćen istočni dio predmetnog platoa s približnom površinom od 150 m². Tijekom istraživanja definirani su arheološki nalazi koji se odnose na groblje koje je funkcioniralo oko postojeće crkve, ali i oko starijih crkava koje su egzistirale na istom prostoru. Uz južni zid crkve pronađene su grobnice definirane ukopima u matičnoj stijeni i zidovima formiranim korištenjem kamena, opeke i vapnenog veziva. Južnije od spomenutih grobnica definirani su ukopi u običnim zemljanim rakama, a u dubljim slojevima i grobne „komore“ formirane u matičnoj stijeni, no znatno veće od onih uz južni zid crkve.

Istraženo je više od 120 cjelovito očuvanih osteoloških ostataka pokojnika. Prikupljena je i znatna količina razbacanih kostiju, što je posljedica dugotrajnog korištenja prostora za ukope i prekopavanja starijih grobova. Pokojnici u grobovima unificirano su ispruženi, ruku prekrivenih na truhu, položeni u smjeru istok – zapad, glava okrenutih prema zapadu.

Uz pokojnike je prikupljena i veća količina grobnih priloga. U velikom broju riječ je o svetačkim medaljicama (prikupljeno ih je više od 150), ali i o drugim nabožnim predmetima (ostatci krunica, raspela...), o prstenju te brončanim i koštanim iglama. Sudeći prema dosadašnjim nalazima, većina ukopa može se datirati u 17. stoljeće, ali i kraj 16. stoljeća, no ukopi pronađeni u dubljim arheološkim slojevima, bez ikakvih grobnih priloga, datiraju iz još ranijega vremena.

Odjel za podvodnu arheologiju

Tijekom 2022. djelatnici Odjela za podvodnu arheologiju (tri konzervatora savjetnika arheologa, dva viša konzervatora arheologa, jedan konzervator arheolog i jedan konzervator tehničar) realizirali su sedam programa zaštite arheološke baštine. Sredstvima MKiM-a financirano je sedam programa (ukupno ugovoreni iznos 870.000 kn /119.145,27 €/), a za jedan je osigurana donacija privatnog poduzeća (Iprom d.o.o.; ugovoreni iznos 30.138 kn /4.000 €/). Također je nastavljena suradnja na realizaciji projekata Odjela za podvodnu arheologiju s Ministarstvom unutarnjih poslova RH, Lošinjskim muzejom i Sveučilištem u Marseilleu (*Centre National de la Recherche Scientifique*). Sredstvima Ministarstva vanjskih i europskih poslova RH financiran je program promocije kulturne baštine RH u europskom kontekstu, u iznosu od 44.260 kn (5.874,31 €).

Programima čiju je realizaciju financirao MKiM bila su obuhvaćena rekognosciranja i zaštitna arheološka istraživanja. Podvodna istraživanja usmjerena su na višegodišnje radove rekognosciranja i istraživanja podmorja i kopnenih voda na području Primorsko-goranske, Šibensko-kninske, Splitsko-dalmatinske, Dubrovačko-neretvanske i Karlovačke županije (otok Ilovik, antički brodolom; Šibensko-kninska županija, podmorje; Splitsko-dalmatinska županija, podmorje; otok Palagruža, pličina Pupak; Dubrovačko-neretvanska županija, podmorje; Vinkovci – Karlovac, arheološko istraživanje u kopnenim vodama – Kamensko, rijeka Kupa, rimski brodolom i Vinišće, uvala Stari Trogir). Svi navedeni programi provode se u kontinuitetu.

Jedan od segmenata rada Odjela za podvodnu arheologiju su i projekti koje financiraju vanjski investitori. Tijekom 2022. godine realiziran je jedan takav program: Dragorlux d.o.o. financirao je iznosom od 8800 kn (1.167,96 €) program „Zadar, rekognosciranje zadarskog podmorja, lokalitet Szent Istvan, arheološki nadzor“, a na kraju 2022. godine GP Krk d.d. započeo je financiranje programa „Zaštitna arheološka iskopavanja i arheološki i etnološki nadzor tijekom izvođenja radova na objektu: Linijske građevine aglomeracije Nerezine“ u iznosu od 680.000 kn (90.251,51 €).

U ostvarivanju navedenih programa svi su radovi provedeni u skladu sa zakonskim propisima Republike Hrvatske i međunarodno priznatim suvremenim metodama rada.

Djelatnost Odjela za podvodnu arheologiju moguće je predstaviti na primjeru ovogodišnjih radova na nalazištima u podmorju otoka Mljeta i otoka Ilovika: na nalazištu bizantskoga brodoloma Tatinica – Maharac u akvatoriju otoka Mljeta i na nalazištu antičkoga brodoloma u uvali Paržine na otoku Iloviku.

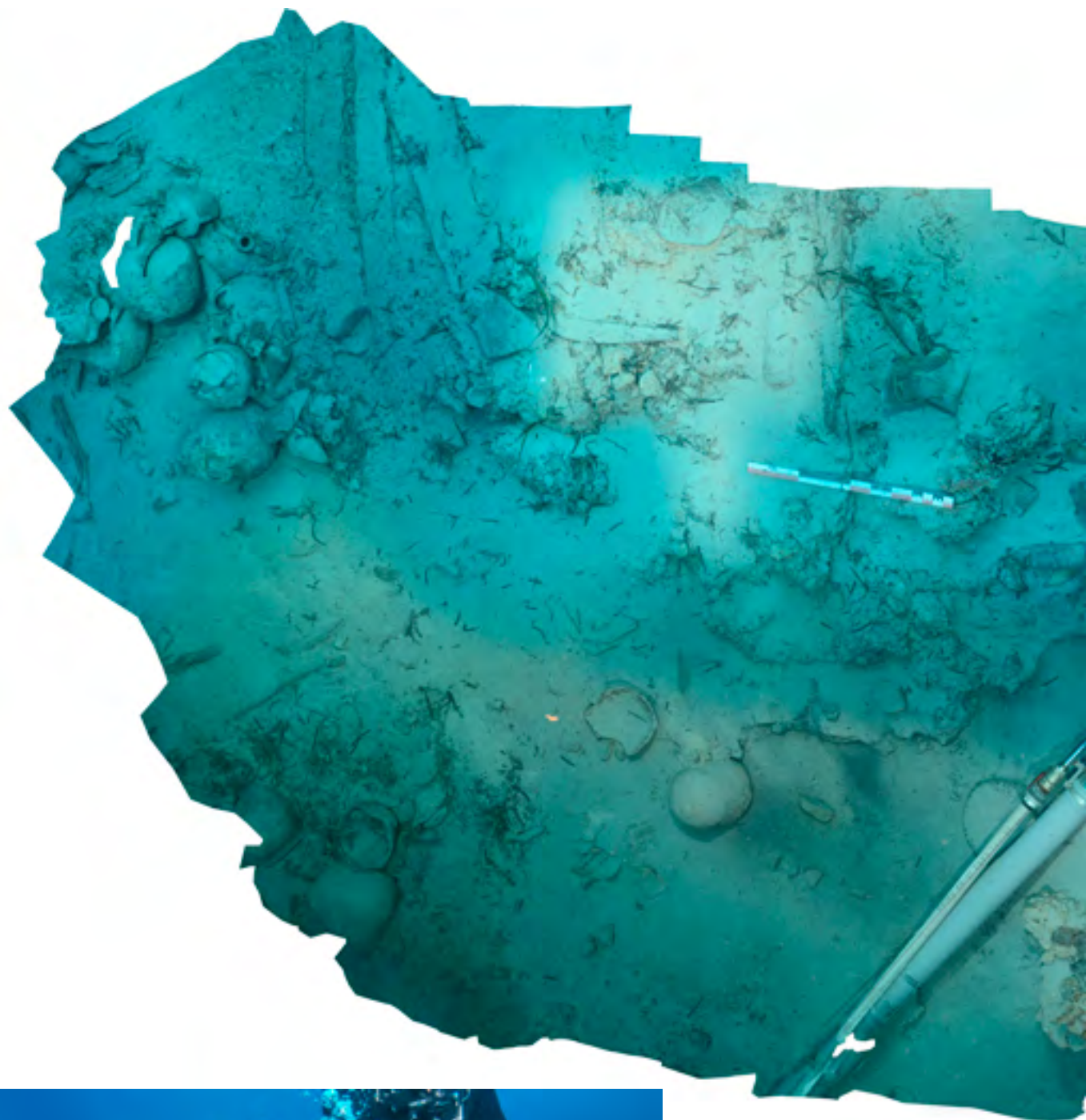

Otok Ilovik, uvala Paržine. Nalaz brodske konstrukcije tijekom istraživanja. Snimka: P. Dugonjić, 2022.

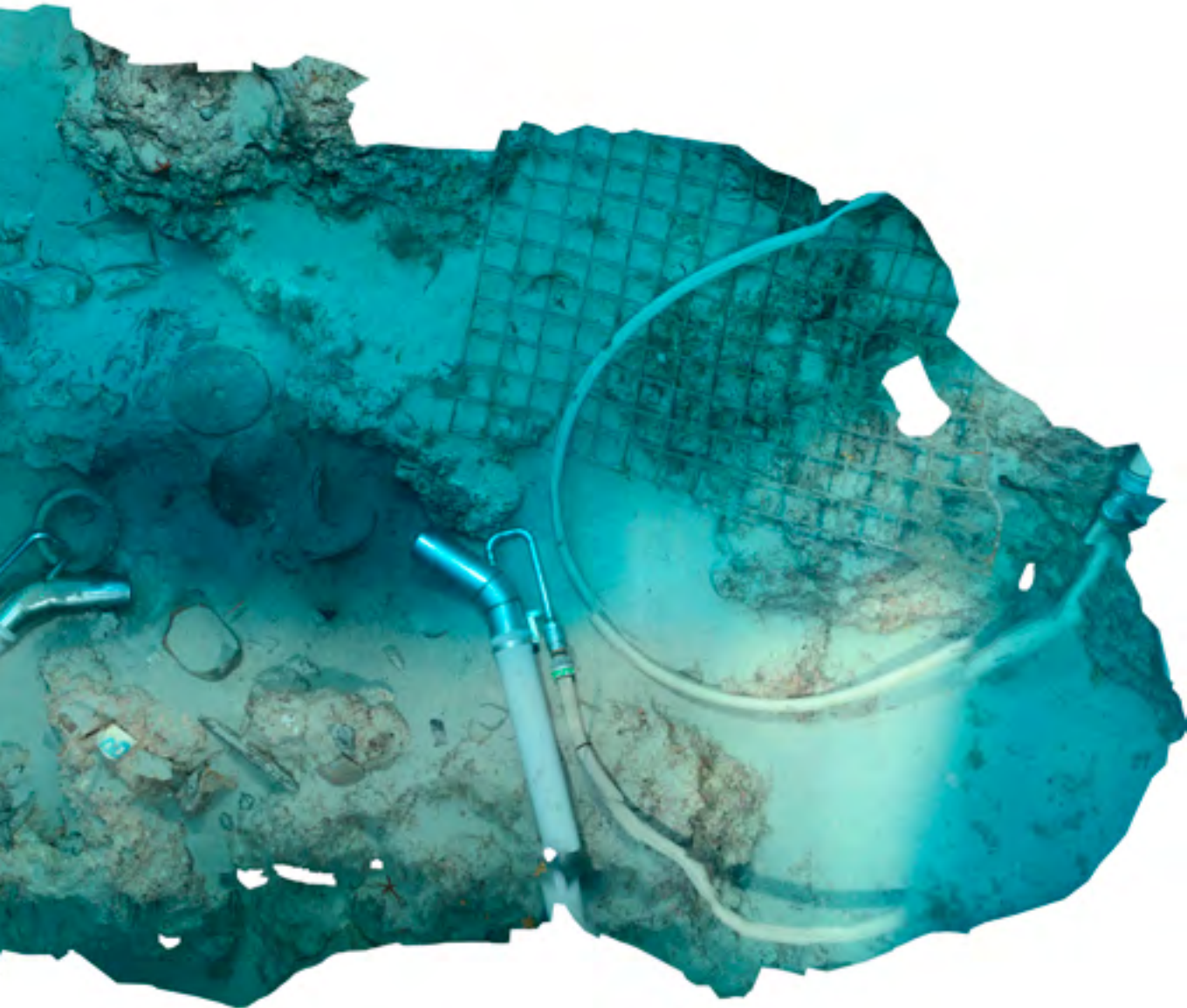

Otok Ilovik, uvala Paržine. Skeniranje dijela brodske konstrukcije. Snimka: P. Dugonjić, 2022.

Podvodna arheološka istraživanja podmorja otoka Ilovika provode se od 2017. godine u suradnji s Istraživačkim centrom Camille Jullian (Sveučilište Aix-Marseille), Lošinjskim muzejom i Zapovjedništvom za intervencije Ministarstva unutarnjih poslova RH. U podmorju otoka Ilovika, na dubini od oko četiri metra, pronađeni su ostaci broda iz 2. stoljeća pr. Kr. Brodolom je datiran prema nalazima amfora i keramičkih posuda, a dataciju je potvrdila AMS analiza trupa broda te samog tereta (drvenih trupaca). Nalaz broda važan je zbog širega konteksta brodograditeljske tradicije, tereta amfora i drvenih trupaca, ali i zbog svojega smještaja, tj. pličine koja olakšava istraživanje, no istovremeno je velik izazov za očuvanje nalazišta. Na brodolomu je odlično vidljiva tehnika spajanja brodske konstrukcije, a istraživanjem je potvrđeno da se sastoji od dvaju glavnih dijelova razdvojenih petnaestak metara (kompleks pramčane statve i zadnje trećine broda s očuvanom krmom). Kompleks krmene statve i lijevi bok broda dobro su očuvani, detaljno i potpuno dokumentirani, na temelju čega je moguće rekonstruirati brodsku konstrukciju i napraviti repliku broda. Osim analiza drva, obavljene su i analize uzoraka balasta i glinenog materijala s nalazišta. S obzirom na to da je brodolom posve istražen i dokumentiran, zaštićen je na morskome dnu prema pravilima struke, poštujući konvenciju UNESCO-a iz 2001. godine o očuvanju podvodne kulturne baštine *in situ*.

Otok Mljet, Tatinica – Maharac. Iskop na nalazištu. Snimka: P. Dugonjić, 2022.

Otok Mljet, Tatinica – Maharac. Ortofotografija dijela nalazišta. Snimka: P. Dugonjić, 2022.

Nalazište bizantskoga brodoloma na poziciji Tatinica – Maharac (podmorje otoka Mljeta) otkriveno je 2015. godine, a nalazi se na pješčanoj padini između stijena, na dubini od 32 do 40 m. Podvodna arheološka istraživanja počela su 2017. godine. Riječ je o brodolomu izuzetno bogatog bizantskog broda datiranog u drugu polovicu 7. stoljeća. U istraživanju su otkriveni mnogobrojni jedinstveni elementi tereta, brodske opreme i broskog inventara, npr. mnogobrojne amfore i sitno keramičko posuđe, mlinsko kamenje, olovni ingoti, ornamentirana brončana vaga, velika koncentracija žive, brončano posuđe, elementi društvenih igara, brodsko oruđe i oprema te velika količina sitnih zlatnih predmeta, bizantskih solida, kao i mnogobrojni elementi pojase i odjevne garniture. Slijedom navedenog, riječ je o jedinstvenom i izuzetno bogatom arheološkom nalazištu. Istraživanja brodoloma provode se u sklopu programa arheoloških istraživanja podmorja Dubrovačko-neretvanske županije, a realizirana su u suradnji sa Zapovjedništvom za intervencije Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske.

Odjel za restauriranje arheoloških nalaza

Tijekom 2022. godine djelatnici Odjela za restauriranje arheoloških nalaza (dva viša konzervatora-restauratora, jedan konzervator-restaurator, jedan restaurator majstor i jedan restaurator tehničar) sudjelovali su u realizaciji konzerviranja i restauriranja arheoloških nalaza na 39 programa. Konzervatorsko-restauratorski radovi izvedeni su na 1096 nalaza, a u cijelosti su završeni na njih 838. Obrađeno je najviše željeznih predmeta, potom keramičkih te brončanih i staklenih. Radilo se i na manjem broju zlatnih, srebrnih, olovnih i bakrenih nalaza te nalaza od organskog materijala. S obzirom na činjenicu da su za neke predmete potrebni dugotrajni radovi (među inim i zbog kemijskih procesa koji ponekad traju i godinu dana), radi se na još 279 željeznih nalaza, koji su u procesu odsoljavanja. Valja napomenuti da se pod jednim nalazom veoma često podrazumijeva više predmeta. Svi predmeti su nakon dovršenih radova fotografirani te je sastavljena pisana dokumentacija.

Sredstvima Ministarstva kulture i medija RH bilo je financirano šest programa (ukupno ugovoreni iznos 200.000 kn /26.544,56 €/): Zagreb, Banski dvori, sjeverno dvorište; Momjan, kaštel Rota; Rijeka, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja, Ranonovovjekovna zbirka; Popovača, Stari grad Jelengrad; Jalžabet, Bistričak; Ilok, gradski plato i zidine.

Primarna djelatnost Odjela jest konzerviranje i restauriranje nalaza pronađenih tijekom realizacije redovitih programa ostalih odjela Službe za arheološku baštinu Hrvatskog restauratorskog zavoda, a u 2022. godini obrađeni su nalazi s njih 30.

U 2022. godini ugovorena su tri programa u cijelosti financirana sredstvima vanjskih investitora (ukupno ugovoreni iznos 90.380 kn /11.995,49 €/). Muzej grada Zagreba financirao je konzervatorsko-restauratorske radove na arheološkim nalazima pronađenim u istraživanjima nalazišta Zagreb, Kaptol 9 – Opatovina 24 (ukupno ugovoreni iznos 20.600 kn /2.734,09 €/). Obnovljena je suradnja s Pomorskim i povijesnim muzejom Hrvatskog primorja iz Rijeke na konzerviranju i restauriranju sedam keramičkih predmeta s arheološkog nalazišta Grobnik – Grobišće (ukupno ugovoreni iznos 14.500 kn /1.924,48 €/). Lošinjski muzej financirao je konzervatorsko-restauratorske radove na kipu Apoksiomena u Muzeju Apoksiomena (Lošinjski muzej) u Malom Lošinj (ukupno ugovoreni iznos 55.280 kn /7.336,92 €/).

Svi konzervatorsko-restauratorski radovi izvedeni su prema zakonskim propisima Republike Hrvatske i u skladu s međunarodno priznatim metodama rada.

Rezultate konzervatorsko-restauratorskih radova djelatnici Odjela za restauriranje arheoloških nalaza predstavili su na znanstvenim skupovima.

Djelatnost Odjela može se predstaviti na primjeru ovogodišnjih radova na pokretnim nalazima s nalazišta Zagreb, Banski dvori, sjeverno dvorište; Momjan, kaštel Rota i Gorjani, Stari grad. Predstavit će se i radovi na nalazima iz Ranonovovjekovne zbirke Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja u Rijeci te na kipu Apoksiomena u Muzeju Apoksiomena, Lošinjski muzej, Mali Lošinj.

Zagreb, Banski dvori, sjeverno dvorište. Brončana žlica prije i nakon radova. Snimka: Lj. Gamulin, 2022.

Tijekom 2022. godine nastavili su se konzervatorsko-restauratorski radovi na arheološkim nalazima s lokaliteta Zagreb, Banski dvori, sjeverno dvorište. Obradena su 73 predmeta koje se može datirati od 13. do 17. stoljeća, od čega je osam keramičkih posuda te 40 željeznih i 25 brončanih predmeta. Keramički su ulomci očišćeni, konsolidirani i lijepljeni, a potom restaurirani alabasternim gipsom, koji je naknadno obrađen i nijansiran akrilnim bojama. Nakon prethodno provedenog procesa desaliniziranja u sulfitnoj kupki, u trajanju od šest mjeseci do godinu dana, željezni su predmeti očišćeni od korozivnih naslaga metodom pjeskarenja. Njihova je površina potom premazana otopinom tanina u etanolu i konsolidanta u acetonu. Predmeti od više ulomaka zalijepljeni su u cjelinu epoksidnim dvokomponentnim ljepilom uz dodatak grafitnog praha kao punila. Istim materijalom zapunjene su rupe i pukotine, kao i restaurirani dijelovi za koje su postojali potrebni elementi za rekonstrukciju. Završni premaz zaštitnog, mikrokristalinskog voska otopljenog u toluenu nanesen je kistom. Brončani predmeti mehanički su očišćeni od korozije skalpelom, mikropjeskarnikom, mikromotorom ili ultrazvučnom iglom. Predmeti od više ulomaka zalijepljeni su u cjelinu epoksidnim, dvokomponentnim ljepilom uz dodatak grafitnog praha kao punila. Tretirani su blokatorom korozije i zaštitnim premazom.

Momjan, kaštel Rota. Keramička zdjelica prije i poslije konzervatorsko-restauratorskih radova. Snimka: G. Tomljenović, 2022.

Na programu Momjan, kaštel Rota konzervatorsko-restauratorskim radovima obrađena su 24 keramička predmeta. Radi se o glaziranom ili grubom kuhinjskom posuđu te pećnjacima iz razdoblja od 14. do 17. stoljeća. U prvoj fazi radova vizualnim je pregledom utvrđeno stanje keramičkih predmeta te su mehaničkim putem uklonjene kalcitne i korozivne naslage, a materijal je stabiliziran i konsolidiran. U drugoj fazi radova pristupilo se konsolidiranju predmeta zaštitnim premazom i spajanju fragmenata ljepilom. Uslijedila je rekonstrukcija predmeta gipsom i na kraju bojenje akrilnom bojom. Konsolidacija materijala obavljena je disperzijom K9, a spajanje ljepilom *Mecosan* uz otopinu acetona, dok je za rekonstrukciju korišten alabasterni gips. Cijeli je proces popraćen fotodokumentacijom.

Gorjani, Stari grad. Olovna papinska bula prije i poslije konzervatorsko-restauratorskih radova. Snimka: Lj. Gamulin, 2022.

Konzervatorsko-restauratorski radovi na predmetima s arheološkog nalazišta Gorjani, Stari grad kontinuirano prate istraživanja Odjela za kopnenu arheologiju Hrvatskog restauratorskog zavoda od 2018. godine. Tijekom restauratorskih radova 2022. godine obrađeno je 197 predmeta od zlata, srebra, bronce, olova, bakrenih legura i željeza. Radi se o nakitu, novcu, oružju i raznim uporabnim predmetima. Konzervatorsko-restauratorski radovi dovršeni su na 176 predmeta, dok je na 21 željeznom predmetu proveden proces desalinizacije. Nakon pregleda zatečenog stanja, provedene su analize korozije i kovina. Površinske naslage nečistoća i korozije uklonjene su do izvorne površine, pri čemu su za svaki predmet birane najprikladnije metode i materijali. Pojedine ulomke trebalo je spojiti i strukturalno učvrstiti. Završni radovi uključivali su stabilizaciju i površinsku zaštitu kovina, nakon čega je izrađena cjelovita dokumentacija. Pravovremenim, složenim zahvatima na dvije papinske olovne bule zahvaćene tzv. olovnom kugom, ti su rijetki i važni artefakti spašeni od propadanja.

Rijeka, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka, Ranonovovjekovna zbirka. Meissen vaza nakon radova. Snimka: Lj. Gamulin, 2022.

Predmeti iz fundusa Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja Rijeka već se više godina kontinuirano konzerviraju i restauriraju na Odjelu za restauriranje arheoloških nalaza Hrvatskog restauratorskog zavoda. Ove godine, 2022., obrađeno je devet keramičkih predmeta različitog stanja očuvanosti te jedan trodijelni porculanski predmet. Za sve je predmete izrađena fotodokumentacija postojećega stanja te su obavljena preliminarna konzervatorsko-restauratorska istraživanja. Nalazi su oprani i uklonjene su površinske nečistoće. Dio predmeta je strukturalno konsolidiran, a ulomci su trajno lijepljeni te integrirani alabasternim gipsom, koji je potom obrađen i nijansiran akrilnim bojama nekoliko nijansi svjetlijim tonom od boje, kako bi se vidjela razlika između originalnih i rekonstruiranih dijelova. Porculanska vaza Meissen, sastavljena od tri dijela (postolje, poklopac i vaza), nakon preliminarnog je pregleda rastavljena i očišćena. Oštećenja su sanirana ili zalijepljena. Ako je bilo moguće rekonstruirati elemente, to je učinjeno uzimanjem otisaka u zubarskom silikonu te lijevanjem nijansiranim aralditom. Elementi su lijevani zasebno, obrađeni mikromotorom s nastavcima, zalijepljeni te nijansirani u nešto svjetliji ton od originala. Svi predmeti su nakon završenih radova fotografirani, a potom je izrađena pisana restauratorska dokumentacija, nakon čega su vraćeni u muzej.

Mali Lošinj, Lošinjski muzej, Muzej Apoksiomena – kip Apoksiomena. Skulptura tijekom konzervatorsko-restauratorskih radova. Snimka: M. Vuković Birus, 2022.

Tijekom 2022. godine provedeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na kipu Apoksiomena u Muzeju Apoksiomena u Malom Lošinju. Radovi su izvedeni u samom muzeju zbog veličine skulpture i složenosti njezina pomicanja. Budući da je od restauracije kipa prošlo 15 godina, a od posljednje promjene voska šest godina, na kipu je provedeno temeljito čišćenje. Uklonjeni su novonastali produkti korozije, a dotrajali sloj zaštitnog voska zamijenjen je novim. Tijekom konzervatorsko-restauratorskih radova precizno su obrađene sve neravnine, utori, pukotine i rupičasta područja na bronci. Također je obnovljen retuš na nadomještenim dijelovima metala. Osim uklanjanja produkata korozije, specifična osjetljiva mjesta lokalno su tretirana specijalnim inhibitorom korozije. Nanošenjem novoga sloja zaštitnog voska i njegovim poliranjem dovršene su sve faze konzervatorsko-restauratorskih radova.

Odsjek za konzervatorsku dokumentaciju arheološke baštine

Odsjek za konzervatorsku dokumentaciju arheološke baštine osnovan je 2018. godine, novom organizacijom rada unutar Zavodskih službi. Na Odsjeku je zaposlen jedan stručni djelatnik (konzervator arheolog). Opseg poslova Odsjeka obuhvaća pohranu dokumentacije završenih programa, pregled i odabir dokumentacije za formiranje dosjea, pretvorbu gradiva iz analognog u digitalni oblik za završene programe, pripremu dokumentacije za rad na kulturnim dobrima te proučavanje, razradu i primjenu informacijsko-dokumentacijskih sustava Zavoda (BREUH).

Tijekom 2022. godine djelatnik Odsjeka za konzervatorsku dokumentaciju arheološke baštine realizirao je pretvorbu gradiva sljedećih završenih programa iz analognog u digitalni oblik: Topusko, Glinska i Školska ulica; Zadar, Providurova palača; Stari grad Košutgrad; utvrda Bršljanac; Klinac, Stari grad Klinac; Međimurje, Šenkovec, arheološko nalazište Čestinka.

Nepokretna kulturna baština

Programi na nepokretnim kulturnim dobrima provode se u Službi za nepokretnu kulturnu baštinu unutar pet odjela (Odjel za graditeljsko naslijeđe, Odjel za zidno slikarstvo i mozaik, Odjel za kamenu plastiku, Odjel za štuko i Odjel za nepokretnu baštinu, sjedište Split) i jednog odsjeka (Odsjek za konzervatorsku dokumentaciju nepokretne kulturne baštine).

Neovisno o ustrojstvenoj organizaciji Hrvatskog restauratorskog zavoda, u Službi za nepokretnu baštinu objedinjeno je stručno praćenje programa zaštite i očuvanja nepokretnih kulturnih dobara svih Zavodskih jedinica koje obavljaju poslove na nepokretnoj kulturnoj baštini.

U sklopu djelatnosti Službe, prema potrebi se angažiraju i vanjski suradnici s područja zaštite i očuvanja kulturnih dobara koji nisu obuhvaćeni ustrojem Zavoda, a nužni su za cjelovitu provedbu programa. Izvođenje radova na nepokretnim kulturnim dobrima provodi se prema usvojenoj stručnoj metodologiji. Prethode im arhivska, konstruktivna te konzervatorsko-restauratorska i/ili arheološka istraživanja. Prema vrsti istraživanja angažiraju se stručni djelatnici unutar i izvan Zavoda; nakon toga se rezultati provedenih istraživanja sažimaju u elaboratu konzervatorskih istraživanja s valorizacijom, prijedlogom prezentacije te prijedlogom smjernica za obnovu. Nakon što elaborat verificira mjerodavno tijelo, pristupa se izradi tehničke dokumentacije: idejnom, glavnom ili izvedbenom projektu ili izvođenju konzervatorsko-restauratorskih radova.

Programi zaštitnih radova na nepokretnim kulturnim dobrima većinom su višegodišnji, zbog složenosti i opsežnosti, brojnosti faza radova i specifičnosti konzervatorsko-restauratorskih postupaka; stoga su 2022. godine u velikoj mjeri nastavljeni projekti započeti prethodnih godina.

U 2022. godini je, prema Ugovoru o osiguranju sredstava za rad, sklopljenom s osnivačem, planirana realizacija 66 programa na nepokretnoj kulturnoj baštini, uključujući i dodatna dva programa evidencije stanja i izrade troškovnika te hitnih intervencija. Zbog naknadno usvojenih prioriteta, tri programa su privremeno u statusu mirovanja. Osigurana sredstva za te programe preraspodijeljena su na ostale programske aktivnosti, predložene i usvojene na sjednicama Upravnog vijeća Zavoda. Jedan od početno planiranih programa preraspodijeljen je u djelatnost Službe za arheološku baštinu. Prema nalogu Ministarstva kulture i medija RH i posebnim ugovorima, naknadno su u programsku djelatnost uvrštena četiri dodatna programa, od kojih se jedan odnosio na reaktiviranje programa iz prethodne godine.

S Restauratorskim odjelom Osijek, koji provodi programe na nepokretnoj baštini unutar Službe za odjele izvan Zagreba 1, ukupno je sredstvima koja je osigurao osnivač provedeno 66 programa.

Sredstva osigurana programima hitnih intervencija na nepokretnoj baštini te evidencije stanja i izrade troškovnika, na traženja nadležnih konzervatorskih odjela i uz odobrenje Uprave za zaštitu kulturne baštine, koristila su se za hitne i nepredviđene potrebe postupanja na kulturnim dobrima koja nisu dio plana programske djelatnosti Zavoda. Osim hitnih intervencija zbog oštećenja od potresa u 2020. godini, u sklopu navedenog programa su prema spomenutom protokolu obavljane i ostale potrebne intervencije.

Dodatnih sedam programa koji se odnose na poslovne prostore Zavoda za koje je sredstva osigurao osnivač, djelatnici Službe proveli su u sklopu tekućeg i investicijskog održavanja.

Osim sredstava za radove koja je osigurao osnivač, sredstva su za niz programa osigurala tijela lokalne i područne samouprave, administrativne crkvene jedinice, javne ustanove i zavodi, muzeji, kazališta i drugi. S vanjskim je investitorima 2021. godine sklopljeno 15 ugovora, od kojih su se četiri odnosila na sufinanciranje ili dodatno financiranje radova na kulturnim dobrima uključenima u programsku djelatnost Zavoda sredstvima koja je osigurao osnivač. U 2022. godini nastavljeno je i dovršeno nekoliko programa financiranih sredstvima ostalih investitora, ugovoreni prethodne godine.

Odjel za graditeljsko naslijeđe

Odjel za graditeljsko naslijeđe ustrojen je 1. kolovoza 2017. ponovnim spajanjem Odjela za interventni pristup graditeljskom naslijeđu i Odjela za integralni pristup graditeljskom naslijeđu. U Odjelu za graditeljsko naslijeđe radi jedanaest djelatnika zaposlenih na neodređeno vrijeme. Djelatnost Odjela za graditeljsko naslijeđe objedinjuje provođenje svih faza programa zaštite i očuvanja kulturne baštine na području graditeljskog naslijeđa i arhitektonske struke.

Djelatnici Odjela organiziraju provedbu programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara, pri čemu sudjeluju u pripremi i provođenju postupaka javne nabave, izrađuju arhitektonske snimke postojećeg stanja nepokretnih kulturnih dobara, sudjeluju u konzervatorsko-restauratorskim istraživanjima i izradi konzervatorskih elaborata te izrađuju projektnu dokumentaciju za obnovu. Ovlašteni inženjeri arhitekture, u skladu s propisima koji uređuju građenje, koordiniraju i provode stručni i projektantski nadzor nad izvođenjem radova u sklopu provedbe programa Odjela i drugih ustrojstvenih jedinica Zavoda. Nakon završetka konzervatorsko-restauratorskih i građevinsko-tehničkih radova, izrađuju se stručni izvještaji o realizaciji programa. Djelatnici Odjela za graditeljsko naslijeđe organiziraju i vode radove na investicijskom održavanju svih poslovnih prostora na kojima djeluje Hrvatski restauratorski zavod.

U 2022. godini u sklopu djelatnosti Odjela realizirano je 20 programa zaštite i očuvanja nepokretnih kulturnih dobara koje je financiralo Ministarstvo kulture i medija RH, jedan program financiran je sredstvima Fonda solidarnosti Europske unije, a tri programa su u statusu mirovanja.

Posebno mjesto među programima Odjela koje financira Ministarstvo kulture i medija RH zauzimaju oni u sklopu kojih je dovršena zaokružena faza radova ili čija je realizacija dovršena nakon višegodišnje provedbe.

Buzet, crkva sv. Jurja. Preslica nad sakristijom.
Snimka: N. Vranić, 1956.

Buzet, crkva sv. Jurja. Preslica nad sakristijom nakon radova.
Snimka: G. Tomljenović, 2023.

Buzet, crkva sv. Jurja. Unutrašnjost sakristije, pogled na južni zid prije i nakon radova. Snimke: K. Gavrilica, G. Tomljenović, 2022.

Crkva sv. Jurja u Buzetu nalazi se na najvišoj koti sjevernog dijela stare gradske jezgre. Njezina unutrašnjost je jednostavnog longitudinalnog oblika s povišenim apsidalnim dijelom, a današnji oblik crkva je poprimila između 1603. i 1611. godine. Crkva je ponovo potkraj 18. stoljeća preuređena i povišena te je postavljen novi krov i strop s dekoracijom od tri longitudinalno postavljena slikana medaljona ukrašena štukaturama. Posebna vrijednost crkve sv. Jurja je jedinstvo dekoracije zidova i stropa u unutrašnjosti i bogatog pokretnog inventara.

Zaštitni radovi na slikarskom inventaru crkve počeli su 2002. godine, a ubrzo su uslijedili i sveobuhvatni konzervatorsko-restauratorski radovi na oslikanim stropnim medaljonima i štukaturama u unutrašnjosti crkve te radovi sanacije sjevernog pročelja. U 2022. godini zaključen je program zaštitnih radova sanacijom sakristije i podnožja sjeverozapadnog zida crkve. U interijeru sakristije zamijenjene su stropne grede i ojačana je drvena konstrukcija krova, sanirana je građa jugoistočnog zida te ožbukani zidovi i strop; istodobno je provedena i elektroinstalacija. Rekonstruirani su uništeni dijelovi profilacije u zoni pod stropom. Na svim vanjskim zidovima iznad krovne plohe sakristije popunjavane su sljubnice vapnenim mortom i ugrađene su kamene ploče umjesto betonskih poklopnica.

Kameni zvonik na preslicu (rastvoren parom lučnih otvora nad jugoistočnim zidom sakristije) saniran je i rekonstruiran. Vrh preslice rekonstruiran je pokrivanjem kamenim pločama, a zvono je nakon konzerviranja u radionici postavljeno na repliku zatečenog dotrajalog drvenog jarma. Na zaključku preslice izvedeno je profilirano kameno podnožje i postavljen je metalni križ.

Sanirano je podnožje sjeverozapadnog zida crkve da bi se spriječio porast kapilarne vlage te su popravljena oštećenja hodne plohe uz podnožje kako bi se poboljšalo otjecanje oborinske vode.

Lopatinec, župna crkva sv. Jurja – cinktor. Detalj lukovice, stanje prije radova. Snimka: N. Vasić, 2013.

Lopatinec, župna crkva sv. Jurja – cinktor. Detalj lukovice, stanje nakon radova. Snimka: T. Kučinac, 2022.

Graditeljski sklop župne crkve sv. Jurja s cinktorom reprezentativni je primjer barokne sakralne arhitekture u sjeverozapadnoj Hrvatskoj zbog njezine izrazito dinamične, prostorno-volumenske artikulacije te kvalitete plastičke obrade. Crkva je od prvotne filijalne kapele postala župnom crkvom, a zatim i hodočasničkim mjestom, što je utjecalo na sukcesivnu izgradnju i povećanje cijeloga kompleksa. Radovi obnove i rekonstrukcije cinktora (građevinske sanacije i sanacije konstrukcije, praćene restauratorskim radovima) provode se u kontinuitetu, a u 2022. godini okončani su radovi rekonstrukcije lukovica kružnih kula. Pregledom krovne konstrukcije utvrđena je dotrajalost građe te je postojeća konstrukcija demontirana. Betonski vijenac je razgrađen, a na njegovu je mjestu izvedena rekonstrukcija izvornog vijenca u opeci prema povijesnim fotografijama.

Kružni tlocrtni oblik kule preko vijenca prelazi u osmerokutnu osnovu za lukovicu. Izvedena je nova drvena konstrukcija lukovice; sastoji se od osmerokutne kacige, središnjeg dijela te rekonstruirane „kruške“ i jabuke na koju je pričvršćen obnovljeni metalni križ. Izveden je pokrov od bakrenog lima. S dvorišnog pročelja zatvorenog dijela cinktora uklonjena je trošna, isoljena žbuka. Unutarnji zid sjevernog krila ožbukana je predgotovljenom sanacijskom žbukom u zoni podnožja, a vapnenom žbukom ožbukana je gornji dio zida i svodovi. U zatvorenom dijelu izvedene su elektroinstalacije, a na podložnim slojevima (izvedenima prethodne godine) postavljen je pod od punih opeka.

Budinščina, Stari grad Milengrad. Istočni otvor na obodnom zidu dvorišta, stanje prije radova. Snimka: I. Marinković, 2021.

Budinščina, Stari grad Milengrad. Istočni otvor na obodnom zidu dvorišta, stanje nakon radova. Snimka: T. Prpić, 2022.

Veći dio djelatnosti Odjela u 2022. godini odnosio se na nastavak provedbe višegodišnjih programa koji uključuju već opisane poslove Odjela, kao i sve aktivnosti na sanaciji šteta od potresa.

U ljekarni franjevačkoga samostana i crkve sv. Ivana Krstitelja u Varaždinu nastavljeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na zidnom osliku uklanjanjem celulozne pulpe natopljene solima te je na zidove nanosena tzv. žrtvena žbuka, spravljena od kvarcnog pijeska, gašenog vapna i grubo mljevene opeke.

Za manastir i crkvu sv. Nikole u Duzluku izrađeno je tehničko rješenje sanacije tambura, čime su osigurani uvjeti za nastavak konstruktivne sanacije i konzervatorsko-restauratorskih radova.

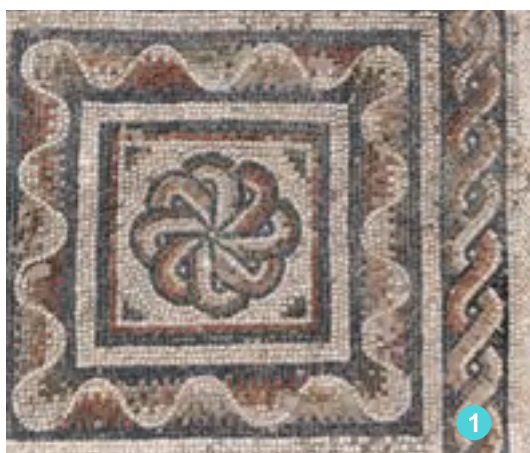
Fumigacija drvenog inventara oltara i propovjedaonice izvedena je u crkvi sv. Julijane u Tremi, uz građevinske radove održavanja.

Težište građevinskih radova na Starom gradu Milengradu bilo je na sanaciji dijela obodnog zida dvorišta koji se s jugoistočne strane veže na baterijsku kulu. Rekonstruirana je unutarnja strana zida do njegove pune visine, a time je zahvaćena i rekonstrukcija otvora u koji su ugrađene drvene grede za izradu nadvoja, čije su bočne stranice rekonstruirane prema nađenim tragovima. Na isti način je pažljivom ugradnjom i priklesavanjem kamena (uz prethodnu izvedbu drvenih remenata i potrebnih podupiranja) izveden i kameni lučni nadvoj. Sva oštećenja u masi zida sanirana su dozidavanjem urušenih dijelova, zapunjavanjem sljubnica te dodatnom obradom i čišćenjem površine u punoj visini unutarnjeg plašta, a krunište je oblikovano zaštitnim slojem u padu. Djelatnici Odjela za kopnenu arheologiju dovršili su arheološka istraživanja zapadnog dijela dvorišnog prostora.

Poreč, Eufrazijeva bazilika (katedrala Uznesenja Marijina). Arheološka zona u sjevernom dijelu kompleksa u vrijeme radova na podnim mozaicima. Snimka: G. Tomljenović, 2022.

Na podnim mozaicima arheološke zone u sjevernom dijelu kompleksa Eufrazijeve bazilike u Poreču izvedeni su radovi hitnog preventivnog konzerviranja, koji su obuhvatili izradu dokumentacije zatečenog stanja mozaika, na koju su prije početka radova ucrtana sva oštećenja uočena pregledom mozaika *in situ*. Pregledom i analizom dostupne arhivske dokumentacije utvrđeno je da se, osim kopija mozaika na armiranobetonskoj podlozi u južnom dijelu arheološke zone, na nalazištu nalaze i izvorni dijelovi mozaika na izvornoj podlozi te dijelovi izvornih mozaika koji su (tijekom povijesnih intervencija na nalazištu) odvojeni od izvorne podnice i postavljeni na armiranobetonsku podlogu. Konzervatorsko-restauratorski radovi na mozaicima obuhvatili su uklanjanje i deponiranje starog pijeska s površine mozaika, definiranje rubova i opšivanje lakuna hidrauličnom vapnenom žbukom. Podbuhli dijelovi mozaika injektirani su u skladu s rezultatima prethodno izvedenih proba. Izvedeno je zimsko pokrivanje mozaika slojem geotekstila i novog pijeska. U suradnji s Restauratorskim odjelom Juršići Službe za odjele izvan Zagreba 1, organizirano je provođenje fumigacije umjetnina i prostora stalnog postava i depoa Biskupijskog muzeja. Izvedena je prva faza radova na obnovi krovništva krstionice na zapadnom kraju kompleksa te je proveden dio potrebnih konzervatorsko-restauratorskih istraživanja.

Poreč, Eufrazijeva bazilika (katedrala Uznesenja Marijina). Detalj kopije podnog mozaika prije radova (1) i Detalj originalnog mozaika izložen u lapidariju Biskupijskog muzeja (2). Snimke: G. Tomljenović, 2022.

Zagreb, Klaićeva ulica, Tvornica duhana. Snimka: Lj. Gamulin, 2021.

Zagreb, Klaićeva ulica, Tvornica duhana. Snimka: G. Tomljenović, 2022.

Prema Sporazumu o prijenosu prava upravljanja nekretninom (klasa: 940-06/20-01/0465, ur. broj: 532-06-01-01/4-21-3) od 8. veljače 2021. godine, Hrvatski restauratorski zavod iz Zagreba dobio je pravo upravljanja zgradom bivše Tvornice duhana u Zagrebu. Sredstvima iz Fonda solidarnosti izrađena je projektna dokumentacija za obnovu zgrade, usklađena sa Zakonom o obnovi zgrada oštećenih potresom na području Grada Zagreba, Krapinsko-zagorske županije, Zagrebačke županije, Sisačko-moslavačke županije i Karlovačke županije, a odnosi se na cjelovitu obnovu konstrukcije. U 2022. godini počeli su radovi na obnovi temeljem izrađene projektne dokumentacije.

Na osnovi projekta obnove konstrukcije zgrade, koji su izradili odgovorni projektant konstrukcija i Zavodski arhitekti, nakon provedene javne nabave pristupilo se radovima na obnovi konstrukcije zgrade. Obnova nosive konstrukcije provodi se ponajprije zbog oštećenja nastalih u potresu 22. ožujka i 29. prosinca 2020. godine. Predmetnim projektom dano je rješenje obnove nosive konstrukcije i rekonstrukcije arhitektonskih elemenata oblikovanja građevine.

Zagreb, Klaićeva ulica, Tvornica duhana. Snimka: Lj. Gamulin, 2021.

Katedrala sv. Jakova u Šibeniku jedno je od najvažnijih graditeljskih ostvarenja 15. i 16. stoljeća na tlu Hrvatske. Zbog iznimnih vrijednosti, katedrala je 2000. upisana na UNESCO-ov Popis svjetske baštine.

Višegodišnji konzervatorsko-restauratorski radovi provode se u kontinuitetu. U njima sudjeluju konzervatori-restauratori specijalizirani za kamenu plastiku, konzervatori (geolozi, kemičari, arhitekti, povjesničari umjetnosti) Službe za nepokretnu baštinu, Prirodoslovnog laboratorija i Informacijsko-dokumentacijskog odjela Hrvatskog restauratorskog zavoda te vanjski suradnici.

U 2022. godini završena je sedma faza konzervatorsko-restauratorskih radova u unutrašnjosti katedrale, započeta prethodne godine, a obuhvatila je dva zapadna svodna polja i bočne zidove u zoni od florealnog vijenca do peta svoda.

Nakon dovršetka radova čišćenja površine kamena kombiniranim konzervatorsko-restauratorskim metodama (ovisno o stanju kamene površine, stupnju i vrsti onečišćenja), izvedeni su radovi uklanjanja neprikladnih mortova i starih sljubnica. Čišćenje kamena izvedeno je tako da uvažava metodologiju i razinu čišćenja prve i druge faze konzervatorsko-restauratorskih radova, a uključivalo je lasersko, mehaničko i hidromehaničko čišćenje. Cementni i ostali neprikladni mortovi uklonjeni su mehanički, finim klesarskim alatom. Površine kamena koje su se osipale ili ljuskale desalinizirane su, desulfatizirane i konsolidirane otopinom barijeva hidroksida u celuloznoj pulpi. Površine na kojima je zatečena crna skrama i kalcitne naslage preventivno su desalinizirane.

Površinsko odvajanje slojeva i ljuskanje kamena sanirano je podljepljivanjem i injektiranjem ljepila i/ili konsolidanta, a preostali vidljivi lomovi zapunjeni su umjetnim kamenom.

Završno je izvedeno fugiranje sljubnica vapnenom žbukom, vodeći računa o tonskoj ujednačenosti s prethodno izvedenim fazama radova.

Programska djelatnost Odjela u 2022. godini uključivala je izradu arhitektonskog projekta cjelovite obnove konstrukcije palača Vojković-Oršić-Kulmer-Rauch i kuće Lovrenčić (budućeg Hrvatskog muzeja naivne umjetnosti) te aktivnosti provođenja projektantskog nadzora radova cjelovite obnove financiranih iz Fonda solidarnosti Europske unije. Na pravoslavnoj crkvi Velikomučenika sv. Georgija u Velikom Pogancu dovršeni su radovi drenaže i odvodnje oborinskih voda te sanacija podnožja s južne i zapadne strane crkve.

Nastavljeni su radovi konzerviranja i rekonstrukcije vanjskih gradskih zidova Staroga grada Jelengrada u Velikoj Ludini (prije svega na dijelu zidina s južne strane, istočno od razine objekta sa svodovima prema ulazu u grad). Program je proveden u suradnji s djelatnicima Odjela za kopnenu arheologiju sa sjedištem u Zagrebu Službe za arheološku baštinu.

Radovi sanacije i prezidavanja kontrafora izvedeni su na dvorcu Odescalchi u Iloku. Nadalje, počeli su konzervatorsko-restauratorski radovi na kamenoj arhitektonskoj plastici crkve sv. Julijana u Šibeniku. Utvrđeno je da je najugroženiji dio ulazni portal i prozori uz njega.

U nastavku prošlogodišnjega programa sanacije zidane konstrukcije cinktora kompleksa crkve sv. Marije Jeruzalemske u Trškom Vrhu, izvedeni su radovi ojačanja sjevernog zida župnog stana, zidova istočne kule i zapadne prigradnje, ugradnjom mreža iz karbonskih vlakana na mjestima oštećenja s vanjske strane zidova. Sprezanje i međusobno povezivanje zidova navedenih dijelova tretirane zone cinktora dodatno je ostvareno ugradnjom karbonskih traka koje su na krajevima karbonskim sidrima sidrene u masu zida. Pukotine na zidovima su injektirane i sanirane prošivanjem ukrižanim sidrima od inoksa: na onim izraženijima, vidljivima na oba lica zida, opisani postupak je proveden obostrano.

Na višegodišnjem programu revizijskih arheoloških istraživanja i konzerviranja ostataka benediktinske opatije sv. Mihovila arkandela u Čečavcu (Rudini) nastavljeni su radovi u zoni nekadašnjega klaustera. Rekonstruirana je kruna bunara (cisterne) te je dovršeno uređenje sjevernog obodnog zida klaustera.

Program na akademskoj crkvi sv. Katarine Aleksandrijske u Zagrebu obuhvaćao je konzervatorsko-restauratorske radove koji su pratili izvođenje nužnih mjera sanacije oštećenja nakon potresa 22. ožujka i 29. prosinca 2020.

godine. Radovi su obuhvaćali pregled, pohranjivanje i označavanje te raščišćavanje urušenog dijela svoda crkve, radove na kamenoj plastici (ponajprije pokrovnoj ploči kripti), preventivnu demontažu i pohranjivanje dijelova glavnog oltara i propovjedaonice.

Program hitnih mjera obuhvaćao je tri veća programa i niz manjih intervencija koje su provedene na zahtjev nadležnih konzervatorskih odjela uz suglasnost Uprave za zaštitu kulturne baštine. Popravljen je zidni oslik na Biskupskoj palači u Dubrovniku nakon puknuća vodovodne cijevi. Provedene su hitne mjere stabilizacije i podupiranja objekta u Ulici Matije Gupca 6 u Petrinji. Također su uklonjene progresivne štete nastale na više objekata u Sisku i Glini nakon niza potresa koji su uslijedili nakon glavnog udara.

Na Starom gradu Gariću, koji je jedan od najvažnijih kasnosrednjovjekovnih burgova na tlu kontinentalne Hrvatske, izvedeni su radovi konzervacije zapadnog zida sjeverne kule, dijela istočnog obrambenog zida i prolaza uz sjevernu kulu te južne strane unutarnjeg ulaza na središnji plato Staroga grada.

Prema Ugovoru o korištenju nekretnine (klasa: 372-01/21-01/0005, ur. broj: 532-02-03-01/4-21-6) od 29. srpnja 2021. godine poslovne zgrade 2, 3, 4, 5, 6, 7 i 63 unutar kompleksa bivše Vojarne „Dr. Ante Starčević” dane su na korištenje Hrvatskom restauratorskom zavodu za potrebe čuvaonica javnih ustanova u kulturi kojima je osnivač Republika Hrvatska. U sklopu toga programa počeli su radovi na prilagođavanju prostora postojeće zgrade br. 5 novim potrebama za privremenu čuvaonicu – depo temeljem izrađene dokumentacije.

Na traženje Konzervatorskog odjela u Dubrovniku, u programsku djelatnost Zavoda za 2022. godinu naknadno je uvršten program dodatnih radova na opremi riznice katedrale Uznesenja Marijina u Dubrovniku, koji je proveden u sklopu aktivnosti Odjela za graditeljsko naslijeđe. Konzervatorsko-restauratorske radove na kamenom okviru ulaznih vrata u riznicu izveli su djelatnici Odjela za nepokretnu baštinu, sjedište Split. U suradnji s Odjelom za namještaj i drvene konstrukcije, Službe za pokretnu baštinu, izvedeni su cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi na drvenim vratnicama ulaznih vrata. Konzervatorsko-restauratorski radovi na papirnatim trakama iz dvaju relikvijara u obliku ostakljenih škrinjica, dovršenih i vraćenih u riznicu prethodne godine, izvedeni su u suradnji s Odsjekom za papir Restauratorskog odjela Dubrovnik, u sklopu Službe za odjele izvan Zagreba 2. Program je također obuhvatio stručnu ekspertizu i izradu elaborata o stanju malih mjedenih vratnica s mramorne ograde koja prostor riznice dijeli na dva dijela.

S drugim investitorima sklopljeno je sedam ugovora, od čega četiri za izradu projektne dokumentacije, jedan za konzervatorsko-restauratorske radove, jedan za dopunu prethodno izrađenog elaborata konzervatorsko-restauratorskih istraživanja te jedan za usluge stručnog nadzora.

Temeljem ugovora sklopljenog sa Zavodom za obnovu Dubrovnika, nastavljen je rad na izradi projektne dokumentacije za rekonstrukciju ruševnoga ljetnikovca Gučetić – Lazarević u Rijeci dubrovačkoj te je izrađen glavni projekt rekonstrukcije i u tijeku je ishođenje građevinske dozvole.

Sa Sisačkom biskupijom ugovorena je izrada dokumentacije rekonstrukcije, adaptacije i opremanja prostora privremene čuvaonice u župnom dvoru crkve u Selima.

Petrinja, poslovna zgrada na Trgu dr. Franje Tuđmana 9. Nacrt glavnog pročelja iz Projekta cjelovite obnove. Izradila: A. Škevin Mikulandra, 2022.

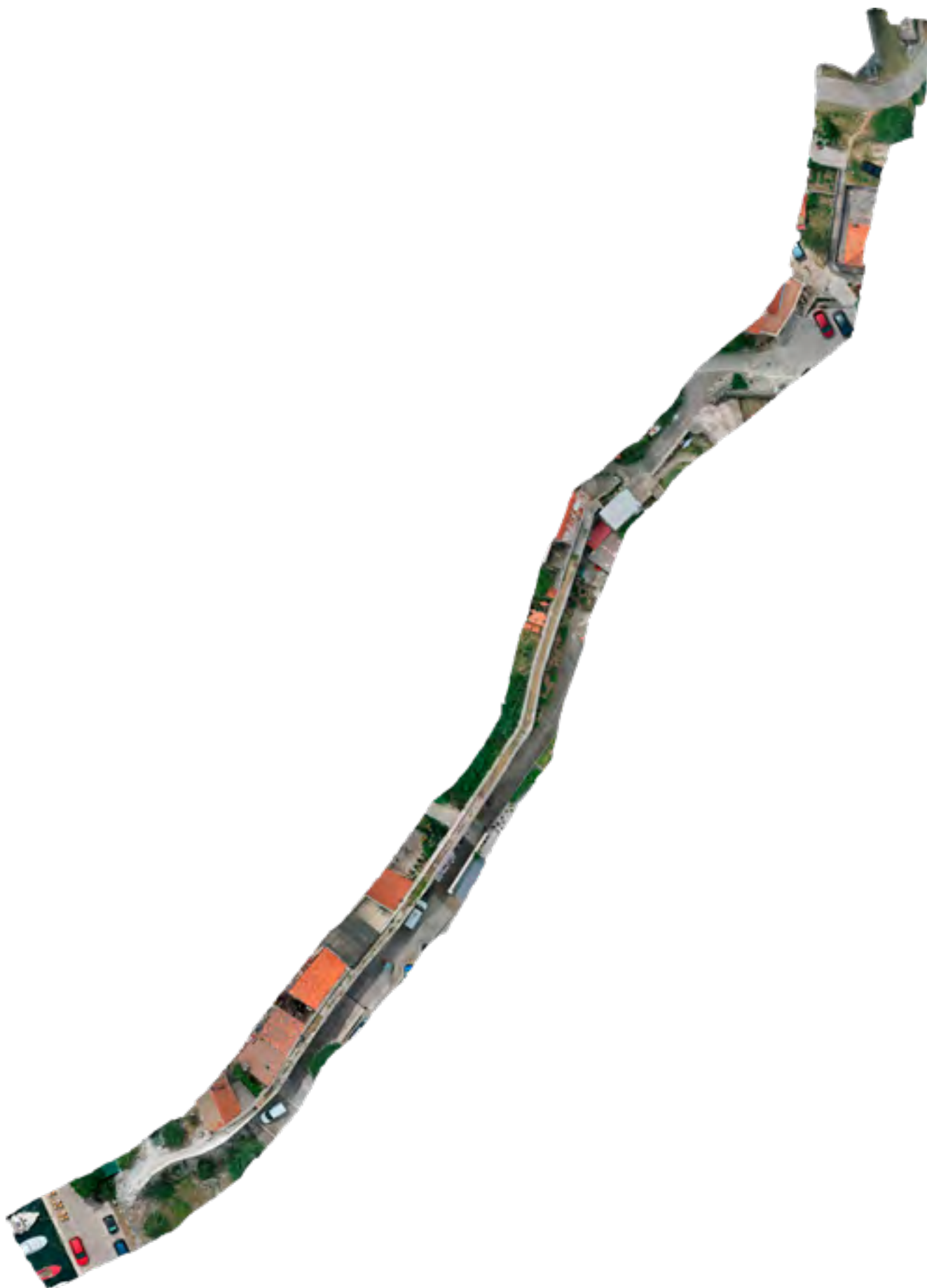
Poslovna zgrada na Trgu dr. Franje Tuđmana 9 u Petrinji zaštićeno je kulturno dobro u sklopu kulturno-povijesne cjeline Grada Petrinje. Zgrada je građena potkraj 18. stoljeća. Tipološki pripada nizu građanske stambene arhitekture s kraja 18. i početka 19. stoljeća i jedan je od rijetkih sačuvanih primjeraka zgrada zabatno orijentiranih prema ulici. Nažalost, građevina je u potresu 29. prosinca 2020. godine pretrpjela vrlo teška oštećenja. S Gradom Petrinjom ugovorena je izrada projekta cjelovite obnove zgrade; uključuje arhitektonsku snimku postojećega stanja, Elaborat ocjene postojećega stanja građevinske konstrukcije, Idejno rješenje i Projekt cjelovite obnove zgrade. Prema Programu cjelovite obnove kulturno-povijesne cjeline Grada Petrinje nakon potresa 2020. godine, za zgradu je predviđen B model obnove – rekonstrukcija s reintegracijom izvornih struktura zbog arhitektonske i povijesne vrijednosti zgrade. Projektom je obuhvaćena obnova konstrukcije zgrade usklađena s njezinim oštećenjem, uz sve potrebne građevinske, obrtničke i instalaterske radove kojima se zgrada dovodi u stanje potpune uporabljivosti, uz primjenu načela energetske učinkovitosti, zaštite od požara i poboljšanja u pogledu ispunjavanja temeljnih zahtjeva za građevinu, vodeći računa o očuvanju svojstava kulturnog dobra i urbanog identiteta kulturno-povijesne cjeline Grada Petrinje.

Za Dolački bedem u Šibeniku izrađen je konzervatorski elaborat, usklađen s ugovorom sklopljenim s Gradom Šibenikom. Elaboratom je obrađen povijesni pregled i građevinske faze bedema te su provedena konzervatorsko-restauratorska istraživanja i izrađena je dokumentacija postojećega stanja. Temeljem rezultata provedenih istraživanja iznesen je prijedlog prezentacije i smjernice za obnovu.

Prema ugovoru sa Šibenskom biskupijom, na katedrali sv. Jakova u Šibeniku ugovorena je osma faza konzervatorsko-restauratorskih radova, a zona obuhvata odnosi se na središnja polja glavnog broda i pripadajuće zone obaju lateralnih zidova, u visini od florealnog vijenca do peta svoda.

Za investitora Javna ustanova Priroda Šibensko-kninske županije obavljene su usluge nadzora izvođenja kamenarskih radova za potrebe sanacije plašta tvrđave sv. Nikole u Šibeniku.

Za naručitelja Studio Arhing d.o.o. obavljen je pregled stanja dvorca Dioš (Marijin dvor) u Končanici i izrađeno je stručno mišljenje, koje je uključilo ažuriranje smjernica iz Elaborata konzervatorsko-restauratorskih istraživanja izrađenog 2018. godine, u kontekstu kasnijih oštećenja u potresima.

Šibenik, Dolački bedem. Pogled iz zraka. Snimka: Lupercal M.T. j.d.o.o., 2022.

Odsjek za konzervatorsku dokumentaciju nepokretne baštine

Odsjek za konzervatorsku dokumentaciju nepokretne baštine osnovan je 2018. godine, reorganizacijom unutar Zavodskih službi i premještanjem dotadašnjega Odsjeka za konzervatorska istraživanja i dokumentiranje nepokretne baštine iz Službe za istraživanje i dokumentaciju u Službu za nepokretnu baštinu. Na Odsjeku je na puno radno vrijeme zaposleno šest djelatnika (tri konzervatora savjetnika povjesničara umjetnosti, dva viša i jedan konzervator povjesničar umjetnosti), a na pola radnog vremena jedna djelatnica (konzervator tehničar dokumentarist).

Opseg poslova Odsjeka obuhvaća evidenciju stanja na terenu, konzervatorska istraživanja (prikupljanje i obrada bibliografije, izrada ili dopuna povijesnih, povijesnoumjetničkih i arhivskih istraživanja, istraživanja na terenu, upućivanje materijala na analizu, određivanje stilske pripadnosti, utvrđivanje faza nastanka i slojevitosti nepokretnog kulturnog dobra), izradu konzervatorsko-restauratorskih elaborata i studija s valorizacijom i prijedlozima prezentacije te smjernica za obnovu. Poslovi Odsjeka uključuju i unapređivanje teorije i metodologije konzervatorsko-restauratorske struke: obradu tema koje se odnose na zaštitu spomenika i sudjelovanje u izradama mišljenja o stanju spomenika i prethodnim radovima, dokumentaciju (izrada dosjea objekta, izrada fototečnih kartica i vođenje fototeke, izrada radnih fotografija tijekom rada na spomeniku) te proučavanje, razradu i primjenu informacijsko-dokumentacijskih sustava Zavoda (BREUH). Također, djelatnici Odsjeka vode programe zaštite i očuvanja kulturne baštine na području nepokretne baštine, što objedinjuje organizaciju radova, izradu plana i programa, pripreme za provedbu postupaka nabave i praćenje radova te izvještavanje o obavljenim radovima.

Djelatnici Odsjeka su u 2022. godini bili voditelji osam programa financiranih sredstvima Ministarstva kulture i medija RH, a još šest programa ugovoreno je s ostalim investitorima. Na programima drugih odjela Službe surađivali su kao članovi timova.

Zagreb, zgrada Hrvatskoga narodnog kazališta. Gledalište, karakteristično oštećenje karijatida loža mezanina. Snimka: K. Gavrilica, 2022.

Zagreb, zgrada Hrvatskoga narodnog kazališta. Konzervatorsko-restauratorska istraživanja zidanih struktura u unutrašnjosti (strop salona mezanina). Snimka: K. Gavrilica, 2022.

Program konzervatorsko-restauratorskih istraživanja Hrvatskoga narodnog kazališta u Zagrebu koji je počeo potkraj 2021., u cijelosti je dovršen do jeseni 2022. godine. Zgrada kazališta sagrađena je 1895. godine, prema projektu bečke arhitektonske tvrtke Ferdinanda Fellnera i Hermanna Helmera, najistaknutijih autora reprezentativnih kazališnih i koncertnih zgrada iz vremena Austro-Ugarske Monarhije. Gradnja je trajala nešto više od godinu dana. U njoj su sudjelovale brojne domaće tvrtke i obrtnici. Prema obavezama temeljem ugovora sklopljenog s Hrvatskim narodnim kazalištem u Zagrebu, Hrvatski restauratorski zavod je od studenoga 2021. do studenoga 2022. proveo konzervatorsko-restauratorska istraživanja zgrade Hrvatskoga narodnog kazališta i izradio elaborat s izvještajima o rezultatima navedenih istraživanja pročelja i reprezentativnih prostora u unutrašnjosti, objedinjenih s povijesnim podacima. Istraživanja su obuhvatila preliminarno sondiranje zidanih struktura (naliča, žbuka i građe), zidnih oslika, štukodekoracija, karakterističnih struktura (drvenina i okovi, prozori, vrata, namještaj i oprema), rasvjetnih tijela, ukrasnih metalnih elemenata unutrašnjosti i vanjštine (tekstil i tapete) i kamene arhitektonske

dekoracije. Prikupljeni i analizirani rezultati korišteni su u svrhu definiranja opsega potrebnih cjelovitih radova i detaljnijih specijalističkih istraživanja koje će biti potrebno provesti neposredno prije izvođenja budućih radova obnove. Izrađeni konzervatorski elaborat sadrži povijesna i povijesnومjetnička istraživanja zgrade kazališta, detaljnu analizu i opis postojećega stanja, dokumentaciju stanja materijala i dekoracija uz pripadajuće grafičke priloge, prikaze preliminarnih restauratorskih sondiranja i pripadajuću dokumentaciju, analitički prikaz rezultata provedenih istraživanja, valorizaciju i prijedlog prezentacije, uz smjernice za daljnja specijalistička restauratorska istraživanja i obnovu.

Šibenik, Nova crkva. Geodetski situacijski nacrt. Izradili: Geodetska mjerjenja d.o.o. Šibenik, 2022.

Nova crkva s dvoranom bratovštine nalazi se u povijesnoj jezgri grada Šibenika. Sakralni kompleks nastajao je od sredine 15. do sredine 18. stoljeća. Čine ga monumentalna, renesansna, jednobrodna crkva, uz koju je smještena pravokutna, dvoetažna gotička zgrada s nekadašnjom dvoranom bratovštine Santa Maria Valverde na prvom katu. Između njih je atrij s kolonadom, a nad njegovim sjeveroistočnim dijelom visoki zvonik, dovršen 1753. godine. Nakon prošlogodišnjih konzervatorsko-restauratorskih istraživanja, u 2022. godini izrađena je tehnička dokumentacija, odnosno analiza postojećega stanja nosive konstrukcije i njezina ponašanja za sva mjerodavna opterećenja, koja uključuju i seizmičko, te prikaz zahvata u prostoru i glavni projekt sanacije konstrukcije kompleksa. Također je izrađena geodetska snimka, odnosno precizna geodetska podloga kompleksa s pripadajućim okolišem, s izdvojenim topografskim detaljima.

Za crkvu sv. Vlaha u Babinu polju na otoku Mljetu provedena su cjelovita konzervatorsko-restauratorska istraživanja, što podrazumijeva povijesna i arhivska istraživanja, izradu fotografske dokumentacije i analizu zatečenoga stanja crkve, provedbu terenskih, sondažnih istraživanja te izradu elaborata s valorizacijom i prijedlogom prezentacije. Crkva sv. Vlaha utilitarna je građevina prenamijenjena u župnu crkvu pri kraju gotičkoga stilskog razdoblja, u vremenu prelaska otoka Mljeta pod vlast nekadašnje Dubrovačke Republike. Izrazito je izdužena i jednobrodna, pravokutnog tlocrta. Ima zvonik sa zidanom piramidom i lopicu na zidanim stubovima pred ulazom. Bočno se nalazi par manjih kapela. U sklopu programa izrađena je i arhitektonska dokumentacija na temelju ortofotografija građevine.

Otok Mljet, Babino polje, crkva sv. Vlaha. Unutrašnjost crkve. Snimka: P. Gamulin, 2022.

U Draguču su nastavljeni radovi na crkvi sv. Roka, koji se u kontinuitetu provode od 2018. godine. Sv. Rok je jednobrodna crkva pravokutnog tlocrta, s preslicom na pročelju i lopicom iz 1565. godine pred ulazom. Presvođena je šiljatim svodom. Unutrašnjost je oslikana zidnim slikama koje je u dvije faze, 1529. i 1537. godine, izradio lokalni majstor Anton iz istarske Padove, pokraj današnje Kašćerge. Zbog očuvanosti oslikane unutrašnjosti, ali i prepoznatljivih odlika tradicijskog pučkog graditeljstva 16. stoljeća na području Istre, ta je crkva vrijedan primjer hrvatske baštine. Dovršeni su radovi građevinske sanacije lopice i zidova. Crkva je izvana ožbukana, izvedeni su dodatni restauratorski radovi na kamenim elementima, uređena je metalna svjetiljka i drvena klupa te je izrađen projekt sanacije potpornog zida platoa na kojem se crkva nalazi.

Draguč, crkva sv. Roka. Stanje nakon radova. Snimka: K. Majer Jurišić, 2022.

U program zaštitnih radova u 2022. godini uključena je i izrada konzervatorsko-restauratorske dokumentacije zidnih slika i kamenih elemenata te pripadajućega inventara crkve sv. Marije na Škrilinah u Bermu. S obzirom na dovršene konzervatorsko-restauratorske radove na tabulatu lađe, počela su konzervatorsko-restauratorska istraživanja zidnog oslika u svetištu, izrada potrebne arhitektonske (3D scan) i grafičke dokumentacije te priprema za radove na zidnim slikama u lađi. Obavljeni su i nužni građevinski radovi na čišćenju prostora nad tabulatom te na uklanjanju oštećenja u pokrovu. Također je obavljen pregled stanja i katalogizacija kamenih elemenata, inventara i stolarije. Dvije povijesne stole (jedna iz 15. i jedna iz 19. stoljeća) prenesene su u sakristiju župne crkve. Konzervatorsko-restauratorski radovi na zidnim slikama u lađi, zajedno s probama čišćenja te izradom detaljne dokumentacije njihova stanja, planirani su za 2023. godinu.

Beram, crkva sv. Marije na Škrilinah. Stola iz 15. stoljeća. Snimka: I. Marinković, 2022.

Zgrada u kojoj je danas smještena Galerija likovnih umjetnosti „Slavko Kopač“ dio je postava Gradskog muzeja u Vinkovcima. Riječ je o samostojećoj baroknoj kući s kraja 18. stoljeća, smještenoj uz središnji gradski trg. Kuća je tipični primjer kasnobaroknog graditeljstva vojno-krajiškog područja s trgovačkim prostorima u prizemlju i stambenima na katu. Provedena su konzervatorsko-restauratorska istraživanja, što podrazumijeva povijesna i arhivska istraživanja, izradu fotodokumentacije i analizu zatečenog stanja kuće, provedbu terenskih, sondažnih istraživanja te izradu elaborata kojim su obuhvaćeni svi rezultati istraživanja. U sklopu programa provedeno je lasersko 3D skeniranje zgrade te je izrađena detaljna arhitektonska snimka postojećega stanja. Elaborat provedenih istraživanja sadržava i valorizaciju kuće u širem kontekstu kasnobaroknoga graditeljstva, kao i prijedlog prezentacije te smjernice za daljnje radove obnove.

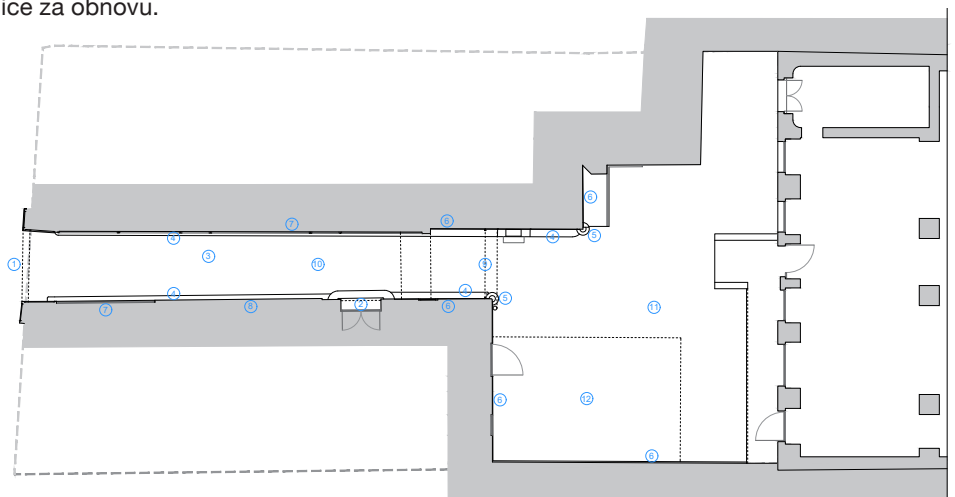
Vinkovci, zgrada Galerije likovnih umjetnosti „Slavko Kopač“; pogled na zgradu i nalaz kamene spolje s urezanim križem. Snimka: I. Marinković, 2022.

Zgrada Gradskog muzeja u Vinkovcima sagrađena je oko 1775. godine kao sjedište vojne komande, odnosno 5. Brodske pukovnije Slavonske generalkomande. Zgrada je jednokatnica, izduženog pravokutnog tlocrta, glavnim pročeljem orijentirana prema glavnom gradskom trgu. Sastoji se od podruma, prizemlja s arkadno rastvorenim trijemom, kata i potkrovlja. Glavno pročelje u prizemlju je raščlanjeno arkadama u stiliziranoj rustici, a na katu nizovima polukružno zaključenih prozora s povijenim nadstrešnicama i sitnom ornamentikom na parapetima, dok su između njih okomito položeni medaljoni zasječenih kutova. Programska djelatnost u 2022. godini obuhvatila je provedbu sveobuhvatnih konzervatorsko-restauratorskih istraživanja zgrade Gradskog muzeja, što je uključivalo povijesna i arhivska istraživanja, izradu fotografske dokumentacije i analizu zatečenog stanja zgrade, provedbu terenskih, sondažnih istraživanja u unutrašnjosti i na pročeljima zgrade te izradu elaborata s opisom rezultata istraživanja te prijedlozima prezentacije. U sklopu programa provedeno je lasersko 3D skeniranje zgrade te je izrađena detaljna arhitektonska snimka postojećega stanja.

Vinkovci, zgrada Gradskog muzeja. Pogled na glavno pročelje. Snimka: I. Marinković, 2022.

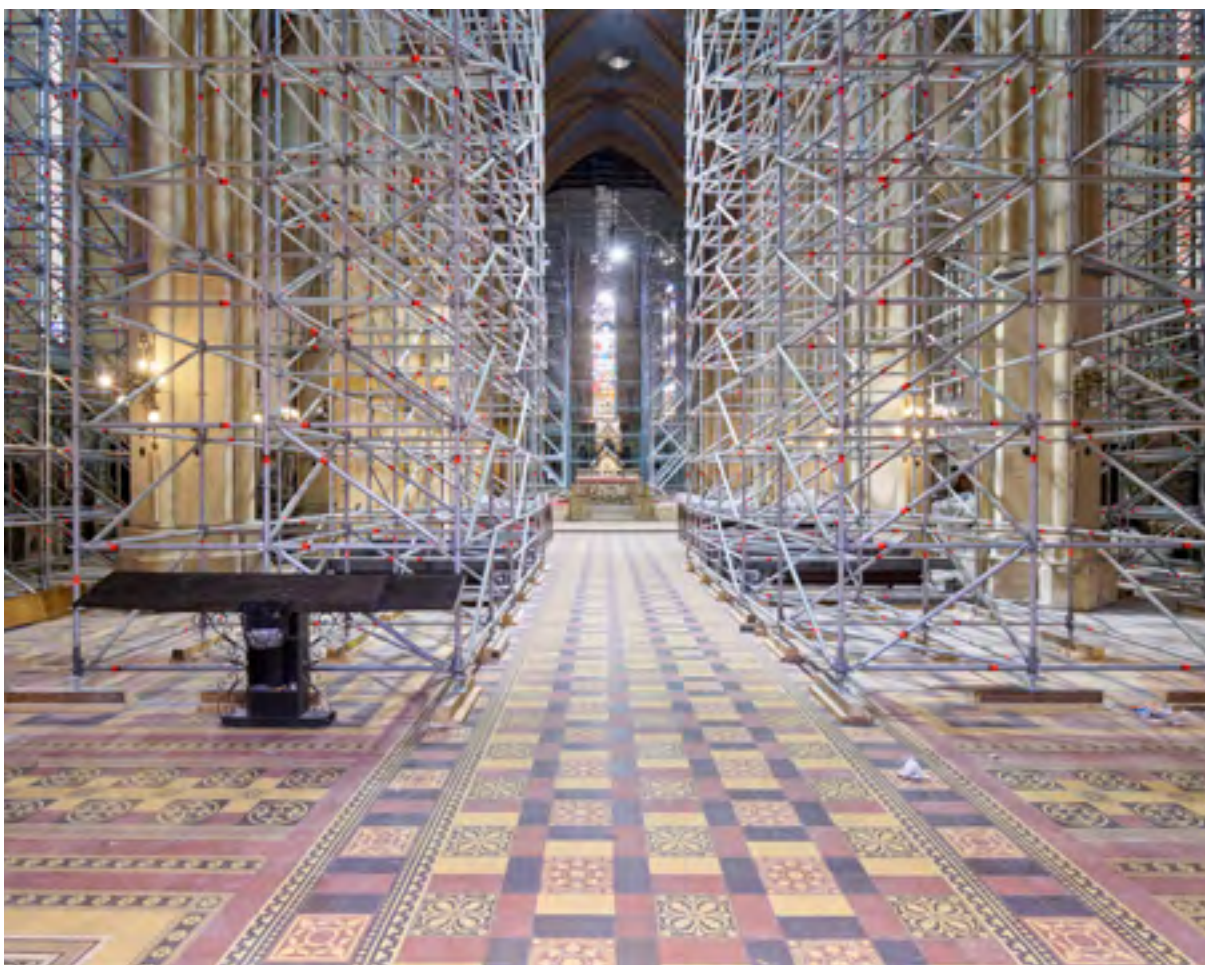
Istraživanja kolnog prilaza i dvorišta kuće Stöger i Kolmar u Ilici 13 u Zagrebu nastavljena su na već provedena istraživanja prizemlja i podruma (2019.) te pročelja (2022.) dvorišne kuće za potrebe izrade projekta obnove, odnosno adaptacije prostora za Hrvatski športski muzej. U sklopu konzervatorsko-restauratorskih istraživanja dvorišta i prolaza te plohe poda i sokla u prolazu, provedena je analiza zatečenog stanja, popraćena detaljnom fotografskom dokumentacijom. Kataloški su nabrojani i obrađeni sačuvani povijesni elementi oblikovanja prostora. Komparativnom analizom s povijesnim nacrtima i arhivskim podacima, prostori prolaza i dvorišta su valorizirani i sastavljene su smjernice za obnovu.

Zagreb, Ilica 13. Pozicije elemenata prostornog oblikovanja. Crtala: M. Sladović, 2022.

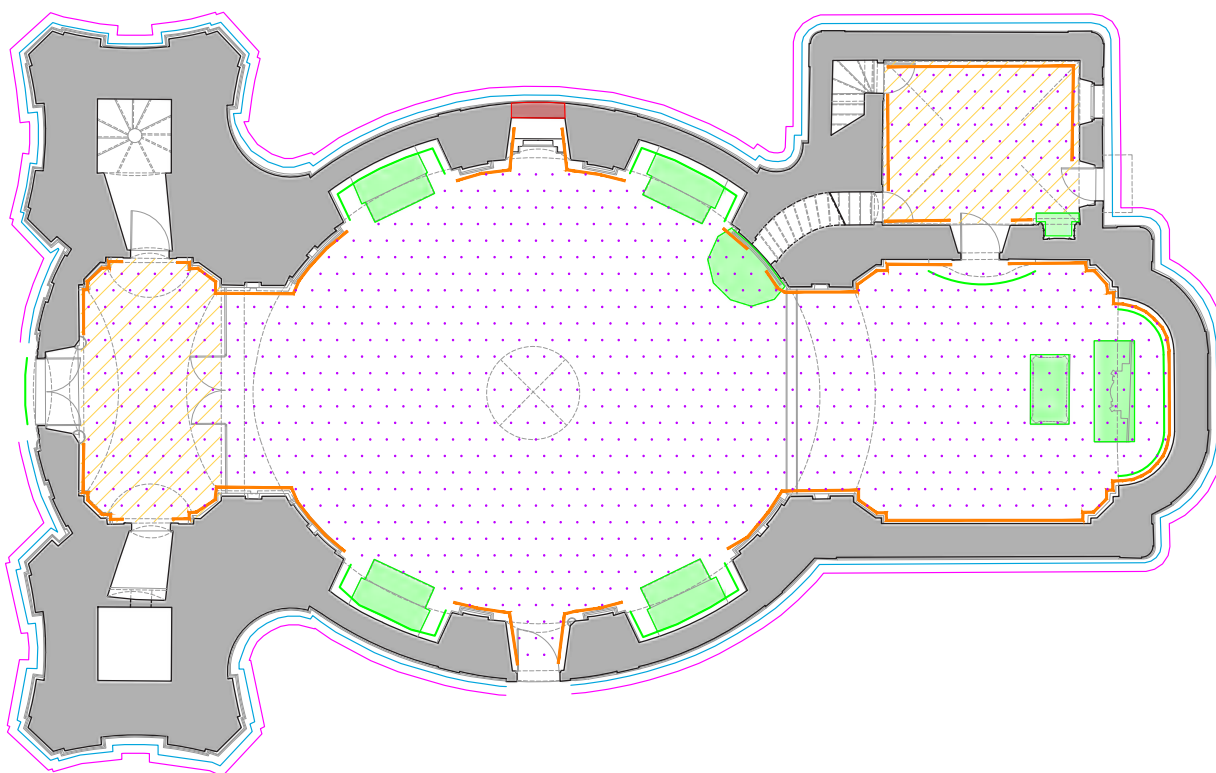
U sklopu ovogodišnjih programa djelatnici Odsjeka i nadalje su bili angažirani na građevinama oštećenima u potresu. Na zagrebačkim građevinama koje su prethodno istražene, sudjelovali su u praćenju radova i izradi projektne dokumentacije, a počelo se i s programom sustavnog konzervatorsko-restauratorskog istraživanja zagrebačke katedrale, dok su za tri građevine na području Banovine vodili programe s ciljem izrade potrebne konzervatorske dokumentacije i pripreme za konstruktivnu sanaciju.

Zagrebačka katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije i sv. Stjepana i Ladislava, teško oštećena u potresu 2020. godine, najveća je hrvatska sakralna građevina i jedan od najvrjednijih spomenika hrvatske kulturne baštine te zaštićeno kulturno dobro; nalazi se unutar prostornih međa kulturnog dobra „Povijesna urbana cjelina Grada Zagreba“. Radovi u 2022. godini obuhvatili su pripremu konzervatorsko-restauratorske dokumentacije za potrebe sanacije šteta uzrokovanih potresima u 2020. godini. Izrađene su i prateće mjere za zaštitu, deponiranje i čuvanje pojedinih umjetnina, odnosno katedralnog inventara tijekom budućih radova obnove. Uz redovito financiranje, sredstva je osigurao i vlasnik, Zagrebačka nadbiskupija, te su omogućene sve potrebne aktivnosti. U svrhu izrade konzervatorske studije koja sadrži povijesni pregled gradnje te arhitektonskih preinaka i opremanja katedrale, kao i analizu prostornih i oblikovanih karakteristika, građevinskog stanja i oštećenja, obavljena su potrebna arhivska istraživanja te pregled i analiza relevantne literature i prethodno izrađene dokumentacije. Također su provedena specijalizirana konzervatorsko-restauratorska istraživanja usklađena s potrebama nužnih zahvata konstruktivne sanacije. Sva istraživanja na terenu (sondiranje žbuka, građe i naliča / ispitivanje materijala / izrada kataloga inventara / izrada kataloga opreme i sl.) prethodno su dogovorena s nadležnim konzervatorom. Rezultati svih provedenih istraživanja, kao i vrednovanje nalaza, bit će sastavnim dijelom konzervatorske studije, a u cijelosti će se kao izvještaji donijeti u prilogu. Studija sadrži i valorizaciju pojedinih faza gradnje i opremanja katedrale te smjernice za buduće radove, uz prijedlog prezentacije.

Zagreb, Kaptol, katedrala Uznesenja BDM i sv. Stjepana i Ladislava. Pogled prema ulazu. Snimka: Lj. Gamulin, 2022.

Za župni dvor u Selima i za crkvu sv. Marije Magdalene izrađen je konzervatorsko-restauratorski elaborat na temelju provedenih arhivskih, povijesnih i povijesnoumjetničkih istraživanja, sagledavanja prostornih i oblikovnih karakteristika, restauratorskog i građevinskog sondiranja, laboratorijskih ispitivanja, istraživanja opreme i inventara i katalogizacije pojedinih elemenata uređenja. Župa sv. Marije Magdalene u Selima osnovana je 1702. odvajanjem od Župe Svetoga Križa u Sisku, a drvena kapela iz 1653. postala je župna crkva. Zaslugom župnika Matije Šanteka, koji je župom u Selima upravljao od 1752. do 1811., sagrađena je današnja crkva, na stilskim odrednicama visokog baroka austrijskih zemalja. Kamen temeljac postavljen je 1759., a gradnja je dovršena 1765., kad je crkva i posvećena. Odmah nakon gradnje crkva je bila potpuno opremljena. Od prvotne opreme do danas je sačuvan glavni oltar i slikani retabli bočnih oltara. Istodobno je uz crkvu sazidana župna kurija s kuhinjom i stanom za kmeta, ostavom i sobom župnog ureda u prizemlju te pet soba na katu. Prema oblikovanju, to je jedan od rijetkih primjera kvalitetne zidane barokne arhitekture u središnjoj Hrvatskoj i primjer je stambene kulture visokoga klera na ladanju. Nakon dovršetka obaju elaborata, počelo se s izradom projektne dokumentacije za cjelovitu obnovu.

- popravak i zamjena kamenog sokla
- uklanjanje žbuke do visine od oko 2m, sanacija vlage, ponovno žbukanje i nadopuna oštećenja te ličenje
- popravak žbuknog sloja i ličenje
- rušenje prema potrebi
- uklanjanje žbuke do visine od oko 2m, izoliranje, ponovno žbukanje i nadopuna oštećenja te ličenje
- restauratorski radovi
- čišćenje i uređenje poda
- - - konstruktivna sanacija, ponovno žbukanje i nadopuna oštećenja te ličenje
- konstruktivna sanacija, nadopuna oštećenja, restauratorski radovi na štukaturama ličenje
- preoblikovanje

Crkva sv. Nikole smještena je na pravoslavnom dijelu gradskoga groblja u Petrinji. To je jednobrodna građevina, građena potkraj 18. stoljeća. Pretrpjela je teška oštećenja u potresu 29. prosinca 2020. godine, kad se zvonik nad zapadnim pročeljem urušio, oštetiivši i dio krova na zapadnom dijelu crkve. U sklopu programa 2022. godine provedena su sveobuhvatna konzervatorsko-restauratorska istraživanja. Utvrđeni su prostorni i gradbeni elementi i materijali, pronađeni su tragovi povijesnih slojeva i definirani su karakteristični elementi oblikovanja, na temelju čega je izrađen projekt cjelovite konstrukcijske obnove.

Uz navedeno, djelatnici Odsjeka aktivno su sudjelovali i u izdavačkim aktivnostima Zavoda, pripremi časopisa „Portal“ i pripremi publikacije „Ladanje u Trstenom“.

Petrinja, crkva sv. Nikole. Postojeće stanje. Snimka: G. Tomljenović, 2022.

Odjel za zidno slikarstvo i mozaik

Temeljna djelatnost Odjela za zidno slikarstvo i mozaik je konzerviranje i restauriranje zidnih oslika i mozaika, što se najvećim dijelom provodi *in situ*, a manjim dijelom u radionicama Odjela u Zagrebu, Rijeci i Dubrovniku. Na Odjelu je u 2022. godini bilo zaposleno 13 stručnih djelatnika: dvoje u riječkoj radionici, dvoje u dubrovačkoj te devet u zagrebačkoj radionici.

Uz izravan rad na kulturnoj baštini, Odjel organizira i provodi dokumentiranje vlastitih poslova (prije, tijekom i nakon radova), a prema potrebi i konzervatorsko-restauratorski nadzor radova drugih izvođača. Svaka radionica Odjela pohranjuje dokumentaciju o izvedenim radovima u organizirane zbirke: zbirku dosjea o radovima, zbirku fotografija (CD i DVD), zbirku nacрта (grafička dokumentacija istraživanja, zatečenog stanja i radova) i zbirku elaborata. Odjel ima i priručnu knjižnicu s potrebnom stručnom literaturom iz djelatnosti Odjela.

Tijekom 2022. godine djelatnici zagrebačkoga Odjela radili su na šest programa koje je financiralo Ministarstvo kulture i medija RH: završena su konzervatorsko-restauratorska istraživanja crkve sv. Martina u Dubravi, nastavljena su istraživanja i konzervatorsko-restauratorski radovi preventivne zaštite na zidnim slikama crkve Majke Božje Koruške u Križevcima. Nastavljeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na zidnim slikama u crkvi sv. Ivana Krstitelja u Koprivničkom Ivancu. U župnoj crkvi sv. Jurja u Lovranu tijekom 2022. godine dovršeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na zidnim slikama u svetištu, a u crkvi sv. Nikole u Jastrebarskom u 2022. godini provedena su konzervatorsko-restauratorska istraživanja u unutrašnjosti crkve. U Palači bogoštolja i nastave (Hrvatski institut za povijest) sredstvima Ministarstva kulture i medija provedena je preventivna zaštita zidnog oslika, a ugovorom s vanjskim investitorom provedena su i konzervatorsko-restauratorska istraživanja u svrhu potvrđivanja i dokumentiranja zidnog oslika u prostorijama prizemlja i prvoga kata prije konstrukcijske obnove građevine.

Djelatnici zagrebačke radionice sudjelovali su i kao članovi tima u još devet programa ostalih odjela Službe za nepokretnu baštinu.

Djelatnici riječkoga dijela Odjela radili su u 2022. godini na dva programa financirana sredstvima Ministarstva kulture i medija RH. Nastavljena je realizacija višegodišnjega programa u crkvi sv. Vincenta u Svetvinčentu i u Muzeju grada Rovinja (palača Califfi).

S vanjskim investitorima ugovoreni su radovi na dva programa, a dovršen je i program konzervatorsko-restauratorskih istraživanja mozaika Aleksandra Rukavine na spomeniku palim borcima i žrtvama fašizma u Plovaniji, započet prethodne godine. U gradu Krku, na adresi Ribarska 5, provedena su konzervatorsko-restauratorska istraživanja i monitoring stanja antičkog podnog mozaika s prijedlogom radova. U crkvi sv. Bartola u Roču nastavljena su konzervatorsko-restauratorska istraživanja zidnog oslika u svetištu. U crkvi sv. Tome apostola u Rovinju proveden je konzervatorsko-restauratorski nadzor radova popravka i održavanja krova.

Djelatnici riječke radionice sudjelovali su i kao članovi tima u još četiri programa ostalih odjela Službe za nepokretnu baštinu.

Djelatnici dubrovačkoga dijela Odjela u 2022. godini realizirali su dva programa financirana sredstvima Ministarstva kulture i medija RH.

Nastavljeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na zidnim slikama u Kući Bukovac u Cavtatu (Muzeji i galerije Konavala) i završeni su konzervatorsko-restauratorski radovi u kapeli Rođenja Marijina u Kneževu dvoru u Dubrovniku.

Djelatnici dubrovačkoga dijela Odjela sudjelovali su i kao dio tima u još jednom programu Službe za nepokretnu baštinu.

Djelatnost Odjela za zidno slikarstvo i mozaik u 2022. godini može se predstaviti dovršenim konzervatorsko-restauratorskim istraživanjima crkve sv. Martina u Dubravi i konzervatorsko-restauratorskim radovima u crkvi sv. Jurja u Lovranu, provedenim konzervatorsko-restauratorskim istraživanjima i preventivnoj zaštiti zidnog oslika u Palači bogoštolja i nastave (Hrvatski institut za povijest), konzervatorsko-restauratorskim istraživanjima u svetištu crkve sv. Bartola u Roču te na antičkom podnom mozaiku u Krku.

Crkva sv. Martina u Dubravi ostatak je nekadašnje velike ranogotičke crkve sagrađene na prijelazu iz 13. u 14. stoljeće, koja se prvi put spominje u povijesnim izvorima 1315. godine, u kojima se navodi kao župna crkva. Preoblikovanje crkve, kao i njezino oslikavanje ciklusom zidnih slika, koje su djelomično očuvane, smješta se u kraj 15. stoljeća. Crkva je bila oštećena tijekom osmanlijskih pohoda, nakon čega je, u prvoj polovici 17. stoljeća, uslijedila obnova u baroknim stilskim oblicima. Brod crkve je porušen 1819. godine te je, zazidavanjem trijumfalnog luka, od svetišta formirana današnja grobljanska crkva.

Crkva ima pravokutni tlocrt s poligonalnom apsidom. Unutrašnjost je zaključena drvenim stropom, ali sačuvani dijelovi rebara i peta svodnih polja upućuju na nekadašnji križno-rebrasti ili zvjezdasti svod. Istraživanjima su utvrđeni i drugi elementi starijega, gotičkog sloja, poput trijumfalnog luka, sedilije u obliku trifore i šiljasto zaključenih prozorskih niša. Arhitektonsko oblikovanje iz razdoblja srednjeg vijeka upotpunjavale su zidne slike, čiji su ostaci još vidljivi na svodnim rebrima, te prikazi figura svetaca na zidovima svetišta, otkriveni 2007. godine.

Hrvatski restauratorski zavod je 2021. i 2022. godine na inicijativu Bjelovarsko-križevačke biskupije pokrenuo i proveo program konzervatorsko-restauratorskih istraživanja crkve sv. Martina u Dubravi. Programom je preventivno zaštićen otkriveni zidni oslik, provedena su arhivska, povijesno-umjetnička i konzervatorsko-restauratorska istraživanja slikanih i žbukanih slojeva u unutrašnjosti i na vanjštini crkve te je izrađena arhitektonska snimka postojećega stanja. Dodatno su očišćeni naknadni slojevi naliča i žbuka, čime su otkriveni novi dijelovi sačuvanog oslika crkve. Laboratorijskim analizama dobiveni su podatci o sastavu žbuka, veziva i pigmenata, temeljem kojih je utvrđena izvorna tehnologija izvedbe zidnih oslika. Arheološkim sondiranjem utvrđena je dubina temelja crkve, kota starijeg poda te pozicija porušenih zidova crkve. Rezultati provedenih istraživanja sa smjernicama za daljnje radove na obnovi i s prijedlogom prezentacije crkve objedinit će se u završnom elaboratu.

Dubrava, crkva sv. Martina. Zračna snimka crkve. Snimka: dr. sc. Sara Popović, Arheoprojekt, 2022.

Dubrava, crkva sv. Martina.
Preoblikovanje izvornog prozora
južnog pročelja crkve.
Snimka: K. Gavrilica, 2022.

Dubrava, crkva sv. Martina. Podna sonda u svetištu s nalazom starijeg poda crkve. Snimka: K. Gavrilica, 2022.

Župna crkva sv. Jurja mučenika u Lovranu nalazi se na središnjem gradskom trgu i istaknutim pročeljem čini njegovu ključnu vizualnu odrednicu. U svetištu crkve nalazi se ciklus zidnih slika, nastao u drugoj polovici 15. stoljeća, kad je svetište dobilo zvjezdasti svod od 21 polja, unutar kojih su naslikani različiti prizori. U središnjem polju prikazan je Krist, u polju do njega je anđeo, a okružuju ih polja s naslikanim evanđelistima. Polja oko evanđelista (uza zidove) prikazuju anđele svirače. Dva svodna polja prikazuju sv. Mihovila i najvjerojatnije sv. Jurja (oštećeno polje). Na zidovima svetišta oslikani su prizori iz Kristova života, prikazi svetaca, prikaz Sunca i Mjeseca, Bogorodica s Djetetom i ciklus mučeništva sv. Jurja. S unutarnje strane trijumfalnog luka prizor je Posljednjeg suda, na podgledu je prikaz Jišajeva stabla, a na vanjskoj strani trijumfalnog luka sačuvan je dio prizora Navještenja. Tijekom 18. i 19. stoljeća unutrašnjost crkve se preuređuje; izvedene su razne arhitektonske preinake, a zidne slike su prelićene i pokrivene novom žbukom. Sredinom 20. stoljeća zidne slike su otkrivene i restaurirane.

Hrvatski restauratorski zavod 2009. počeo je konzervatorsko-restauratorska istraživanja zidnih slika. Uslijedili su višegodišnji sveobuhvatni konzervatorsko-restauratorski radovi, koji su obuhvatili izradu detaljne dokumentacije zatečenog stanja zidnih slika i postojećega stanja cijele crkve. Temeljem provedenih istraživanja valorizirana je prethodna restauratorska intervencija iz pedesetih godina 20. stoljeća, koju je karakterizirao i danas primjenjiv pristup prezentaciji s jasnim razlikovanjem rekonstrukcije i izvornika. Međutim, s obzirom na promjene uzrokovane starenjem i tamnjenjem restauratorske žbuke i retuša na žbukanim lakunama, naknadne preinake te nemogućnost ujednačavanja s izvornim slikanim slojem, navedenu intervenciju bilo je nužno ukloniti. Sljedećih godina konzervatorsko-restauratorski radovi obuhvatili su čišćenje slikanog sloja, injektiranje te reintegraciju žbukanih slojeva i slikanog sloja. Uz probe *in situ*, prethodno izrađene u sklopu održane međunarodne radionice „Integration of lacunae and basic concepts for aesthetical presentation“ u 2016. godini, razmotreno je više načina i tehnika retuša te je tijekom radova u kasnijem razdoblju odabrana tehnika mimetičke integracije na brojnim manjim žbukanim lakunama istočnoga zida. Na većim žbukanim lakunama rekonstruirani su povezujući šablonski elementi, a rekonstrukcija je izvedena u tonu svjetlijem od izvornog i pojednostavnjenih formi, da bi se istaknula naknadna intervencija, a oslik istovremeno povezao u cjelinu. Izvorni oslik retuširan je minimalno, usklađivanjem tonova i lazura, samo na mjestima većih oštećenja, da bi se manje uočavala razlika između izvornika i retuširanog oslika. Izvođenju pojedine etape radova prethodila je izrada i grafičkih predložaka prijedloga prezentacije.

Lovran, crkva sv. Jurja mučenika. Pogled na svetište tijekom konzervatorsko-restauratorskih istraživanja. Snimka: N. Vasić, 2012.

Lovran, crkva sv. Jurja mučenika. Južni zid svetišta, rekonstrukcija šablonskih elemenata oslika. Snimka: K. Krulić, 2022.

Istovremeno s provođenjem radova na zidnim slikama, izrađen je projekt osvjetljenja svetišta, zamijenjene su električne instalacije i ugrađen je novi elektroormarić u sakristiji. Saniran je trijumfalni luk prema odobrenom stručnom mišljenju o stanju trijumfalnog luka i prijedlogu sanacije. Izvedene su stratigrafske sonde na trijumfalnom luku i na južnom zidu sakristije, u svrhu potvrđivanja povijesnih slikanih, žbukanih i arhitektonskih slojeva. Vitraji prozora istočnog i južnog zida svetišta su demontirani, radionički restaurirani i potom vraćeni in situ, a dotrajale zaštitne mreže zamijenjene su novima. Očišćena je kamena plastika u nišama prozorskih otvora s vanjske strane i domodelirani su nedostajući dijelovi kamena. U posljednjoj etapi radova uređen je pod iza oltara u svetištu. Prije tih radova, izvedena je arheološka sonda u podu, koja je nakon otvaranja dokumentirana i zatvorena. Pod je potom uz arheološki nadzor uređen tako da su betonske zakrpe i oštećene i dotrajale opečne tavelice uklonjene te su postavljene nove. Nedostajući komadi kamena nadomješteni su postavljanjem na prethodno pripremljenu podlogu od hidrauličnog vapnenog morta.

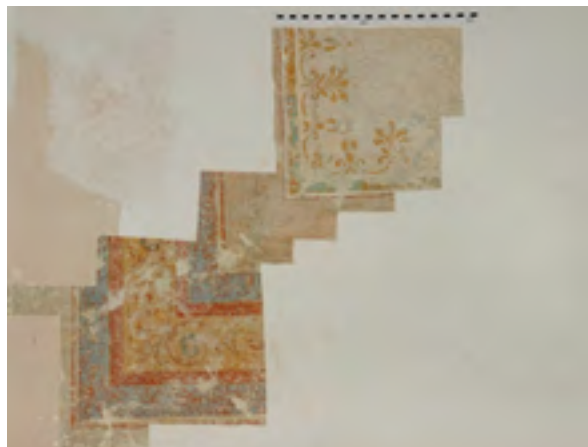
Palača u Opatičkoj 10 nalazi se na istočnom dijelu zagrebačkoga Gornjeg grada. Sagradio ju je Aleksandar Brdarić 1838. godine kao trokrilnu klasicističku, izvorno jednokatnu stambenu palaču obitelji Vojkfy-Paravić. Obitelj je 1882. godine prodala palaču Kraljevskoj zemaljskoj vladi, koja u nju smješta Odjel za bogoštovlje i nastavu. Nedugo potom, 1892., nakon što je imenovan predstojnikom Odjela, Izidor Kršnjavi poduzima opsežne radove pregradnje i preuređenja palače prema nacrtima Hermana Bolléa. Na prvom katu glavnog, istočnog krila preuređene su tri reprezentativne prostorije ukrašene zidnim oslicima, slikama, štukodekoracijom i drvenim oplatama, a među njima se ističe središnja, tzv. Zlatna dvorana zaključena novim visokim zrcalnim svodom. Za opremanje tih prostora Kršnjavi je od početka preuređenja angažirao niz umjetnika, danas najveća imena hrvatske umjetnosti, a to su: Ivan Tišov, Johannes Clausen, Robert Frangeš Mihanović, Bela Čikoš-Sesija, Oton Iveković, Vlaho Bukovac, Ferdo Kovačević, Celestin Medović i Rudolf Valdec. Sredinom 20. stoljeća tom nizu umjetnika pridružuju se Željko i Krsto Hegedušić, koji 1943. rade zidnu sliku u jednoj od prostorija prvog kata. Današnji izgled palače rezultat je posljednje velike preinake i pregradnje, poduzete 1914. godine, kad su dva krila povišena za još jedan kat, a bočna su krila ujedno i proširena prema dvorištu.

Hrvatski restauratorski zavod je 2022. godine prema ugovoru s vanjskim investitorom proveo konzervatorsko-restauratorska istraživanja za potrebe izvođenja radova na sanaciji konstrukcije palače. Istraživanja su obuhvatila sondiranje zidova i svodova prostorija prizemlja te zidove na prvom i drugom katu istočnog krila palače. U prizemlju su istraženi zidovi i svodovi hodnika položenog u smjeru sjever – jug, ulaznog prostora prema istočnom trijemu te južni zid bočnog stubišta. Na drugom katu istraženi su pregradni zidovi pet prostorija u istočnom

krilu te sedam prostorija u prizemlju istočnog krila palače. Stratigrafske sonde otvorene su u svrhu utvrđivanja prisutnosti slikanih i bojanih slojeva te povijesnih žbuka. Sonde su pokazale prisutnost više slojeva naliča na zidovima i stropovima u svim prostorijama te dva sloja dekorativnih obojenja sa šablonskim uzorcima u prostorima prizemlja. Iako oslici pripadaju reprezentativnom uređenju palače s kraja 19. stoljeća, već su dugo skriveni ispod novijih slojeva boja. Razlog tome su velika oštećenja u žbukanom i slikanom sloju zbog nepostojanosti tehnologije oslikavanja, posljedica uzrokovanih potresom, kao i rezultata prijašnjih građevinskih intervencija. U svrhu vraćanja reprezentativnosti ulaznom prostoru, hodniku i prostoriji br. 6 u prizemlju istočnog krila, izvedeno je otvaranje većih sondi kako bi se zatečeni dijelovi šablonskih oslika dokumentirali u svrhu izrade nacrtu idealne rekonstrukcije.

Sonde su dokumentirane (fotografski i opisno), izrađeni su crteži pojedinačnih šablonskih oslika *in situ* u mjerilu 1 : 1 i njihove tonske karte, a slikani sloj je uzorkovan za potrebe laboratorijskih analiza.

Prema ugovoru s Ministarstvom kulture i medija RH, 2022. godine izvedeni su dodatni preventivni konzervatorsko-restauratorski radovi na zidnom osliku na glavnom stubištu, sjevernom i južnom krilu i u Pompejanskoj dvorani za potrebe izvođenja radova na sanaciji konstrukcije palače. U tijeku građevinskih radova otvoren je pod na drugom katu (iznad Pompejanske dvorane), nakon čega je učvršćena trstika koja se odvojila od drvene konstrukcije i oštetila žbukani i slikani sloj na stropu. Trstika je povezana nehrđajućom čeličnom žicom s drvenom konstrukcijom, nakon čega je lakuna zapunjena vapneno-pješčanom žbukom, a međuprostor između trstike i drvene konstrukcije zapunjen je prije zatvaranja poda s gornje strane. U oba krila stubišta i Pompejanskoj dvorani, manje pukotine i oštećenja u žbukanom i slikanom sloju učvršćeni su podljepljivanjem. Za potrebe izvođenja radova na ojačanju konstrukcije izrađene su „Smjernice preventivne zaštite reprezentativnog prostora i inventara palače“ te je praćeno stanje zidnih slika tijekom građevinskih radova.

Zagreb, Opatička 10, Palača bogoštolva i nastave (Hrvatski institut za povijest). Sonde na svodu ulaznog prostora prema istočnom trijemu i sonda na spoju zida i svoda u prostoriji br. 6 u prizemlju istočnog krila palače. Snimke: A. Filip, 2022.

Zagreb, Opatička 10, Palača bogoštolva i nastave (Hrvatski institut za povijest). Sonda na svodu u prostoriji br. 6 u prizemlju istočnog krila palače i detalj nakon vezivanja trstike za drvenu konstrukciju stropa u Pompejanskoj dvorani. Snimke: A. Filip, 2022.

Župna crkva sv. Bartola (sv. Bartolomeja apostola) u Roču, u kojoj su prethodnih godina provedena istraživanja štukodekoracije na stropu i na zidovima glavnoga broda i bočnih brodova, zaštićeno je kulturno dobro u sklopu kulturno-povijesne cjeline naselja Roč. Smještena je na najvišem platou unutar zidina Roča, a s bratovštinskom crkvom sv. Antuna opata čini jedinstven sklop. Kasnosrednjovjekovnom korpusu crkve u 16. je stoljeću dograđena sakristija s južne strane svetišta, dok je ona sjeverna iz 19. stoljeća. Zvonik je s glavnim pročeljem povezan prilikom gradnje bočnih brodova u 18. stoljeću. Zidovi i strop glavnoga broda ukrašeni su 1785. godine raskošnom štukodekoracijom.

Tijekom 2021. i 2022. godine, u sklopu sveobuhvatnih konzervatorsko-restauratorskih istraživanja štukature i zidnog oslika, provedena su i istraživanja naliča zidova i svoda svetišta crkve, koja su uključivala sondiranje bojenih i žbukanih slojeva. Laboratorijskim analizama uzoraka dobiveni su podaci o sastavu žbuka, veziva i pigmentata, na temelju kojih je utvrđena izvorna tehnologija izvedbe zidnih oslika.

Istraživanjima su otkriveni do tada nepoznati srednjovjekovni zidni oslici ispod slojeva kasnijih žbuka i naliča na zidovima i svodu svetišta. Utvrđena su dva sloja žbuke s oslikom. Na starijem sloju na podlozi bijelog vapnenog naliča naslikani su zavjetni križevi u crvenkastom tonu, dok se mlađi sloj odlikuje izuzetno kvalitetnim prikazima ljudskih figura i arhitekture u različitim prizorima te dekorativnim okvirima bogatog kolorita karakterističnog za opus srednjovjekovnih istarskih zidnih slika. Tijekom istraživanja je na zidnom osliku iznad ulaza u južnu sakristiju pronađen naslikan natpis na glagoljici, a nađeno je i više natpisa urezanih u površinu slikanoga sloja tijekom sljedećih stoljeća.

Roč, crkva sv. Bartola. Sonda br. 33 s prikazom sv. Huberta. Snimka: I. Marinković, 2022.

Roč, crkva sv. Bartola. Sonda br. 5 s prikazom Krista na prijestolju i sv. Luke evanđelista. Snimka: I. Marinković, 2022.

Roč, crkva sv. Bartola. Natpis na glagoljici i više natpisa urezanih u površinu slikanog sloja iznad ulaza u staru sakristiju. Snimka: Lj. Gamulin, 2021.

Roč, crkva sv. Bartola. Pogled na svod svetišta tijekom istraživanja. Snimka: I. Marinković, 2022.

Antički podni mozaik u gradu Krku, na adresi Ribarska 5, otkriven je 1963. godine pri sondiranju poda za potrebe preuređenja prizemlja kuće u ugostiteljski objekt (konobu). Otvaranjem nekoliko sondi, koje je organizirao akademik Andre Mohorovičić, potvrđen je nalaz crno-bijelog mozaika s figuralnim prikazima morske faune i mitoloških bića, nakon čega je skupina stručnjaka tadašnjega Konzervatorskog zavoda Rijeka i Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja Rijeka, predvođena Radmilom Matejčić, potpuno otkrila navedeni mozaik. Provedenim istraživanjima utvrđeni su ostaci mozaika i u drugim prostorijama iste etaže kuće u Ribarskoj 5, ali i u dvorištu sjeverne susjedne kuće, koja danas služi kao terasa restorana. Mozaik je nakon istraživanja zaštićen i zatrpan, a rezultati istraživanja su objavljeni. Tijekom 1998. godine arheolog nadležnog Konzervatorskog odjela u Rijeci Nino Novak sa suradnicom Anelom Matešić ponovo otkriva mozaik zbog preuređenja ugostiteljskog objekta. Mozaik je konzerviran te su rekonstruirani dijelovi koji nedostaju.

Prostor nekadašnjega ugostiteljskog objekta već dulje vrijeme nije u upotrebi, a Grad Krk u sklopu planiranih sadržaja namjerava osigurati primjerenu namjenu prostorije i mogućnost prezentacije mozaika. Konzervatorsko-restauratorska istraživanja provedena 2022. godine, a koja prethode konzervatorsko-restauratorskim radovima, sastojala su se od izrade detaljne dokumentacije zatečenoga stanja, odnosno mapiranja oštećenja i naknadnih intervencija. Sva oštećenja i naknadne intervencije detaljno su fotografirani, uzeti su uzorci kockica, restauratorskih i izvornih žbuka te mikrobiološkog onečišćenja i soli. U sklopu istraživanja također je proveden monitoring mikroklimatskih uvjeta na mozaiku. Površina mozaika je lagano očišćena i oprana radi uklanjanja štetnih mikroorganizama. Oštećeni dijelovi mozaika opšiveni su hidrauličnom vapnenom žbukom. Rezultati provedenih istraživanja zajedno s prijedlogom konzervatorsko-restauratorskih radova i preporukom za ostale radove (kao što je rješavanje problema vlage u prostoru i održavanje mozaika nakon njegove prezentacije) objedinjeni su u završnom elaboratu.

Krk, Ribarska 5, antički podni mozaik. Zatečeno stanje. Snimka: I. Marinković, 2022.

Krk, Ribarska 5, antički podni mozaik. Prikaz Tritona i zmajolike ribe. Snimka: I. Marinković, 2022.

Odjel za štuko

Na Odjelu za štuko do kolovoza 2022. godine bilo je zaposleno deset, a do kraja godine devet djelatnika koji obavljaju specijalizirane konzervatorsko-restauratorske radove na štukaturi u interijerima i na pročeljima sakralnih i profanih građevina. Prema potrebi, u opsežnijim radovima sudjeluju i vanjski suradnici s višegodišnjim iskustvom u konzervatorsko-restauratorskoj praksi.

Djelatnost Odjela obuhvaća sve faze i vrste radova na dekorativnim elementima izvedenima u tehnici štuka, koji uključuju dokumentiranje, konzervatorsko-restauratorska istraživanja i utvrđivanje vrsta, uzroka i opsega oštećenja, izradu prijedloga konzervatorsko-restauratorskih radova s tehnološkom, terminskom i financijskom razradom te, na temelju toga, i provedbu planiranih radova. Specifične su skupine operacija u sklopu konzervatorsko-restauratorskih radova na štukaturi, ovisno o vrsti oštećenja, sljedeće: uklanjanje naknadnih slojeva naliča i žbuka s izvornoga sloja, ekstrakcija i neutralizacija štetnih soli, učvršćivanje i injektiranje odvojenih i labilnih dijelova žbuke sa štukaturom, zatvaranje pukotina i mehaničkih površinskih oštećenja, rekonstrukcija i modeliranje nedostajućih detalja štukature (ornamentike, figuralnih motiva, profilacija) primjenom tradicionalne tehnologije i materijala te integracija i retuš završne likovne obrade štukature, obično oslika i pozlate.

Tijekom 2022. godine djelatnici Odjela vodili su radove na četiri programa koje financira Ministarstvo kulture i medija RH te su kao članovi stručnih timova sudjelovali na više programa drugih odjela Službe za nepokretnu i Službe za pokretnu baštinu, od kojih se neki odnose na preventivno konzerviranje te konzervatorsko-restauratorske radove na kulturnim dobrima stradalima u potresima u Zagrebu, Sisku i Petrinji.

Od spomenutih radova mogu se istaknuti opsežna konzervatorsko-restauratorska istraživanja bogate štukodekoracije zgrade Hrvatskoga narodnog kazališta u Zagrebu, čiji su rezultati, na temelju sačuvane pisane i slikovne dokumentacije te otvorenih sondi, opisani u zasebnom poglavlju elaborata, čiji je dio i prijedlog potrebnih radova.

Također su provedena istraživanja oltara s kraja 19. stoljeća u bočnim brodovima zagrebačke katedrale Uznesenja BDM i sv. Stjepana i Ladislava, u kojima su istraživani i drugi dijelovi opreme interijera katedrale i sakristije.

Hitne intervencije na kulturnim dobrima stradalima u potresima odnosile su se na demontažu sačuvanih dijelova štukature iz interijera zgrade prve ljekarne u Petrinji te na demontažu i osiguravanje labilnih dijelova arhitektonske plastike s glavnoga pročelja zgrade Trgovačkoga suda u Zagrebu.

Pri postavljanju skele u crkvi sv. Katarine u Zagrebu, teško stradale tijekom potresa u Zagrebu a potom i u Petrinji, detaljno je pregledana štuta na mjestu na kojem se urušio dio svoda crkve te su izdvojeni i pohranjeni sačuvani dijelovi štukodekoracije koji će u konzervatorsko-restauratorskim radovima biti vraćeni na izvorne položaje.

Provedeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na ukrasnoj žari s atike glavnog oltara crkve sv. Franje Ksaverskog u Zagrebu, koja je zbog potresa pala s oltara pa se završni sloj od štukomase razbio u dijelove.

Djelatnici Odjela za štuko obavili su i konzervatorsko-restauratorske radove na oštećenim gipsanim skulpturama iz zbirke biskupa Đure Kokše za izložbu održanu u Galeriji Klovićevi dvori u Zagrebu.

U sklopu rada Odjela, 2022. godine nastavljeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na štukaturi svoda i zidova nekadašnje knjižnice bivšega pavlinskog samostana i župne crkve Bezgrešnog začeca Blažene Djevice Marije u Lepoglavi. Tijekom radova na štukaturi svoda počeli su i radovi na preventivnom konzerviranju zidnih slika.

Knjižnica bivšega pavlinskog samostana u Lepoglavi smještena je nad predvorjem crkve Bezgrešnog začeca Blažene Djevice Marije. Prostorija je presvođena visokim bačvastim svodom sa susvodnicama ukrašenima raskošnom štukodekoracijom s po jednim oslikanim medaljonom u svakom od četiriju isječaka svoda. U oslikanim su medaljonima prikazi medicine, filozofije, teologije i prava. U tjemenu svoda izveden je u štuku pelikan, koji simbolizira Krista Otkupitelja. Raskošni ukrasi na svodu iznad istaknutoga profiliranog vijenca stilski su i oblikovno

drugačiji od štukodekoracije na zidovima prostorije. Morali su biti dovršeni najkasnije do rujna 1713. godine, kad je počelo izvođenje zidnoga oslika unutar polja obrubljenih štukaturom. Štukodekoracija na zidovima ograničena je na plohe oko otvora te unutar niša otvora, s obzirom na to da su površine zidova izvorno bile zaklonjene ormarima za knjige. Ta je štukatura oblikovanjem srodna onoj u kapeli Patačić, odnosno djelima Antona Josepha Quadrija.

Štukodekoracija svoda izrazito je oštećena detonacijom potkraj Drugoga svjetskog rata. Vijenac i dekorativni elementi u nišama i oko niša prozora prije početka radova bili su prekriveni debelim slojevima naknadnih žbuka i naliča pa je izvorni sloj bio gotovo nečitak zbog gubitka plasticiteta uzrokovanog višekratnim ličenjem.

Tijekom radova provedenih 2022. godine dovršeno je mehaničko čišćenje slojeva naknadnih žbuka i naliča u objema prozorskim nišama te na svim zidovima i završnom vijencu prostorije. Započeta je kiparska rekonstrukcija oštećene štukature u niši prozora na zapadnom zidu. Na temelju sačuvanih fotografija Ljudevita Griesbacha iz 1938. godine, koje se čuvaju u sklopu Schneiderove fotografske arhive HAZU-a, izvedena je opsežna složena rekonstrukcija štukodekoracije u zapadnoj luneti svoda. Dijelovi štukature zapadne lunete modelirani su u radionici Hrvatskog restauratorskog zavoda u Zagrebu te su potom montirani na izvorne položaje, a veći dio nedostajuće dekoracije modeliran je u štukomasi *in situ*.

Lepoglava, bivši pavlinski samostan i župna crkva Bezgrešnog začeća Blažene Djevice Marije – bivša knjižnica. Štukatura u niši prozora na zapadnom zidu nakon čišćenja naknadnih slojeva žbuka i naliča te nakon kiparske rekonstrukcije. Snimke: J. Kliska, 2021. i K. Gavrilica 2022.

U župnoj crkvi sv. Bartola (sv. Bartolomeja apostola) u Roču, osim spomenutih konzervatorsko-restauratorskih istraživanja zidnog oslika svetišta, provedena su i istraživanja štukodekoracije, u sklopu kojih je ustanovljeno da je štukatura u glavnom brodu crkve preličena dvama slojevima naliča, čime je izmijenjen njezin izvorni izgled, odnosno koloristička shema (štukodekoracija glavnoga broda bila je izvedena u svjetlosivom tonu s istaknutom svjetloružičastom i svjetlozelenom u upuštenim poljima). Otkrivene su i različite prethodno neadekvatno izvedene restauratorske intervencije na oštećenim dijelovima dekorativnih elemenata i podloge.

Tijekom 2022. godine izvedena je složena sanacija stropne konstrukcije glavnoga broda jer je ustanovljeno da se na brojnim mjestima podgled stropa od žbuke na drvenim letvicama (koji nosi štukodekoraciju) odvojio od drvene konstrukcije stropa i krovišta. Započeto je i mehaničko uklanjanje slojeva naknadnih naliča sa stropa glavnoga broda te sa zidova pjevališta, a na zahtjev predstavnika nadležnoga Konzervatorskog odjela u Puli, otvorene su i dodatne sonde u donjim zonama zidova broda, u svrhu točnoga definiranja sloja koji će se prezentirati.

Roč, župna crkva sv. Bartola. Detalj štukature na zidu glavnoga broda nakon čišćenja slojeva naknadnih naliča. Snimka: Lj. Gamulin, 2022.

Nakon završetka cjelovitih konzervatorsko-restauratorskih radova na bočnom oltaru Blažene Djevice Marije Pomoćnice kršćana iz 1775. godine, izvedenom u tehnici štukomramora, smještenom uza sjeverni zid lađe župne crkve sv. Ilije proroka u Lipniku, počeli su radovi na glavnom oltaru, također izvedenom u specifičnoj tehnici štukomramora. Istraživanjima i prethodno provedenim radovima ustanovljeno je da je cijela površina arhitekture oltara preličena s više slojeva naknadnih naliča, čiji broj varira na pojedinim dijelovima. Započelo se s čišćenjem površina arhitekture oltara, odnosno s uklanjanjem naknadnih slojeva, koje se provodi mehaničkim (skalpelima i kistovima), termičkim (fenom na vrući zrak) te kemijskim putem (nanošenjem sredstva za skidanje uljanih naliča). Uklanjanje naknadnih slojeva izvodi se pažljivo, da se ne bi oštetila izvorna površina štukomramora. Mjestimično je izvedeno interventno podljepljivanje labilnih dijelova štukomramora koji su se u postupku čišćenja počeli odvajati od podloge. Također je počela kiparska rekonstrukcija oštećenih dijelova profilacija te su uklonjeni prethodni neadekvatni restauratorski zahvati. Provedeno je i djelomično injektiranje pukotina nastalih kao posljedica potresa, kako bi se spriječilo osipanje i opadanje završnoga sloja.

Lipnik, župna crkva sv. Ilije proroka – oltar Blažene Djevice Marije Pomoćnice kršćana. Detalj tabernakula tijekom čišćenja slojeva naknadnih naliča. Snimka: I. Marinković, 2022.

U župnoj crkvi sv. Nikole u Pazinu četiri oltara u bočnim kapelama (sv. Josipa, sv. Antuna Padovanskog /sv. Liberata/, sv. Margarite /Rite/ iz Kortone i Svetoga Križa) izvedena su u tehnici štuka prilikom barokne obnove interijera u trećoj četvrtini 18. stoljeća. Arhitektonsko oblikovanje oltarâ, prislonjenih uz vanjske zidove kapela, ponavlja osnovnu koncepciju vidljivu i na dva kamena bočna oltara, sa središnjom, lučno zaključenom oltarnom palom koju flankiraju dijagonalno u prostor istaknuti kompozitni stupovi, iza kojih je po jedan pilastar i jedan polustup. Uza stupove, na istaknutim podnožjima, smještena je sa svake strane po jedna svetačka figura u punoj plastici. Menze i atike su ukrašene reljefima, bogato raščlanjenom arhitektonskom plastikom, volutama, lisnatim motivima i kerubinskim glavicama. Oltari su oslikani tako da imitiraju različite vrste mramora. Istraživanjima je utvrđeno da su višekratno prelićeni te da su na pojedinim mjestima plohe prevučene slojem gipsa, čime je izgubljen izvorni plasticitet i kolorit arhitektonike oltara i štukatura. Na sva su četiri oltara prije početka radova bile vidljive i velike horizontalne pukotine u zoni retabla, nastale kao posljedica slijeganja tla, odnosno pomaka u zoni temelja crkve.

Konzervatorsko-restauratorski radovi na oltaru Sv. Križa počeli su 2019., a završeni su 2022. godine. Obuhvatili su uklanjanje slojeva naknadnih preslika i naknadnih žbuka koje je izvedeno mehanički, termički i kemijski, a provedeno je tako da se u najvećoj mogućoj mjeri sačuva izvorni sloj naliča, odnosno marmorizacije. Izvedena je i cjelovita kiparska rekonstrukcija svih oštećenih i nedostajućih ukrasnih elemenata, koja je uključila dijelove kapitela, profilacija, dijelove reljefa na atici te skulpturu Krista u 'Kristovu grobu' u niši na menzi oltara. Zatvorene su pukotine i mikropukotine te je podlijepljen sloj štukomase koja se odvojila od zidane podloge. Nakon dovršetka kiparske rekonstrukcije i pripreme podloga, izveden je slikarski retuš. Arhitektura oltara izvorno je bila oslikana u bijelo-sivim tonovima s diskretnom marmorizacijom, kasete u modrim i crvenim tonovima, dok su stupovi bili oslikani crvenom bojom. Na crvena i plava polja te na površine stupova, nakon završetka retuša, položen je sloj voska koji je poliranjem doveden do visokoga sjaja, čime je postignut efekt imitacije mramora. Središnja niša, u kojoj je raspeta Krist, retuširana je u crnu boju, u skladu s nalazima istraživanja.

Skulpture Bogorodice i sv. Magdalene, koje su postavljene po jedna sa svake strane u zoni retabla, izvedene u tehnici štuka, demontirane su s oltara i prevezene u zagrebačku radionicu, gdje su na njima izvedeni cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi. Kao i ostali dijelovi oltara, bile su prelićene s više slojeva naknadnih naliča, koji su očišćeni. Nakon toga je izvedena kiparska rekonstrukcija oštećenih i nedostajućih detalja te retuš slikanoga sloja. Skulpture su potom vraćene u Pazin i montirane na izvorne položaje. Izvedeni su i konzervatorsko-restauratorski radovi na ukrasnoj rešetki koja zatvara 'Kristov grob', smješten unutar menze oltara. Metalni dijelovi očišćeni su od slojeva naknadnih preslika i korozije, a na drvenom profiliranom okviru rešetke uklonjen je preslik te je izveden retuš izvorne oslikane površine. Rešetka je nakon dovršetka svih radova vraćena na izvorno mjesto.

Pazin, župna crkva sv. Nikole. Oltar Sv. Križa prije konzervatorsko-restauratorskih radova. Snimka: J. Škudar, 2011.

Pazin, župna crkva sv. Nikole. Oltar Sv. Križa nakon završetka konzervatorsko-restauratorskih radova. Snimka: Lj. Gamulin, 2022.

Odjel za kamenu plastiku

Na Odjelu za kamenu plastiku Hrvatskoga restauratorskog zavoda u Zagrebu zaposleno je šest stručnih djelatnika na neodređeno vrijeme.

Odjel za kamenu plastiku svake godine na području cijele Hrvatske provodi najzahtjevnije konzervatorsko-restauratorske zahvate na kulturnim dobrima. Provode se konzervatorsko-restauratorska istraživanja, odnosno analize zatečenog stanja i oštećenja kamene plastike, izrađuju se elaborati i troškovnici, daju se stručna mišljenja i smjernice za izvođenje radova i dr.

U konzervatorsko-restauratorskim radovima (u radionici Odjela, ali i na terenu) primjenjuju se brojne metode i tehnike: od čišćenja kamena (vodom pod kontroliranim tlakom, vodenom parom, mehaničkim čišćenjem, čišćenjem kemijskim sredstvima, mikropjeskarenjem, čišćenjem laserom i dr.), ekstrakcije ili stabilizacije štetnih vodotopljivih soli u kamenu, konsolidacije kamena kemijskim sredstvima, klesanja i ugradnje kamenih elemenata, domodeliranja nedostajućih formi, izrade kalupa (negativa) i odljeva faksimila u umjetnom kamenu, do izrade kiparskih rekonstrukcija, završnog kiparskog retuša, tonskog ujednačavanja i dr.

Tijekom 2022. godine izvedeni su konzervatorsko-restauratorski radovi financirani sredstvima Ministarstva kulture i medija RH, na različitim elementima kamene plastike u sklopu osam programa: otok Krk, otok Košljun, franjevački samostan i crkva Navještenja Marijina – kamena plastika – oltar sv. Franje Asiškog; Osijek, Trg Presvetog Trojstva, Kužni pil; otok Pag, Novalja, župna crkva sv. Katarine Djevice Mučenice – kameni oltari; Požega, zavjetni pil Sv. Trojstva; Rovinj, župna crkva sv. Jurja i sv. Eufemije – kamena plastika – oltar Gospe Karmelske; Topusko, ostaci cistercijske opatije; Zagreb, Dolac 2, župna crkva Pohoda Blažene Djevice Marije – kamena plastika i Zagreb, Remete, pavlinski samostan i župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije – kamena plastika – oltar Majke Božje Remetske. Također su 2022. godine izvedeni radovi na više objekata u suradnji s drugim odjelima ili službama Zavoda.

Usporedno s navedenim radovima, Odjel za kamenu plastiku radio je i na programima koje su financirali vanjski investitori. Od zahtjevnijih konzervatorsko-restauratorskih radova izvedenih u 2022. godini valja spomenuti radove na oltaru Gospe Karmelske u župnoj crkvi sv. Jurja i sv. Eufemije u Rovinju i na oltaru Majke Božje Remetske u župnoj crkvi Uznesenja BDM u Remetama u Zagrebu te početak konzervatorsko-restauratorskih radova na Kužnom pilu na Trgu Presvetog Trojstva u Osijeku.

Izgradnja barokne crkve sv. Jurja i sv. Eufemije u Rovinju počela je 1725. godine prema projektu mletačkoga arhitekta Giovannija Dozzija. Podignuta je na mjestu stare župne crkve sv. Jurja okružene grobljem, a zbog potrebe za prostorom, tada su srušene i tri crkvice (posvećene sv. Mihovilu, sv. Ursuli i sv. Roku). Trobrodna unutrašnjost crkve osvijetljena je prozorima u kapelama smještenima uz bočne brodove. Traveji glavnog broda svođeni su naizmjenice bačvastim svodom i češkom kapom, dok su oni bočnih lađa svođeni križnim i stiješnjim kupolastim svodovima na pandantivima. Takva izmjena svodnih oblika karakteristika je venecijanske bizantsko-romaničke crkvene gradnje.

Na opremi crkve radio je niz glasovitih venecijanskih oltarista, od kojih su najvažniji Girolamo Laureato i Alvise Tagliapietra sa sinovima Ambrogio, Carlom i Giuseppeom. Dio skulptorskog opusa Alvisea Tagliapietre, izvedenog potkraj četvrtog i tijekom petog desetljeća 18. stoljeća, nalazi se na oltaru Gospe Karmelske (skulptura Gospe Karmelske) i na oltaru sv. Mihovila (stipes s prikazom sv. Mihovila).

Složeni radovi na oltaru Gospe Karmelske izvedeni su prema prethodno izrađenoj i odobroj projektnoj dokumentaciji. Konzervatorsko-restauratorski radovi na arhitektonskim i skulpturalnim dijelovima kamene plastike oltara Gospe Karmelske izvođeni su *in situ*, kao i u radionici Hrvatskog restauratorskog zavoda u Zagrebu, a izveden je i dio građevinskih radova koji se odnose na statičku sanaciju dijelova oltara i montažu dijela kamene plastike na izvorne pozicije.

Rovinj, župna crkva sv. Jurja i sv. Eufemije – oltar Gospe Karmelske. Konzervatorsko-restauratorski radovi u radionici. Snimka: I. Jengiđ, 2022.

Rovinj, župna crkva sv. Jurja i sv. Eufemije – oltar Gospe Karmelske. Stanje tijekom radova. Snimka: I. Jengiđ, 2022.

Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije pavlinskog samostana u Remetama u Zagrebu sagrađena je u 14. stoljeću, ali su znatne preinake te građevine provedene tijekom 15., 17., 18. i 19. stoljeća. Potonje dvije izmjene odredile su njezin konačni izgled. Barokizacijom (1721./1722.), lađa je produžena za jedan travaj i dograđeno je pjevalište te je u novom stilskom slogu oblikovano i glavno pročelje. Posljednji je put crkva pregrađena nakon potresa 1880. godine, prema projektu Hermana Bolléa.

Od kamenoga crkvenog inventara, u svetištu je sačuvan glavni mramorni oltar (izradili su ga 1706. godine Tomo Jurjević i Pavao Bellina), u koji je uklopljen dio gotičkog retabla s čudotvornim drvenim kipom Majke Božje Remetske. U svetištu i lađi crkve fragmentarno je očuvan barokni zidni oslik Ivana Krstitelja Rangera i njegovih suradnika.

U potresima 22. ožujka i 29. prosinca 2020. godine znatno je oštećena konstrukcija crkve, kao i glavni oltar te dijelovi baroknoga zidnog oslika. Velika oštećenja glavnoga oltara Majke Božje Remetske (pomaci, odvajanje i ispadanje njegovih arhitektonskih, dekorativnih ili skulpturalnih elemenata) najvidljivija su na njegovoj atici.

Zagreb, Remete, pavlinski samostan i župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije – oltar Majke Božje Remetske. Kip sv. Ivana Krstitelja prije početka konzervatorsko-restauratorskih radova. Snimka: J. Kliska, 2021.

Na temelju izrađene dokumentacije postojećega stanja, arhivskih i povijesno-umjetničkih istraživanja, pregleda i dokumentiranja stanja kamene građe, ispitivanja statike, konzervatorsko-restauratorskih istraživanja i saznanja dobivenih na početku konzervatorsko-restauratorskih radova, 2022. godine nastavljani su konzervatorsko-restauratorski radovi na obnovi oltara Majke Božje Remetske.

U suradnji s tvrtkom Intrados projekt d.o.o. iz Zagreba nastavljena je izrada projektne dokumentacije za statičku sanaciju oltara. Dekorativni i skulpturalni elementi kamene plastike oltara su demontirani i prevezeni u radionicu Hrvatskog restauratorskog zavoda u Zagrebu, gdje je obavljeno čišćenje naslaga nečistoća vodom i vodenom parom pod kontroliranim tlakom, do razine prirodne patine i izvorne teksture koja svjedoči o načinu njihove izrade i obrade (klesanje, poliranje itd.) s početka 18. stoljeća. Zaostale nečistoće, ostatci neadekvatnih materijala, naknadnih premaza boje ili korodiranih metalnih elemenata pažljivo su mehanički uklonjeni. Uslijedilo je čišćenje površine kamena kemijskim sredstvima i ispiranje vodenom parom pod kontroliranim tlakom. Svi napukli i odvojeni, kao i u potresu odlomljeni, fragmenti kamene plastike spojeni su u cjelinu lijepljenjem uz dodatnu ugradnju spojnicama od nehrđajućeg metala, i to tako da navedene spojnice ne budu vidljive u konačnoj prezentaciji. Nedostajuće forme i oštećeni dijelovi domodelirani su, odnosno zapunjeni masom umjetnog kamena uz prethodno postavljanje armature od nehrđajućeg metala (inoksa) prema potrebi. Svi novomodelirani dijelovi dodatno su obrađeni ručnim klesarskim alatom te tako teksturom i izgledom izjednačeni s izvornikom. U završnoj fazi radova, nakon kiparskog retuša, izvedeno je tonsko ujednačavanje svih dijelova kamene plastike oltara slikarskim alatima i pigmentima u odgovarajućem otapalu.

Zagreb, Remete, pavlinski samostan i župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije – oltar Majke Božje Remetske. Kip sv. Ivana Krstitelja nakon dovršetka konzervatorsko-restauratorskih radova u radionici HRZ-a. Snimka: Lj. Gamulin, 2022.

Osječki pil Presvetog Trojstva povezuje se s običajem postavljanja zavjetnih spomenika u vrijeme epidemija kuge, posebno čestih u doba baroka, odnosno tijekom 17. i 18. stoljeća. Spomenik je 1729./1730. godine podigla barunica Marija Ana Petraš, udovica generala Petraša, zapovjednika osječke tvrđave, o čemu svjedoči natpis na postolju pila, smještenog na sredini glavnoga trga u osječkoj Tvrđi.

Prema navodima Ive Mažurana, autor starijega dijela pila najvjerojatnije je kipar Joseph Gerrup, rodom iz Maribora, koji je u vrijeme podizanja pila živio u Osijeku. Zavjetni spomenik sastoji se od arhitektonske (podnožje sa stubama, postolje i stup), ornamentalne (vitičasti i florealni ornamenta) i figuralne (skulpture svetaca) plastike. Pil ima tipičnu ikonografsku shemu. Na vrhu spomenika je prikaz Presvetog Trojstva: kameni kipovi Krista, Boga Oca i metalni lik Duha Svetoga s aureolom. Na glavnom postolju je pet svetačkih likova, zaštitnika od kuge: sv. Sebastijana, sv. Franje Ksaverskog, sv. Karla Boromejskog, sv. Roka te sv. Rozalije. Prema arhivskim izvorima ustanovljeno je da su 1784. godine u uglove pila naknadno dodane još četiri skulpture: Bogorodice Bezgrešnog začeca (Immaculate), sv. Katarine, sv. Ivana Nepomuka i sv. Josipa, za koje se zna da su izvorno ukrašavali Valpovačka i Novogradska vrata Tvrđe. Zavjetni spomenik Presvetog Trojstva, poznat kao Kužni pil, podignut je na Trgu Sv. Trojstva u Osijeku kao središnja urbanistička i kulturno-topografska točka osječke Tvrđe. Njegovo podizanje veže se uz zavjet protiv epidemije kuge koja je harala Slavonijom u prvoj polovici 18. stoljeća.

Tijekom 2022. godine počelo se s monitoringom i konzervatorsko-restauratorskim radovima na kamenoj plastici Kužnog pila. Obavljen je detaljan pregled svih njegovih skulpturalnih, dekorativnih i arhitektonskih dijelova te je izrađena fotodokumentacija zatečenog stanja. Temeljem podataka dobivenih provedenim 3D laserskim skeniranjem i fotogrametrijskom izmjerom, izrađen je 3D model u obliku oblaka točaka, poligonalni 3D model, mjerljiva ortofoto snimka i arhitektonska snimka postojećega stanja, koja je poslužila kao podloga za izradu grafičke dokumentacije stanja kamena. Konzervatorsko-restauratorski radovi obuhvatili su uklanjanje nakupine nataloženih nečistoća (čade, ptičjeg izmeta, slojeva prašine itd.) i naslaga biološkog obraštaja s površine kamena vodom pod kontroliranim tlakom. Površine kamene plastike, na kojima su se zadržale različite nečistoće te nakupine nižeg i višeg korova, dočišćene su mehanički, nakon čega je provedeno i čišćenje kamena kemijskim sredstvima. Navedeni konzervatorsko-restauratorski radovi omogućili su preciznije rekognosciranje oštećenja, njihovo detaljno grafičko dokumentiranje i analizu uzroka propadanja.

Osijek, Trg Presvetog Trojstva, kužni pil. Stanje tijekom konzervatorsko-restauratorskih čišćenja, detalj. Snimka: I. Jengiđ, 2022.

Osijek, Trg Presvetog Trojstva, kužni pil. Stanje prije radova. Snimka: I. Marinković, 2022.

Među programima Odjela koje su financirali ostali investitori, posebno su zanimljivi bili radovi na kamenoj plastici sa zgrade Ministarstva vanjskih i europskih poslova u Zagrebu, Trg Nikole Šubića Zrinskog br. 7-8, koja je teško oštećena u potresima 2020. godine. Skulptura „Croatia“ autora Rudolfa Valdeca bila je postavljena na zabat iznad glavnog ulaza u zgradu 1910. godine, dok su se na atici središnjeg dijela zapadnog pročelja nalazile četiri kamene vaze. Kompoziciju skulpturalne grupe „Croatia“ na zabatu činili su alegorija Hrvatske s alegorijom Trgovine (Merkur s kaducejem) i Industrije (mladić prikazan s kotačem pod lijevom nogom). Četiri kamene vaze (dekorativni arhitektonski elementi) sastoje se od većeg središnjeg dijela i vegetabilnog završetka u obliku polukugle. Svi elementi skulpturalne ili arhitektonske kamene plastike s atike zgrade Ministarstva vanjskih i europskih poslova u Zagrebu izrađeni su od lokalnog kamena pješčenjaka, dok je kruna (vijenac lovorova lišća), koja je bila aplicirana na glavu alegorijske skulpture Hrvatska, izvedena od metala.

U vrijeme potresa, na pločnik ispred zgrade Ministarstva vanjskih i europskih poslova pala je glava alegorijske skulpture Hrvatska i jedna od četiri polukugle s kamenih vaza. Pri padu su pukle i razlomile se u više fragmenata. Na preporuku statičara, skulpturalna grupa i dijelovi pune plastike pročelja, zbog opasnosti od urušavanja, pažljivo su demontirani. Na početku konzervatorsko-restauratorskih radova obnove imobilizirani su i prevezeni u radionicu Hrvatskog restauratorskog zavoda, u kojoj je obavljeno čišćenje vodom pod kontroliranim tlakom, pažljivo mehaničko čišćenje radi uklanjanja raznih vrsta nečistoća, biološkog obraštaja ili ostataka prije upotrijebljenih neadekvatnih materijala, naknadnih premaza boje ili korodiranih metalnih elemenata. Dijelovi kamene plastike na kojima su se i nakon provedene prve faze čišćenja zadržali ostaci biološkog obraštaja i različitih vrsta nečistoća, dodatno su očišćeni kemijskim sredstvima, a zaostala skrama dočišćena je metodom mikropjeskarenja.

S obzirom na to da su analize štetnih soli u kamenu pokazale njihovu prisutnost u štetnim koncentracijama, prije kemijske konsolidacije kamena bilo je nužno izvesti postupak njihove ekstrakcije ili stabilizacije. Uslijedilo je injektiranje i sljepljivanje napuknutih dijelova kamene plastike.

Na teško oštećene dijelove kamene plastike postavljena je armatura od nehrđajućeg metala te su u masi umjetnog kamena izvedene rekonstrukcije teško oštećenih dijelova. Domodelirani dijelovi dodatno su obrađeni ručnim alatom te tako izjednačeni s izgledom originalne površine kamene plastike.

Za potrebe lijevanja faksimila najteže oštećenih ili nestalih dijelova kamene plastike u masi umjetnog kamena, u radionici Hrvatskog restauratorskog zavoda izrađeni su gumeno-gipsani kalupi. Nakon izrade i spajanja dijelova kalupa, izvedeno je lijevanje faksimila kamenih elemenata u umjetnom kamenu. Na izrađenim odljevima proveden je završni kiparski retuš, koji je uključio dodatnu obradu površine ručnim klesarskim alatom i njezino ujednačavanje s izvornim dijelovima. Odljevi su montirani na originalne dijelove kamene plastike trnovima od nehrđajućeg metala i ljepilom za kamen.

Zagreb, skulpturalna grupa sa zgrade Ministarstva vanjskih i europskih poslova. Stanje kamene plastike prije i nakon radova, detalj. Snimke: I. Marinković, 2021., Lj. Gamulin, 2022.

Svi novi dijelovi tonski su ujednačeni slikarskim alatom, odnosno slikarskim pigmentima u odgovarajućem otapalu, s originalnim tonom kamenog materijala. U završnoj fazi radova svi elementi kamene plastike natopljeni su hidrofobnim kemijskim sredstvom.

Istodobno s radovima na kamenoj plastici, izvođeni su i radovi obnove metalne krune skulpture (lovor-vijenca). Skupine nataloženih nečistoća na površini metala krune te slojevi štetne i stare patine, odnosno korozije metala, pažljivo su uklonjeni mehaničkim čišćenjem ručnim alatom. Pritom je naročita pozornost posvećena osjetljivim mjestima na kojima je korozija uznapredovala. Uslijedilo je mikropjeskarenje metala i čišćenje kemijskim sredstvom da bi se uklonili tragovi korozije i zaustavilo daljnje propadanje. Manji oštećeni dijelovi vijenaca (listovi, peteljke itd.) varenjem i cizeliranjem spojeni su u cjelinu s originalom. Površina metala pozlaćena je polaganjem zlatnih listića na već pripremljenu podlogu tretiranu *Mixtionom*.

Nakon završenih konzervatorsko-restauratorskih radova, pažljivo su imobilizirani skulpturalni i arhitektonski elementi te su prevezeni iz specijalizirane radionice Hrvatskog restauratorskog zavoda u prostor privremenog depoa u zgradi Ministarstva vanjskih i europskih poslova u Zagrebu, gdje će ostati pohranjeni do ostvarenja uvjeta za njihovu ponovnu montažu.

Odjel za nepokretnu baštinu, sjedište Split

Odjel za nepokretnu baštinu, sjedište Split osnovan je 2021. godine, novom organizacijom rada unutar Zavodskih službi, odnosno reorganizacijom Odsjeka za kamenu plastiku i Odsjeka za zidno slikarstvo, mozaik i štuko Restauratorskog odjela Split iz Službe za odjele izvan Zagreba 2 u Službu za nepokretnu baštinu. Rad novoga odjela i dalje je organiziran u spomenuta dva odsjeka.

Odsjek za zidno slikarstvo, mozaik i štuko

Stručni tim Odsjeka za zidno slikarstvo, mozaik i štuko čine četiri djelatnice koje su u 2022. godini realizirale pet programa financiranih sredstvima Ministarstva kulture i medija RH. U sklopu četiri provedena programa nastavljena su konzervatorsko-restauratorska istraživanja i radovi iz prethodne godine, dok su konzervatorsko-restauratorski radovi na antičkim mozaicima u Solini (k.o. Solin k.č. 4929/1), temeljem osnivačke upute o postupanju, uvršteni u program za 2022. godinu. Konzervatorsko-restauratorski radovi na zidnoj slici Vjekoslava Paraća u Klisu te zidnoj slici hvarskog kazališta završeni su u cijelosti.

Tijekom arheoloških istraživanja u istočnom dijelu antičke Salone (*Urbs Orientalis*), današnjem Solinu, na katastarskoj čestici 4920/1 otkrivena je antička građevina s karakteristikama urbane vile, ukrašena mozaicima. Nalazište je djelomično istraženo radi izrade glavnog projekta za gradnju Kulturno-informativnog centra u Solinu, kao dijela europskog projekta „Otvorene ljetne pozornice urbane aglomeracije Split“. Tijekom arheoloških istraživanja od 2018. do 2022. godine uz brojne druge nalaze, u prostorijama s apsidom na sjevernoj i istočnoj strani nalazišta pronađeni su podni segment i segment zidnog mozaika te manji segmenti mozaika na mjestima kasnijih pregradnji. Na sjevernoj strani nalazišta, u prostoriji s apsidom, nalazi se geometrijsko-figuralni podni mozaik ukupne površine 18,42 m², podijeljen u dva dekorativna polja (pravokutno i polukružno polje). Na većem, pravokutnom polju istaknut je središnji prikaz pauna u kružnici, uokviren motivom dvostruke pletenice, izrađen staklenim teserama, dok je ostatak geometrijskog dekora izveden kamenim teserama. U apsidi prostorije je polukružno dekorativno polje s prikazom kantarosa i biljnih vitica, uokvireno motivom višebojne trake.

Na istočnoj strani nalazišta, u polukružnoj prostoriji je mozaik površine približno 12 m², čije je središte dekorirano pravilno raspoređenim cvjetovima (pupoljci ruže) i uokvireno motivom dvostruke pletenice. Prilikom otkrivanja navedene prostorije pronađen je i fragment zidnog mozaika ukrašen staklenim teserama (crvenim, zlatnim i crnim). Na sjeverozapadnom dijelu nalazišta otkriven je geometrijski podni mozaik oblika izduženog pravokutnika s površinom od približno 7 m². Geometrijski dekor čini niz pravilnih kvadrata koji na vanjskim vrhovima imaju linijske produžetke postavljene pod kutem od 45°, izrađene od tri crne kockice. Kvadrati su izvedeni crno-sivim kockicama na bijeloj podlozi i niz je uokviren rubnom trakom koju čine tri reda crno-sivih kockica. Na sjevernoj i

Solin (Salona) arheološko nalazište k.č. 4929/1. Antički mozaik s motivom ružica prije i nakon radova. Snimke: P. Gamulin, 2021., 2022.

Solin (Salona) arheološko nalazište k.č. 4929/1. Antički mozaik s prikazom pauna tijekom radova. Snimka: P. Gamulin, 2022.

istočnoj strani nalazišta na mjestima kasnijih faza građenja pronađena su dva manja segmenta mozaika izrađena bijelim teserama (istočni dio nalazišta) i jedan manji segment geometrijskog mozaika (sjeverni dio nalazišta) s prikazom niza kružnica s upisanim dijagonalno postavljenim kvadratima, izrađen od crnih i bijelih kockica. Nalazište obiluje pojedinačno pronađenim ostacima staklenih kockica, kao i ostacima antičke žbuke na kojima je uočen slikani sloj.

Konzervatorsko-restauratorski radovi u 2022. godini bili su usmjereni na izradu dokumentacije zatečenoga stanja mozaika, laboratorijske i ostale stručne analize, izvođenje preventivnih konzervatorsko-restauratorskih radova na mozaicima i žbuci, privremenu zaštitu mozaika prekrivanjem te građevinsku i konzervatorsko-restauratorsku sanaciju vanjskog dijela antičkoga zida apsida na sjevernoj strani nalazišta.

Radovi su počeli čišćenjem i konsolidiranjem mozaika i antičke žbuke na istraženim okolnim zidovima. Nakon čišćenja mozaika i žbuke mehaničko-kemijskim metodama, uslijedilo je postavljanje zaštitnih obruba, popunjavanje sljubnica, injektiranje i konsolidiranje na mjestima mehaničkih oštećenja. Zaštitni obrubi izvedeni su ručno pripremljenom vapnenom žbukom, a šupljine između *nucleusa* i *tesselatuma* povezane su injektiranjem specijalizirane vapnene žbuke. Tekuća žbuka ubrizgana je sve do postizanja zadane razine gornje površine mozaičkog poda ili do stvaranja čvrste veze žbuke i *tesselatuma*. Nakon izvedenih radova, mozaici su prekriveni lako uklonjivim zaštitnim slojem, čime se preveniraju posljedice štetnih vanjskih utjecaja i osiguravaju stabilniji uvjeti očuvanja do dovršetka radova na nalazištu.

Nastavljeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na mozaicima iz starokršćanske bazilike sv. Stjepana u Grohotama na otoku Šolti.

Potkraj 5. i početkom 6. stoljeća na sjevernom rubu glavnoga šoltanskog naselja Grohote sagrađena je jednobrodna bazilika sv. Stjepana. Starokršćanska bazilika s polukružnom apsidom na istoku uništena je tijekom 13. stoljeća. Tik uz njezin porušeni južni zid sagrađena je nova crkva istoga patrocinja koja je srušena te ponovno sagrađena u 20. stoljeću.

Segmenti podnog mozaika sačuvanog u prostoriji južno od apside podignuti su 2021. godine s izvornog mjesta radi sanacije podnice te prevezeni u radionicu Hrvatskog restauratorskog zavoda u Splitu. Tijekom 2022. godine izvedeni su postupci pripreme i vraćanja segmenata na izvorno mjesto na nalazištu. U radioničkim uvjetima uklonjene su naslage zemlje, korijenja i oštećene žbuke s poledine segmenata te su zaštićene slojem vapnene žbuke. Na nalazištu je prije postavljanja radionički obrađenih segmenata sanirana izvorna podnica te postavljena nova vapnena žbuka za prihvrat segmenata. Segmenti su precizno pozicionirani i utisnuti u svježu vapnenu žbuku. Nakon vezanja žbuke, uklonjen je privremeni zaštitni sloj, izvedeno je čišćenje i konsolidiranje površine *tesselatuma*, a ostali dijelovi prostorije prekriveni su žbukom podnicom kako bi se mozaik dodatno učvrstio te se spriječio invazivni razvoj vegetacije unutar i oko strukture mozaika. Usporedno s izvođenjem zaštitnih radova *in situ*, u suradnji s Odjelom za graditeljsku baštinu, počela je izrada idejnog arhitektonskog rješenja nadstrešnice nad mozaicima koja će, uz zaštitnu ulogu, i prezentacijski istaknuti vrijednost nalaza.

Otok Šolta, Grohote, starokršćanska bazilika sv. Stjepana. Izgled mozaika nakon povrata na izvorno mjesto. Snimka: P. Gamulin, 2022.

Uz mozaike u Grohotama, 2022. godine nastavljeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na antičkim mozaicima u Bulićevoj i Arhiđakonovoj ulici Dioklecijanove palače u Splitu. Navedena dva nalazišta u više su navrata čišćena od krupnog i sitnog otpada te vegetacije. Sitna prljavština i nakupine bioorganizama uklonjene su mehaničkim i kemijskim metodama čišćenja, što je pridonijelo čitljivosti likovne geometrijske dekoracije mozaika. Provedeni postupci konsolidiranja, koji su uključili injektiranje, zamjenu oštećenih zaštitnih rubova i lakuna te impregiranje oštećenih dijelova *tesselatuma*, imali su za cilj vraćanje ili ponovno uspostavljanje otpornosti, kohezije svih slojeva i kompaktnosti površine. Upotrijebljene su specijalizirane vapnene žbuke, različite gustoće i granulacije agregata.

Navedene konzervatorsko-restauratorske radove u Bulićevoj ulici pratila je izrada projektne dokumentacije za popločenje i uređenje prostora između mozaika i cijelog nalazišta te za izradu zaštitne nadstrešnice. Također je u Arhiđakonovoj ulici, u suradnji Hrvatskog restauratorskog zavoda, Konzervatorskog odjela u Splitu i Odsjeka za Staru gradsku jezgru Grada Splita, s nalazišta uklonjen nelegalni objekt i očišćeni su grafiti s okolnih zidova. Navedeni dodatni radovi u Bulićevoj i Arhiđakonovoj ulici financirani su sredstvima Grada Splita.

Dovršeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na zidnoj slici Vjekoslava Paraća u crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije u Klisu.

Ciklus fresaka Vjekoslava Paraća, važno ostvarenje monumentalnoga figuralnog zidnog slikarstva, u crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije u kliškom predjelu Varoš, nastao je 1939. godine. Na zidovima lađe izmjenjuju se scene religijske i povijesne tematike, povezane s razvojem i opstojnošću Klisa. Na trijumfalnom luku prikazan je Krist okružen apostolima i simbolima evanđelista.

Posljednja faza radova odnosila se na zidnu sliku s prikazom Krista, evanđelista i svetaca. Slika se nalazi na istočnom zidu iznad trijumfalnog luka. Postupci i materijali odabrani su na temelju rezultata istraživanja iz 2020. godine i usklađeni s radovima na zidnim slikama sjevernog i južnog zida iz 2021. godine. Završni konzervatorsko-restauratorski radovi obuhvatili su uklanjanje nečistoća, konsolidiranje slikanog sloja, popunjavanje lakuna, pukotina i ostalih oštećenja te reintegraciju slikanog sloja uz završnu zaštitu.

Klis, crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, zidna slika V. Paraća. Zidna slika na istočnom zidu nakon konzervatorsko-restauratorskih radova. Snimka: P. Gamulin, 2022.

Otok Hvar, Hvar, Arsenal i kazalište. Segmenti zidne slike s prikazom Kneževa dvora nakon konzervatorsko-restauratorskih radova. Snimka: P. Gamulin, 2022.

Zidna slika s prikazom vedute grada Hvara, na kojoj su prikazane Kneževa palača, Vijećnica, gradska loža i satkula, izvorno je krasila zid na začelju pozornice Hvarskog kazališta, čineći njezinu stalnu scenografiju. Naslikao ju je 1900. godine Nicolo Marchi.

Prikaz gradske lože Trifuna Bokanića i, danas većim dijelom porušenog, građevinskog kompleksa Kneževe palače ima veliku dokumentarnu vrijednost. Riječ je i o rijetko sačuvanom primjeru oslika koji je služio kao stalna scenografija te je vrijedan segment povijesno-umjetničkog razvoja Hvarskog kazališta.

Tijekom konzervatorsko-restauratorskih radova koje je 1989. godine izveo Restauratorski zavod Hrvatske, na istočnom zidu pozornice otkrivena je starija zidna slika koju je pri obnovi kazališta za karnevalske svečanosti 1819. godine naslikao Petar Galasso. Zbog prezentacije obiju zidnih slika, koje su scenografska dekoracija pozornice, novija zidna slika odvojena je od zidne površine i premještena na prienosnu podlogu u pet odsječaka.

Konzervatorsko-restauratorski radovi izvedeni 2022. godine temeljeni su na rezultatima istraživanja iz 2021. godine. Tijekom posljednjega desetljeća 20. stoljeća, nakon odvajanja s izvornog zida kazališne scene, zidna slika

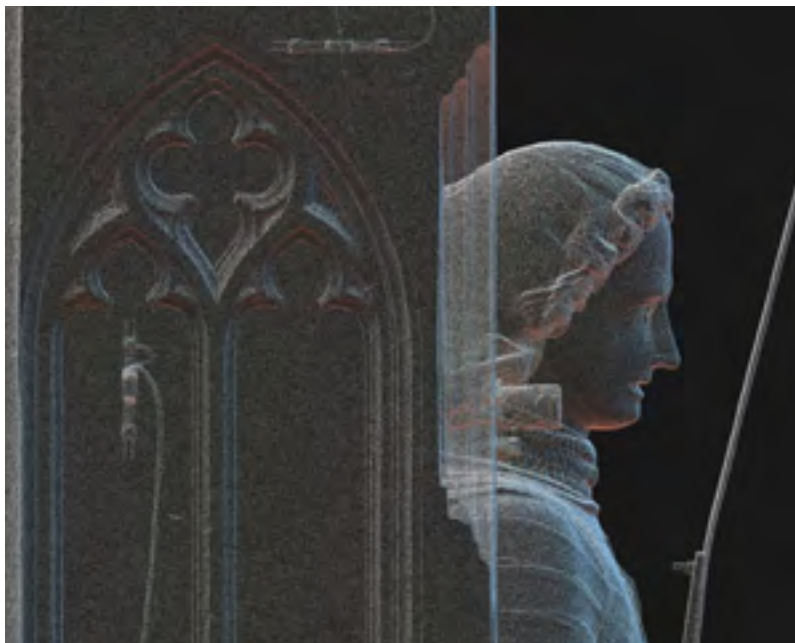
je konzervirana i restaurirana, uz opsežnu reintegraciju slikanog sloja. S obzirom na opseg i očuvanje žbukom popunjenih oštećenja i reintegriranih površina slikanog sloja, odlučeno je da se navedeni dijelovi neće uklanjati zbog mogućega gubitka očuvanog izvornika. Izvorni slikani sloj bio je većinom stabilan i u manjoj mjeri, uglavnom uz rubove te na mjestima mehaničkih oštećenja, odvojen od podloge. Nakon učvršćenja svih nestabilnih dijelova, slikani sloj očišćen je mehanički i kemijski. Vezivna svojstva i stabilnost slikanog sloja obnovljeni su kemijskim sredstvom koje nije izazvalo dodatni sjaj površine, nego je zadržan izvorni izgled. Pukotine i oštećenja tanke žbukane podloge bez ostataka slikanog sloja popunjeni su vapnenim kitom, dok su dublja oštećenja na mjestima oštećene platnene osnove injektirana vapnenom žbukom da bi se ispunile praznine i ojačala struktura platna. Popunjene površine izolirane su radi smanjenja upojnosti te retuširane gvaš bojama uz imitaciju očuvane izvorne teksture i boje.

Nakon temeljitog pregleda konstrukcije poledine/nosioca te njegova čišćenja, rubni dijelovi odsječaka zidne slike su ojačani. Nakon dovršetka konzervatorsko-restauratorskih radova, odsječci su zaštićeni od taloženja prašine te umotani u zračnu foliju uz dodatno ojačanje kutova. Zaštićeni odsječci vraćeni su Muzeju hvarske baštine i smješteni u ljetnikovac Hanibala Lucića u Hvaru.

Odsjek za kamenu plastiku

Stručni tim Odsjeka za kamenu plastiku čini pet djelatnika koji su 2022. godine ostvarili 11 programa financiranih sredstvima Ministarstva kulture i medija RH. Riječ je o opsežnim, uglavnom višegodišnjim programima koji počinju istraživanjima uz metodološki elaboriran prijedlog radova kao osnovom za izvedbu daljnjih radova. U sklopu djelatnosti Odsjeka tiskana je publikacija „Dioklecijanova palača i srednjovjekovna jezgra grada Splita – priručnik za održavanje povijesnih građevina i postupanje u kriznim situacijama“, autorice dr. sc. Vinke Marinković, u kojem su, uz kontekst nastanka i razvoja povijesne jezgre Splita, analizirani suvremeni problemi i rizici koji ugrožavaju navedeni prostor i ljude koji u njemu aktivno borave, žive ili rade. Djelatnici Odsjeka sudjelovali su u programu istraživanja crkve sv. Vlaha u Babinu polju na otoku Mljetu, koji vodi Odsjek za konzervatorsku dokumentaciju nepokretne baštine, te na programima konzervatorsko-restauratorskih radova u riznici katedrale Uznesenja Marijina i kapele Kneževa dvora u Dubrovniku.

Nastavljen je program zaštitnih radova na Orlandovu stupu u Dubrovniku. Na temelju prijašnjih ispitivanja i rezultata statičkoga monitoringa, a u suradnji sa skupinom stručnjaka ICCROM-a (*International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property*), Zavoda za obnovu Dubrovnika i Ministarstva kulture i medija RH, nastavljeno je praćenje stanja stupa statičkim monitoringom i istraživanjem dinamičkih parametara. Prema preporuci ICCROM-a, provedeno je sondažno istraživanje strukture jezgre stupa uz prethodno podljepljivanje pukotina, ponovno 3D skeniranje i ultrazvučno istraživanje pukotina.

Dubrovnik, Orlandov stup. Detalj 3D modela. Snimka: Skimi 64 d.o.o., 2022.

U crkvi i klastru franjevačkoga samostana sv. Marije u Zaostrogu provedena su istraživanja kamene građe i oštećenja u klastru samostana te istraživanje zidnih slika u unutrašnjosti, čime su dopunjeni prethodno istraženi podaci. Izvedeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na kamenoj propovjedaonici, pri čemu su uklonjene dotrajale željezne metalne kopče (klamfe) koje korozijom izazivaju pucanje i smicanje kamenih blokova. Postupkom lijevanja olova postavljene su nove „klamfe“ od nehrđajućeg čelika, izrađene ručno po uzoru na izvorne. Pukotine u kamenim blokovima su konsolidirane, a dotrajale sljubnice zamijenjene su novima od vapnene žbuke.

Na višegodišnjem opsežnom programu obnove sklopa Zapadnih vrata i crkve Gospe od Zvonika u Splitu, 2022. godine izveden je dio radova koji su uključivali istraživanja i izradu dokumentacije, potrebne građevinsko-obrtničke te konzervatorsko-restauratorske radove. Radovima je bila obuhvaćena zapadna i istočna strana istočnog zida propugnakula, koje su ujedno i pročelja crkve Gospe od Zvonika, te podgled istočnog luka. Građevinsko-obrtnički radovi obuhvatili su mehaničko uklanjanje cementnog morta iz sljubnica i ostalih dijelova kamenog zida, uklanjanje

vegetacije i željeznih elemenata te fugiranje sljubnica vapnenom žbukom. U skladu s izrađenom i odobrenom projektnom dokumentacijom zamijenjena je stolarija prozora crkve.

Na vanjskim zonama istočnog zida propugnakula izvedeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na kamenu i freskama. Radovi na kamenu odnosili su se na mehaničko i lasersko čišćenje tamnih naslaga i onečišćenja, lokalno desaliniziranje i konsolidiranje nanovapnom, barijevim hidroksidom i etil-silikatom te stabiliziranje koje je uključivalo obrubljivanje oštećenja umjetnim kamenom i postavljanje karbonskih trnova na zone oštećenja. Oštećeni i nedostajući dijelovi okvira luka rekonstruirani su u prirodnom kamenu. Konzervatorsko-restauratorski radovi na fresci ispod strehe krovišta na istočnom i zapadnom pročelju crkve uključili su konsolidiranje žbuke i slikanog sloja te estetsko reintegriranje likovnog prikaza.

Split, Zapadna vrata i Gospa od Zvonika. Pogled na zapadno pročelje nakon radova. Snimka: Lj. Gamulin, 2022.

Odsjek je nastavio s programom istraživanja i izrade dokumentacije Višeslavove krstionice iz Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu, s ciljem prikupljanja pouzdanih podataka na temelju kojih će se odrediti metodologija i tijek konzervatorsko-restauratorskih radova. Istraživanja su se odnosila na ispitivanje stanja i vrste kamene građe te mogućega podrijetla krstionice. Minerološko-petrografsku analizu kamena krstionice proveo je laboratorij Sveučilišta IUAV (*Laboratorio di analisi dei materiali antichi*) u Veneciji. Rezultati analize pokazali su da je krstionica izrađena od prokoneškog mramora, vađenog u kamenolomima Marmare (Prokonnesos), otoka koji danas pripada Turskoj. Analizom oštećenja utvrđene su naslage od kalcita, dolomita i gipsa te kvarca u tragovima. Provedeno je i 3D lasersko snimanje zatečenog stanja krstionice, čime su zabilježene sve pukotine i oštećenja koja nisu bila vidljiva na UV snimkama. Tijekom snimanja izmjerena je težina krstionice (1194 kg).

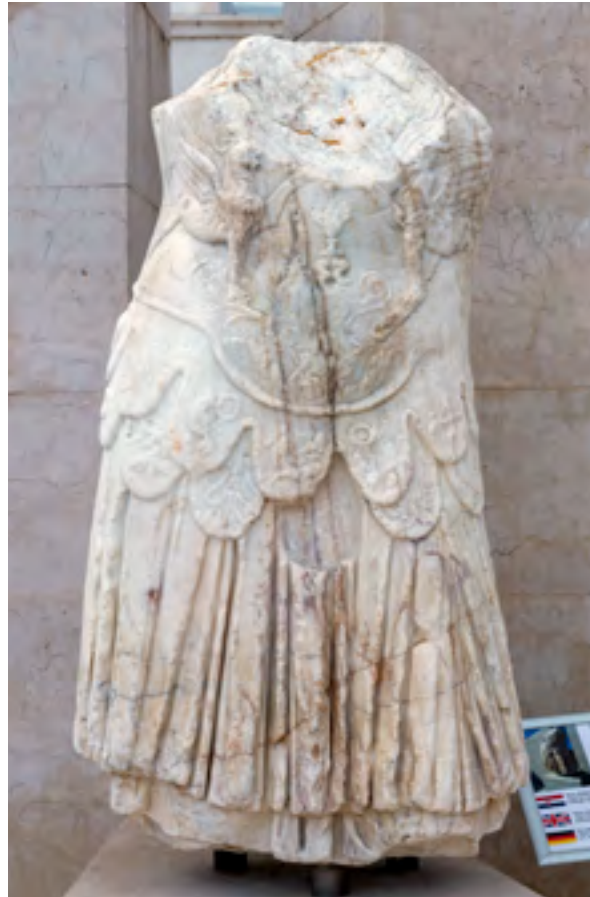

Split, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, Višeslavova krstionica. 3D lasersko snimanje krstionice. Snimka: M. Barišić, 2022.

Nakon pregleda stanja i kontrole učinkovitosti prijašnjih radova, nastavljeni su postupci konsolidiranja kamena i neutraliziranja djelovanja lako topljivih soli na kamenim elementima kapele Orsini u trogirskoj katedrali. Stanje tretiranog kamena je stabilno, a površine koje su se prethodnih godina intenzivno osipale su učvršćene. Međutim, riječ je o degradiranom i vrlo oslabljenom kamenu na koji utječe svaka promjena temperature i vlage pa ga je potrebno kontinuirano pratiti i održavati. Stoga je nužno redovito praćenje stanja, prije svega između svibnja i rujna, kad temperature rastu i dolazi do kristalizacije soli u zaostalim porama kamene građe.

Trogir, katedrala sv. Lovre, kapela Orsini. Radovi čišćenja. Snimka: P. Gamulin, 2022.

Opuzen, Trg kralja Tomislava, zid lapida. Torzo cara Tiberija prije i nakon radova. Snimke: P. Gamulin, 2022.

U Opuzenu, na Trgu kralja Tomislava, u sklopu „Zida lapida“ predstavljena su tri kamena antička spomenika na kojima su 2022. godine provedena istraživanja, a nakon izrađene dokumentacije i izvedeni konzervatorsko-restauratorski radovi. Riječ je o torzu cara Tiberija, ari s natpisom i korintskom kapitelu, koji su na trgu predstavljeni bez zaštitne nadstrešnice te tako izloženi djelovanju atmosferilija.

Istraživanja nisu pokazala prisutnost topljivih soli u kamenoj građi spomenika, a primijećena površinska onečišćenja (tanka tamna skrama te naslage mikroorganizama) očišćena su specijaliziranim deterdžentima te tretirana vodenom parom pod kontroliranim tlakom. Nakon potpunog sušenja, lapide su parcijalno konsolidirane i tako zaštićene od izravnog atmosferskog utjecaja.

Iz Gradske knjižnice u Opuzenu preuzeta je i kamena skulptura carice Livije. Pronađena je oko 1847. godine u vrtu mještanina, zajedno sa skulpturom u oklopu, koja je identificirana kao skulptura cara Tiberija iz Augusteuma nekadašnje Narone, današnjega Vida kod Metkovića. Glava skulpture carice Livije s vratom izrađena je odvojeno i oblikovana za usađivanje; nije pronađena zajedno s tijelom. Pretpostavljena glava skulpture (izrađena od parskog mramora, za razliku od tijela koje je od panteličkog mramora) čuva se u Muzeju Ashmolean u Oxfordu, pa se i skulptura naziva „Oxford-Opuzen Livija“. Dimenzije kipa koji prikazuje bosonogu ženu odjevenu u stolu i ogrnutu pallom, za trećinu su veće od stvarnih ženskih proporcija. Skulptura je posljednji put u cijelosti bila predstavljena u Galeriji Klovićevi dvori 2014. godine na izložbi „Klasični Rim na tlu Hrvatske“.

Skulptura je nakon pregleda, zajedno sa zaštitnim sandukom iz Gradske knjižnice u Opuzenu, transportirana u radionicu Hrvatskog restauratorskog zavoda u Splitu, gdje je izvađena iz sanduka i postavljena samostalno u vertikalni položaj. Uz povijesno-umjetničku analizu i detaljan vizualni pregled, provedeno je 3D lasersko snimanje zatečenog stanja kako bi se prikupili svi podaci na temelju kojih će se odrediti metodologija i tijek konzervatorsko-restauratorskih radova. Nakon uzorkovanja kamene građe, provedene su probe čišćenja, temeljem kojih je odlučeno da se površinske nečistoće s baze uklone vodenom parom pod kontroliranim tlakom.

Opuzen, kamena skulptura carice Livije. Skulptura nakon izvedenih radova. Snimka: P. Gamulin, 2022.

U suradnji s Arheološkim muzejom u Splitu nastavljeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na kamenim izlošcima iz Epigrafičke zbirke. Tijekom 2022. godine izvedeni su cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi na devet izložaka: sedam nadgrobnih stela, ženskom kipu i ulomku sarkofaga.

Šibenik, crkva Svih svetih, pročelje. Izgled pročelja crkve prije i nakon radova. Snimke: P. Gamulin, 2022.

Program obnove portala profanih i sakralnih objekata u Šibeniku u 2022. godini obuhvatio je konzervatorsko-restauratorske radove na portalu i pročeljima crkve svih Svetih. Unutar zabata portala nalazi se jedna od najvršnjih kamenih renesansnih minijatura u gradu, zatečena potpuno pokrivena tamnim naslagama i slojevima boje. Ručnim alatima, bez primjene abrazivnih sredstava, sa skulpture su uklonjene sve nečistoće. Analiza uzoraka žbuknog sloja unutar zabata portala nije pokazala prisutnost pigmenata pa je na originalni sloj nanesena nova vapnena tonirana žbuka. Na kamenom portalu, prozorima, pročelju i preslici crkve izvedeni su cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi, koji su uključili čišćenje svih površina i metalnih rešetki prozora, uklanjanje kalcitnih naslaga s dovratnika i zabata portala, zamjenu neadekvatnih mortova novima, domodeliranje profilacija i kamenih elemenata, uz tonsko usklađivanje i teksturiranje domodeliranih površina.

Temeljem sporazuma o suradnji Hrvatskog restauratorskog zavoda, Umjetničke akademije Sveučilišta u Splitu i Društva za očuvanje šibenske baštine „Juraj Dalmatinac“, u program su, uz portal i pročelje crkve Svih svetih, uvrštena i dva renesansa portala s pročelja Muzeja grada Šibenika, nekadašnje Kneževe palače. Na portalima su također izvedeni cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi.

Šibenik, Muzej grada Šibenika, južni renesansni portal. Stanje prije i nakon radova. Snimke: P. Gamulin, 2022.

Tijekom 2022. godine provedena su i dva programa cjelovitih konzervatorsko-restauratorskih radova kamenih oltara.

Glavni oltar u župnoj crkvi sv. Marije na otoku Žirju djelo je poznatih oltarista iz 18. stoljeća, braće Dall'Acqua. Konzervatorsko-restauratorski radovi na oltaru obuhvatili su čišćenje površina vodom pod kontroliranim tlakom, vodenom parom i deterdžentom za čišćenje kamena uz korištenje mekanih četki i spužvi. Tim postupkom uklonjene su nevezane nečistoće, najvećim dijelom na predjelu oltarne menze i antependija. Budući da na površini kamena nije primijećena kristalizacija topljivih soli niti su bila vidljiva prateća oštećenja, moglo se nastaviti s postupcima čišćenja. Klesani elementi oltara, od retabla do atike, očišćeni su kemijskom metodom, nakon što su mehanički uklonjene znatne količine voska. Nedostajuće intarzije na dijelu atike izrađene su u kamenu tipa Rosso Verona, a prirodnim kamenom izvedene su i rekonstrukcije intarzija na pristupnim stubama i antependiju. S floralnih elemenata retabla uklonjene su željezne kopče koje su u kamen bile sidrene olovom. Mjesta sidrenja popunjena su vapnenim mortom i retuširana. Ostale metalne kopče (klamfe), koje spajaju segmente oltara, tretirane su migracijskim antikorozijskim inhibitorom te su nakon toga zaštićene.

Mramorni oltar Gospe Žalosne u crkvi sv. Krševana u Zadru smješten je uz istočni dio sjevernog zida i pristupa mu se trima stubama. U središnjoj ostakljenoj niši oltara, na mjestu nekadašnje oltarne pale, nalazi se neostilska oslikana skulptura Bogorodice Žalosne. Zbog izraženih vertikalnih pukotina i vidljivih pomaka, pojedine dijelove oltara bilo je nužno demontirati te nakon obavljenog čišćenja montirati na izvorno mjesto. Budući da su pomaci i oštećenja djelomično bili izazvani korozijom i ekspanzijom željeznih „klamfi“, od kojih su se neke nalazile na teško dostupnim mjestima, bilo je nužno izvesti i zahtjevan zahvat njihove zamjene novima, od nehrđajućeg

Otok Žirje, crkva sv. Marije, glavni oltar. Stanje antependija oltara prije radova. Snimka: P. Gamulin, 2022.

Otok Žirje, crkva sv. Marije, glavni oltar. Stanje antependija oltara nakon radova. Snimka: P. Gamulin, 2022.

čelika. Nedostajuće forme na kamenim elementima rekonstruirane su prirodnim i umjetnim kamenom i toniski usklađene s originalom. Za izradu nedostajućih intarzija u prirodnom kamenu korišteni su lokalna breča i sivi mramor. Rekonstrukcije su obrađene tradicionalnim klesarskim alatom i tonirane prema okolnoj površini. Fugiranje sljubnica izvedeno je smjesom morta otpornog na sol, izrađenog od prirodnog hidrauličkog vapna i *eco-pozzolana*.

Zadar, crkva sv. Krševana, oltar Gospe Žalosne. Stanje prije radova. Snimka: P. Gamulin, 2021.

Zadar, crkva sv. Krševana, oltar Gospe Žalosne. Stanje nakon radova. Snimka: P. Gamulin, 2022.

Restauratorski odjel Osijek (Služba za odjele izvan Zagreba 1)

Istraživanjem graditeljskog naslijeđa i konzervatorsko-restauratorskim radovima na nepokretnim kulturnim dobrima, u sklopu Restauratorskoga odjela Osijek u 2022. godini realiziran je program konzervatorsko-restauratorskih istraživanja i izrade dokumentacije za stambenu prizemnicu u Fakultetskoj 3 u osječkoj Tvrđi.

Zgrada ima veliku povijesnu važnost i spomenički značaj jer je bila u funkciji stana vojnog zapovjednika. Smještena je u istočnom dijelu osječke Tvrđe, u blizini nekadašnjega istočnog ulaza u grad. Izvorno je građena u baroknom nizu jednokatnih stambenih zgrada koje sa zgradama u Bösendorfovoj, Franjevačkoj i Kuhačevoj ulici čine veliki građevinski blok. Datira se u drugu polovicu 18. stoljeća te se u povijesnim izvorima spominje kao Stabs Quartier.

Prizemna stambena zgrada tlocrtno je građena u obliku slova L. Dimenzijama se razlikuje od okolnih zgrada u nizu, što upućuje na to da je građena za potrebe vojske. Ulično pročelje raščlanjeno je s deset prozora te kolnim ulazom u sjevernom dijelu pročelja. Svi otvori naglašeni su plitkim istakom u žbuci. Podnožje je raščlanjeno podrumskim otvorima, a pročelje zaključeno profiliranim potkrovnim vijencem. Krovnište je pokriveno biber-crijepom. Dvorišno pročelje raščlanjeno je nizom prozorskih otvora u lučno zaključanim nišama. Uz njega kontinuiraju unutarnji hodnik iz kojega se pristupa stambenim jedinicama. Južno krilo zgrade nije u funkciji i do njega se pristupa iz dvorišta.

Konzervatorsko-restauratorskim istraživanjima u 2022. godini obuhvaćena su ulična i dvorišna pročelja, istražena je veža, dio ulaznog hodnika i jedna prostorija glavnog krila te sve prostorije dvorišnog krila. Građevinskim sondama utvrđen je izgled zazidanih otvora i degradirane dekorativne plastike pročelja, a sondiranjem žbuke i naliča zatečeni slojevi. Utvrđena je koloristička obrada pročelja i unutarnjih prostorija. Zidne površine su fotodokumentirane prije i nakon radova.

Rezultati istraživanja pridonijet će dosadašnjem poznavanju stambene arhitekture osječke Tvrđe u 18. i 19. stoljeću.

Osijek, Tvrđa, Fakultetska 3, stambena prizemnica. Stropni oslik prostorije glavnog krila zgrade. Snimka: I. Marinković, 2022.

Osijek, Tvrđa, Fakultetska 3, stambena prizemnica. Glavno pročelje. Snimka: I. Marinković, 2022.

Pokretna kulturna baština

Zavod provodi različite oblike fizičke zaštite i očuvanja pokretne kulturne baštine, u širokom rasponu od preventivnog djelovanja do najzahtjevnijih interdisciplinarnih istraživanja i konzervatorsko-restauratorskih radova na ugroženim i oštećenim pokretnim kulturnim dobrima. Radovi na takvim dobrima provode se u Službi za pokretnu baštinu sa sjedištem u Zagrebu, Službi za odjele izvan Zagreba 1 (s odjelima u Osijeku, Ludbregu, Rijeci i Vodnjanu – Juršićima) te u Službi za odjele izvan Zagreba 2 (s odjelima u Dubrovniku, Splitu, Šibeniku i Zadru). Da bi radovi na pokretnoj baštini zadovoljili načela i standarde suvremene konzervatorsko-restauratorske djelatnosti, Služba za pokretnu baštinu te Službe za odjele izvan Zagreba 1 i 2 blisko surađuju s Fotolaboratorijem i Prirodoslovnim laboratorijem, a prema potrebi i s ostalim službama Zavoda. Konzervatorsko-restauratorski radovi izvode se na umjetninama i predmetima umjetničkog obrta, važnima za povijest i likovnu kulturu Republike Hrvatske, kao i za europsku kulturnu baštinu. Na svakom se umjetničkom predmetu prije početka radova provode interdisciplinarna istraživanja različitog opsega, na temelju kojih se odlučuje o pristupu i metodologiji rada. Radovi su uvijek popraćeni pisanom, fotografskom i grafičkom dokumentacijom, koja se vodi prema suvremenim stručnim standardima. U 2022. godini sredstvima osnivača u Službi za pokretnu baštinu te Službama za odjele izvan Zagreba 1 i 2 bila je planirana realizacija 152 programa na pokretnoj kulturnoj baštini. Zbog nemogućnosti provedbe planiranih aktivnosti, sedam programa je privremeno stavljeno u status mirovanja, a osigurana sredstva za te programe preraspodijeljena su na ostale programske aktivnosti, predložene i usvojene na sjednicama Upravnoga vijeća Zavoda. Programima su bile obuhvaćene 284 umjetnine te predmeti umjetničkog obrta i povijesne vrijednosti, među kojima su slike različitih dimenzija na platnenom i drvenom nosiocu, rezbareni polikromirani i pozlaćeni drveni predmeti, rezbareni, politirani, intarzirani i pozlaćeni namještaj, kaljeve peći, predmeti od tekstila, papira, kože i metala. Osim sredstava za radove koje je osigurao osnivač, uspješnom suradnjom s tijelima lokalne i područne samouprave, administrativnim crkvenim jedinicama, javnim ustanovama, muzejima i drugim naručiteljima ugovoreno je (su)financiranje 14 programa konzervatorsko-restauratorskih radova na pokretnoj baštini. Na brojnim lokalitetima u svim regijama Hrvatske realizirani su radovi hitnih mjera zaštite ugroženih pokretnih kulturnih dobara te pregledi uvjeta i stanja umjetnina i predmeta prema iskazanim potrebama vlasnika i nadležnih konzervatorskih odjela. Suradnja s konzervatorskim odjelima nastavljena je i u programu stručnog nadzora.

U Službi za pokretnu baštinu sa sjedištem u Zagrebu djeluje devet organizacijskih jedinica: Odjeli za drvenu polikromiranu skulpturu 1 i 2, Odjeli za štafelajno slikarstvo 1 i 2, Odjel za tekstil, papir i kožu, Odsjek za tekstil, Odsjek za papir i kožu, Odjel za namještaj i drvene konstrukcije te Odsjek za konzervatorsku dokumentaciju pokretne baštine.

Odjel za drvenu polikromiranu skulpturu 1

Na Odjelu za drvenu polikromiranu skulpturu 1 u Zagrebu zaposleno je deset djelatnika koji su u 2022. godini sredstvima osnivača realizirali radove na jedanaest programa zaštite pokretnih kulturnih dobara (ukupno 18 umjetnina) te su sudjelovali u programima drugih odjela, kao i u obavljanju hitnih intervencija na ugroženim pokretnim kulturnim dobrima.

Nastavljeni su radovi na zahtjevnim cjelinama, od kojih valja istaknuti glavni oltar crkve sv. Mihaela arkandela u Velikoj Ludini. Monumentalni dvokatni retabl marmoriziranog oslika koji arhitekturom zatvara svetište djelo je kiparske radionice Franza Antona Strauba iz 18. stoljeća. U 2022. godini obavljeni su *in situ* konzervatorsko-restauratorski radovi na deset ukrasnih konzola predele i plohama arhitekture ophoda oltara. Nedostajući dijelovi drvenog nosioca rekonstruirani su rezbarenjem te su nadomješteni nedostaci u sloju kredne podloge. U radionici Zavoda izvedeni su radovi na tabernakulu oltara i pripadajućoj skulpturi Uskrslog Krista. Završena je stolarska sanacija tabernakula, učvršćen je crvotočni drveni nosilac, uklonjeni su preslici i izvedene rekonstrukcije nedostajuće ukrasne rezbarije. Na skulpturi Uskrslog Krista je, nakon analize uzoraka polikromnih slojeva, učvršćen slikani sloj i uklonjen recentni preslik.

Velika Ludina, crkva sv. Mihaela arkandela. Nepoznati autor, glavni oltar sv. Mihaela arkandela, tabernakul, „Uskrsli Krist“, 18. stoljeće. Stanje prije i tijekom radova. Snimke: G. Tomljenović, 2022.

Križ Gornji, kapela Sv. Križa. Nepoznati autor, „Sv. Barbara“, 17. stoljeće. Stanje prije i nakon radova. Snimke: G. Tomljenović, 2021., K. Gavrilica, 2022.

Iz kapele Sv. Križa iz Križa Gornjeg u cijelosti su dovršeni konzervatorsko-restauratorski radovi na skulpturi sv. Barbare iz 17. stoljeća i njezinu ikonografskom atributu, kuli. Izvedena je rekonstrukcija draperije te djelomična nadoknada u slojevima kredne podloge i pozlate. Na inkarnatu skulpture rekonstruirani su manji dijelovi oštećene kredne podloge te je izveden retuš. S obzirom na odluku da se skulptura iz kapele premjesti u budući Dijecezanski muzej u Bjelovaru, nakon radova vraćena je u čuvaonicu umjetnina Biskupijskog ordinarijata Bjelovarsko-križevačke biskupije.

Valja istaknuti nastavak radova na izuzetno bogatom inventaru župne crkve sv. Marije Magdalene u Čazmi. Radovi se provode od 2015. godine, a u 2022. nastavljani su radovi na glavnom oltaru sv. Marije Magdalene (nepoznati autor, 1725.) te govornici propovjedaonice (Stjepan Severin, 1757.). Izvedena je stolarska sanacija, čišćenje, rekonstrukcija podloge, završni retuš i pozlata te montaža središnjega dijela arhitekture.

Na glavnom oltaru crkve Blažene Djevice Marije u Strmcu nalazi se gotička skulptura „Bogorodica s Djetetom“, poznata i kao „Snježna Majka Božja“, datirana u sredinu 15. stoljeća. U 2022. godini na skulpturi su učvršćeni slojevi podloge i boje, izvedene su probe topljivosti, a zatim i cjelovito uklanjanje preslika iz 20. stoljeća. Završena je rekonstrukcija oštećene kredne podloge, izveden je podslik te podloga za retuš pozlate. Metalne krune u cijelosti su restaurirane na Restauratorskom odjelu Zadar.

Na propovjedaonici (nepoznati autor, oko 1749. godine) iz kapele sv. Wolfganga u Vukovoju u cijelosti su izvedeni konzervatorsko-restauratorski radovi na arhitekturi poligonalne govornice, pripadajućim dekorativnim elementima i skulpturama četvorice evanđelista. Obavljena je stolarska sanacija, drvorezbarske rekonstrukcije, uklanjanje nečistoća, požutjelog laka i djelomičnih preslika te rekonstrukcija podloge i retuš polikromije.

Vukovoj, kapela sv. Wolfganga. Nepoznati autor, propovjedaonica, „Sv. Luka evanelist“, 18. stoljeće. Stanje prije i nakon radova. Snimke: G. Tomljenović, 2021., 2022.

Otok Rab, Rab, crkva sv. Justine. Nepoznati autor, „Raspeti Krist“, 16. stoljeće. Stanje korpusa nakon odvajanja od križa i uklanjanja slojeva laka i nečistoća. Snimke: G. Tomljenović, 2021., 2022.

Djelatnici Odjela za drvenu polikromiranu skulpturu 1 počeli su s radovima na skulpturi „Bogorodica s Djetetom“ iz sakristije katedrale Uznesenja Blažene Djevice Marije u Krku. Skulptura je vrijedno djelo iz posljednje četvrtine 15. stoljeća i pripisuje se venecijanskom majstoru Andrei de Muranu. Skulptura je višestruko preslikana i samo cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi mogu otkriti njezinu izvornu formu i oslik. Započeta su konzervatorsko-restauratorska istraživanja, uklanjanje naknadnih slojeva oslika i podloge te konsolidacija drvenog nosioca.

Nastavljeni su radovi na skulpturama „Sv. Marija Magdalena“ i „Raspeti Krist“ (sredina 18. stoljeća) iz župne crkve Presvetog Trojstva u Baški na otoku Krku. Skulpture su postavljene unutar zatvorene ostakljene vitrine. Pripadaju ikonografskoj skupini prikaza Kristova raspeća na retablu oltara Sv. Križa koji je nastao pod utjecajem mletačkih drvorezbarskih radionica. Na skulpturi sv. Marije Magdalene utvrđeno je sedam, a na skulpturi raspetog Krista šest kronoloških slojeva polikromije. Konzervatorsko-restauratorski radovi usmjereni su na uklanjanje preslika i prezentaciju drugoga kronološkog sloja na umjetninama.

Nastavljeni su i radovi na drvenom polikromiranom renesansnom raspelu iz prve četvrtine 16. stoljeća, koje izvorno potječe iz samostana sv. Antuna opata u Rabu, a sada pripada Zbirci sakralne umjetnosti u Rabu. Na korpusu skulpture Krista uklonjene su nečistoće i voštani nanosi, nagoren stari lak i integrirana čađa. Odvojeni su i stabilizirani pokretni zglobovi ramena te su rekonstruirani nedostajući dijelovi drvenog nosioca rezbarenjem u drvu.

Gotalovec, kapela sv. Petra. I. Komersteiner, oltar sv. Roka, postament, 17. stoljeće. Stanje nakon rekonstrukcije kredne podloge. Snimka: Lj. Gamulin, 2023.

U 2022. godini izvedeno je izravno preventivno konzerviranje drvenoga sakralnog inventara crkve sv. Julijane u Tremi, koji čine tri oltara i propovjedaonica. Radovi su obuhvatili parcijalnu konsolidaciju i stabilizaciju drvenog nosioca, slojeva polikromije i podloge te djelomično uklanjanje površinske nečistoće i prašine. Zatečeno stanje umjetnina je fotografirano, a polikromija je sondirana. U tijeku su povijesno-umjetnička i arhivska istraživanja te izrada grafičke i pisane dokumentacije.

Konzervatorsko-restauratorski radovi nastavljeni su i na sakralnoj opremi kapele sv. Petra iz Gotalovca, prije svega na bočnom oltaru sv. Roka iz 17. stoljeća, pripisanom Johannesu (Ivanu) Komersteineru. U donjoj zoni oltara, na postamentu i predeli konsolidirani su i stabilizirani nosilac i oslik te je provedena opsežna stolarska intervencija. Kiparski su rekonstruirani nedostajući dijelovi i nadomještena je kredna podloga na mjestima oštećenja.

Odjel za drvenu polikromiranu skulpturu 2

Na Odjelu za drvenu polikromiranu skulpturu 2 zaposleno je deset djelatnika koji su 2022. godine sredstvima osnivača realizirali radove na deset programa zaštite i očuvanja pokretnih kulturnih dobara (ukupno 25 umjetnina).

Nastavljeni su radovi na većim umjetničkim cjelinama, među kojima se ističu konzervatorsko-restauratorski radovi na velikom baroknom raspelu iz župne crkve Pohoda Blažene Djevice Marije u Čučerju. Raspelo je teško oštećeno u potresu 2020. godine; križ je slomljen na sedam, a korpus na čak 32 dijela. Konzervatorsko-restauratorski radovi u 2022. nastavljeni su mimetičkom reintegracijom nedostajuće polikromacije. Raspelo je postavljeno na križ s novom potpornom konstrukcijom od aluminijskih profila i željeznih spojeva. Izrađena je nova kruna od pruća. Na dvogodišnjicu potresa, 22. ožujka 2022. godine, radovi provedeni na raspelu prezentirani su lokalnom stanovništvu u montažnoj građevini podignutoj u Čučerju za liturgijsku upotrebu. Do dovršetka građevinske obnove župne crkve, raspelo će biti pohranjeno u čuvaonici HRZ-a.

U 2022. godini na renesansnom glavnom oltaru župne crkve sv. Marije Magdalene u Mutvoranu, djelu venecijanskoga kipara Paola Campse i njegove radionice iz 1533. godine, nastavljena je rekonstrukcija slojeva podloge i oslika na mjestima oštećenja. Radovi su završeni na skulpturi nepoznatoga sveca, na kojoj je uklonjen preslik te minimalno rekonstruiran dio gubitaka materijala u sloju nosioca i podloge. Završeni su radovi na vijencu zabata oltara i pripadajuća dva stupa s kapitelima. Retuš je završen na lijevoj strani reljefnog prizora navještenja i doraden na desnoj. S postamenta skulpture Uskrsloga Krista uklonjen je preslik, rekonstruiran dio profiliranih letvica te završen retuš. Na dvije ploče gornje zone retabla učvršćen je bojeni sloj, a gubici materijala u sloju podloge nadomješteni su tutkalno-krednim zapunama. U tijeku je retuš na predeli s četiri reljefa koji uprizoruju Rođenje Isusa, Prikazivanje u hramu, Poklonstvo kraljeva i Disput u hramu.

Treba spomenuti i višestruko profilirane okvire za četiri slike Cristofora Tasce koji se protežu južnom i sjevernom stranom svetišta katedrale Uznesenja Blažene Djevice Marije u Krku. U 2022. godini završeno je stolarsko učvršćenje okvira slika „Žrtva Abrahamova“ i „Kiša mane“. Završen je i retuš oštećenja u bojenom sloju na vijencu, donjem dijelu okvira, vitici i stupovima s okomitim dijelovima oplata. Na okviru slike „Umnažanje kruha“ i „Posljednja večera“ nastavljeni su konzervatorsko-restauratorski radovi *in situ*. Nakon učvršćenja konstrukcije za zid, rekonstruirani su nedostajući dijelovi drvenog nosioca zubaca (*denti*) i profiliranih letvica te su zapunjena oštećenja u sloju podloge. Nakon toga je izveden retuš oštećenja bojenog sloja. U radionici su završeni radovi na dvije skulpture anđela i bočnoj vitici. Povrat i montaža skulptura anđela i vitica na okvire slika „Umnažanje kruha“ i „Posljednja večera“ te okvira slika „Žrtva Abrahamova“ i „Kiša mane“ odgođeni su do daljnjega zbog najavljenih građevinskih radova u svetištu katedrale.

Pokrenuti su i radovi na inventaru župne crkve sv. Franje Ksaverskog u Vugrovcu, koja je oštećena u potresu 2020. godine. Inventar čine umjetnine različitog vremena nastanka i vrijednosti. Kao baroknu cjelinu treba istaknuti oltare pripisane vrsnom kiparu i stolaru Franzu Antonu Straubu te krstionicu nepoznatog autora, koja je podignuta u istom razdoblju, oko 1759. godine, u vrijeme gradnje crkve. Najstariji dio inventara su skulpture iz kapele sv. Mihalja u Vugrovcu, s oltara oblikovanih u duhu manirizma. Propovjedaonica je datirana u prvu polovicu 19. stoljeća, dok su orgulje i vjerničke klupe iz 20. stoljeća. Konzervatorsko-restauratorska istraživanja rađena su na tri oltara i propovjedaonici, a uključivala su sondiranja, analizu konstrukcije, laboratorijska i arhivska istraživanja te prijevod relevantne arhivske građe. Cjelokupni sakralni inventar župne crkve te kapele pripremljen je i preseljen u listopadu 2022. godine u privremenu čuvaonicu, uređenu u sklopu pastoralnog centra župne crkve svetoga Ivana XXIII. pape u Zagrebu.

Valja istaknuti i provedena konzervatorsko-restauratorska istraživanja na sakralnom inventaru župne crkve Blažene Djevice Marije Snježne u Kutini, koji se ubraja u jedan od najočuvanijih baroknih inventara na području Moslavine. Istraživanja su provedena na bočnim oltarima Trpećeg Krista i sv. Petra, svetohraništu uz oltar sv. Petra, propovjedaonici, trima ispovjedaonicama, kućištu orgulja, krstionici i skulpturi Uskrslog Krista te

Kutina, župna crkva Blažene Djevice Marije Snježne. Franz Anton Straub, propovjedaonica (1761.). Stanje prije radova. Snimka: G. Tomljenović, 2022.

pripadajućim slikama na platnenom i drvenom nosiocu, a uključivala su sondiranje, probe topljivosti nečistoća, laka i preslika, laboratorijsku analizu uzoraka materijala te pregled relevantne literature i arhivske građe. Izrađena je grafička simulacija povijesnih faza pojedinih dijelova inventara. Rezultati istraživanja objedinjeni su u elaboratu koji uključuje i prijedlog konzervatorsko-restauratorskih radova.

Zagreb, Čučerje, župna crkva Pohoda Blažene Djevice Marije. Nepoznati autor, „Raspelo“, 18. stoljeće. Stanje korpusa prije i nakon radova. Snimke: G. Tomljenović, 2021. i 2022.

Mutvoran, župna crkva sv. Marije Magdalene. Paolo Campsa i radionica, glavni oltar sv. Marije Magdalene, atika, prizor Navještenja (1533.). Stanje prije i nakon radova. Snimke: N. Oštarijaš, 2016., G. Tomljenović, 2022.

Odjel za štafelajno slikarstvo 1

Osam djelatnika Odjela za štafelajno slikarstvo 1 realiziralo je radove na 12 programa financiranih sredstvima osnivača te na dva programa financirana sredstvima ostalih investitora (ukupno 16 slika te jedan ukrasni okvir). Konzervatorsko-restauratorski programi koji se provode na Odjelu većinom su višegodišnji, zbog velikih dimenzija i većeg broja obuhvaćenih umjetnina.

Među djelima sakralnog karaktera ističe se slika Giovannija Contarinija „Pričest apostola“ iz župne crkve sv. Blaža u Vodnjanu. Povezana je s osnutkom bratovštine Presvetog sakramenta, a natpis u donjem lijevom kutu otkriva da je naslikana 1598. godine. Slika je jedino pouzdano datirano djelo toga venecijanskog kasnorenesansnog majstora. Radovi na slici s ukrasnim okvirom dovršeni su početkom godine te je slika montirana u svetište crkve.

U 2021. godini počeli su konzervatorsko-restauratorski radovi na oltarnoj pali „Vizija sv. Antuna“, djelu nepoznatoga autora iz 18. stoljeća. Pala je dio vrijednog, cjelovito očuvanog inventara crkve Presvjetle kraljice mora u Rovinju, koja se nalazi u sklopu današnje Bolnice „Dr. Martin Horvat“, sagrađene 1909. godine pod pokroviteljstvom tadašnjega bečkog gradonačelnika Karla Luegera.

Rovinj, kompleks Bolnice „Dr. Martin Horvat“, crkva Presvjetle kraljice mora. Nepoznati autor, „Vizija sv. Antuna“, 18. stoljeće. Stanje prije i nakon radova. Snimke: G. Tomljenović, 2021., 2022.

Završen je dvogodišnji program konzervatorsko-restauratorskih radova na šest ulja na platnu različitih formata („Majka Božja s Djetetom“, „Portret kanonika/biskupa“, „Ukazanje Madone sv. Dominiku“, „Sv. Matej i anđeo“, „Sv. Blaž“ i „Iskušenje sv. Tome“) iz Dijecezanskog muzeja Đakovačko-osječke nadbiskupije. Brojnošću i složenošću radova ističe se slika „Iskušenje sv. Tome“.

Đakovo, Đakovačko-osječka nadbiskupija, zbirka slika. Nepoznati autor, „Iskušenje sv. Tome“ (1749.). Stanje nakon radova. Snimka: Lj. Gamulin, 2023.

Nastavljeni su radovi na slikarskom inventaru Zagrebačke nadbiskupije oštećenom u potresu u ožujku 2020. godine. Radovi su obuhvatili evakuaciju, primjerenu pohranu i preventivnu zaštitu umjetnina. Tijekom 2022. godine izvedeni su cjeloviti konzervatorski radovi na slici „Isus kod Jakovljeva zdenca“ i na pripadajućem ukrasnom okviru, kao i na ukrasnom okviru slike „Sv. Veronika“. Preventivno je zaštićeno 36 umjetnina iz zbirke Metropolitanske galerije dr. Đure Kokše, a radovima se pridružila i studentica sa Sveučilišta primijenjenih znanosti i umjetnosti (HAWK) u Hildesheimu, Njemačka, u sklopu programa *Erasmus+*.

Treba spomenuti i konzervatorsko-restauratorska istraživanja na slici „Sv. Ana Trojna“, oltarnoj pali s bočnog oltara sv. Ane u crkvi Majke Božje Trsatske u Rijeci. Riječ je o jednoj od najvažnijih oltarnih slika u crkvi Majke Božje Trsatske, prema umjetničkoj i povijesnoj važnosti. Autor djela je Giovanni Pietro Telesphoro de Pomis, Tintoretov učenik, istaknuti umjetnik i arhitekt na habsburškom dvoru, koji je sliku izradio prema narudžbi riječkoga kapetana Sefana della Rovere za grobnu kapelu njegove obitelji nakon smrti njegove supruge Anne della Rovere, rođene Paar.

Iz katedrale Uznesenja Blažene Djevice Marije u Krku, na slici „Sv. Nikola sa svecima“ izvedeni su cjeloviti radovi. Sv. Nikola je prikazan sa sv. Kristoforom, sv. Gaetanom iz Thiene, sv. Karlom Boromejskim i nepoznatim svetim redovnikom. Slika se nalazi na oltaru u kapeli sv. Nikole uz južni zid katedrale. Konvencionalna kompozicija s akademski oblikovanim likovima svetaca upućuje na to da je riječ o djelu nastalom potkraj 18. stoljeća s prepoznatljivim obilježjima mletačkog neoklasicizma. Neusklađene proporcije likova i korištenje predložaka odaju manje vještog majstora. Na slici je vidljiva signatura slikara-restauratora Luigija Andreuzzija, koji je palu obnovio 1880. godine. Izvedeni su i cjeloviti radovi na slici „Bogorodica s Djetetom“ Cristofora Tasce, nastale oko 1706. godine. Pala koja se čuva u zbirci u gornjoj sakristiji katedrale prikazuje Bogorodicu s Djetetom, sv. Nikolom, sv. Vidom, sv. Petrom i sv. Rokom. Nema pouzdanih podataka o njezinu izvornom smještaju, ali se može pretpostaviti da je stajala u jednom od oltara katedrale ili crkve sv. Kvirina.

Otok Krk, Krk, katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije. Nepoznati mletački slikar, „Sv. Nikola sa svecima“, posljednja trećina 18. stoljeća. Stanje prije i nakon radova. Snimke: G. Tomljenović, 2022., Lj. Gamulin 2023.

Provedena je evidencija stanja na svečanom zastoru Hrvatskoga narodnog kazališta u Zagrebu „Preporod hrvatske književnosti i umjetnosti“ (1895.). Zastor je sastavljen od dva dijela; središnji dio čini slika Vlaho Bukovca (600 x 940 cm) koju okružuje dekorativni oslik autora Obrtne škole (840 x 1180 cm). U sklopu aktivnosti poboljšanja modaliteta njegove pohrane, svečani zastor je zaštićen polietilenskom tkaninom i namotan na izrađeni široko profilirani valjak od stiropora (40 x 1200 cm) te spremljen u kutiju izrađenu po mjeri od aluminijskih profila i polikarbonatnih ploča. Pohranjen je u čuvaonicu umjetnina Muzeja suvremene umjetnosti, čime su mu do konačnog smještaja osigurani najbolji uvjeti čuvanja.

Zagreb, Hrvatsko narodno kazalište. Vlaho Bukovac i Obrtna škola „Preporod hrvatske književnosti i umjetnosti“ (1895.). Odmatanje zastora (slijedeće stranice) i namatanje za pohranu. Snimke: G. Tomljenović, Lj. Gamulin 2022.

Na zahtjev Galerije Klovićevi dvori, potkraj godine izvedeni su konzervatorsko-restauratorski radovi manjeg opsega na 11 ulja na platnu, u sklopu pripreme slika za izložbu „Umjetnička zbirka biskupa Đure Kokše – Pečat vjere, trag umjetnosti“. U svrhu izlaganja na retrospektivnoj izložbi u Galeriji Klovićevi dvori, obavljene su i pripreme slike „Vivat Rex“ (ulje na platnu, 250 x 500 cm) Otona Ivekovića iz Nacionalnog muzeja moderne umjetnosti u Zagrebu. Slika je konsolidirana, izravnata i podstavljena novim platnom. Izrađen je drveni podokvir i slika je napeta sustavom elastičnog napinjanja s pomoću opruga.

Odjel za štafelajno slikarstvo 2

Na Odjelu za štafelajno slikarstvo 2 u 2022. godini 14 djelatnika realiziralo je radove na 14 programa financiranih sredstvima osnivača. Time je obuhvaćen rad na 43 štafelajne slike različitih dimenzija, tehnika i namjene te gotovo jednak broj ukrasnih okvira.

U sklopu nastavka uspješne višegodišnje suradnje na očuvanju predmeta iz muzejskih i galerijskih zbirki, obavljani su cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi na većem broju slika na platnenom i drvenom nosiocu iz muzeja u Zagrebu, Bjelovaru, Osijeku, Rijeci, Varaždinu i Cavtatu. Iz bogatoga fundusa Strossmayerove galerije starih majstora HAZU-a valja spomenuti sliku „Bogorodica s Djetetom i anđelima“, pripisanu Simoneu Cantariniju ili Pesareseu, iz prve polovice 17. stoljeća, sliku „Bogorodica u ružičnjaku“ nepoznatoga firentinskog slikara iz druge polovice 15. stoljeća te sliku „Krajolik 3“, pripisanu talijanskom slikaru iz 18. stoljeća Alessandru Magnascu.

Među slikama sakralnog inventara ističu se oltarna pala s bočnog oltara župne crkve Sv. Križa u Draguču „Sveta obitelj, sv. Valentin i sv. Antun opat“ iz 18. stoljeća, zatim oltarna pala iz crkve Navještenja Marijina franjevačkog samostana na otoku Košljunu talijanskog slikara Girolama da Santacrocea „Stigmatizacija sv. Franje Asiškog“ iz druge četvrtine 16. stoljeća te slika iz varaždinskog kapucinskog samostana Presvetog Trojstva „Sv. Liborije“ iz 18. stoljeća.

Varaždin, kapucinski samostan Presvetog Trojstva. Nepoznati autor, „Sv. Liborije“, 18. stoljeće. Stanje nakon radova. Snimka: Lj. Gamulin, 2022.

Otok Košljun, franjevački samostan i crkva Navještenja Marijina. Girolamo da Santacroce, „Stigmatizacija sv. Franje Asiškog“ (oko 1537.). Stanje prije i nakon radova. Snimke: N. Oštarijaš, 2021., Lj. Gamulin, 2022.

Zagreb, HAZU, Strossmayerova galerija starih majstora. Simone Cantarini il Pesarese, „Bogorodica s Djetetom i anđelima“, prva polovica 17. stoljeća. Stanje prije i nakon radova. Snimke: I. Marinković, 2022., Lj. Gamulin, 2022.

Zagreb, HAZU, Strossmayerova galerija starih majstora. Firentinska radionica, „Bogorodica u ružičnjaku“, druga polovica 15. stoljeća. Stanje prije i nakon radova. Snimke: I. Marinković, Lj. Gamulin, 2022.

Dovršeni su radovi na svim ikonama monumentalnog ikonostasa (1779.) Jovana Četirevića Grabovana iz parohijske crkve sv. Velikomučenika Georgija u Velikom Pogancu. U 2022. godini konzervirano je i restaurirano osam prijestolnih ikona te carske i đakonske dveri: četiri ikone iz prvog reda ikonostasa („Sv. Nikola izbavlja trojicu nevinih“, „Bijeg u Egipt“, „Žrtva Avramova“ i „Usekovanje glave sv. Jovana preteče“), četiri ikone iz drugog reda („Sv. Nikola“, „Presveta Bogorodica“, „Hristos“ i „Sv. Jovan preteča“), zatim carske dveri („Solomon / arhanđeo Gabrijel“, „David / Bogorodica“) te đakonske dveri („Arhanđeo Rafael“ i „Arhanđeo Gabrijel“).

Veliki Poganac, pravoslavna crkva sv. Velikomučenika Georgija. Jovan Četirević Grabovan, carske dveri s prikazima „Solomon / arhanđeo Gabrijel“ i „David / Bogorodica“ (1779.). Stanje prije i nakon radova. Snimke: N. Oštarijaš 2021., Lj. Gamulin 2022.

Odjel za namještaj i drvene konstrukcije

Na Odjelu za namještaj i drvene konstrukcije u Zagrebu zaposleno je deset djelatnika, od kojih četvero djeluje u sklopu Stolarske radionice. U 2022. godini realizirani su konzervatorsko-restauratorski radovi na četiri programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara financiranih sredstvima osnivača (ukupno sedam predmeta).

Nastavljena je dugogodišnja uspješna suradnja s Pomorskim i povijesnim muzejom Hrvatskog primorja Rijeka radovima na dvije klupe s naslonom, koje su u stalnom postavu Muzeja. Bivša Guvernerova palača, u kojoj je Muzej smješten od 1948. godine, historicističko je zdanje čija je gradnja trajala od 1893. do 1896. godine, a njezino projektiranje i nadzor bili su povjereni Alajosu Hauszmannu. U isto je vrijeme u Mađarskoj napravljen i namještaj za uređenje palače.

Dvije *cassapance* – kombinacija škrinje i klupe s postranim naslonima za ruke – rađene su u stilu renesanse. Identične su u veličini i rezbarenim ukrasima. Donje prednje strane ukrašene su kompozicijom u visokom reljefu. U sredini je medaljon s lavljom glavom, s obji strana flankiran motivom ribe dugačkoga repa u akantusovu lišću i trozupcem ukrašenim vrpcom. Donji dio je s gornjim povezan rukonaslonima ukrašenima orlovima skupljenih krila. Naslon je rađen u visokom reljefu na proboj. Ploča naslona je razvedena volutama s akantusovim lišćem s izdignutim središnjim dijelom na kojem stoji bjeloglavi sup raširenih krila. U središnjem dijelu nalaze se anđeli koji pridržavaju štit i krunu i stoje na bazama s volutama koje povezuje bogata girlanda. S njihove lijeve i desne strane su štitovi s kacigom i oružjem. Donja zona ukrašena je motivom vrpce. Klupe su bile konstrukcijski stabilne, no bilo je vidljivo više raspuklina cijelom visinom naslona te su nedostajali mnogi dijelovi rezbarije. Površina je potamnjela od slojeva nečistoća i lak je izbljedio.

Na jednoj od klupa dovršeni su cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi, dok su na drugoj radovi u završnoj fazi. Nakon provedenih istraživanja vrsta laka i drva, obavljena je stolarska sanacija i učvršćivanje drva natapanjem konsolidantom. S površine je uklonjen sloj nečistoće i stanjen je sloj laka. Izvedena je rekonstrukcija nedostajućih rezbarija i profilacija, zatvaranje oštećenja punilima te je nanesen retuš i završni lak.

U 2022. godini završeni su radovi na malom sakristijskom ormaru iz franjevačke crkve u Klanjcu iz 1717. godine. Zatvorena su sva površinska oštećenja pigmentiranim punilima koja su potom obrađena. Na rekonstrukcije furnira, intarzija i na zakitu postavljen je retuš, a potom je površina lakirana i zaštićena slojem voska. Izvedene su rekonstrukcije nedostajućih dijelova rezbarija na polikromiranom kruništu te zatvaranje oštećenja i postavljanje kredne podloge, posebrenja i retuša. Završeni su i radovi na tri skulpture s velikoga sakristijskog ormara iz iste crkve.

Klanjec, crkva Navještenja Blažene Djevice Marije. Nepoznati autor, mali sakristijski ormar, prva četvrtina 18. stoljeća. Stanje nakon radova. Snimka: G. Tomljenović, 2022.

Rijeka, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka. Nepoznati autor, klupa s naslonom, početak 20. stoljeća. Stanje nakon radova. Snimka: K. Gavrilica, 2022.

U prvoj polovici 2022. godine obavljani su cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi na vratima riznice dubrovačke katedrale. Raskošna vrata potječu iz vremena barokne obnove katedrale od 1671. do 1713. godine. Dvokrilna su i izuzetno teška (jer su između dvaju drvenih slojeva postavljene željezne ploče). Vrata su s vanjske strane izvedena u drvu oraha, tehnikom okvira i uklada, dok su s unutarnje strane uzdužno postavljene široke crnogorične daske. Trodijelne uklade naizmjenično uokviruju lomljene grgurave i profilirane letvice, a okviri su ukrašeni dvjema bogatim metalnim ručkama i trima velikim ukrasnim maskama oko ključanica. Vrata su bila konstruktivno stabilna. Neke su profilacije bile raspucane i naknadno zabijene čavlima. Bila su vidljiva mnoga mehanička oštećenja konstrukcije, popucani zakiti prethodnih intervencija i brojni izlazni otvori drvnih insekata. Uz izuzetno oštećen potamnjeli lak, bile su vidljive tamne nakupine zgrušanog ulja i prljavštine. Provedenom analizom laka nađeno je više slojeva. S obzirom na to da je posljednji sloj postavljen u posljednjoj obnovi, pažljivo je uklonjen. Rekonstruirani su nedostajući drveni dijelovi i zamijenjene neodgovarajuće intervencije. Površinska oštećenja i rupice od insekata zatvorene su punilima. Nakon retuširanja novih dijelova, zapunjena su oštećenja u laku te je postavljen zaštitni sloj laka i transparentnog voska. Ukrasne maske i ručke su očišćene, a oštećenja zatvorena. Ispod njih je postavljena nova tkanina koja po strukturi i boji odgovara izvornoj tkanini.

U sklopu Odjela djeluje stolarska radionica koja trajno sudjeluje u brojnim programima konzerviranja i restauriranja pokretnih kulturnih dobara, kao i u hitnim mjerama zaštite nakon potresa u Zagrebu i na Banovini. U stolarskoj radionici izvode se strukturalne sanacije drvenih konstrukcija, drvorezbarski radovi te složene montaže oltara i slika. U radionici su također izrađeni brojni podokviri te stolarski učvršćeni ukrasni okviri za slike konzervirane i restaurirane na odjelima za štafelajno slikarstvo.

Odjel za tekstil, papir i kožu

Odjel za tekstil, papir i kožu sastoji se od Odsjeka za papir i kožu i Odsjeka za tekstil. Na Odjelu je zaposleno 15 stručnih djelatnika koji su u 2022. godini izveli konzervatorsko-restauratorske radove na 22 programa financirana sredstvima osnivača. Programima su obuhvaćeni radovi na 70 kulturnih dobara različite vrste i namjene, od kojih se ističu tapiserija velikih dimenzija, liturgijska i građanska ruha različite provenijencije i datacije, japanski samurajski oklop i kutija od drva i kože, japanski oslikani suncobran, brojne grafike, crteži i nacrti te skulptura od papira.

U 2022. godini nastavljeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na vrijednim tapiserijama velikih dimenzija iz ciklusa „Mjeseci u godini” u vlasništvu Zagrebačke nadbiskupije. Šest tapiserija, od kojih je sačuvano pet, izrađene su 1710. godine u radionici Charlesa Mittéa, dvorskog tkalca lotarinških vojvoda u Nancyju, prema nacrtima bolonjskoga umjetnika Francesca Gallija Bibiene. U Zagreb su pristigle kao dar carice Marije Terezije biskupu Franji Thauszyju sredinom 18. stoljeća. Dovršeni su višegodišnji opsežni radovi na tapiseriji „Siječanj – veljača“, a započeti na tapiseriji „Rujan – listopad“. Dugogodišnja uspješna suradnja sa Zagrebačkom nadbiskupijom nastavila se i radovima na vrijednom liturgijskom ruhu, od kojega su 2022. godine restaurirani bogato vezena dalmatika, stola i manipul, vjerojatni rad lokalne radionice iz 17. stoljeća.

Zagreb, katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije i sv. Stjepana i Ladislava. Charles Mitté, tapiserija „Rujan – listopad“, detalji (1710.). Stanje prije i nakon radova. Snimke: K. Gavrilica, 2022., B. Regović, 2023.

Zagreb, katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije i sv. Stjepana i Ladislava. Charles Mitté, tapiserija „Siječanj – veljača“ (1710.). Stanje prije i nakon radova. Snimke: G. Tomljenović, 2019., 2022.

Uspješna suradnja s Eparhijom dalmatinskom u Šibeniku nastavljena je provedenim pregledom i evidencijom stanja inventara Zbirke tekstilnih i metalnih predmeta. Tom je prilikom popisano petstotinjak vrijednih predmeta te je izrađen opsežan elaborat, a cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi izvedeni su na felonu s vezenim prikazom Uzašašća Kristova iz druge polovice 18. stoljeća, lyonske i ruske provenijencije.

Cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi izvedeni su i na liturgijskom kompletu (T-2) i dvama manipulima (T-9 i T-39) iz župne crkve i samostana sv. Nikole (Muster) u Komiži. Riječ je o predmetima francuske i talijanske provenijencije, datiranima od početka 17. do kraja 18. stoljeća, složene tehnike izrade i dekorativne motivike karakteristične za predmetna razdoblja. Od radova na liturgijskom ruhu svakako je važno istaknuti i dovršene radove na antependiju i gremijalu biskupa Giovannija della Torrea iz katedrale Uznesenja Blažene Djevice Marije u Krku s početka 17. stoljeća. Predmeti su izrađeni od više vrsta skupocjenih tkanina, a obavljani konzervatorsko-restauratorski radovi bili su izrazito složeni. U sklopu istoga programa konzervirana je i restaurirana i stola s kraja 18. stoljeća ukrašena biserima.

Otok Krk, Krk, katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije. Nepoznati autor, antependij, detalj, 17. stoljeće. Stanje prije i nakon radova. Snimke: I. Marinković, 2020. i S. Kallay, 2022.

U 2022. godini dovršeni su i višegodišnji radovi na odjeći barunice Ane Zmajčić iz Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja Rijeka. Komplet odjeće čini suknja, korzet i pelerina.

Pregledano je i evidentirano stanje 72 tekstilna predmeta u vlasništvu crkve sv. Marije od Špilice na Lopudu te je provedena preventivna zaštita dvjestotinjak komada liturgijskog ruha različite provenijencije, datiranog od 16. do 19. stoljeća, u vlasništvu župne crkve sv. Kancije, Kancijana i Kancijanile u Lanišću.

U dugogodišnjoj uspješnoj suradnji s muzejskim ustanovama u Osijeku, Rijeci, Varaždinu, Vukovaru, Samoboru i Zagrebu izvedeni su cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi na većem broju umjetnina na papirnatom nosiocu, a specifičnošću se ističu: postkonceptualna *ready-made* skulptura Zlatana Dumanića „Jazzboy“ iz Muzeja moderne i suvremene umjetnosti u Rijeci, litografija Henrija de Toulouse-Lautreca „Babylone d'Allemagne par Victor Jozé“ iz Zbirke plakata Kabineta grafike HAZU-a te kolaž Ivana Kožarića „Zlato i srebro“ iz Muzeja suvremene umjetnosti u Zagrebu.

Valja spomenuti i predmete japanskoga podrijetla iz Etnografske zbirke – svjetske Muzeja grada Rovinja. Na samurajskom oklopu tipa *Tosei gusoku* iz 1830. godine, djelu iz slavne radionice samurajskih oklopa obitelji Myôchin, nastavljani su izrazito složeni konzervatorsko-restauratorski radovi. Cjeloviti radovi izvedeni su i na oslikanom papirnatom suncobranu i kutiji od drva i kože koja služi za pohranu samurajskog oklopa, a ukrašena je japanskim ideogramom obitelji Settsu-Ikeda.

Rijeka, Muzej moderne i suvremene umjetnosti u Rijeci. Zlatan Dumanić, „Jazzboy“ (2001.). Stanje prije i nakon radova. Snimke: K. Gavrilica, 2022., I. Marinković, 2022.

Rovinj, Muzej grada Rovinja. Nepoznati autor, suncobran, 19. stoljeće. Stanje nakon radova. Snimka: I. Marinković, 2022.

Odsjek za konzervatorsku dokumentaciju pokretne baštine

Na Odsjeku za konzervatorsku dokumentaciju pokretne baštine zaposleno je šest djelatnika koji su za programe zaštite i očuvanja pokretnih kulturnih dobara Službe za pokretnu baštinu te Službe za odjele izvan Zagreba 1 i 2 izradili cjelovitu stručnu dokumentaciju. Konzervatorskim istraživanjima obuhvaćeno je prikupljanje i obrada referentne literature, arhivska istraživanja, pregled konzervatorsko-restauratorskih elaborata prije izvođenja radova, prikupljanje postojeće dokumentacije te istraživanja na terenu. U suradnji s konzervatorima-restauratorima analizirani su rezultati nedestruktivnih istraživanja stanja umjetnina prije radova (snimke tehnikama infracrvene reflektografije i ultraljubičaste fluorescencije te rendgenogrami), sa svrhom određivanja metodologije konzervatorsko-restauratorskih radova.

U sklopu provedbe detaljnih konzervatorsko-restauratorskih istraživanja te izrade smjernica za obnovu, u suradnji s djelatnicima Odsjeka za konzervatorsku dokumentaciju nepokretne baštine, obavljen je pregled stanja dijela pokretnog inventara i izrada elaborata konzervatorsko-restauratorskih istraživanja za zgradu Hrvatskoga narodnog kazališta i katedralu Uznesenja Blažene Djevice Marije i sv. Stjepana i Ladislava u Zagrebu te za župnu crkvu sv. Marije Magdalene u Selima kod Siska.

U 2022. godini pokrenuta su tri programa koja se odnose na područje Labinskog, Garčinskog i Garešničkog dekanata u svrhu dokumentiranja i utvrđivanja stanja očuvanosti štafelajnih slika, drvenih polikromiranih skulptura, oltarnih cjelina, predmeta umjetničkog obrta, relikvijara s metalnim aplikacijama te liturgijskog tekstila koji se nalaze u crkvama i pripadajućim objektima na području župa u sastavu tih triju dekanata.

Služba za odjele izvan Zagreba 1

Restauratorski odjel Ludbreg

Na Restauratorskom odjelu Ludbreg zaposleno je deset djelatnika koji su u 2022. godini realizirali sedam programa zaštite pokretnih kulturnih dobara financiranih sredstvima osnivača. Ističu se početak cjelovitih konzervatorsko-restauratorskih radova na oltaru Sv. Trojstva iz župne crkve sv. Marka evanđelista u Jakuševcu, Zagreb te radovi na misnicama iz zbirke Bjelovarsko-križevačke biskupije i na muškom prsluku iz Etnografskog muzeja Dubrovačkih muzeja.

Drveni polikromirani oltar Sv. Trojstva (1625. godina) iz župne crkve sv. Marka evanđelista u Zagrebu bio je u sklopu ratne evakuacije 1991. godine demontiran i rastavljen na dijelove te smješten u čuvaonicu Gradskog muzeja Varaždin. Godine 1997. oltar je premješten u Restauratorski odjel Ludbreg, gdje je obavljena dezinfekcija drvene građe. U 2022. godini počeli su konzervatorsko-restauratorski radovi na oltaru. Pregledom stanja utvrđeno je da je oltar gotovo u cijelosti očuvan te da nedostaju samo manji dijelovi rezbarije. Cijeli je oltar bio preslikan, a slikani slojevi bili su mjestimično odignuti od nosioca. Istraživanjima je utvrđeno da je izvorni sloj polikromije i pozlate u vrlo lošem stanju očuvanosti, no sloj iz 1863. godine (koji karakterizira marmorizirana i pozlaćena oltarna arhitektura te pozlaćene i lazurirane draperije na skulpturama) dobro je očuvan i kvalitetan, pa je donesena odluka o njegovoj prezentaciji. Izvedena je konstrukcijska i stolarska sanacija oltara, konsolidiranje drvenog nosioca i učvršćivanje polikromije te uklanjanje preslika i lakova. Radovi će biti dovršeni 2023. godine i oltar će biti montiran na izvornu poziciju u crkvi.

Zagreb, Jakuševac, crkva sv. Marka evanđelista. Nepoznati autor, oltar Sv. Trojstva, 17. stoljeće. Atika, stanje prije i tijekom radova. Snimke: J. Kliska, 2021., I. Marinković, 2022.

U sklopu rada Odsjeka za tekstil na misnici (DM 0820) iz zbirke Bjelovarsko-križevačke biskupije završeni su cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi. Oštećenja glavne tkanine, podstave, međupodstave i na tkanim trakama s poledine misnice sanirana su podlaganjem novih tkanina i šivanjem kombiniranim restauratorskim bodovima. Razdvojeni dijelovi misnice spojeni su u cjelinu. Za pravilno čuvanje i prijevoz, misnica je pohranjena u beskiselinsku kutiju s odgovarajućom popunom te je vraćena vlasniku. Na misnici (DM 773a) nakon provedene kvalitativne analize tekstilnih i metalnih niti te razdvajanja misnice na sastavne dijelove, izvedeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na prednjoj strani. Proveden je suhi postupak čišćenja, mokri postupak čišćenja na niskotlačnom stolu te ravnanje tkanina. Mjesta oštećenja na glavnim tkaninama, podstavi, međupodstavi i ukrasnim trakama podložena su novim tkaninama u odgovarajućem tonu te su učvršćena šivanjem kombiniranim restauratorskim bodovima. Dijelovi misnice s prednje strane spojeni su u cjelinu.

Bjelovar, Bjelovarsko-križevačka biskupija. Nepoznati autor, misnica (DM 0820), 18. stoljeće. Stanje prije i nakon radova. Snimke: N. Oštarijaš, 2020., K. Gavrilica, 2022.

U sklopu dugogodišnje suradnje s Etnografskim muzejom Dubrovačkih muzeja u Dubrovniku dovršeni su cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi na muškom prsluku (DUM EM 4817). Sanirana su mjesta oštećenja na tkanim trakama, ukrasnom vezu, gajtan trakama i podstavnoj tkanini primjenom kombiniranih restauratorskih tehnika. Odvojeni dijelovi predmeta spojeni su u cjelinu. Za čuvanje i prijevoz umjetnine nabavljena je kutija od beskiselinskog kartona i izrađena je odgovarajuća popuna. Predmet je vraćen u Etnografski muzej Dubrovačkih muzeja u Dubrovniku.

Izvedeni su i cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi na plaštu (RAČ 4) iz župne crkve Rođenja sv. Ivana Krstitelja u Račinovcima, kojima je obuhvaćena identifikacija tekstilnih niti materijala, mjestimično odvajanje dijelova predmeta, suhi i mokri postupak čišćenja, uklanjanje zatečenih neprimjerenih intervencija, nabava, priprema i postavljanje novih tkanina za konsolidaciju oštećenja, izrada opreme za pohranu te izrada cjelovite dokumentacije o izvedenim radovima.

U sklopu aktivnosti Tekstiloteke provedeno je preventivno konzerviranje 55 predmeta liturgijskog tekstila iz župne crkve sv. Martina biskupa u Donjem Martijancu. Preventivno je konzerviran 31 predmet liturgijskog tekstila iz parohijske crkve sv. Georgija u Varaždinu. Predmeti su se čuvali u neprimjerenim uvjetima. Mehanički su očišćeni, izravnati i segmentno mokro očišćeni; uklonjene su mrlje od voska, oštećena mjesta su imobilizirana i stabilizirana polaganjem tehničke tkanine preko oštećenja. Izrađena je pisana, fotografska i grafička dokumentacija o stanju predmeta i izvedenim intervencijama. Predmeti su pohranjeni u metalnim ladičarima Tekstiloteke ili *in situ*, u kutijama od beskiselnog kartona.

U komori za fumigaciju, uz umjetnine iz programske djelatnosti Zavoda, tretirani su predmeti iz zbirke Centra za kulturu i informiranje u Ludbregu, iz Muzeja antičkog stakla u Zadru te iz katedrale Uznesenja Blažene Djevice Marije i sv. Stjepana i Ladislava u Zagrebu.

Račinovci, župna crkva Rođenja sv. Ivana Krstitelja. Nepoznati autor, plašt (RAČ 4), 19. stoljeće. Stanje nakon radova. Snimka: I. Marinković, 2022.

Tekstiloteka, Varaždin, parohijska crkva sv. Georgija. Nepoznati autor, liturgijski pokrovac, 19. stoljeće. Stanje prije i nakon radova. Snimke: Lj. Gamulin, 2022.

Restauratorski odjel Osijek

Na Restauratorskom odjelu Osijek zaposleno je jedanaest djelatnika koji su 2022. godine realizirali sedam programa zaštite pokretnih kulturnih dobara financiranih sredstvima osnivača te su surađivali kao dio radne skupine na nekoliko programa koji se realiziraju na drugim odjelima Zavoda.

Među radovima se ističe početak višegodišnjih radova na oltaru sv. Franje Asiškog iz franjevačke crkve Presvetog Trojstva u Slavonskom Brodu. Obavljena su konzervatorsko-restauratorska istraživanja oltara i njegova pandana, oltara sv. Ane.

Slavonski Brod, crkva Presvetog Trojstva. Nepoznati autor, oltar sv. Franje Asiškog, 18. stoljeće. Zatečeno stanje; sonda s izvornim oslikom. Snimke: I. Marinković, 2022.

U crkvi sv. Nikole u Senju provedena je demontaža, dezinfekcija i čišćenje vanjskih površina te učvršćivanje slojeva podloge i boje, stolarska sanacija i konsolidacija svih elemenata oltara Blažene Djevice Marije.

Valja istaknuti i nastavke konzervatorsko-restauratorskih radova na oltarima iz franjevačke crkve u Šaregradu, na oltaru sv. Ivana Krstitelja iz crkve u Vrpolju te radove na sakristijskom ormaru iz franjevačke crkve Sv. Križa u Osijeku. U istoj crkvi počela su i višegodišnja arhitektonska snimanja zatečenog stanja sedam oltara i propovjedaonice, a u 2022. godini izmjeren je i snimljen bočni oltar sv. Ivana Nepomuka.

U 2022. godini dovršeni su radovi na oltaru Blažene Djevice Marije iz franjevačke crkve sv. Petra i Pavla u Šaregradu. Izrađena je nosiva potkonstrukcija te je oltar vraćen vlasniku i montiran na izvornu poziciju u crkvi. Na oltaru sv. Antuna Padovanskog iz iste crkve izvedena je stolarska sanacija i izrada nedostajućih dijelova, uklonjen je preslik, zapunjena su oštećenja u sloju nosioca i podloge, izveden je retuš, a pozlata i posrebrjenje su rekonstruirani. Izrađeni su elementi nosive potkonstrukcije potrebni za montažu oltara. Za oba oltara izrađene su nove drvene menze na kojima je rekonstruiran marmorizirani oslik.

Na oltaru sv. Ivana Krstitelja iz crkve Rođenja sv. Ivana Krstitelja u Vrpolju dovršena je stolarska sanacija predele, kapitela, postamenata i svetohraništa, kojom je obuhvaćeno učvršćivanje elemenata, zamjena trulih i dotrajalih konstruktivnih elemenata, čišćenje i lijepljenje rasušenih i razdvojenih spojeva, umetanje letvica na razmaknutim spojevima te učvršćivanje postojećih i rekonstrukcija nedostajućih profilacija letvica. Uklonjen je preslik i lak te su zapunjena oštećenja u sloju nosioca i podloge.

Vrpolje, crkva Rođenja sv. Ivana Krstitelja. Dragutin Turković, oltar sv. Ivana Krstitelja, svetohranište (1864.). Stanje prije radova i nakon uklanjanja preslika. Snimke: G. Tomljenović, I. Marinković, 2022.

Šarengrad, franjevački samostan i crkva sv. Petra i Pavla. Nepoznati autor, oltar Blažene Djevice Marije, 18. stoljeće. Stanje nakon radova. Snimka: G. Tomljenović, 2022.

Obavljen je pregled i evidencija gotovo trideset ikonostasa u crkvama Osječkopoljske i baranjske eparhije. Izrađena je dokumentacija s opisom zatečenog stanja, stupnja ugroženosti te njihovih likovnih i tehničkih značajki. Sastavni dio dokumentacije su prijedlozi nužnih konzervatorsko-restauratorskih radova za one ikonostase koji zahtijevaju hitno preventivno konzerviranje, dok su za ikonostase koji zbog slojevitosti i ugroženosti zahtijevaju opsežnije konzervatorsko-restauratorske radove predložena detaljna istraživanja usmjerena na izradu studije s cjelokupnom tehničkom i restauratorskom dokumentacijom. U sklopu programa provedena su konzervatorsko-restauratorska istraživanja ikonostasa iz crkve sv. arhanđela Mihaila i Gavrila u Šarengradu, u suradnji s kolegama iz Pokrajinskog zavoda za zaštitu spomenika kulture Petrovaradin.

Pačetin, crkva sv. Nikole. I. Tišov, V. Rauscher, ikonostas (1909./1910.). Zatečeno stanje. Snimka: K. Gavrilica, 2022.

Restauratorski odjel Rijeka

Na Restauratorskom odjelu Rijeka zaposleno je četvero stručnih djelatnika koji su u 2022. godini realizirali sedam programa zaštite pokretnih kulturnih dobara financiranih sredstvima osnivača. Uz programe cjelovitih konzervatorsko-restauratorskih radova na štafelajnim slikama na drvenim i platnenim nosiocima, drvenim polikromiranim oltarima te polikromiranoj skulpturi i ukrasnim okvirima, valja istaknuti i program izrade projekta mikroklimatske komore za oltarnu palu „Sacra conversazione“ iz crkve sv. Franje Asiškog u Krku, koji se izvodio u suradnji s kolegama sa zagrebačkih odjela. Slika „Sacra conversazione“ jedna je od najvećih renesansnih slika na drvu u našoj zemlji. Povijesnoumjetničke analize upućuju na autorstvo radionice Bernardina Licinija, slikara bergamskog porijekla, djelatnog u Veneciji u prvoj polovici 16. stoljeća. Unutar njegova opusa, krčka slika iz 1531. godine jedna je od triju sačuvanih oltarnih pala velikoga formata naslikanih na drvu.

Dovršeni su cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi na slici na platnu s pripadajućim ukrasnim okvirom „Sv. Vinko Fererski“. Slika svetoga Vinka Fererskog koja se čuva u riječkoj zbornoj crkvi Uznesenja Marijina stilski se može smjestiti u posljednja desetljeća rada venecijanskoga slikara Bartolomea Litterinija (Venecija, 1669. – 1748.). Slika je zatečena u izrazito lošem stanju očuvanosti, deformiranog nosioca, s brojnim mehaničkim oštećenjima te s tragovima nestručnih prijašnjih intervencija i popravaka. Uklonjene su površinske prljavštine, stari retuš i platnene zakrpe. Slika je demontirana s podokvira i izravnata. Gubitci nosioca zapunjeni su umetanjem novih dijelova platna. Nakon rekonstrukcije slikarske podloge tutkalno-krednim zapunama, slika je podložena na novo platno i montirana na novi podokvir. Izveden je podložni retuš pokrivenim bojama, izolacijsko lakiranje, završni retuš lazurnim bojama na bazi laka te završno lakiranje slike.

Rijeka, župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije. Bartolomeo Litterini, „Sv. Vinko Fererski“, 18. stoljeće. Stanje prije i nakon radova. Snimke: G. Tomljenović, 2020., I. Marinković, 2022.

Nastavljeni su i radovi na slikama na dasci „Sv. Ana Trojna“ i „Sv. Ivan evanđelist“, datiranim u 15./16. stoljeće iz župnog ureda u Cresu. Tijekom 2022. uklonjeni su uljani preslici s gornjeg dijela poledine slike „Sv. Ana Trojna“ te su otvorene sonde na aureolama svetaca. Podlijepljeni su nestabilni dijelovi bojenog sloja na objema slikama. Održan je sastanak stručne komisije koja je odredila daljnji tijek konzervatorsko-restauratorskih radova.

Također su nastavljeni konzervatorsko-restauratorski radovi na oltarnoj slici „Bogorodica s Djetetom, sv. Dominikom i sv. Katarinom Sijenskom“ iz 18. stoljeća, autora Giuseppea Dizianija iz crkve sv. Jeronima u samostanu sv. Jeronima u Rijeci. Izvedeno je ravnanje platnenog nosioca, konsolidacija nosioca te podljepljivanje slikanih slojeva. Slika je zalijepljena na novo platno i montirana na novi podokvir. Na oštećenim dijelovima rekonstruirana je slikarska podloga.

Započeti su konzervatorsko-restauratorski radovi na slici „Sv. Margareta Kortonska“ s pripadajućim ukrasnim okvirom iz 18. stoljeća, autora Johanna Michaela Lichtenreitera, iz župne crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije u Rijeci.

Među radovima na drvenoj polikromiranoj skulpturi izdvaja se nastavak konzervatorsko-restauratorskih radova na bočnim krilima glavnog oltara Uznesenja Marijina iz istoimene župne crkve u Vrbniku. Oltar je posvećen 1600. godine, a pozlaćen 1601. i 1652. godine, o čemu svjedoči natpis na postamentu lijevog stupa predele, otkriven tijekom uklanjanja preslika 2015. godine. Središnji dio oltara tektonski je koncipiran u formi klasične edikule s korintskim stupovima i trokutnim zabatom, a rad je vrsne kasnorenesansne i manirističke venecijanske radionice koja je stvarala pod snažnim utjecajem traktata o arhitekturi Sebastijana Serlija. Njegova skulpturalna dekoracija i ornamentika inherentne su renesansnom i manirističkom vokabularu, za razliku od bočnih krila koja se, unatoč uspješnom uklapanju u koncepciju oltarne cjeline, tipičnom baroknom ornamentikom vinove loze te motivima hrskavice i algi, formalno i izvedbeno razlikuju od središnjega dijela. Bogat ikonografski program oltara sastoji se od trinaest slobodnostojećih skulptura. One okružuju oltarnu palu s prikazom Uznesenja Blažene Djevice Marije s anđelima i svecima. Cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi počeli su 2012. godine te se izvode u fazama zbog složene konstrukcije i dimenzija oltara. Središnji dio oltara je restauriran i montiran na izvornu poziciju 2019. godine, a od 2020. godine nastavljeni su radovi na bočnim krilima oltara. Radovi tijekom 2022. godine izvedeni su u suradnji s kolegama s odjelâ u Ludbregu i Osijeku. Konzervatorsko-restauratorski radovi na bočnim krilima nastavit će se do 2025. godine, kad je planiran povrat i montaža umjetnine. Radove su, uz sredstva osnivača, sufinancirale lokalna zajednica i Krčka biskupija.

Nastavljeni su i konzervatorsko-restauratorski radovi na drvenoj skulpturi „Oplakivanje Krista sa svetom Marijom Magdalenom“, datiranoj u 15./16. stoljeće, iz župne crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije u Rijeci. Tijekom 2022. godine potpuno je uklonjena druga repolikromacija mehaničkim i kemijskim metodama. Usporedno je podljepljen slikani sloj, izvedena je stolarska sanacija te je počela faza rekonstruiranja drvenog nosioca na mjestima oštećenja. Dovršetak radova planiran je u 2023. godini.

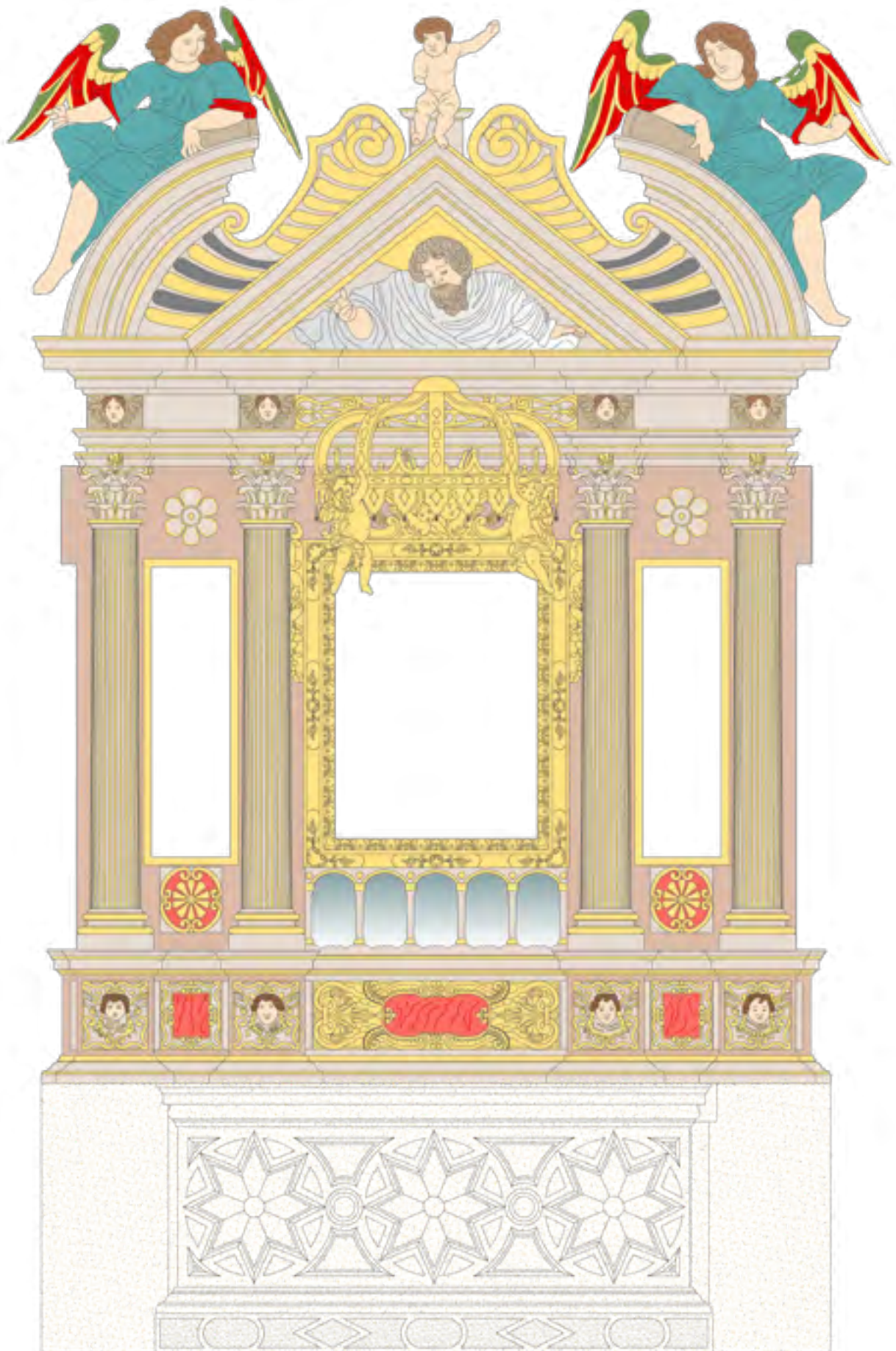
Valja istaknuti i dovršena konzervatorsko-restauratorska istraživanja oltara Majke Božje iz 16. stoljeća, iz crkve sv. Bernardina Sijenskog u franjevačkom samostanu u Kamporu na Rabu.

Otok Krk, Vrbnik, župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije. Nepoznati autor, glavni oltar Uznesenja Marijina, „Sv. Nikola“, 17. stoljeće. Stanje prije i tijekom radova. Snimke: G. Tomljenović, 2020., 2022.

Otok Krk, Vrbnik, župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije. Nepoznati autor, glavni oltar Uznesenja Marijina, „Sv. Stepan“, 17. stoljeće. Stanje prije i tijekom radova. Snimke: G. Tomljenović, 2020., 2022.

Otok Rab, Kampor, franjevački samostan i crkva sv. Bernardina Sijenskog. Nepoznati autor, oltar Majke Božje, 16. stoljeće. Grafička rekonstrukcija izvornog slikanog sloja. Izrada: V. Giener, 2022.

Restauratorski odjel Vodnjan – Juršići

Na Restauratorskom odjelu Vodnjan – Juršići zaposleno je petero djelatnika koji su u 2022. godini realizirali devet programa zaštite pokretnih kulturnih dobara financiranih sredstvima osnivača.

U radionici za štafelajno slikarstvo dovršeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na slici „Bog Otac sa svecima“ iz crkve sv. Petra u Marčenegli (17. stoljeće) te na slici „Presveto Trojstvo s Bogorodicom, sv. Matejem evanđelistom i sv. Antunom Padovanskim“ (18. stoljeće) iz crkve Presvetog Trojstva u Punteri. Na slici „Bog Otac sa svecima“ izvedene su rekonstrukcije nedostajućih dijelova platna intarzijama; slika je podstavljena novim platnom i napeta na novi podokvir. Rekonstruirana je slikarska kredna podloga na oštećenim mjestima te je izveden podložni i završni retuš. Na pripadajućem ukrasnom okviru uklonjena je površinska prljavština, konsolidiran je drveni nosilac, rekonstruirani odlomljeni dijelovi i kredna podloga te je izveden retuš i lakiranje. Slika je montirana u ukrasni okvir i vraćena vlasniku.

Na slici „Presveto Trojstvo s Bogorodicom, sv. Matejem evanđelistom i sv. Antunom Padovanskim“ rekonstruirana je slikarska kredna podloga te je izveden podložni i završni retuš. Nedostajuća ukrasna letvica je rekonstruirana i obojena prema sačuvanom fragmentu obojenja. Slika je lakirana i montirana s ukrasnom letvicom na glavni oltar u crkvi Presvetog Trojstva u Punteri.

Marčenegla, crkva sv. Petra. Nepoznati autor, „Bog Otac sa svecima“, 17. stoljeće. Stanje nakon radova.
Snimka: Lj. Gamulin, 2022.

Puntera, crkva Presvetog Trojstva. Nepoznati autor, „Presveto Trojstvo s Bogorodicom, sv. Matejem evanđelistom i sv. Antunom Padovanskim“, 18. stoljeće. Stanje nakon radova. Snimka: G. Tomljenović, 2022.

Nastavljena su konzervatorsko-restauratorska istraživanja slika „Bogorodica s Djetetom na prijestolju, sa sv. Katarinom i sv. Lucijom“ iz crkve sv. Petra i Pavla u Kršetama te „Trijumf euharistije“ iz Zavičajnog muzeja u Buzetu. Uzeti su dodatni uzorci slikanog sloja za izradu mikropresjeka i njihovu analizu. U suradnji s nadležnim konzervatorima Ministarstva kulture i medija RH donesena je odluka o postupnom uklanjanju preslika; stoga je uklonjen zadnji sloj preslika na poledinama prikaza obiju slika.

U radionici za drvenu polikromiranu skulpturu završeno je primarno konzerviranje i stolarska sanacija na glavnom oltaru Blažene Djevice Marije iz crkve sv. Roka u Oprtlju. Retabl oltara bio je demontiran i rastavljen u više dijelova te smješten u crkvu sv. Marije u Oprtlju, dok je antependij ostao u crkvi sv. Roka. Na oltaru su izvedeni radovi učvršćivanja slojeva podloge i boje, uklonjena je površinska prljavština, izvedena je stolarska konstruktivna sanacija, spajanje odvojenih dijelova i učvršćivanje olabavljenih spojeva konstrukcije te je izvedeno zaštitno lakiranje. Nakon radova, oltar je montiran na izvornu poziciju u crkvi sv. Roka u Oprtlju.

Radovi na reljefu „Bogorodica s Djetetom i sv. Veronikom“ (16. stoljeće) iz crkve sv. Marije Snježne u Čepiću nastavljene su restauratorskim istraživanjima i podljepljivanjem polikromije i pozlate. Obavljena su dodatna istraživanja otvaranjem većih sonda radi boljeg uvida u broj i stanje očuvanosti starijih slojeva polikromije. Provedene su laboratorijske analize pigmenta, veziva i identifikacija drva od kojega je izrađen nosilac skulpture.

Na skulpturi „Bogorodica s Djetetom“ (sredina 15. stoljeća) iz crkve sv. Marije iz Lakuća u Kanfanaru izvedeno je cjelovito podljepljivanje polikromije i pozlate te uklanjanje površinske prljavštine.

U 2022. godini počela su istraživanja i preventivno konzerviranje na procesijskoj skulpturi „Bogorodica s Djetetom“ s postoljem (17. stoljeće?) iz crkve sv. Jurja u Sovinjaku. Izvedeni su preventivni konzervatorski radovi i istraživanja. Istraživanjima je obuhvaćeno snimanje u vidljivom spektru, izrada rendgenske snimke, probe topljivosti površinskih slojeva, prljavštine i laka, izrada sonda slikanih slojeva, uzimanje uzoraka za izradu

Oprtalj, crkva sv. Roka. Nepoznati autor, glavni oltar Blažene Djevice Marije, 18. stoljeće (?). Stanje nakon radova.
Snimka: G. Tomljenović, 2022.

mikropresjeka površinskih slojeva, laboratorijske analize veziva i pigmenata te uzimanje uzoraka za analizu vrste drva. Provedena je i dezinfekcija.

Među radovima na drvenoj polikromiranoj skulpturi izdvaja se nastavak konzervatorsko-restauratorskih radova na oltaru Krunjenja Bogorodice iz crkve sv. Marije Karmelske u Vodnjanu. Oltar je prema natpisu na predeli datiran u 1651. godinu i vrijedan je primjer oltara toga vremena, s visokim udjelom očuvanosti izvornoga sloja. Konzervatorsko-restauratorski radovi na oltaru počeli su 2017. godine, a nakon učvršćivanja drvenog nosioca, uklanjanja površinske prljavštine, naslaga starog laka i mjestimičnih preslika te rekonstrukcije nedostajućih dijelova rezbarija i podloge na oštećenim mjestima, oltar je u završnoj fazi retuša. Završetak radova i montaža oltara u crkvi planirani su u 2023. godini.

Služba za odjele izvan Zagreba 2

Restauratorski odjel Dubrovnik

Na Restauratorskom odjelu Dubrovnik zaposleno je 16 stručnih djelatnika i jedna pripravnica, koji su 2022. godine radili na 16 programa zaštite i očuvanja pokretnih kulturnih dobara financiranih sredstvima osnivača. Dugogodišnjom suradnjom, konzervatorsko-restauratorski radovi provode se na kulturnim dobrima iz fundusa Dubrovačkih muzeja, Muzeja i galerije Konavala, Dubrovačke biskupije i Pomorskog muzeja u Orebiću te na inventarima crkava u Dubrovniku i Dubrovačko-neretvanskoj županiji. U sklopu terenskih aktivnosti valja istaknuti suradnju s nadležnim konzervatorima Ministarstva kulture i medija RH u praćenju mikroklimatskih uvjeta okoliša i stanja Dobričevićeva i Božidarevićeva poliptiha u crkvi Gospe od Danača u Dubrovniku te raspela Paola Veneziana u trijumfalnom luku dominikanske crkve u Dubrovniku u vrijeme građevinskih radova na objema crkvama.

Na Odjelu se posebna pozornost pridaje istraživanjima materijala i tehnika kojima su umjetnine izrađene. U suradnji s kolegama s Odjela za umjetnost i restauraciju Sveučilišta u Dubrovniku održana je teorijsko-praktična radionica „Istraživanje umjetnina analizom mikropresjeka: primjeri iz prakse u Restauratorskom odjelu Dubrovnik Hrvatskog restauratorskog zavoda“. Predstavljena je oprema laboratorija za mikropresjeke u prostorima Restauratorskog odjela Dubrovnik, mogućnosti takvih laboratorijskih analiza, metodologija izrade uzoraka i mikrokopiranja, interpretiranje rezultata te primjena dobivenih rezultata na primjerima iz prakse.

U sklopu višegodišnjega plana rada Zavoda na programu koji se provodi na više odjela, nastavljeni su opsežni konzervatorsko-restauratorski radovi na zbirci slika i crteža te na arhivskoj građi iz fundusa Kuće Bukovac Muzeja i galerija Konavala u Cavtatu. Radovi se provode s ciljem stabiliziranja stanja materijala i uspostavljanja vizualne cjelovitosti djela, ali i očuvanja izvornosti predmeta u najvećoj mogućoj mjeri. Tijekom 2022. godine na Restauratorskom odjelu Dubrovnik na cavtatskim umjetninama izvedeni su cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi na tri slike na platnu, dva crteža na papiru te na predmetima arhivske građe, uglavnom dokumentima korespondencije. Uz radove na predmetima, posebna se pozornost posvećuje suradnji s muzejskim djelatnicima u pogledu primjerene pohrane i izlaganja restauriranih umjetnina.

Cavtat, Muzeji i galerije Konavala, Kuća Bukovac, Vlaho Bukovac, „Kupido“, 20. stoljeće. Stanje prije i nakon radova. Snimke: Lj. Gamulin, 2022.

Cavtat, Muzeji i galerije Konavala, Kuća Bukovac. Vlaho Bukovac, „Studija Krista“, 20. stoljeće. Stanje tijekom radova. Snimka: A. Blašković, 2022.

Suradnja s kolegama s ostalih odjela Zavoda i zajedničko publiciranje radova provodi se u sklopu realizacije konzervatorsko-restauratorskih radova na oltaru Uznesenja Blažene Djevice Marije iz crkve Gospe od Šunja na otoku Lopudu i na glavnom oltaru sv. Marije Magdalene iz župne crkve Marije Magdalene u Mutvoranu. Lopudski je oltar pripisan vrsnom venecijanskom renesansnom drvorezbaru Paolu Campsi de Bobotiju iz 16. stoljeća, dok je mutvoranski oltar njegovo potpisano djelo. Usporedni radovi na oba retabla u dvije Zavodske radionice te mogućnost detaljnijega uvida u tehnologiju izrade pojedinačnih dijelova iznjedrili su zanimljive podudarnosti koje potvrđuju sličnost izvedbe dvaju oltara. Dovršetak višegodišnjih konzervatorsko-restauratorskih radova na oba oltara te njihova montaža u crkvu sv. Marije Magdalene u Mutvoranu i crkvu Gospe od Šunja na Lopudu predviđeni su za 2023. godinu.

Otok Lopud, Lopud, crkva Gospe od Šunja. Nepoznati autor, oltar Uznesenja Blažene Djevice Marije, detalji, 16. stoljeće. Stanje nakon radova. Snimke: Lj. Gamulin, 2022.

Otok Lopud, Lopud, crkva Gospe od Šunja. Nepoznati autor, oltar Uznesenja Blažene Djevice Marije, detalji, 16. stoljeće. Stanje nakon radova. Snimka: Lj. Gamulin, 2022.

Sustavni rad na baštinskim cjelinama otoka Korčule nastavlja se radovima na pjevalištu crkve sv. Bartula u Lumbardi, djelu nepoznatog autora iz 18. stoljeća. Cilj programa je uspostavljanje statičke stabilnosti konstrukcije i gradbenih materijala te vizualne cjelovitosti pjevališta. Obnova pjevališta primjer je očuvanja radova domaćih majstora i baštine skromnije povijesnoumjetničke vrijednosti te valoriziranja umjetnina od lokalnog značenja, za koje se redovito skrbe mještani, održavajući prostor i tradiciju kulta.

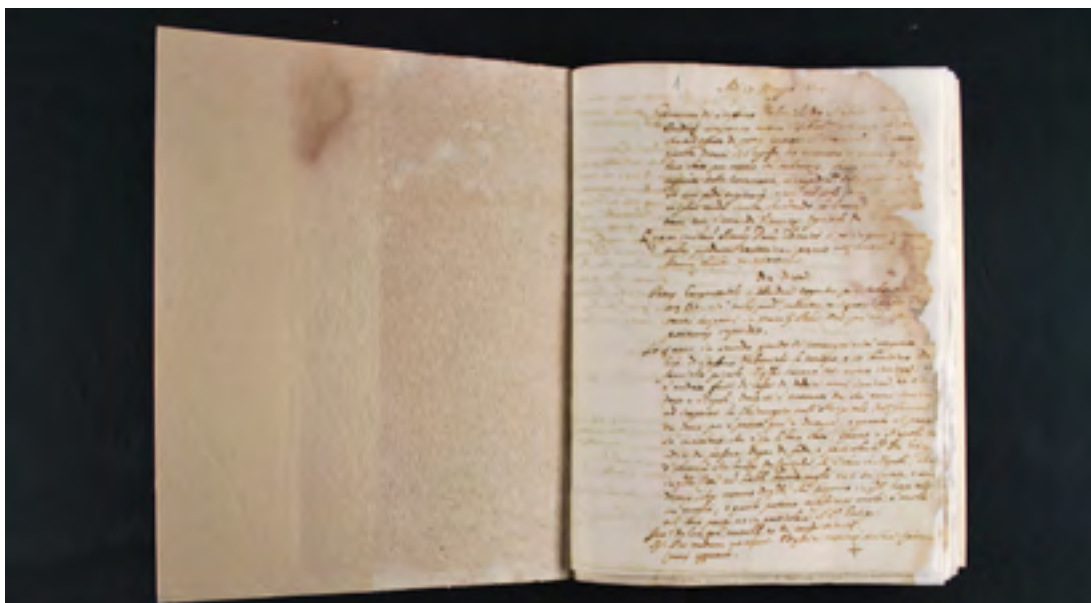
Konzervatorsko-restauratorski radovi na oltarnoj pali „Sv. Vlaho pred Raspećem“ (prva polovica 18. stoljeća) s ukrasnim okvirom iz crkve Sv. Spasa u Dubrovniku dio su cjelovitih zaštitnih radova koji se provode u crkvi. Cilj programa je uspostavljanje stabilnosti svih gradbenih slojeva te optimalna prezentacija kompozicije.

Dubrovnik, crkva Sv. Spasa. Nepoznati autor, glavni oltar Uzašašća Gospodnjeg, „Sv. Vlaho pred Raspećem“, 18. stoljeće. Stanje prije radova. Snimka: Lj. Gamulin, 2022.

Na Odsjeku za papir zaposlena su četiri djelatnika; u 2022. godini realizirali su cjelovite konzervatorsko-restauratorske radove na dva crteža na papiru, jednoj grafici, atlasu i fermanu, na četiri pomorske karte, portolanu, kodeksu „Status liberi“, dokumentima korespondencije i kožnatom antependiju.

Uz navedene kontinuirane radove na građi iz fundusa Kuće Bukovac u Cavtatu, potrebno je istaknuti uspješnu suradnju koja se provodi dugi niz godina na konzerviranju i restauriranju umjetničke i arhivske građe iz fundusa Dubrovačke biskupije. Važan dio toga fundusa su matične knjige, među kojima je i kodeks „Status liberi“, na kojem su u 2022. godini obavljeni konzervatorsko-restauratorski radovi. Knjiga je dezinficirana, a potom je mehanički uklonjena površinska prljavština. Uslijedile su analize i probe stabilnosti tinte u dodiru s vodom i drugim otapalima, mjerenje debljine papira i kartona, analize porijekla ljepila i vlakana, mjerenje pH-vrijednosti nosioca te razvezivanje knjižnog bloka. Uklanjanje prljavština vlažnim postupkom i neutralizacija provedeni su u skladu s rezultatima analiza. Nedostajući dijelovi nosioca rekonstruirani su japanskim papirom odgovarajuće boje i debljine, a pojedina su mjesta istim papirom ojačana. Nakon sušenja i prešanja, knjižni blok i kartonske korice su uvezane. Izrađena je oprema za adekvatnu pohranu od beskiselinskog arhivskog kartona.

Dubrovnik, Dubrovačka biskupija. Razni autori, matična knjiga „Status liberi“ (ser. 2). Stanje prije i nakon radova. Snimke: N. Miloslavić, 2022.

Višegodišnja uspješna suradnja s Dubrovačkom biskupijom rezultira spašavanjem i primjerenom pohranom arhivskoga fonda od neprocjenjive važnosti za nacionalnu baštinu i historiografiju.

Primjer kontinuirane brige i rada na baštinskim cjelinama u Dubrovačko-neretvanskoj županiji jest i dugogodišnja plodna suradnja s Pomorskim muzejem u Orebiću. Iz bogatoga muzejskog fundusa u 2022. godini cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi obavljeni su na portolanu (PMO 444) i na dvjema kartama (PMO-3, 230). Portolan iz 1800. godine nova je i proširena zbirka karata tadašnjih najvažnijih luka na Mediteranu. Novo izdanje ispravio je i proširio za 32 karte kapetan Jean Joseph Allezard stariji, a objavljeno je u Livornu kod izdavača Josepha Gambe. U zbirci muzeja nalaze se i dvije karte, od kojih prva prikazuje Pelješki kanal s navedenim dubinama mora, a druga područje Otrantskih vrata i poluotoka Pelješca. Nakon paginacije listova na portolanu, izvedene su probe topljivosti tinti te analize, mjerenja debljine i pH-vrijednosti papirnatog nosioca. Temeljem dobivenih rezultata određena je metodologija konzervatorsko-restauratorskih radova. Topljlive tinte učvršćene su otopinom akrilne smole u polarnom otapalu. Nakon pranja, listovi su potopljeni u alkalnu otopinu kalcijeva hidroksida. Poderotine, pregibi i ispucani rubovi ojačani su lijepljenjem traka japanskog papira, a nadomjestci nedostajućih dijelova na papirnatim nosiocima izrađeni su toniranim japanskim papirom. Uvezani blok portolana lijepljenjem je spojen s prethodno izrađenom koricom od crne, teleće kože i kartona. Izrađen je podložak za izlaganje i zaštitna kutija za pohranu konzerviranog i restauriranog portolana.

Orebić, Pomorski muzej Orebić. Nepoznati autor, portolan (1800.). Stanje prije i nakon radova. Snimke: S. Serhatlić, 2022.

Restauratorski odjel Split

Na Restauratorskom odjelu u Splitu zaposleno je 15 stručnih djelatnika koji su u 2022. godini realizirali 13 programa na kulturnim dobrima financiranih sredstvima osnivača.

Uz programe cjelovitih konzervatorsko-restauratorskih radova na pojedinačnim pokretnim kulturnim dobrima (oltari, oltarne pale, sakristijski i crkveni namještaj te drvene polikromirane skulpture), valja istaknuti nastavak višegodišnjih radova na nekima od najvrjednijih djela nacionalne umjetničke baštine. U 2022. godini nastavljeni su radovi na korskim klupama splitske katedrale unutar jednoga od najstarijih europskih sakralnih prostora. Od vremena izrade u 13. stoljeću, klupe su modificirane, obnavljane ili premještane nekoliko puta (sredina 15. stoljeća, početak 17. stoljeća, 1914., 1965. i 1999.). Budući da nose tragove svih tih obnova, one su i ključ povijesnog razvoja starog svetišta koje se nalazilo ispred oltara. Njihova konstrukcija i rezbarije cjelovito su očuvani u obliku četiriju panela, premda je velik dio tokarenih elemenata rekonstruiran u povijesnim obnovama. Iako su tonski i koloristički unificirani, ispod smeđeg premaza naslona sačuvano je oko 50-60 % izvorne polikromije, što je iznimno važan izvor podataka ključnih za shvaćanje romaničke drvene plastike, koja je općenito očuvana u vrlo malom opsegu. Nasloni korskih klupa umjereno su nestabilni, kao i polikromija, a dio dijelova je raskliman. Sve je bilo prekriveno slojem prašine. U 2022. godini konsolidirani su nestabilni segmenti rezbarene i tokarene konstrukcije (koju čini više od osam tisuća dijelova), kao i fragilna polikromija te su provedeni procesi zahtjevnog površinskog čišćenja. Budući da su korske klupe u funkciji, krajnji cilj programa je učvrstiti sve nestabilne dijelove radi njihove veće izdržljivosti i otpornosti.

Posebna pažnja pridaje se skrbi o kulturnim dobrima iz manjih sredina na području Splitsko-dalmatinske županije, gdje se u suradnji s djelatnicima nadležnih konzervatorskih odjela provodi pregled, evidentiranje stanja i preventivna zaštita predmeta iz crkava i samostana. Uz redovite obilaske terena te radove preventivnog i kurativnog konzerviranja, kontinuirano se prati stanje zaštićenih predmeta i zbirki. Na temelju pregleda stanja, osobito ugroženi predmeti uvrštavaju se u programsku djelatnost Zavoda. U 2022. godini cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi obavljani su na dvije skulpture iz cjeline prikaza deset apostolskih skulptura (17. stoljeće) iz crkve sv. Nikole u Starom Gradu na otoku Hvaru. Za djelo i rad majstora Francesca Ciabatte zna se jedino prema potpisima na poledini upravo tih skulptura. Nažalost, već u transportu iz venecijanske radionice dvije su skulpture nepovratno izgubljene, no rijetko očuvana cjelina ranobaroknih skulptura koje prikazuju apostole uz signaturu majstora poznatog u venecijanskim arhivima, izuzetno je važno kulturno dobro.

U 2022. godini izvedeni su cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi na oltarnim palama „Bogorodica sa svecima“ i „Sv. Ana“ iz crkve sv. Dominika u Dubrovniku. Posebna se važnost pridaje činjenici da su oštećenja platna od gelera na objema slikama uspješno rekonstruirana minimalno invazivnim metodama (lijepljenje i utkivanje niti, izrada platnenih umetaka kombiniranim tehnikama). Radovi na oštećenjima nastalima bombardiranjem crkve u Domovinskom ratu obrađeni su u sklopu međunarodne radionice *Fusion 1: mare nostrum. Digital Teaching Workshop – Minimal Invasive Methods for the Conservation of Textile Supports of Paintings* u organizaciji Cologne Institute of Conservation Sciences (CICS) te uz potporu Fondacije Getty (Conserving Canvas Initiative).

Nakon završenih radova preventivnog konzerviranja cjelokupnog pokretnog inventara crkve Sv. Duha u Hvaru, dovršeni su i cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi na polikromiranom i pozlaćenom reljefu s prikazom Bogorodice s Djetetom iz posljednje četvrtine 15. stoljeća. Iznimno važan reljef, osjetljive tehnike izrade od kaširanog papira (*cartapesta*), dio je neobaroknog kamenog oltara Gospe od Zdravlja s kraja 19. stoljeća (koji je izradio altartist Zeffirino Grassi), smještenog na južnom zidu crkve. Riječ je o kopiji izgubljenog mramornog reljefa Antonija Rossellina „Bogorodica s kandelabrima“, datiranog oko 1460. godine. Na temelju nalaza višeslojne računalne tomografije (MSCT), dokazano je da su dijelovi oslika odvojeni od nosioca. Radovima je potpuno stabilizirana polikromija te je na mjestima oštećenja rekonstruirana. U sklopu konzervatorsko-restauratorskih radova objedinjeni su i rezultati interdisciplinarnih istraživanja obavljenih posljednjih dvadesetak godina na sačuvanim odljevima prema predlošku reljefa A. Rossellina, da bi se pridonijelo boljem poznavanju tehnoloških značajki takve vrste umjetnina na hrvatskoj obali.

Dubrovnik, crkva i samostan sv. Domnika. Francesco Di Maria, „Sv. Ana“, 17. stoljeće. Stanje nakon radova.
Snimka: P. Gamulin, 2022.

Otok Hvar, Hvar, crkva Sv. Duha. Nepoznati autor, „Bogorodica s Djetetom“, 15. stoljeće. Stanje prije radova. Snimk: P. Gamulin, 2020.

Otok Hvar, Hvar, crkva Sv. Duha. Nepoznati autor, „Bogorodica s Djetetom“, 15. stoljeće. Stanje nakon radova. Snimka: P. Gamulin, 2023.

Restauratorski odjel Zadar

Na Restauratorskom odjelu u Zadru zaposleno je pet stručnih djelatnika. U 2022. godini sredstvima osnivača realizirano je šest programa zaštitnih radova na pokretnim kulturnim dobrima.

Cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi koji se kontinuirano provode na kamenoj plastici crkve sv. Krševana dopunjuju se i radovima na pokretnim kulturnim dobrima. U južnom bočnom brodu crkve na mramornom oltaru posvećenom Svetoj obitelji, smještena je pala istog titulara. U 2022. godini slika je dopremljena iz crkve u radionicu Restauratorskog odjela Zadar, gdje je detaljno dokumentirano zatečeno stanje te je slika skinuta s podokvira. Uslijedila je konsolidacija slikanog sloja. Nakon ravnjanja slike na toplinskom vakuumskom stolu, poledina je očišćena od površinske prljavštine i nakupljene plijesni te su uklonjeni grubi čvorići u tkanju platna. Izrađene su i umetnute platnene zakrpe na mjestima oštećenja nosioca te je slika u cijelosti podstavljena novim lanenim platnom. Provedene su probe topljivosti nataložene prljavštine i prašine te je odabrana najprimjerenija metoda. Izrađen je novi klinasti drveni podokvir na koji je slika napeta. Konzervatorsko-restauratorski radovi bit će dovršeni u 2023. godini.

Zadar, crkva sv. Krševana. Otto Gross, „Sveta obitelj“ (1898.). Stanje prije i tijekom radova.
Snimke: P. Gamulin, 2022., G. Tomljenović, 2022.

Uz cjelovite radove na pojedinačnim umjetninama, djelatnici Restauratorskog odjela Zadar provode i programe preventivne zaštite liturgijskih cjelina i muzejskih zbirki. Tijekom 2020. godine počeo je petogodišnji program preventivne zaštite građe iz stalnog postava i čuvaonica u prostoru Stalne izložbe crkvene umjetnosti u Zadru, uz praćenje uvjeta u kojima su umjetnine izložene. Nastavljen je postupak preventivne zaštite te je izvedeno uzorkovanje drva na dvjema najstarijim ikonama iz stalnog postava, s ciljem utvrđivanja starosti tih djela koja ispod vidljivog romaničkog sloja kriju starije prikaze. Riječ je o ikoni porijeklom iz crkve sv. Šimuna u Zadru, djelu nepoznatoga talijanskog slikara iz druge polovice 13. stoljeća, te ikoni nepoznatoga slikara iz oko 1250. godine iz crkve sv. Marije Velike u Zadru. Osim vrijednih podataka o starosti i slojevitosti materijala, rezultati analiza pridonijet će saznanjima o ikonama, na temelju kojih će se donijeti odluka o potrebi izvođenja složenijih konzervatorsko-restauratorskih radova. Na dva fragmenta drvenog stropa iz 15. stoljeća s prikazom evanđelista započeta su konzervatorsko-restauratorska istraživanja. Fragmenti stropa snimljeni su rendgenom te tehnikama infracrvene reflektografije i ultraljubičaste fluorescencije, provedene su laboratorijske analize pigmentata i analiza vrste drva nosioca. U tijeku je izvođenje proba topljivosti atmosferske nečistoće nataložene na površini slikanog sloja te oksidiranih preslika i laka, radi odabira najadekvatnije metode za njihovo uklanjanje.

Valja istaknuti i nastavak konzervatorsko-restauratorskih radova na zbirci metalnih predmeta Viteškog alkarskog društva u Sinju. U 2022. godini počeli su cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi na četiri predmeta koji se koriste tijekom Sinjske alke, viteškog turnira koji je 2010. upisan na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva.

U 2022. godini dovršeni su radovi započeti prethodne godine na pušci na piston (br. 4), pušci kremenjači (6), kuburi kremenjači (39) i jataganu s koricama (95). Nakon povrata predmeta vlasnicima, preuzeti su predmeti iz iste zbirke predviđeni programskim planom za 2022. godinu – puška na piston (16), lovačka puška (506), kubure kremenjače (536 i 601) i jatagan s koricama (577). Nakon dopremanja u restauratorsku radionicu, predmeti su fotografirani te rastavljeni. Utvrđeni su brojni materijali iz prijašnjih popravaka koje je potrebno ukloniti. Konzervatorsko-restauratorski radovi na njima bit će dovršeni 2023. godine.

Sinj, Viteško alkarsko društvo. Nepoznati autor, jatagan s koricama (95). Stanje prije radova. Snimka: Lj. Gamulin, 2022.

Uz navedene radove, na Odsjeku za metal konzerviraju se i restauriraju najvrjedniji predmeti liturgijskog metala s područja Dalmacije. Cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi izvedeni su na ophodnom raspelu nastalom u nepoznatoj venecijanskoj zlatarskoj radionici u 17./18. stoljeću, koje je danas dio inventara franjevačkog samostana i crkve sv. Duje u Kraju na otoku Pašmanu. Ophodno raspelo izrađeno je u formi latinskog križa sa stožastim nosačem od srebrnog lima. Na više je mjesta obilježeno puncama u obliku slova Z (ptica), P i venecijanskim lavom. Oplošje i bočna traka odvojeni su od drvenog nosioca te su skinuti svi srebrni čavli. Drveni nosilac je konsolidiran. Oplošja i bočne trake očišćeni su od oksidacija i nataloženih nečistoća te polirani, a zatim su rubovi izravnati kliještima i dorađeni punciranjem. Nedostajući lijevani bočni ukrasi rekonstruirani su lijevanim kositrom prema izrađenom gipsanom modelu. Pronađen je nedostajući dvodijelni nodus koji pripada istoj radionici te prstenasti međučlan. Ispravljena su iskrivljenja na dvodijelnom nodusu. Nodus i prstenasti međučlan su očišćeni, uklonjeni su ostatci lemljenja, a potom su ispolirani. Bočna traka je vraćena na drveni nosilac, a na mjestima oštećenja dodane su podloge od posebnog lima. Oplošja i bočni ukrasi također su postavljeni na drveni nosilac. Tijelo Krista postavljeno je izrađenim čavlima s kositrenom glavom. Radovi su nastavljeni izradom novog nosioca, ispravljanjem deformacija lima, rekonstrukcijom nedostajućih bočnih ukrasa, spajanjem svih dijelova te završnom zaštitom primjerenim premazom.

Otok Pašman, Kraj, franjevački samostan i crkva sv. Duje. Mletačka radionica, ophodno raspelo, 17./18. stoljeće. Stanje nakon radova. Snimka: P. Gamulin, 2022.

Restauratorski odjel Šibenik

U Restauratorskom odjelu Šibenik zaposleno je dvoje stručnih djelatnika te jedna pripravnica. U 2022. godini na pokretnim i nepokretnim kulturnim dobrima obavljani su konzervatorsko-restauratorski radovi u radionici i na terenu, preventivno i kurativno konzerviranje te istraživanja. U sklopu suradnje sa Sveučilištem u Dubrovniku, na Odjelu su stručnu praksu obavili studenti diplomskog sveučilišnog studija Konzervacija-restauracija, Smjer drvo.

U sklopu dugogodišnjih, složenih programa konzerviranja i restauriranja pokretne baštine, nastavljena je strukturalna sanacija demontiranih arhitektonskih dijelova glavnog oltara (15. – 17. stoljeće) iz crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije u Starom gradu na otoku Pagu. U 2022. godini nastavljeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na terenu i u radionici. Na terenu je završeno uklanjanje mineralne pozlate s gornje predele oltara korištenjem otapajućih gelova te je nastavljeno uklanjanje pozlate s donje predele. Predoltarnik je demontiran i transportiran u radionicu, gdje je nastavljeno nužno podljepljivanje slikanog sloja razrijeđenom vodenom disperzijom akrilne smole. Mineralna pozlata uklonjena je kombinacijom mehaničkog i kemijskog čišćenja. U radionici su dočišćeni ostaci preslika na skulpturama sv. Petra, sv. Pavla i demontiranim arhitektonskim dijelovima oltara. Manji dijelovi drvenog nosioca koji nedostaju rekonstruirani su višekomponentnim kitom dobivenim miješanjem triju punila, dvaju otapala i izvorniku odgovarajućih pigmentata. Podloga je nanosena mjestimično na demontirane dijelove oltara i skulpture. Korištena je kombinacija prirodnog i sintetičkog veziva da bi se postigla razlika u topljivosti u odnosu na postojeći sloj podloge na oltaru. Osušena površina je obrađena, a rubovi slikanog sloja učvršćeni tankim slojem podloge, da se izbjegne nakupljanje prljavštine i vlage, što bi uzrokovalo ponovni gubitak dijelova slikanog sloja. Započete su probe i nanošenje retuša na demontiranim dijelovima arhitekture oltara.

Otok Pag, Stari grad, crkva
Uznesenja Blažene Djevice Marije.
Nepoznati autor, glavni oltar
Uznesenja Blažene Djevice Marije, 15.
– 17. stoljeće. Stanje tijekom radova.
Snimka: G. Tomljenović, 2022.

U skladu s potrebama na terenu, nastavljen je program preventivnog i kurativnog konzerviranja sakralnih inventara u Šibensko-kninskoj županiji. U radovima provedenima na raznovrsnoj građi skradinske župe Porodenja Blažene Djevice Marije, u 2022. godini obavljeno je preventivno i kurativno konzerviranje inventara u sjevernoj prostoriji u prizemlju župnog dvora. Obradeno je više od osamdeset umjetničkih predmeta. Sa svih predmeta uklonjena je prašina i površinska prljavština. Odignuti dijelovi bojenog sloja podlijepljeni su injektiranjem. Nakon što je uočena jaka infestacija gotovo svih predmeta izrađenih od organskih materijala, pristupilo se sortiranju i izlučivanju otpada. Otpad je uklonjen, a prostorije prizemlja su očišćene i prozračene. Tekstilni su predmeti očišćeni i spremljeni u beskiselinske kutije. Manji predmeti i dijelovi većih predmeta zaštićeni su folijama sa zračnim jastucima, beskiselinskim papirom i paropropusnim folijama (ovisno o stupnju oštećenosti predmeta) te pohranjeni na metalne police u župnom dvoru. Infestirani predmeti pripremljeni su za transport u Katoličku školu u Šibeniku, gdje će biti pohranjeni do izvođenja dezinfekcije. Sve umjetnine su fotografirane i izmjerene te je sastavljena dokumentacija o zatečenom stanju i potrebnim radovima na umjetninama.

Skradin, crkva Porodenja Blažene Djevice Marije. Prostorija u župnom uredu u vrijeme radova. Snimka: P. Barać, 2022.

Iz pregledanog i obrađenog inventara benediktinskog samostana sv. Luce u Šibeniku, u 2022. godini preuzeta je slika za sada nepoznatog sveca, rađena temperom na drvu te preliminarno datirana u 16. stoljeće. U radionici Restauratorskog odjela Šibenik započeti su cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi na toj umjetnini koja je u vrlo lošem stanju očuvanosti. Nakon pregleda zatečenog stanja, slika je fotografirana pod vidljivim svjetlom te tehnikama infracrvene reflektografije i ultraljubičaste fluorescencije. Na Restauratorskom odjelu Ludbreg izvedena je osmotjedna dezinfekcija anoksičnom metodom. U Zagrebu je snimljena radiografskom transmisijom gama-zraka (rendgenografija), a zatim su na Odsjeku za konzerviranje i restauriranje umjetnina Akademije likovnih umjetnosti izvedene različite neinvazivne laboratorijske analize te su uzeta četiri uzorka za daljnje ispitivanje sastava slikanog sloja. Slika je u listopadu prevezena na Restauratorski odjel u Splitu, gdje su nastavljeni istraživanja gradbenih materijala. Provedeno je snimanje računalnom tomografijom (MSCT). Uzeti su uzorci za izradu mikropresjeka. Još se provode probe učvršćivanja drvenog nosioca i slikanog sloja te će se nastaviti i u 2023. godini.

Šibenik, benediktinski samostan i crkva sv. Luce. Nepoznati autor, slika nepoznatog sveca, 16. stoljeće (?). Zatečeno stanje i RTG snimka. Snimke: P. Gamulin, 2022., G. Tomljenović, 2021.

Zajednička stručna služba

Zajednička stručna služba u cjelokupnom procesu konzervatorske i restauratorske djelatnosti Zavoda nedjeljivo surađuje sa službama za arheološku, nepokretnu i pokretnu kulturnu baštinu. Obradom i čuvanjem dokumentacije pruža podršku upravnim i javnim institucijama u kulturi i znanosti, sa svrhom održivog razvoja, unapređenja restauratorskih tehnika i metoda te razvoja i unapređivanja cjelokupne službe zaštite baštine u Hrvatskoj.

U Službi radi 17 djelatnika, raspoređenih u Informacijsko-dokumentacijski odjel, Prirodoslovni laboratorij te Odsjek za školovanje, stručno usavršavanje i međunarodnu suradnju.

Informacijsko-dokumentacijski odjel

Na Informacijsko-dokumentacijskom odjelu organiziraju se i provode potporne stručne aktivnosti odsjecima za konzervatorsku dokumentaciju, službama za arheološku, nepokretnu i pokretnu baštinu; uz to se koordinira rad s odsjecima Arhiva, Knjižnice i Fotolaboratorija te Prirodoslovnog laboratorija.

Ujedno se na INDOK-u uređuje i upravlja informatičkom infrastrukturom Zavoda. Uz osiguravanje ispravnog i funkcionalnog stanja informatičke opreme, naročita pozornost usmjerena je na sigurnost, integritet i dostupnost svih podataka i komunikacijskih resursa.

U 2022. godini nastavljena je sustavna obnova informatičke infrastrukture Zavoda. Poboljšana je serverska virtualizacija i sigurnosna kopija podatkovne infrastrukture te je osigurano proširenje diskovnog kapaciteta poslužitelja. Osigurani su specijalistički softverski programi te su ažurirani operativni sustavi na postojećim računalima da bi se omogućila njihova puna funkcionalnost u sigurnom internetskom okružju. Nastavljeno je s aktivnostima servisiranja i ojačanja starijih stolnih i prijenosnih računala kako bi se unaprijedio njihov rad nakon zamjene operacijskog sustava Windows 7 novom verzijom Windows 10, u svrhu sigurnijeg i operativnijeg informatičkog sustava.

Postojeća baza stručne dokumentacije BREUH korištena je u postojećem obliku bez promjena i unapređivanja. Posebna pozornost posvećena je uređivanju digitalnog sadržaja na Zavodskim poslužiteljima, s ciljem što bolje pripreme za provođenje programa digitalizacije.

Radi očuvanja opsežne stručne dokumentacije nastajale u više desetljeća provedbe osnovne djelatnosti, u Zavodu se provodi program digitalizacije analogne građe. Programom digitalizacije želi se očuvati i zaštititi analogna građa te je učiniti dostupnijom djelatnicima i stručnoj javnosti. Pozitivno ocijenivši aktivnosti koje su počele na području digitalizacije, Ministarstvo kulture i medija RH uključilo je Zavod kao jednog od dionika u provedbu projekta „e-kultura – Digitalizacija kulturne baštine“.

U suradnji sa Službom za nabavu, na Odjelu su se provodile aktivnosti nabave robe i usluga za sve odjele i odsjeke Zajedničke stručne službe.

Fotolaboratorij

U cjelokupnom postupku zaštite i očuvanja kulturne baštine iznimno je važno bilježenje svih poduzetih aktivnosti na kulturnom dobru, pri čemu je fotografska dokumentacija primarni izvor podataka u dokumentiranju postojećega stanja i promjena na kulturnom dobru, u dokumentiranju poduzetih intervencija te ilustriranja završnog stanja.

Djelatnici Odsjeka su 2022. godine unutar provedbe Zavodskih programa fotografski dokumentirali radove u službama za arheološku baštinu, nepokretnu i pokretnu baštinu u studiju i na terenu. Uz uobičajene aktivnosti, djelatnici Fotolaboratorija dokumentirali su štete nastale nakon obaju potresa te radove na potresom oštećenim objektima, surađujući s kolegama Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture i medija na inventarizaciji kulturnih dobara.

U sklopu provedbe fotografskih nedestruktivnih metoda istraživanja, snimane su umjetnine unutar infracrvenog i dugovalnog ultraljubičastog spektra svjetlosti te su rađena radiografska snimanja.

Kontinuirano se radi na unapređenju i moderniziranju fotografske opreme te programa za obradu fotografija u skladu s današnjim standardima fotografije i s planom standardiziranja postupka fotodokumentiranja.

Arhiv

Temeljem Venecijanske povelje i Zakona o zaštiti kulturnih dobara, obaveza je Zavoda prikupljati, obrađivati i pohranjivati dokumentaciju. Radi očuvanja dokumentacije, ustrojen je Arhiv u kojem se obavljaju poslovi pohrane stručne i opće dokumentacije, organiziraju se arhivske zbirke, obrađuje prikupljena dokumentacija, priprema arhivski materijal za davanje na uvid ili ponovno korištenje pojedincima i institucijama.

Da bi se uvela poboljšanja u čuvanju, obradi i distribuciji arhivske građe, provodile su se aktivnosti na definiranju nove strukture pohrane digitalizirane dokumentacije.

Tijekom godine digitalizirana je i arhivirana kompletna građa o ljetnikovcu Bunić – Kaboga u Dubrovniku, kao testni primjerak Službe za nepokretnu baštinu, sa svrhom uspostavljanja sustava buduće baze HRZ-a. Skenirana je i dokumentacija o katedrali Uznesenja Blažene Djevice Marije u Zagrebu (do 1993. godine).

Na području suradnje s vanjskim klijentima realizirana su 84 zahtjeva za pristup arhivskoj dokumentaciji.

Provedeni su dodatni testovi i edukacije s tvrtkom „Ericsson Nikola Tesla“ o instalaciji servisa Goobi za podršku tijekom digitalizacije te je zbirka „Bilježnica Ferde Goglie“ određena kao primjer HRZ-a koji će se plasirati na internetski portal e-kultura.

Tijekom 2022. djelatnici Arhiva sudjelovali su na dva događanja vezana uz arhivsku struku: na 11. D-festu (festivalu hrvatskih digitalizacijskih projekata) te na 53. Savjetovanju hrvatskih arhivista u Štrigovi.

Zaprimljeno je stolno računalo Dell, kao i licencije za programe Adobe Photoshop te Adobe Acrobat, koji su predviđeni kao pomoć u digitalizaciji građe pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture i medija, a povezani su s projektom „e-kultura – Digitalizacija kulturne baštine“.

Tijekom godine nastavljen je rad na arhiviranju rendgenograma.

Knjižnica

Knjižnica HRZ-a je specijalizirana knjižnica poluotvorenog tipa, čiji je cilj nabava, obrada, pohrana, zaštita, redovita (i međuknjižnična) posudba i razmjena stručne građe. Namijenjena je prije svega stručnim djelatnicima HRZ-a te zainteresiranim znanstvenicima, stručnjacima i studentima iz srodnih institucija, ali i zainteresiranim građanima.

Rad s korisnicima je svakodnevan, bilo da se radi o redovitoj posudbi knjižne građe unutar HRZ-a osobno, bilo putem e-pošte u kombinaciji s dostavom u Zagrebu ili prema vanjskim lokacijama. Ako se radi o posudbi članaka iz časopisa ili referentne zbirke na vanjske lokacije, dokumenti se skeniraju i šalju e-poštom, odnosno nabavljaju se prema potrebi međuknjižničnom posudbom unutar hrvatske knjižničarske mreže, uključujući Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu (dalje u tekstu NSK) ako se radi o domaćim izdanjima, dok se strana monografska izdanja i članci iz inozemnih časopisa nabavljaju preko Međuknjižnične posudbe pri NSK-u. U sljedeće dvije godine NSK uslugom međuknjižnične posudbe nudi mogućnost besplatne nabave članaka iz stranih časopisa i poglavlja iz knjiga u sklopu projekta RAPIDILL, ponajprije iz sjevernoameričkih i australskih znanstvenih knjižnica.

Stručna monografska izdanja i stručni časopisi nabavljaju se prema godišnjem planu, prioritetima struke i raspoloživim sredstvima za nabavu stručne literature. Tijekom 2022. godine za navedene su namjene samo djelomično utrošena planirana sredstva, dijelom i zbog posljedica pandemije koronavirusa i potresa u Zagrebu.

Prijedlogom plana za nabavu predviđeno je 36.066,44 kn za knjige; 18.446,88 kn za domaće i strane časopise (nisu obuhvaćene članarine za IADA, IIC i NSK) te 4000 kn za međuknjižničnu posudbu knjiga i članaka iz inozemstva. Osim toga, novi stručni i znanstveni naslovi nabavljaju se razmjenom stručnih izdanja HRZ-a sa stručnim izdanjima srodnih institucija, odnosno redovitom suradnjom sa specijaliziranim knjižnicama u zemlji i inozemstvu.

Svi novi naslovi obrađuju se prema pravilima knjižničarske struke, upisuju u digitalni katalog ZAKI Knjižnice HRZ-a, koji je dostupan za pretraživanje na mrežnoj stranici HRZ-a, te se pohranjuju na police centralne knjižnice na Zmajevcu, odnosno na ostale zagrebačke lokacije (14), ali i na vanjske (sedam lokacija) prema djelatnostima i potrebama pojedinih stručnih odjela HRZ-a. Svi naslovi koji se šalju na vanjske lokacije zadužuju se na interne reverse zbog lakše evidencije knjižničnog fonda izvan centralne knjižnice na Zmajevcu.

U 2022. godini obrađena su i upisana u digitalni katalog 82 nova monografska naslova, od kojih nijedno nije nabavljeno kupnjom, 31 naslov nabavljen je razmjenom, 43 darom, a osam naslova je iz vlastite naklade. Vrijednost nabavljenih knjiga je 10.001 kn. Stanje ukupnog fonda na raspolaganju za pretraživanje i posudbu u digitalnom katalogu je 9030 svezaka, čija vrijednost iznosi 1.274.781,18 kn.

Osim toga, kupljeno je 15 godišnjih pretplata na strane časopise i dvije pretplate na domaće časopise, za što je utrošeno 16.663,98 kn. Razmjenom je 2022. godine stigao 21 domaći časopis i 11 stranih časopisa.

Godišnje korištenje programske podrške digitalnog knjižničnog kataloga plaćeno je 4124 kn.

Potkraj 2022. godine privedena je kraju revizija cjelokupnoga knjižnog fonda, koja se provodila u nekoliko etapa. Imenovano Povjerenstvo za provođenje revizije predložilo je za otpis izgublenu, dotrajalu i uništenu građu, a stanje knjižnog fonda na policama na 21 lokaciji Knjižnice HRZ-a provjereno je i usklađeno sa stanjem u analognim inventarnim knjigama, u digitalnom katalogu i u knjigovodstvenim karticama HRZ-a.

Stručni nadzor, kao i savjetodavnu ulogu u radu specijaliziranih knjižnica obavlja Matična služba pri NSK-u, gdje se nalazi i Upisnik knjižnica RH te Sustav statističkih podataka o poslovanju knjižnica, koji se upisuje od 2016. godine i koji je od 2019. povezan s Državnim zavodom za statistiku.

Tehničku i stručnu podršku za obradu građe, nadzor i savjetodavnu ulogu o digitalnom katalogu Knjižnice HRZ-a, koji se nalazi na mreži Knjižnica grada Zagreba, obavlja stručna služba KGZ-a zajedno s tvrtkom Viva Info d.o.o., koja se posebno brine za uređivanje i vođenje financijskog poslovanja te za statistike nabave.

U sklopu stalnoga stručnog usavršavanja pri Centru za stalno stručno usavršavanje knjižničara (CSSU pri NSK-u), djelatnici Knjižnice HRZ-a sudjeluju na stručnim webinarima i radionicama prema potrebama struke.

Prirodoslovni laboratorij

Prirodoslovni laboratorij provodi prirodoznanstvena istraživanja za određivanje sastava materijalne strukture umjetnina i za određivanje uzroka njihova propadanja. U slučajevima u kojima Laboratorij nije opremljen za određene vrste istraživanja, koriste se usluge drugih znanstvenih i istraživačkih institucija u Hrvatskoj i u inozemstvu.

Laboratorij posjeduje opremu za mikroskopske, kemijske i spektroskopske analize te dijagnostičku opremu za utvrđivanje vlage spomenika. Od mikroskopske opreme Laboratorij posjeduje polarizacijsko-fluorescentni mikroskop te nekoliko stereomikroskopa. Mikroskopi se upotrebljavaju za analizu stratigrafije slikanih slojeva, tekstila, drva i žbuka. U spektroskopsku opremu Laboratorija ubraja se UV/VIS spektrofotometar (za analizu soli i bojila tekstila). FT-IR spektroskop s mikroskopom služi za određivanje sastava organskog materijala, prije svega veziva slikanih slojeva. Laboratorij posjeduje i pretraživački elektronski mikroskop (SEM) iz 1978. godine (donacija PMF-a Zagreb) koji je nadograđen energijsko-disperzivnim spektroskopom (SEM/EDS), čime je omogućena elementna analiza slojeva anorganskog materijala. Uz to, Laboratorij je opremljen i prijenosnim XRF spektroskopom (donacija Međunarodne agencije za atomsku energiju) koji se upotrebljava za elementnu analizu anorganskih uzoraka te neinvazivnu analizu pigmenata na slikama.

Za nepokretnu baštinu određuje se sastav žbuka, veziva i pigmenata u slikanim slojevima, kao i količina štetnih soli u građevnim strukturama. Na temelju provedenih analiza materijala te ostalih dijagnostičkih ispitivanja, Laboratorij definira, a u suradnji s odjelima i izvodi probe čišćenja, odsoljavanja, učvršćivanja te zaštite građevnog materijala. Uz to se izdaju preporuke o načinima sanacije, nakon kojih se provode kontrolna ispitivanja o uspješnosti provedenih postupaka.

Na pokretnim kulturnim dobrima određuje se sastav veziva i pigmenata slikanih slojeva, vrste i bojila tekstila, vrste drva i metala te sastav različitih organskih materijala.

U Laboratorij je 2022. godine zaprimljeno 1009 uzoraka na kojima je provedeno 1445 analitičkih postupaka. Od toga je 148 određivanja veziva slikanog sloja, 457 stratigrafskih analiza mikropresjeka, 448 analiza vrste pigmenata slikanog sloja, 108 određivanja sastava žbuke, 73 analize količine soli u materijalu, 51 analiza vrste drva, 94 analize vrste tekstila, 14 analiza sastava papira, 38 analiza sastava metala, pet analiza vrsta kamena, jedna analiza vrste bojila tekstila te osam analiza vrsta restauratorskog materijala. Uz uzorke je provedeno i 49 neinvazivnih analiza pigmenata na štafelajnim slikama. Tijekom 2022. izrađena su 264 izvještaja o provedenim laboratorijskim istraživanjima.

Odsjek za školovanje, stručno usavršavanje i međunarodnu suradnju

Odsjek za školovanje, stručno usavršavanje i međunarodnu suradnju djeluje u sklopu Zajedničke stručne službe Zavoda. Uz voditeljicu, na Odsjeku je zaposlena na neodređeno vrijeme jedna viša stručna savjetnica u kulturi.

Odsjek je zadužen za održavanje i unapređivanje odnosa i suradnje s inozemnim stručnjacima i ustanovama, održavanje suradnje s ustanovama mjerodavnima za kulturnu baštinu i edukaciju u Hrvatskoj te za sustavno stručno usavršavanje i školovanje djelatnika Zavoda.

Djelatnice Odsjeka vode i prijavu projekata na natječaje EU fondova, Ministarstva kulture i medija RH te lokalne i područne samouprave. Ujedno sudjeluju u provođenju projekata, publicističkoj djelatnosti, organiziranju izložbi i drugih promotivnih aktivnosti Zavoda.

Programi međunarodne suradnje, stručnog usavršavanja i školovanja, publicističke i promotivne djelatnosti provode se u suradnji s drugim organizacijskim jedinicama Zavoda. Stoga ovaj izvještaj obuhvaća i programe vođene iz drugih organizacijskih jedinica, a njihov je sadržaj i cilj unutar navedenih poslova i aktivnosti.

Suradnja s inozemnim stručnjacima i organizacijama

Karl-Franzens-Universität Graz, Austrija

Prema načelnom sporazumu o petogodišnjoj stručno-znanstvenoj suradnji s Institutom za arheologiju Sveučilišta Karla Franza u Grazu, u travnju je potpisan ugovor za 2022. godinu. U kolovozu i rujnu provedena su arheološka istraživanja kule 2, jugoistočnog ulaza te uz sjeverni vanjski obrambeni zid kasnoantičke utvrde na nalazištu Crkvišće u Gornjem Bukovlju pod vodstvom dr. sc. Ane Azinović Bebek, doc., u suradnji sa stručnjacima i studentima Instituta za arheologiju Sveučilišta u Grazu. Sveučilište u Grazu financijski je sudjelovalo u projektu s 50.000 kuna za izvođenje iskopavanja i izradu arheološke dokumentacije. Time je realiziran sporazum o petogodišnjoj suradnji te predstoji dogovor o nastavku stručne, znanstvene i financijske suradnje.

Sveučilište Aix-Marseille, Francuska

U sklopu podvodnih arheoloških istraživanja ostataka antičkog broda iz 2. st. pr. Krista u uvali Paržine na otoku Iloviku, nastavljen je suradnja sa stručnjacima Sveučilišta Aix-Marseille, Centre Camille Jullien i CNRS iz Francuske. Voditelj istraživanja bio je konzervator arheolog savjetnik Igor Miholjek, a francuski tim predvodila je

dr. Giulia Boetto (Centre Camille Jullian). U realizaciji projekta sudjelovao je i Lošinjski muzej te Zapovjedništvo za intervencije Ministarstva unutarnjih poslova RH. U travnju 2022. dovršena je analiza i obrada pokretnih arheoloških nalaza u suradnji s kolegama iz Francuske, a cilj terenskih aktivnosti, koje su provedene tijekom rujna 2022., bio je definirati rasprostiranje i granice širenja nalazišta, pretraga za dodatnim ostacima brodske konstrukcije i možebitnog tereta. Uzeti su dodatni uzorci drvene brodske konstrukcije i završeno je detaljno dokumentiranje brodske konstrukcije in situ, uz primjenu fotogrametrijske tehnike. Ostaci brodske konstrukcije na Iloviku potpuno su istraženi i dokumentirani. S obzirom na složenost proučavanja podvodnih arheoloških istraživanja i dosadašnju uspješnu suradnju, dogovoren je nastavak suradnje na drugim podvodnim arheološkim nalazištima.

Potpora zaštiti kulturne baštine Ukrajine

Predstavnici Zavoda sudjelovali su 15. ožujka 2022. na online sastanku koji je organiziralo Ministarstvo kulture i medija RH i hrvatska veleposlanica u Ukrajini Anica Djamić. Hrvatski muzealci, konzervatori i restauratori svojim su iskustvom i konkretnim savjetima te uputama pomogli ukrajinskim kolegama. Početkom svibnja poslana je pošiljka s opremom za zaštitu, spašavanje i evakuaciju pokretnih kulturnih dobara te su nastavljeni dogovori o daljnjoj pomoći ukrajinskom Ministarstvu kulture u zaštiti kulturnih dobara.

Projekt „Promocija podvodne kulturne baštine Republike Hrvatske“ – Italija, San Marino

Potkraj 2022. godine djelatnici Hrvatskog restauratorskog zavoda održali su niz aktivnosti u sklopu projekta „Promocija podvodne kulturne baštine Republike Hrvatske“. Financijska sredstva za provedbu aktivnosti osiguralo je Ministarstvo vanjskih i europskih poslova RH koje je na javnom pozivu za predlaganje projekata kulturne promidžbe, javne diplomacije i međunarodne prepoznatljivosti Republike Hrvatske odabralo projekt koji je osmislio Odjel za podvodnu arheologiju HRZ-a. Cilj projekta je promicanje iznimnog bogatstva, raznolikosti i važnosti naše podvodne kulturne baštine te predstavljanje rezultata arheoloških istraživanja u podmorju otoka Palagruže i pličine Pupak. Promotivne aktivnosti, stručni skupovi i prigodna izložba popraćena videopriložima održani su u suradnji s Veleposlanstvom Republike Hrvatske u Italiji. Od 25. do 27. listopada 2022. u Complesso Monumentale San Salvatore in Lauro u Rimu održani su izložba i stručni skup Lungomare Mediterraneo – le testimonianze somerse dell' Europa moderna, koji su organizirani u suradnji s predstavništvom Europske komisije u Rimu, Gradom Rimom i nizom diplomatskih predstavništava. U Republici San Marino održani su od 12. do 14. prosinca 2022. godine izložba i stručni skup Il patrimonio ritrovato, u organizaciji Veleposlanstva Republike Hrvatske i Državnog muzeja San Marina pod pokroviteljstvom Ministarstva vanjskih i europskih poslova RH i Ministarstva kulture Republike San Marino. Programske aktivnosti promocije podvodne kulturne baštine Republike Hrvatske nastavit će se tijekom veljače 2023. godine na stručnom skupu u La Valletti na Malti. U izvedbi i pripremi programa sudjelovali su autor projekta Jurica Bezak, Krunoslav Zubčić i Pavle Dugonjić s Odjela za podvodnu arheologiju Službe za arheološku baštinu Zavoda.

Fondacija Vasarely u Aix-en-Provenceu, Francuska

U sklopu višegodišnje suradnje stručnjaka Hrvatskog restauratorskog zavoda i Fondacije Vasarely, viša konzervatorica-restauratorica Majda Begić Jarić boravila je od 4. do 15. srpnja 2022. u Fondaciji Vasarely u Aix-en-Provenceu na razmjeni iskustava s kolegama. Tom su prilikom pregledane umjetnine na papirnatom nosiocu Victora Vasarelyja koje se nalaze u čuvaonici Fondacije te su odabrana najugroženija djela za konzerviranje i restauriranje. Izrađena je dokumentacija i prijedlog konzervatorsko-restauratorskih radova za jednu umjetninu iz fundusa Fondacije.

Suradnja s talijanskim stručnjacima

U sklopu konzervatorsko-restauratorskih radova na najvećem i najraskošnijem renesansnom retablu u Istri, glavnom oltaru crkve sv. Marije Magdalene u Mutvoranu, koje provode djelatnici Hrvatskog restauratorskog zavoda, u prosincu 2022. godine organizirane su stručne konzultacije s ciljem donošenja odluka o daljnjoj metodologiji radova, na kojima je, na preporuku glavne konzervatorice Ministarstva kulture i medija RH, dr. sc. Višnje Bralić, sudjelovao prof. Giorgio Fossaluzza sa Sveučilišta u Veroni.

U sklopu konzervatorsko-restauratorskih radova na slici „Navještenje“ Nikole Božidarevića iz dominikanskog samostana u Dubrovniku, koje vodi Mara Kolić Pustić, konzervatorica-restauratorica savjetnica iz Restauratorskog odjela Dubrovnik, proveden je 13. i 14. listopada 2022. godine komisijski pregled na kojem je sudjelovao renomirani talijanski restaurator Stefano Scarpelli iz Firence. Za 2023. godinu sa Stefanom Scarpellijem dogovorena je suradnja u izvođenju konzervatorsko-restauratorskih radova u Dubrovniku.

Suradnja sa stručnjacima ICCROM-a

Suradnja sa stručnjacima Međunarodnog centra za očuvanje i restauriranje kulturne baštine (ICCROM) ostvaruje se od 2020. u sklopu rada Stručno-tehničke misije za određivanje daljnjeg pristupa oštećenjima nastalima na Orlandovu stupu u Dubrovniku. Od 4. do 7. srpnja 2022. obavljen je terenski pregled te su održani sastanci stručnog tima. U ime HRZ-a, sudjelovali su voditelj Odsjeka za kamenu plastiku Marin Barišić, viša konzervatorica-restauratorica za kamen dr. sc. Vinka Marinković i pročelnica Službe za nepokretnu baštinu Borka Milković, a partneri u projektu bili su predstavnici ICCROM-a, Konzervatorskog odjela u Dubrovniku, Zavoda za obnovu Dubrovnika, Grada Dubrovnika i Građevinskog fakulteta u Zagrebu. Cilj terenskih sastanaka bio je evaluacija dosadašnjih rezultata monitoringa i izrade plana očuvanja i sanacije Orlandova stupa. Prema smjernicama ICCROM-a, do kraja 2022. godine zaključen je trogodišnji statički monitoring, obavljena su dodatna strukturna istraživanja jezgre stupa i ultrazvučna mjerenja kamena. Službeno izvješće ICCROM-a još nije stiglo.

Suradnja sa stručnjacima iz Belgije, Švicarske i Njemačke

U sklopu istraživanja srednjovjekovne drvene polikromirane plastike i slikarstva na drvu u Splitu i Trogiru, Žana Matulić Bilač, konzervatorica-restauratorica savjetnica s Restauratorskog odjela Split, ostvarila je i nastavila suradnju s kolegama s belgijskoga Kraljevskog instituta za kulturnu baštinu (Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium KIK-IRPA) iz Bruxellesa i Sveučilišta u Antwerpenu (Faculteit Ontwerpwetenschappen), Sveučilišta primijenjenih znanosti u Bernu, Švicarska (Bernar Fachhochschule BFH – Hochschule der Künste Bern BFH) te Instituta za konzervatorsko-restauratorske znanosti Sveučilišta u Kölnu (CICS – Institut für Restaurierungs- und Konservierungswissenschaften).

Suradnja sa stručnjacima iz Srbije

Voditeljica Restauratorskog odjela Osijek Darija Cvitan i konzervatorica-restauratorica Ana Šapina posjetile su od 8. do 10. studenoga 2022. godine Pokrajinski zavod za zaštitu spomenika kulture u Petrovaradinu. Cilj njihova posjeta bio je pregled dokumentacije i stjecanje uvida u konzervatorsko-restauratorske radove na ikonostasima Osječkopoljske i baranjske eparhije koji su na restauriranju ili su već restaurirani na Zavodu za zaštitu spomenika u Petrovaradinu, a posjetile su i Galeriju Matice srpske i njezine restauratorske radionice.

Suradnja sa stručnjacima iz SAD-a

Tijekom 2022. godine počeli su dogovori o suradnji s predstavnicima Državnoga sveučilišta Mississippi i s Institutom za antropologiju iz Zagreba na antropološkim istraživanjima u sklopu arheoloških istraživanja na nalazištu Gorjani.

Organizacija skupova

Znanstveni skup „Gorjani – mjesto, ljudi, identitet, baština“, Gorjani, 19. – 21. listopada 2022.

Od 19. do 21. listopada u Gorjanima je održan znanstveno-stručni skup „Gorjani – mjesto, ljudi, identitet, baština“. Skup je organizirala Općina Gorjani sa suorganizatorima: Hrvatskim restauratorskim zavodom, Institutom društvenih znanosti *Ivo Pilar*, Hrvatskim katoličkim sveučilištem, Hrvatskim institutom za povijest i Fakultetom hrvatskih studija. U tri dana skupa pedesetak stručnjaka održalo je predavanja s područja povijesti, arheologije, demografije, društvenog i kulturnog razvoja Gorjana, uključujući teme lokalne tradicije, života i običaja Gorjana. Rezultate višegodišnjih arheoloških istraživanja i arheološku topografiju Gorjana predstavila je njihova voditeljica, konzervatorica arheologinja Ivana Hirschler Marić s Odjela za kopnenu arheologiju Zavoda u Zagrebu, a konzervatorska istraživanja arhitekture Irena Pauk Sili, konzervatorica povjesničarka umjetnosti s Restauratorskog odjela Osijek. Znanstveni program pratila je prigodna izložba – „Gorjani, pod suncem, pod zemljom“.

Školovanje i stručno usavršavanje

Tijekom 2022. godine više djelatnika Zavoda sudjelovalo je u nekom obliku stručnog usavršavanja. Izlaganja na skupovima i predstavljanje posterom održalo je na 12 skupova 19 djelatnika Zavoda, a 52 djelatnika sudjelovala su na 16 skupova i seminara, od kojih su neki održani virtualno.

Antonija Gluhan, viša konzervatorica-restauratorica, voditeljica Odjela za nepokretnu baštinu, sjedište Split, obranila je 29. lipnja 2022. godine doktorsku disertaciju „*Zidne slike Antonia Zuccara u palači Bajamonti-Dešković u Splitu – istraživanje i zaštita*“ na poslijediplomskom doktorskom studiju Humanističke znanosti Sveučilišta u Zadru te stekla zvanje doktorice znanosti.

Andrej Janeš, viši konzervator arheolog s Odjela za kopnenu arheologiju Službe za arheološku baštinu Hrvatskoga restauratorskog zavoda, 9. studenoga 2022. godine obranio je na poslijediplomskom doktorskom studiju Odsjeka za arheologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Ljubljani, Slovenija, doktorsku disertaciju „*Arheološka istraživanja benediktinskog samostana sv. Margarete u Bijeli*“ te stekao naziv doktora znanosti.

Marta Budicin Munišević, viša konzervatorica povjesničarka umjetnosti s Odsjeka za konzervatorsku dokumentaciju pokretne baštine, 28. studenoga 2022. godine obranila je doktorsku disertaciju „*Zvonici od 16. do kraja 18. stoljeća u Istri*“ na poslijediplomskom doktorskom studiju Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu i stekla naziv doktorice znanosti.

Mate Pavin, konzervator-restaurator tehničar s Odsjeka za kamenu plastiku Odjela za nepokretnu baštinu sa sjedištem u Splitu, upućen je na školovanje, tj. nastavak integriranog diplomskog studija konzerviranja-restauriranja (specijalnost: kamen) na Umjetničkoj akademiji u Splitu. Završio je treću i upisao četvrtu godinu studija.

Stjecanje temeljnih i viših stručnih zvanja

Od 2020. godine, odnosno od stupanja na snagu Pravilnika o stručnim zvanjima za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara te uvjetima i načinu njihova stjecanja (NN 104/2019, 103/20 i 16/22), Zavod je preuzeo organizaciju stručnih ispita za temeljna stručna zvanja. Stručni ispit održan je 2. svibnja za deset pristupnika, od čega je dvoje djelatnika Zavoda; te 10. listopada 2022. godine za deset pristupnika, od čega su četiri djelatnika Zavoda. U listopadu su završene prijave za ispitni rok koji će biti održan u svibnju 2023. godine. Stručni ispit prijavilo je sedam pristupnika, od čega dva djelatnika Zavoda.

Pravilnikom o stručnim zvanjima Zavod je preuzeo i obavezu vođenja opće evidencije o stečenim stručnim zvanjima.

Djelatnici Zavoda angažirani su i kao članovi povjerenstava i izvjestitelji u postupku dodjele viših stručnih zvanja u konzervatorsko-restauratorskoj djelatnosti, što ga provodi Ministarstvo kulture i medija RH.

Tijekom 2022. godine pet je djelatnika steklo temeljno zvanje, a 15 djelatnika steklo je više stručno konzervatorsko-restauratorsko zvanje. Dvoje djelatnika predalo je dokumentaciju za stjecanje temeljnog stručnog zvanja (putem stručnog ispita koji će biti organiziran 2023. godine) i pet djelatnika za stjecanje višega stručnog zvanja.

Tijekom 2022. godine dvoje djelatnika položilo je stručni ispit za djelatnike Službe zaštite od požara.

Suradnja sa srednjoškolskim i visokoškolskim ustanovama u Hrvatskoj i inozemstvu

U sklopu redovite djelatnosti, Zavod surađuje s brojnim kulturnim, znanstvenim i obrazovnim ustanovama u Hrvatskoj. Valja istaknuti suradnju s fakultetima i akademijama u realizaciji prakse studenata konzerviranja i restauriranja umjetnina te studenata povijesti umjetnosti i zaštite spomenika.

Tijekom 2022. godine u restauratorskim odjelima u Zagrebu, Dubrovniku i Šibeniku sedam je studentica s Odjela za umjetnost i restauraciju Sveučilišta u Dubrovniku odradilo studentsku praksu u trajanju od 160 sati.

U sklopu suradnje Hrvatskog restauratorskog zavoda i Odjela za umjetnost i restauraciju Sveučilišta u Dubrovniku, 25. i 26. travnja održana je teorijsko-praktična radionica „Istraživanje umjetnina analizom mikropresjeka: primjeri iz prakse u Restauratorskom odjelu Dubrovnik Hrvatskog restauratorskog zavoda“. Studentima diplomskog studija sa specijalizacije za restauriranje drva održana su predavanja i prezentirana je oprema za izradu i proučavanje mikropresjeka te projekt opremanja laboratorija za mikropresjeke u prostorima Restauratorskog odjela Dubrovnik. Radionica je održana nastavno na uspješno realizirani projekt „Ruralna poučna, kulturno-etnografska turistička atrakcija“, čiji je nositelj bila Dubrovačko-neretvanska županija, a Hrvatski restauratorski zavod jedan od partnera. Projekt je bio sufinanciran sredstvima Europske unije iz Europskoga fonda za regionalni razvoj, u sklopu operativnoga programa „Konkurentnost i kohezija“.

U travnju 2022. godine potpisan je sporazum o suradnji s Umjetničkom akademijom u Splitu i Društvom za očuvanje šibenske baštine „Juraj Dalmatinac“, s ciljem realizacije projekta „Juraj obnova – zaštita i obnova portala kulturno-povijesne cjeline Šibenika“, a u svibnju 2022. godine potpisan je Sporazum o suradnji s Umjetničkom akademijom u Splitu u provođenju nastavnog i izvedbenog programa te su propisane stručne prakse studenata četvrte i pete godine integriranog preddiplomskog i diplomskog studija Konzervacija-restauracija.

Program Europske unije za obrazovanje, osposobljavanje, mlade i sport „Erasmus+“

U sklopu programa mobilnosti „Erasmus+“ profesorica Maria Rubio Redondo s Visoke škole za umjetnost i konzerviranje-restauriranje u Salamanci, Španjolska, posjetila je od 11. do 15. travnja 2022. Odjel za tekstil, papir i kožu i Prirodoslovni laboratorij u Zagrebu te Odsjek za papir Restauratorskog odjela u Dubrovniku. Glavni cilj posjeta bila je razmjena ideja i iskustava iz dvaju različitih radnih okružja – obrazovne ustanove i ustanove specijalizirane za izvođenje konzervatorsko-restauratorskih radova te usavršavanje nastavnčkih kompetencija. Na uzvratni poziv Sveučilišta u Salamanci, u prosincu 2022. dvije su djelatnice Zavoda prijavile petodneveni studijski posjet Visokoj školi u Salamanci i održavanje radionica i predavanja o restauriranju papira na natječaj za programe mobilnosti „Erasmus+“ u 2023. godini.

Studentica konzerviranja-restauriranja papira s Politehničkog instituta Tehnološke škole u Tomaru, Portugal, obavila je studentsku praksu u sklopu programa mobilnosti „Erasmus+“ u trajanju od tri mjeseca na Odsjeku za papir Restauratorskog odjela Dubrovnik.

Studentica konzerviranja-restauriranja s Visoke škole za primijenjenu znanost i umjetnost iz Hildesheima, Njemačka, počela je u sklopu programa mobilnosti „Erasmus+“ stručnu praksu s područja konzerviranja i restauriranja polikromirane drvene skulpture i štafelajnog slikarstva u trajanju od šest mjeseci. Prva tri mjeseca odradila je u restauratorskim odjelima u Dubrovniku, Vodnjanu – Juršićima i Zagrebu, a nastavak je predviđen za 2023. godinu.

Ugovorena je dvomjesečna praksa za studenticu konzerviranja-restauriranja štafelajnog slikarstva i polikromirane drvene skulpture s Politehničkog instituta Tehnološke škole u Tomaru, Portugal, koja će se u sklopu programa mobilnosti „Erasmus+“ održati na Restauratorskom odjelu Dubrovnik tijekom 2023. godine.

Posjeti učenika i studenata Zavodu

Učenici i nastavnici Škole primijenjenih umjetnosti i dizajna iz Pule posjetili su Restauratorski odjel Rijeka i Restauratorski odjel Vodnjan – Juršići. Restauratorski odjel Rijeka posjetili su i studenti i profesori Akademije primijenjenih umjetnosti u Rijeci. Odjele i radionice Zavoda u Zagrebu posjetili su studenti i profesori Odsjeka za povijest umjetnosti i Odsjeka za arheologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu te Tekstilno-tehnološkog fakulteta Zagreb. Potonji su posjetili i Restauratorski odjel Ludbreg. Restauratorski odjel Zadar posjetili su studenti i profesori Odsjeka za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru.

Članstva

U 2022. godini Zavod je bio učlanjen u sljedeće organizacije: International Institute for Conservation of Historic and Artistic Works (IIC), International Council on Monuments and Sites (ICOMOS), International Council of Museums (ICOM), Institute of Conservation (ICON), Internationale Arbeitsgemeinschaft der Archiv-, Bibliotheks- und Graphik- Restauratoren (IADA) i Centre international d'étude des textiles anciens (CIETA).

Pojedinačne članarine uplaćene su Hrvatskoj komori arhitekata, Hrvatskoj komori inženjera građevinarstva, Divers Alert Network Europe, Hrvatskom zavodu za norme, Hrvatskoj udruzi za zdravo radno mjesto te Hrvatskoj udruzi za promicanje zaštite.

Publicistička djelatnost

Priručnik „Dioklecijanova palača i srednjovjekovna jezgra grada Splita – priručnik za održavanje povijesnih građevina i postupanje u kriznim situacijama“

Autorica dr. sc. Vinka Marinković daje prikaz nastanka povijesne jezgre Splita i analizira suvremene probleme i rizike koji ugrožavaju navedeni prostor i ljude koji u njemu aktivno borave, žive ili rade. Uz objašnjenje zakonskih propisa, priručnik donosi i stručne i tehničke smjernice za održavanje i uređenje povijesnih građevina, ali i upute za postupanje u slučaju nepredviđenih situacija i nepogoda (poplave, požari, potresi). Publikacija je ostvarena sredstvima Ministarstva kulture i medija RH uz stručnu suradnju Ministarstva kulture i medija RH, Grada Splita i Ravnateljstva civilne zaštite.

Priručnik je tiskan na hrvatskom i engleskom jeziku i namjerava se u suradnji s Gradom Splitom (Gradski kotar Split) besplatno podijeliti stanovnicima stare gradske jezgre Splita (zona A i B) tijekom 2023. godine. Digitalno izdanje objavljeno je na mrežnim stranicama Zavoda.

Časopis „Portal“, godišnjak Hrvatskog restauratorskog zavoda

U trinaestom broju časopisa „Portal“, godišnjaku Hrvatskog restauratorskog zavoda, objavljeno je deset znanstvenih i stručnih tekstova posvećenih temama s područja zaštite kulturne baštine. Četiri su izvorna znanstvena rada, dva prethodna priopćenja, dva pregledna te dva stručna rada. Trinaesti broj časopisa „Portal“ ostvaren je sredstvima Ministarstva kulture i medija RH, Ministarstva znanosti i obrazovanja RH i Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Digitalno izdanje objavljeno je na mrežnim stranicama Zavoda.ž

Predstavljanja knjige „Mijoka“

Tijekom 2022. godine organizirana su tri predstavljanja knjige „Mijoka“ autorice Vesne Zmaić, konzervatorice savjetnice arheologinje s Odjela za podvodnu arheologiju Službe za arheološku baštinu Zavoda. Knjiga donosi rezultate podvodnih arheoloških istraživanja brodoloma na nalazištu Mijoka u murterskom podmorju i omogućava uvid u raznovrsnu materijalnu kulturu 16. i 17. stoljeća, proizvodnju i trgovinu u proizvodnim središtima renesansne Europe te uvid u pomorstvo i prilike na Jadranu u vrijeme brodoloma. Predstavljena je u Muzeju grada Šibenika 5. svibnja, potom na međunarodnoj konferenciji „In Poseidon’s Realm XXVII“, u organizaciji njemačke udruge podvodnih arheologa DEGUWA, 21. svibnja u Arheološkom muzeju Istre u Puli te 8. studenoga 2022. godine u prostorijama Općine Tisno.

Monografija „Ladanje u Trstenom“

Monografija dr. sc. Krasanke Majer Jurišić i Ane Škevin Mikulandra „Ladanje u Trstenom“ prikazuje povijest gradnje ladanjske cjeline obitelji Gučetić u Trstenom, kao i rezultate konzervatorsko-restauratorskih istraživanja koje je provodio Zavod. Sredstvima Ministarstva kulture i medija RH 2022. godine dovršena je priprema i obrada teksta te slikovni prilozi, a za 2023. godinu planiran je grafički dizajn i prijelom knjige u Zavodu te tisak.

Stručno-znanstvena knjiga „Oltar Presvetog Sakramenta i dvojica protomajstora šibenske katedrale“

Tijekom 2022. godine pripremljen je sadržaj knjige (tekst i slikovni prilozi) o oltaru Presvetog Sakramenta i protomajstorima katedrale sv. Jakova u Šibeniku – Jurju Dalmatincu i Nikoli Firentincu, autora Branka Pavazze, što je ostvareno sredstvima Ministarstva kulture i medija RH. Za 2023. godinu planiran je grafički dizajn i prijelom knjige u Zavodu te tisak.

Izložbe i izložbeni katalozi

Izložba „Korijeni i krila. Vlaho Bukovac u Zagrebu, Cavtatu i Beču, 1893. – 1903.“ (Zagreb, Galerija Klovićevi dvori, 17. veljače – 19. lipnja 2022.)

Izložba je posvećena drugoj fazi Bukovčeva stvaralaštva u Zagrebu i Cavtatu te afirmaciji u Beču. Uključila je i Bukovčeva djela koja su u sklopu višegodišnjega programa restaurirana u HRZ-u.

U povodu stote godišnjice Bukovčeve smrti, održan je u **organizaciji** Instituta za povijest umjetnosti i Galerije Klovićevi dvori u Zagrebu 9. i 10. svibnja 2022. međunarodni znanstveno-stručni skup „**Vlaho Bukovac – umjetnik i njegovo djelo**“, na kojem su predstavljeni konzervatorsko-restauratorski radovi na svečanom zastoru „Preporod hrvatske književnosti i umjetnosti“ Vlahe Bukovca iz zgrade Hrvatskoga narodnog kazališta u Zagrebu.

Izložba „Nepoznati Klimt – ljubav, smrt i ekstaza“ (Rijeka, Muzej grada Rijeke, 20. veljače 2021. – 31. ožujka 2022.) i izložba „Klimt u Rijeci – ljubav, smrt, ekstaza“ (Zagreb, Galerija Klovićevi dvori, 12. travnja – 26. lipnja 2022.)

Izložba „Nepoznati Klimt – ljubav, smrt, ekstaza“ realizirana je u organizaciji Muzeja grada Rijeke u sklopu aktivnosti programa kojim se Rijeka predstavila kao Europska prijestolnica kulture te potom u Zagrebu u suorganizaciji Galerije Klovićevi dvori. Izloženo je devet slika na platnu bečkih slikara Gustava i Ernsta Klimta te Franza Matscha iz Hrvatskoga narodnog kazališta Ivana pl. Zajca u Rijeci, na kojima su u Restauratorskom odjelu Rijeka i Odjelu za štafelajno slikarstvo 1 u Zagrebu izvedeni opsežni konzervatorsko-restauratorski radovi.

Izložba „Sipčina u Okešincu – ladanjski život u antičko doba“, Ivanić-Grad, Muzej Ivanić-Grada, 17. lipnja – 31. kolovoza 2022.

U sklopu Europskih dana arheologije, Muzej Ivanić-Grada postavio je u suradnji s Hrvatskim restauratorskim zavodom izložbu kojom su predstavljeni rezultati višegodišnjih arheoloških istraživanja ruralnoga građevinskog kompleksa – rimske vile rustike na nalazištu Sipčina u Općini Križ.

Izložba „Knez iz Bojne – novo poglavlje hrvatske povijesti“, Vid, Arheološki muzej Narona, 15. srpnja – 15. listopada 2022.

Nakon što je izložba u organizaciji Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, Hrvatskog restauratorskog zavoda, Arheološkog muzeja u Zagrebu, Gradskog muzeja Sisak i Instituta za antropologiju postavljena 2019. godine u Arheološkom muzeju u Zagrebu i u Gradskom muzeju Sisak, 2022. godine gostovala je u Arheološkom muzeju Narona u Vidu kod Metkovića. Izložba predstavlja rezultate višegodišnjih arheoloških istraživanja nalazišta Bojna – Brekinjova Kosa na području Grada Gline u Sisačko-moslavačkoj županiji, posebno vrijedne ranosrednjovjekovne nalaze, neprocjenjive za poznavanje najranije hrvatske povijesti, od 7. do 9. stoljeća.

Izložba „Gorjani, pod suncem, pod zemljom“, Gorjani, 19. – 21. listopada 2022. i Zagreb, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 12. – 18. prosinca 2022.

Nastavno na znanstveno-stručni skup „Gorjani – mjesto, ljudi, identitet, baština“, postavljena je izložba „Gorjani, pod suncem, pod zemljom“, na kojoj su predstavljeni važni rezultati recentnih arheoloških istraživanja u sklopu programa „Arheološka topografija srednjovjekovnih Gorjana“ Hrvatskog restauratorskog zavoda, koje vodi konzervatorica arheologinja Ivana Hirschler Marić s Odjela za kopnenu arheologiju, i programa „Modeliranje mreže prapovijesnih nalaza u Slavoniji“ Odsjeka za arheologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (voditeljica: dr. sc. Rajna Šošić Klindžić). Na izložbi organiziranoj u suradnji s Muzejom Đakovštine (kustosica: Jelena Boras) i Filozofskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu, prikazani su predmeti s neolitičkih lokaliteta Gorjani Kremenjača

i Gorjani Topole, srednjovjekovnoga utvrđenog gradskog naselja Gore/Gare, nekadašnjega dominikanskog samostana sv. Margarete te kapele Sveta tri kralja / osmanske kule Jahja-bega. Predmete su restaurirali i pripremili za izložbu djelatnici Odjela za restauriranje arheoloških nalaza, blisko surađujući s djelatnicima Odjela za kopnenu arheologiju.

Izložba je nakon Gorjana bila postavljena od 12. do 18. prosinca 2022. godine u predvorju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, a 13. prosinca održan je na Filozofskom fakultetu niz predavanja u povodu izložbe.

Izložba „Na raskrižju promjena – Međimurje u brončanom dobu“, Čakovec, Muzej Međimurja Čakovec, 16. prosinca 2022. – 5. veljače 2023.

Muzej Međimurja Čakovec i Hrvatski restauratorski zavod organizirali su izložbu posvećenu brončanodobnim nalazima otkrivenima u arheološkim istraživanjima i predmetima iz fundusa Muzeja. Autorice izložbe su kustosica Muzeja Branka Marciuš te dr. sc. Lea Čataj i dr. sc. Marijana Krmpotić iz Službe za arheološku baštinu Zavoda. Cilj izložbe je interpretacijom i valorizacijom prethodno prikupljene muzejske građe i novih brončanodobnih arheoloških nalaza popularizirati arheologiju i arheološku baštinu te upoznati javnost s arheološkom slikom Međimurja u brončanom dobu.

Promotivna djelatnost

Dani europske baštine (rujan i listopad 2022.)

Dani europske baštine 2022. godine bili su posvećeni temi „Održivost baštine“. Zavod se uključio u obilježavanje virtualnim predstavljajima 26 programa konzervatorsko-restauratorskih radova na nepokretnoj, pokretnoj i arheološkoj baštini, objavljenih na mrežnim stranicama Zavoda.

Predstavljanja konzervatorsko-restauratorskih radova i programa Zavoda

U Čučerju u Zagrebu voditeljica programa dr. sc. Ksenija Škarić, konzervatorica-restauratorica savjetnica s Odjela za drvenu polikromiranu skulpturu 2 iz Zagreba, predstavila je 21. ožujka 2022. godine konzervatorsko-restauratorske radove i istraživanja na baroknom raspelu iz crkve Pohoda Blažene Djevice Marije u Čučerju, koje je bilo znatno oštećeno u potresu 2020. godine.

U Trogiru je 4. svibnja 2022. voditeljica programa Žana Matulić Bilač, konzervatorica-restauratorica savjetnica s Restauratorskog odjela Split, predstavila konzervatorsko-restauratorske radove na cjelovitoj konstrukciji drvenog kora te nove spoznaje o povijesnom razvoju i tehnologiji izrade korskih sjedala rezbara Ivana Budislavića iz 1439. godine. Predstavljanje „Vremenska kapsula starog Trogira“ u organizaciji Zavoda i Muzeja grada Trogira uključilo je i izložbu gotovo tisuću konzerviranih predmeta pronađenih u vremenskoj kapsuli kora, koji otkrivaju brojne aspekte liturgijskog i povijesnog života Trogira.

Iskustvo međunarodne suradnje na projektu „TrArS – Tragom umjetnosti obitelji Straub“ (Kreativna Europa) predstavila je dr. sc. Martina Wolff Zubović, voditeljica Odsjeka za konzervatorsku dokumentaciju pokretne baštine, na Kliefestu, koji je održan 17. svibnja 2022. u Zagrebu.

Suradnja s Pomorskim i povijesnim muzejom Hrvatskog primorja Rijeka

Ciklus predavanja Hrvatskog restauratorskog zavoda, od 28. lipnja do 20. prosinca 2022. godine, obuhvatio je izlaganja osmero djelatnika Zavoda iz Rijeke i Zagreba o devet programa konzervatorsko-restauratorskih radova i istraživanja na kulturnoj baštini Primorsko-goranske županije i umjetninama iz fundusa Muzeja.

Dan otvorenih vrata Restauratorskog odjela Dubrovnik održan je 8. prosinca 2022. godine u ljetnikovcima Stay i Kaboga. Nakon predavanja konzervatorice-restauratorice savjetnice Nede Kuzek „Passpartout za sliku Sv. Katarina Sijenska iz katedrale Gospe Velike“, predstavljeni su konzervatorsko-restauratorski programi u restauratorskim radionicama.

Mrežne stranice Zavoda i društvene mreže

Mrežne stranice Zavoda dostupne su na adresi www.hrz.hr, a Facebook profil na <https://www.facebook.com/hrvatski.restauratorski.zavod?fref=ts>. Tijekom 2022. godine na mrežnim stranicama dodano je ili promijenjeno 609 članaka na hrvatskom jeziku i 400 na engleskom te je dodano 827 priloga, novi broj godišnjaka Hrvatskog restauratorskog zavoda „Portal“ i informacije o stručnim ispitima.

Suradnja u projektima znanstveno-istraživačkih ustanova

Institut za povijest umjetnosti

Zavod je partner na projektu „Eugen Savojski i gradovi-tvrđave jugoistočne granice Habsburške Monarhije“. Projekt financira Hrvatska zaklada za znanost, a traje od 20. rujna 2018. godine. Tijekom 2022. godine djelatnik Zavoda dr. sc. Petar Puhmajer objavio je znanstveni rad o izgradnji Vinkovaca u doba Vojne krajine u časopisu „Radovi Instituta za povijest umjetnosti“ i održao izlaganje „Stambena arhitektura u gradovima-tvrđavama“ na radionici projekta pod nazivom „Eugen Savojski (1663.–1736.) i gradovi-tvrđave jugoistočne granice Habsburške Monarhije. Radionica projekta Hrvatske zaklade za znanost“ u Karlovcu 11. srpnja 2022. godine.

Arheološki muzej u Splitu

U svibnju 2022. godine potpisan je sporazum o suradnji s Arheološkim muzejom u Splitu kojim su obuhvaćene aktivnosti istraživanja arheološke kulturne baštine, dokumentiranje, valoriziranje, planiranje, nadzor i provođenje izravnih radova na materijalnoj strukturi konzerviranjem i/ili restauriranjem arheoloških kulturnih dobara, prezentiranje rezultata istraživanja i dr.

Pravo na pristup informacijama Zavoda

Zavod je kao javna ustanova u kulturi proveo sve propisane aktivnosti u skladu sa Zakonom o pravu na pristup informacijama (NN 25/13). Na mrežnim stranicama Zavoda 2022. godine ažurno su objavljivani svi potrebni službeni dokumenti (Program rada, Godišnji izvještaj o radu Zavoda, financijski planovi i izvještaj, informacije o postupcima javne nabave i o dokumentaciji za nadmetanje te informacije o izvršavanju ugovora) uz već objavljene strateške dokumente, opće akte i odluke, informacije o uslugama i ponovnoj uporabi informacija i drugo. Potkraj siječnja 2022. godine predan je povjereniku za informiranje izvještaj za 2022. godinu o provođenju Zakona o pravu na pristup informacijama, koji je objavljen i na mrežnim stranicama Zavoda.

Tijekom 2022. godine imenovani službenik za informiranje obradio je i riješio 89 zahtjeva za pristup i ponovnu uporabu informacija. Jedan od zahtjeva riješen je izvan roka, a svi ostali zaprimljeni zahtjevi riješeni su u zakonskom roku. Zavod je u provođenju postupaka uvažavao važnost suradnje sa znanstvenicima i stručnjacima iz drugih institucija, kao i ograničenja koja proizlaze iz nereguliranih autorskih prava, opsega tražene dokumentacije i drugih okolnosti.

Pregled programske djelatnosti

BJELOVARSKO-BILOGORSKA ŽUPANIJA	
Bijela, ostaci benediktinskog samostana sv. Margarete	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Daruvar, Stari Slavik	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Podgarić, Stari grad Garić-grad – središnja i sjeverna kula	izrada dokumentacije i konz.-rest. radovi
Bjelovar, Bjelovarsko-križevačka biskupija, zbirka – slike „Sv. Josip s Isusom“ i „Madona pomoćnica“ (DM 0429, 0430) s ukrasnim okvirima	cjeloviti konz.-rest. radovi
Bjelovar, Bjelovarsko-križevačka biskupija, zbirka – četiri skulpture (DM 2103, 2104, 2105 i 2106)	završetak konz.-rest. radova
Bjelovar, Bjelovarsko-križevačka biskupija, zbirka – dvije misnice (DM 0820, 773a)	konz.-rest. radovi
Čazma, župna crkva sv. Marije Magdalene – sakralni inventar	nastavak konz.-rest. radova
Križ Gornji, kapela Sv. Križa – skulptura „Sv. Barbara“	završetak konz.-rest. radova
Ladislav, crkva sv. Ladislava – skulpture „Sv. Ladislav“, „Sv. Emerik“ i „Sv. Kazimir“	konz.-rest. radovi
Nova Rača, župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije – slike „Sv. Josip“, „Sv. Ivan Nepomuk“, „Sv. Apolonija“ i „Sv. Barbara“ s ukrasnim okvirima	početak konz.-rest. radova
Bjelovar, Bjelovarsko-križevačka biskupija – Garešnički dekanat, pokretna kulturna dobra	pregled, evidencija stanja i izrada prijedloga konz.-rest. radova

BRODSKO-POSAVSKA ŽUPANIJA	
Slavonski Brod, tvrđava Brod (Kavalir) – istočno krilo	mirovanje
Slavonski Brod, franjevački samostan i crkva Presvetog Trojstva – slika „Sv. Antun Padovanski“ s ukrasnim okvirom	cjeloviti konz.-rest. radovi
Slavonski Brod, franjevački samostan i crkva Presvetog Trojstva – bočni oltar sv. Franje Asiškog	istraživanja
Vrpolje, crkva Rođenja sv. Ivana Krstitelja – oltar sv. Ivana Krstitelja	nastavak konz.-rest. radova
Đakovo, Đakovačko-osječka nadbiskupija, Garčinski dekanat – pokretna kulturna dobra	pregled, evidencija stanja i izrada prijedloga konz.-rest. radova

DUBROVAČKO-NERETVANSKA ŽUPANIJA	
Dubrovačko-neretvanska županija, podmorje	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
o. Mljet, Pličina Sv. Pavao, novovjekovni brodolom	mirovanje
Cavtat, Muzeji i galerije Konavala, Kuća Bukovac – zidne slike	konz.-rest. radovi
Dubrovnik, katedrala Uznesenja Marijina, riznica	završetak konz.-rest. radova
Dubrovnik, Orlandov stup	nastavak monitoringa i konz.-rest. radovi
Dubrovnik, Knežev dvor, kapela Rođenja Marijina – zidne slike	konz.-rest. radovi
o. Lastovo, zaštićena kulturna dobra	mirovanje
o. Mljet, Babino Polje, crkva sv. Vlaha	istraživanja i izrada dokumentacije
Cavtat, crkva Blažene Djevice Marije Snježne – glavni oltar Blažene Djevice Marije Snježne – slika „Bogorodica s Djetetom“	nastavak konz.-rest. radova
Cavtat, Muzeji i galerije Konavala, Kuća Bukovac – slike „Iz Fontainebleaua“ s ukrasnim okvirom i „Novi roman II“ i „Gospa (glava u profilu)“ (KB 1006, 963 i 940)	cjeloviti konz.-rest. radovi
Cavtat, Muzeji i galerije Konavala, Kuća Bukovac – slike „Studija Krista“, „Kupido“ i „Dvostruka studija muškog poluakta“ (KB 1003, 1000 i 943)	cjeloviti konz.-rest. radovi
Cavtat, Muzeji i galerije Konavala, Kuća Bukovac – dva crteža na papiru (KB 894 i 864) i dokumenti korespondencije iz dvije kutije (KB 301 - 351)	cjeloviti konz.-rest. radovi
Dubrovnik, crkva i samostan sv. Dominika – oltarne pale „Bogorodica sa svecima“ i „Sv. Ana“	cjeloviti konz.-rest. radovi
Dubrovnik, crkva sv. Đurđa – oltar sv. Đurđa – slika „Sv. Đurđe ubija zmaja“	nastavak konz.-rest. radova
Dubrovnik, Dubrovačka biskupija – kodeks „Status liberi“ (ser. 2)	cjeloviti konz.-rest. radovi
Dubrovnik, Dubrovački muzeji, Etnografski muzej – muški prsluk (DUM EM 4817)	završetak konz.-rest. radova
Dubrovnik, Dubrovački muzeji, Kulturno-povijesni muzej – ikone „Deisis sa svecima“ i „Deisis“ (DUM I-50, 43) te slika „Sv. Katarina Aleksandrijska“ (DUM KPM SL - 170)	konz.-rest. radovi

Dubrovnik, Dubrovački muzeji, Pomorski muzej – atlas Sredozemlja (DUM PM 1098), dvije karte (DUM PM-943, 858) i ferman (DUM PM -1681)	cjeloviti konz.-rest. radovi
Dubrovnik, crkva Sv. Spasa – glavni oltar Uzašašća Gospodnjeg – oltarna pala „Sv. Vlaho pred Raspećem“ s ukrasnim okvirom	početak konz.-rest. radova
Dubrovnik, palača Restić – grafika „Veduta della fonte e delle spelonche d'Egeria fuor della Porta Capena“ (KODU-U/30)	cjeloviti konz.-rest. radovi
Dubrovnik, Muzej samostana sv. Dominika – slika „Navještenje“	nastavak konz.-rest. radova
o. Korčula, Korčula, Opatska riznica – slika „Sveti Hijacint kleči pred Bogorodicom“	nastavak konz.-rest. radova
o. Korčula, Lumbarda, crkva sv. Bartula – pjevalište	nastavak konz.-rest. radova
o. Lopud, Lopud, crkva Gospe od Šunja – oltar Gospe od Milosrđa – ikona „Bogorodica s Djetetom“	završetak konz.-rest. radova
o. Lopud, Lopud, crkva Gospe od Šunja – oltar Uznesenja Blažene Djevice Marije	završetak konz.-rest. radova
o. Lopud, Lopud, crkva sv. Marije od Špilice – liturgijski tekstil	evidencija stanja
Orebić, crkva Gospe od Anđela – oltar Sv. Križa – skulptura „Sv. Ivan“	nastavak konz.-rest. radova
Orebić, Pomorski muzej – portolan (PMO-444) i dvije karte (PMO-3, 230)	cjeloviti konz.-rest. radovi

GRAD ZAGREB	
Zagreb, Banski dvori, sjeverno dvorište - pokretni arheološki nalazi	konz.-rest. radovi
Zagreb, Dolac, župna crkva Pohoda BDM - kamena plastika	konz.-rest. radovi
Zagreb, Opatička 10, Palača bogoštovlja i nastave (Hrvatski institut za povijest) – zidne slike	konz.-rest. radovi
Zagreb, Katarinin trg bb, crkva sv. Katarine Aleksandrijske	izrada dokumentacije i konz.-rest. radovi
Zagreb, Remete, pavlinski samostan i župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije – kamena plastika – oltar Majke Božje Remetske	konz.-rest. radovi
Zagreb, Trg Republike Hrvatske 15, Hrvatsko narodno kazalište	izrada dokumentacije i konz.-rest. radovi
Zagreb, Kaptol, katedrala Uznesenja BDM i sv. Stjepana i Ladislava	izrada dokumentacije
Zagreb, Banski dvori (Mala dvorana) – kaljeva peč	završetak konz.-rest. radova
Zagreb, Čučerje, župna crkva Pohoda Blažene Djevice Marije – raspelo	završetak konz.-rest. radova
Zagreb, Dolac, župna crkva Pohoda Blažene Djevice Marije – glavni oltar Pohoda Blažene Djevice Marije – skulptura „Bogorodica s Djetetom“	početak konz.-rest. radova
Zagreb, Etnografski muzej – četiri slike na platnenom nosiocu (ET 8295, 50268, 49876, 50271)	cjeloviti konz.-rest. radovi
Zagreb, Granešina, župna crkva Rođenja Blažene Djevice Marije – skulptura „Bogorodica s Djetetom“	završetak konz.-rest. radova
Zagreb, Hrvatski povijesni muzej – slika „Mrtvi Krist“ (HPM/PMH 8899)	početak konz.-rest. radova
Zagreb, Hrvatski povijesni muzej – pet umjetnina i isprava na papirnatom nosiocu (HPM-3356, HPM/PMH-7508)	cjeloviti konz.-rest. radovi
Zagreb, HAZU, Strossmayerova galerija starih majstora – slike „Bogorodica s Djetetom i anđelima“ i „Krajoлик 3“ s ukrasnim okvirima te slike „Bogorodica u ružičnjaku“ i „Sv. Antun Padovanski s Isusom“ (SG-111, 575, 52, 190)	konz.-rest. radovi
Zagreb, HAZU, Kabinet grafike – tri umjetnine na papirnatom nosiocu (384 – IV, 2120, 2121)	cjeloviti konz.-rest. radovi
Zagreb, Jakuševac, crkva sv. Marka evanđelista – oltar Sv. Trojstva	početak konz.-rest. radova
Zagreb, katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije i sv. Stjepana i Ladislava, riznica – dalmatika (T-259/4B), stola (T-259/1) i manipul (T-259/1)	završetak konz.-rest. radova
Zagreb, katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije i sv. Stjepana i Ladislava, riznica – tapiserije „Siječanj-veljača“ i „Rujan-listopad“	konz.-rest. radovi
Zagreb, Muzeji suvremene umjetnosti – šest umjetnina na papirnatom nosiocu (MSU BH-152, 140, 139, 164, 606 i AK-634)	cjeloviti konz.-rest. radovi
Zagreb, Zagrebačka nadbiskupija, zbirka – sakralni inventar	preventivna zaštita i konz.-rest. radovi
Zagreb, Vugrovec, župna crkva sv. Franje Ksaverskog – pokretni sakralni inventar	početak konz.-rest. radova

ISTARSKA ŽUPANIJA	
Krnica (sv. Teodor), ostaci crkve sv. Teodora	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Momjan, kaštel Rota – pokretni arheološki nalazi	konz.-rest. radovi
Paz, kaštel Paz	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Rovinj (Turnina), srednjovjekovna kula	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Barban, sklop crkve sv. Nikole, palače Loredan, Malih i Velih vrata i četverokutne kule	mirovanje
Beram, kapela sv. Marije na Škrilinah	istraživanja, izrada dokumentacije i konz.-rest. radovi
Buzet, crkva sv. Jurja	završetak građevinskih i konz.-rest. radova
Draguč, crkva sv. Roka	nastavak građevinskih i konz.-rest. radova
Pazin, župna crkva sv. Nikole sa zvonikom - štuko	nastavak konz.-rest. radova
Poreč, Eufrazijeva bazilika (katedrala Uznesenja Marijina)	izrada dokumentacije i konz.-rest. radovi
Roč, župna crkva sv. Bartola – štuko	konz.-rest. radovi
Rovinj, župna crkva sv. Jurja i sv. Eufemije – kamena plastika – oltar Gospe Karmelske	nastavak konz.-rest. radova
Rovinj, Muzej grada Rovinja (palača Califfi) – zidne slike	nastavak konz.-rest. radova
Svetvinčenat, crkva sv. Vincenta – zidne slike	nastavak konz.-rest. radova
Buzet, župna crkva Uznesenja Marijina – slika „Bog Otac sa sv. Karlom Boromejskim, sv. Benediktom, sv. Franjom Asiškim, sv. Kuzmom i Damjanom“	mirovanje
Buzet, Zavičajni muzej – slika „Trijumf euharistije“	nastavak konz.-rest. radova
Čepić, crkva sv. Marije Snježne – reljef „Bogorodica s Djetetom i sv. Veronikom“	nastavak konz.-rest. radova
Draguč, župna crkva Sv. Križa, bočni oltari sv. Fabijana i sv. Sebastijana i Sv. Obitelji – slike „Sv. Fabijan i sv. Sebastijan“ i „Sv. Obitelj, sv. Valentin i sv. Antun opat“ s ukrasnim okvirima	početak konz.-rest. radova
Fažana, župna crkva sv. Kuzme i Damjana – tri skulpture bez cjeline	mirovanje
Kanfana, crkva sv. Marije od Lakuća – skulptura „Bogorodica s Djetetom“	nastavak konz.-rest. radova
Kršete, crkva sv. Petra i Pavla – slika „Bogorodica s Djetetom na prijestolju sa sv. Katarinom i sv. Lucijom“	nastavak konz.-rest. radova
Lanišće, župna crkva sv. Kancija, Kancijana i Kancijanile – liturgijsko ruho	preventivna zaštita
Lanišće, župna crkva sv. Kancija, Kancijana i Kancijanile – kazula i komplet (kazula, velum, stola i bursa)	cjeloviti konz.-rest. radovi
Marčenegla, crkva sv. Petra – slika „Bog Otac sa svecima“ s ukrasnim okvirom	završetak konz.-rest. radova
Mutvoran, župna crkva sv. Marije Magdalene – glavni oltar sv. Marije Magdalene	nastavak konz.-rest. radova
Oprtalj, crkva sv. Roka – glavni oltar Blažene Djevice Marije	primarno konzerviranje i stolarska sanacija
Pazin, Etnografski muzej Istre – tri nošnje (E521, 5, 105, 708, 754, 2694, 144, 146, 147, 283, 285, 280, 281, 278, 286)	preventivno konzerviranje i izrada lutki
Poreč, Porečka i pulska biskupija, Labinski dekanat – pokretna kulturna dobra	pregled, evidencija stanja i izrada prijedloga konz.-rest. radova
Puntera, crkva Presvetog Trojstva – glavni oltar – slika „Presveto Trojstvo s Bogorodicom, sv. Matejem Evandelistom i sv. Antunom Padovanskim“	završetak konz.-rest. radova
Roč, crkva sv. Antuna – slika „Bog Otac sa svecima“	preventivno konzerviranje
Rovinj, crkva i samostan sv. Franje Asiškog – slike „Svadba u Kani“, „Raspeće“ i „Sv. Jeronim“	početak konz.-rest. radova
Rovinj, Muzej grada Rovinja – oslikana vrata	završetak konz.-rest. radova
Rovinj, kompleks bolnice dr. Martin Horvat, crkva Presvjetle kraljice mora – slika „Vizija sv. Antuna“	nastavak konz.-rest. radova
Rovinj, Muzej grada Rovinja – oklop samuraja (MGR-EW 131, 136-150)	nastavak konz.-rest. radova
Rovinj, Muzej grada Rovinja – suncobran i kutija od drva i kože (MGR-EW-133, 134)	cjeloviti konz.-rest. radovi
Senj, crkva sv. Nikole, oltar Blažene Djevice Marije	primarno konzerviranje i stolarska sanacija
Sovinjak, župna crkva sv. Jurja – procesijska skulptura „Bogorodica s Djetetom“ s postoljem	istraživanja i preventivno konzerviranje
Vodnjan, crkva sv. Marije Karmelske – oltar Krunjenja Bogorodice	nastavak konz.-rest. radova
Vodnjan, župna crkva sv. Blaža – slika „Pričest apostola“	završetak konz.-rest. radova

KARLOVAČKA ŽUPANIJA	
Gornje Bukovlje (Crkvišće), kasnoantička utvrda i crkva	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Vinkovci-Karlovac, arheološko istraživanje u kopnenim vodama – Kamensko, r. Kupa, rimski brodolom	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Barilović, Stari grad Barilović	mirovanje
Lipnik, župna crkva sv. Ilije Proroka – štuko – glavni oltar sv. Ilije Proroka	početak konz.-rest. radova

Koprivničko-križevačka županija	
Koprivnički Ivanec, crkva sv. Ivana Krstitelja – zidne slike	nastavak konz.-rest. radova
Križevci, crkva Majke Božje Koruške – zidne slike	konz.-rest. radovi
Kuzminec, crkva sv. Kuzme i Damjana – zidne slike	mirovanje
Trema, crkva sv. Julijane	građevinski i konz.-rest. radovi
Veliki Poganac, pravoslavna crkva Velikomučenika sv. Georgija	građevinski radovi
Trema, crkva sv. Julijane – tri oltara i propovjedaonica /	preventivna zaštita i početak konz.-rest. radova
Veliki Poganac, pravoslavna crkva Velikomučenika sv. Georgija – ikonostas – arhitektura	mirovanje
Veliki Poganac, pravoslavna crkva Velikomučenika sv. Georgija – ikonostas – osam prijestolnih i šest ikona s Carskih i Đakonskih dveri /	konz.-rest. radovi

KRAPINSKO-ZAGORSKA ŽUPANIJA	
Klanjec, utvrda Cesargrad /	mirovanje
Kostel, Stari grad Kostel – arhitektura	mirovanje
Martinščina, crkva sv. Martina	istraživanja, izrada dokumentacije i konz.-rest. radovi
Trški Vrh, crkva sv. Majke Božje Jeruzalemske	izrada dokumentacije i nastavak građevinskih radova
Budinščina, Stari grad Milengrad – arhitektura	nastavak građevinskih i konz.-rest. radova
Gotalovec, kapela sv. Petra – oltar sv. Roka	nastavak konz.-rest. radova
Klanjec, crkva Navještenja Blažene Djevice Marije – sakristijski ormar – tri skulpture	završetak konz.-rest. radova
Klanjec, crkva Navještenja Blažene Djevice Marije – mali sakristijski ormar	završetak konz.-rest. radova
Strmec (Veliko Trgovišće), kapela Blažene Djevice Marije – glavni oltar Blažene Djevice Marije – skulptura „Bogorodica s Djetetom“	nastavak konz.-rest. radova

LIČKO-SENJSKA ŽUPANIJA	
Brinje, Stari grad Sokolac	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
o. Pag, Novalja, župna crkva sv. Katarine Djevice Mučenice - kameni oltari	istraživanja i preventivno konzerviranje

MEĐIMURSKA ŽUPANIJA	
Domašinec, arheološki park Turčišće Goričan	mirovanje
Sv. Martin na Muri, arheološka zona naselja	mirovanje
Lopatinec, župna crkva sv. Jurja – cinktor	nastavak građevinskih radova
Štrigova, crkva sv. Jeronima – arhitektura	mirovanje
Štrigova, crkva sv. Jeronima – propovjedaonica	nastavak konz.-rest. radova

OSJEČKO-BARANJSKA ŽUPANIJA	
Gorjani - arheološka topografija srednjovjekovnih Gorjana	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Osijek, Tvrdča, Fakultetska 3, stambena prizemnica	istraživanja i izrada dokumentacije
Osijek, Trg Presvetog Trojstva, kužni pil	monitoring i konz.-rest. radovi
Đakovo, Đakovačko-osječka nadbiskupija, zbirka – šest slika na platnenom nosiocu (ID 18, 74, 78, 106, 115, 130)	konz.-rest. radovi
Osijek, franjevački samostan i crkva Sv. Križa – sakristijski ormar	nastavak konz.-rest. radova
Osijek, franjevački samostan i crkva Sv. Križa – sakralni inventar	izrada dokumentacije
Osijek, Muzej likovnih umjetnosti – slike „Alpski pejzaž“, „Lovački pas na tragu“, „Lovački pas na tragu“, „Lovački pas na tragu“ i „Studija starca“ (S-596, 796, 795, 1329, 288)	cjeloviti konz.-rest. radovi
Osijek, Muzej likovnih umjetnosti – deset crteža na papirnatom nosiocu (G-438, 418, 425, 413, 437, 80, 16, 12, 108, 113)	cjeloviti konz.-rest. radovi

POŽEŠKO-SLAVONSKA ŽUPANIJA	
Čečavac (Rudina), ostaci benediktinske opatije sv. Mihovila arkandela – arhitektura	nastavak revizijskih istraživanja i građevinskih radova
Požega, zavjetni pil Sv. Trojstva	nastavak konz.-rest. radova

PRIMORSKO-GORANSKA ŽUPANIJA	
o. Ilovik, antički brodolom	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Novi Vinodolski, utvrda Lopar	mirovanje
Rijeka, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka, Ranonovovjekovna zbirka – pokretni arheološki nalazi	konz.-rest. radovi
o. Krk, Krk, kompleks katedrale Uznesenja Blažene Djevice Marije i crkve sv. Kvirina	izrada dokumentacije i ishođenje dozvola
o. Krk, o. Košljun, franjevački samostan i crkva Navještenja Marijina – kamena plastika – oltar sv. Franje Asiškog	početak konz.-rest. radova
Lovran, župna crkva sv. Juraja – zidne slike	završetak konz.-rest. radova
Rijeka, Tarsatika, rimski luk	mirovanje
Rijeka, bivša tvornica "Rikard Benčić", upravna zgrada – štuko	mirovanje
Belgrad, kapela Majke Božje Snježne – glavni oltar Majke Božje Snježne	mirovanje
o. Cres, Cres, župni ured – slike „Sv. Ana Trojna“ i „Sv. Ivan evanđelist“	nastavak konz.-rest. radova
o. Košljun, franjevački samostan i crkva Navještenja Marijina – oltar sv. Franje Asiškog – oltarna pala „Stigmatizacija sv. Franje Asiškog“	završetak konz.-rest. radova
o. Krk, Baška, župna crkva Presvetog Trojstva – oltar Sv. Križa – skulpture „Sv. Marija Magdalena“ i „Raspeti Krist“	početak konz.-rest. radova
o. Krk, Baška, župna crkva Presvetog Trojstva – slika „Gospa Karmelska“	cjeloviti konz.-rest. radovi
o. Krk, Krk, crkva sv. Franje Asiškog – oltarna pala „Sacra Conversazione“	izrada mikroklimatske komore
o. Krk, Krk, katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije, sakristija – skulptura „Bogorodica s Djetetom“	nastavak konz.-rest. radova
o. Krk, Krk, katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije – četiri ukrasna okvira	završetak konz.-rest. radova
o. Krk, Krk, katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije – slike „Sv. Nikola sa svecima“ i „Bogorodica s Djetetom“	početak konz.-rest. radova
o. Krk, Krk, katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije – antependij, gremijal i stola	završetak konz.-rest. radova
o. Krk, Vrbnik, župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije – glavni oltar Uznesenja Blažene Djevice Marije	nastavak konz.-rest. radova
o. Rab, Kampion, franjevački samostan i crkva sv. Bernardina Sijenskog – oltar Majke Božje	nastavak konz.-rest. istraživanja
o. Rab, Rab, crkva sv. Justine, zbirka sakralne umjetnosti župe Rab – skulptura „Raspeti Krist“	završetak konz.-rest. radova
Rijeka, crkva sv. Jeronima – oltarna slika „Bogorodica s Djetetom, sv. Dominikom i sv. Katarinom Sijenskom“	nastavak konz.-rest. radova
Rijeka, franjevački samostan Majke Božje Trsatske – slika „Sv. Ana Trojna“	početak konz.-rest. radova
Rijeka, Muzej moderne i suvremene umjetnosti - skulptura „Jazzboy“ (MMSU-2337)	cjeloviti konz.-rest. radovi

Rijeka, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka – odjeća Ane Zmajić	završetak konz.-rest. radova
Rijeka, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka – slike „Poklonstvo kraljeva“ i „Sv. Ante Padovanski s Djetetom“ (PPMHP 107399, 114543)	cjeloviti konz.-rest. radovi
Rijeka, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka – dvije klupe s naslonom (KPO-ZGP 73/1, 73/2)	konz.-rest. radovi
Rijeka, župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije – skulptura „Oplakivanje Krista sa sv. Marijom Magdalenom“	nastavak konz.-rest. radova
Rijeka, župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije – slike „Sv. Vinko Ferrerski“ i „Sv. Margareta Kortonska“ s ukrasnim okvirima	konz.-rest. radovi

SISAČKO-MOSLAVAČKA ŽUPANIJA

Bojna (Brekinjova Kosa)	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Popovača, Stari grad Jelengrad – pokretni arheološki nalazi	konz.-rest. radovi
Mikleuška, ostaci pavlinskog samostana Blažene Djevice Marije	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Popovača, Stari grad Jelengrad – arhitektura	nastavak građevinskih radova
Topusko, ostaci cistercijske opatije	nastavak građevinskih i konz.-rest. radova
Zrin, crkva sv. Marije Magdalene	mirovanje
Kutina, župna crkva sv. Blažene Djevice Marije Snježne – drveni polikromirani sakralni inventar	konz.-rest. istraživanja
Velika Ludina, crkva sv. Mihaela arkandela – glavni oltar sv. Mihaela arkandela	nastavak konz.-rest. radova

SPLITSKO-DALMATINSKA ŽUPANIJA

KO SPLIT

o. Palagruža, pličina Pupak	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Solin (Salona), Hortus Metrodori	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Splitsko-dalmatinska županija, podmorje	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
o. Vis, Vis, antičke terme	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
o. Brač, Postira, arheološko nalazište Lovrečina – mozaici	mirovanje
Klis, župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije – zidne slike	završetak konz.-rest. radova
Omiš, arheološko nalazište Brzet – mozaici	mirovanje
Solin (Salona), k.č. 4919, antički mozaik	izrada dokumentacije i konz.-rest. radovi
Split, Arheološki muzej Split – antički kameni spomenici	cjeloviti konz.-rest. radovi
Split, Dioklecijanova palača, Arhiđakonova i Bulićeva ulica – mozaici	nastavak konz.-rest. radova
Split, Dioklecijanova palača, Zapadna vrata i crkva Gospe od Zvonika	nastavak izrade dokumentacije, građevinskih i konz.-rest. radova
Split, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika – Višeslavova krstionica (1074)	nastavak istraživanja i izrade dokumentacije
o. Hvar, Hvar, Arsenal i kazalište – zidne slike	nastavak istraživanja, izrade dokumentacije i konz.-rest. radova
o. Šolta, Grohote, starokršćanska bazilika – mozaici	nastavak konz.-rest. radova
Zaostrog, franjevački samostan i župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije – kameni sakralni inventar i zidne slike	istraživanja, izrada dokumentacije i konz.-rest. radovi
o. Brač, Pučišća, crkva sv. Jeronima – oltar sv. Jeronima – skulptura „Sv. Jeronim u špilji“	početak konz.-rest. radova
o. Hvar, Hvar, Biskupski muzej – ikona „Gospa od Karmela“	konz.-rest. radovi
o. Hvar, Hvar, crkva sv. Duha – reljef „Bogorodica s Djetetom“	početak konz.-rest. radova
o. Hvar, Hvar, benediktinski samostan sv. Ivana Krstitelja i sv. Antuna opata – voštana skulptura „Bambino“	mirovanje
o. Hvar, Stari Grad, crkva sv. Nikole – dvije skulpture apostola	konz.-rest. radovi
Makarska, crkva sv. Marka – oltar Sv. Križa – skulpture „Bogorodica“, „Sv. Ivan“ i „Sv. Marija Magdalena“	nastavak konz.-rest. radova
Sinj, Viteško alkarsko društvo – devet metalnih predmeta (br. 4, 6, 16, 39, 95, 506, 536, 577 i 601)	konz.-rest. radovi

Split, crkva i samostan sv. Dominika – oltarna pala „Obrezanje Isusovo“	nastavak konz.-rest. radova
Split, katedrala sv. Dujma – korske klupe	nastavak konz.-rest. radova
Split, Muzeji Ivana Meštrovića – reljefi „Scene iz Kristova života“	nastavak konz.-rest. radova
o. Vis, Vis, crkva Sv. Duha – slika „Silazak Sv. Duha“	početak konz.-rest. radova
o. Vis, Komiža, župna crkva i samostan sv. Nikole (Muster) – liturgijski komplet (kazula T-2, stola T-2a, manipul T-2b i velum T-2c), manipuli (T-9 i T-39)	cjeloviti konz.-rest. radovi

KO IMOTSKI	
Opuzen, Trg kralja Tomislava - tri antička kamena spomenika	izrada dokumentacije
Opuzen, Gradska knjižnica - kamena skulptura carice Livije	izrada dokumentacije
Imotski, franjevački samostan – pluvijal (449 – br. C-106)	završetak konz.-rest. radova

KO TROGIR	
Vinišće, uvala Stari Trogir	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Trogir, katedrala sv. Lovre – kapela Orsini	nastavak konz.-rest. radova
o. Čiovo, župna crkva sv. Jakova – antependij	nastavak konz.-rest. radova
Trogir, crkva i samostan sv. Dominika – oltar Imena Isusovog	nastavak konz.-rest. radova
Trogir, crkva i samostan sv. Dominika – crkvena zastava (76)	završetak konz.-rest. radova
Trogir, crkva i samostan sv. Dominika – ophodno raspelo	završetak konz.-rest. radova
Trogir, katedrala sv. Lovre – pluvijal (B77)	početak konz.-rest. radova

ŠIBENSKO-KNINSKA ŽUPANIJA	
Šibensko-kninska županija, podmorje	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Šibenik, crkva sv. Julijana	konz.-rest. radovi
Šibenik, katedrala sv. Jakova	konz.-rest. radovi
Šibenik, Nova crkva s dvoranom bratovštine	izrada projektne dokumentacije i konz.-rest. radovi
Šibenik, portali profanih i sakralnih objekata	nastavak istraživanja, izrade dokumentacije i konz.-rest. radova
o. Žirje, župna crkva sv. Marije - glavni oltar sv. Marije	početak konz.-rest. radova
Skradin, crkva Porodenja Blažene Djevice Marije, župni ured – inventar	preventivno konzerviranje
Šibenik, benediktinski samostan i crkva sv. Luce – slika nepoznatog sveca	početak konz.-rest. radova
Šibenik, crkva sv. Dominika – glavni oltar Bogorodice od Presvetog Ružarija	nastavak konz.-rest. radova
Šibenik, crkva sv. Frane – slike „Posljednja večera“ i „Oplakivanje Krista“ s ukrasnim okvirima	konz.-rest. radovi
Šibenik, Eparhija dalmatinska, zbirka – felon s prikazom Uzašašća Kristova	cjeloviti konz.-rest. radovi
o. Zlarin, župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije – oltar sv. Fortunata – predoltarnik	istraživanja

VARAŽDINSKA ŽUPANIJA	
Jalžabet, Bistričak – pokretni arheološki nalazi	konz.-rest. radovi
Križovljan, crkva Sv. Križa	mirovanje
Lepoglava, bivši pavlinski samostan i župna crkva Bezgrešnog začeca Blažene Djevice Marije – bivša knjižnica, štuko	nastavak konz.-rest. radova
Marčan, dvorac Opeka – Vrtlareva kuća	mirovanje
Varaždin, franjevački samostan i crkva sv. Ivana Krstitelja, bivša ljekarna	izrada dokumentacije i nastavak konz.-rest. radova
Lepoglava, crkva sv. Jurja – inventar	mirovanje
Varaždin, Gradski muzej Varaždin – slika „Majka i dijete“ s ukrasnim okvirom i slika „Biskup Emerik Ožegović“ (GMV 79014, GMV-GS 468)	konz.-rest. radovi

Varaždin, Gradski muzej Varaždin – deset umjetnina na papirnatom nosiocu (GMV-65462, 62130, 62190, 62321, 68832, 45774, 64708, 64235, 64236, GMV-GS grafika 101)	cjeloviti konz.-rest. radovi
Varaždin, kapucinski samostan Presvetog Trojstva – slike „Sv. Emerik“, „Sv. Liborije“ i „Majka Božja Žalosna“	početak konz.-rest. radova
Vukovoj, kapela sv. Wolfganga – propovjedaonica	nastavak konz.-rest. radova

VIROVITIČKO-PODRAVSKA ŽUPANIJA	
Orahovica, ostaci plemićke kurije	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Duzluk, manastir i crkva sv. Nikole	građevinski i konz.-rest radovi
VUKOVARSKO-SRIJEMSKA ŽUPANIJA	
Ilok, gradski plato i zidine – pokretni arheološki nalazi	konz.-rest. radovi
Ilok, dvorac Odescalchi	građevinski radovi
Vinkovci, zgrada Gradskog muzeja	istraživanja i izrada dokumentacije
Vinkovci, zgrada Galerije umjetnosti	istraživanja i izrada dokumentacije
Dalj, Eparhija osječko-poljska i baranjska – ikonostasi	pregled, evidencija stanja i izrada prijedloga konz.-rest. radova
Račinovci, župna crkva Rodenja sv. Ivana Krstitelja – dva plašta (RAČ 3 i 4)	cjeloviti konz.-rest. radovi
Šaregrad, franjevački samostan i crkva sv. Petra i Pavla – oltari sv. Antuna Padovanskog i Blažene Djevice Marije	nastavak konz.-rest. radova
Vukovar, Gradski muzej Vukovar – osam umjetnina na papirnatom nosiocu (ZB-1524, 1685, 413 i 1372, P-635, 641, 646 i 651)	cjeloviti konz.-rest. radovi

ZADARSKA ŽUPANIJA	
Novigrad (Zadar), crkva Porodenja BDM – zidni oslik	mirovanje
Zadar, crkva sv. Krševana – kamena plastika	nastavak konz.-rest. radova
o. Pag, Stari grad, crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije – glavni oltar Uznesenja Blažene Djevice Marije	nastavak konz.-rest. radova
o. Pašman, Kraj, franjevački samostan i crkva sv. Duje – ophodno raspelo	cjeloviti konz.-rest. radovi
Zadar, Zadarska nadbiskupija, zbirka – 11 predmeta liturgijskog tekstila	mirovanje
Zadar, SICU – građa iz stalnog postava	nastavak konz.-rest. radova
Zadar, SICU – slika „Bogorodica s Djetetom i svecima“	početak konz.-rest. radova
Zadar, crkva sv. Krševana – slika „Sveta Obitelj“	početak konz.-rest. radova

ZAGREBAČKA ŽUPANIJA	
Okešinec (Sipčina), vila rustika	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Kloštar Ivanič, franjevački samostan i crkva sv. Ivana Krstitelja	mirovanje
Dubrava, crkva sv. Martina – zidne slike	konz.-rest. radovi
Jastrebarsko, crkva sv. Nikole Biskupa - zidne slike	istraživanja i izrada elaborata
Samobor, Samoborski muzej – diploma (5814)	cjeloviti konz.-rest. radovi

ZAJEDNIČKE STAVKE	
Evidencija stanja i izrada troškovnika (SAB)	
Evidencija stanja i izrada troškovnika (SNB)	
Hitne intervencije	
Hitne intervencije	
Praćenje uvjeta i stanja pokretnih kulturnih dobara, izrada prijedloga konz.-rest. radova	
Stručni nadzor nad konz.-rest. radovima	
Tekstiloteka – obrada povijesnog tekstila	

Tekstovi: B. Mostarčić / dr. sc. A. Azinović Bebek, A. Škevin Mikulandra, mr. J. Ferić Balenović, I. Ljubičić / E. Anušić, S. Aumiller, M. Jurišić, B. Milković, mr. umj. A. Pedišić, D. Ivić, I. Pranjić, I. Svedružić Šeparović / M. Begić Jarić, D. Bergant, K. Bin Latal, mr. umj. G. Bulić, D. Buljan Cypryn, D. Cvitan, dr. sc. L. Čataj, P. Dugonjić, R. Ercegovac, dr. sc. A. Gluhan, S. Hodak, I. Jengić, I. Karniš Vidovič, dr. sc. M. Krmpotić, K. Krulić, N. Lučić, Z. Lujjić, dr. sc. K. Majer Jurišić, dr. sc. D. Mudronja, mr. umj. M. Pavličić, R. Perić, mr. sc. D. Požar, S. Radić, O. Šuman, mr. umj. T. Trputec Strčić, dr. sc. J. Višnjic, dr. sc. M. Wolff Zubović

Dizajn: Lj. Gamulin / Lektura: R. Tometić